

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА**

На правах рукопису

САВЕНКО ТЕТЯНА СЕРГІЇВНА

УДК 94(477) «1918/1939»: 061. 22

**НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО ІМЕНІ Т. ШЕВЧЕНКА В ЗАХІДНІЙ
УКРАЇНІ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД: ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ,
НАУКОВА І ВИДАВНИЧА ДІЯЛЬНІСТЬ**

07.00.01 – історія України

**Дисертація на здобуття наукового ступеня
кандидата історичних наук**

**Науковий керівник:
доктор історичних наук, професор
Зуляк Іван Степанович**

Тернопіль – 2016

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	3
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ІСТОРИОГРАФІЯ, ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ТА МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ	11
1.1. Історіографічний огляд.....	11
1.2. Аналіз джерельної бази.....	22
1.3. Теоретико-методологічні засади дослідження.....	33
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ ПОСТУП НТШ	39
2.1. Організаційне становлення інституції.....	39
2.2. Функціонування структурних підрозділів.....	43
2.3. НТШ – організатор заснування та діяльності Українського таємного Університету.....	60
2.4. Особливості відзначення ювілеїв та пам’ятних дат.....	85
РОЗДІЛ 3. НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ НТШ	97
3.1. Участь у конференціях і наукових з’їздах.....	97
3.2. Міжнародні наукові зв’язки.....	106
3.3. Співпраця з Всеукраїнською Академією Наук.....	119
РОЗДІЛ 4. ВИДАВНИЧА СПРАВА	131
4.1. «Записки НТШ».....	131
4.2. Періодичні та серійні видання.....	148
4.3. Бібліографічні видання та секційні збірки.....	155
4.4. Видання «Української загальної енциклопедії».....	167
ВИСНОВКИ	177
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	181
ДОДАТКИ	255

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

АН – Академії Наук.

АНУ – Академії Наук України.

АН УРСР – Академія Наук Української Радянської Соціалістичної Республіки (1936–1991 рр.).

ВДЛ ім. В. Павлика ЛДОУНБ – відділ діаспорної літератури ім. В. Павлика Львівської державної обласної універсальної наукової бібліотеки.

ВУАН – Всеукраїнська академія наук (1921–1936 рр.).

ВКЛ – Велике князівство Литовське.

ВУ ЛННБ ім. В. Стефаника – відділ україніки Львівської національної наукової бібліотеки імені Василя Стефаника.

ВР ЛННБ ім. В. Стефаника – відділ рукописів Львівської національної наукової бібліотеки імені Василя Стефаника.

ВУАН – Всеукраїнська Академія Наук.

ГКЦ – Греко-католицька церква.

Держархів Львівської обл. – Державний архів Львівської області.

Держархів Тернопільської обл. – Державний архів Тернопільської області.

зл. – злоті.

ЗПК – Збірник правничої комісії.

ЛДОУНБ – Львівська державна обласна універсальна наукова бібліотека.

м.п. – марки польські.

НБ ЛНУ ім. І. Франка – Наукова бібліотека Львівського національного університету ім. І. Франка.

НБУ ім. В. Вернадського – Національна бібліотека ім. В. Вернадського.

НКВС – народний комісаріат внутрішніх справ.

НКО – Народний комісаріат освіти.

НТШ – Наукове товариство ім. Т. Шевченка у Львові.

РНК – Рада Народних Комісарів.

РСУК – Ревізійний союз українських кооператив.

- СВУ – Спілка визволення України.
- СКЗ – студентський крайовий з'їзд.
- США – Сполучені Штати Америки.
- ТОУНБ – Тернопільська обласна універсальна наукова бібліотека.
- УАН – Українська академія наук (1918–1921 рр.).
- УВО – Українська Військова Організація.
- УВУ – Український вільний університет у Празі.
- УГА – Українська Галицька Армія.
- УЗЕ – Українська Загальна Енциклопедія.
- УК – Українська книга.
- УКСР – Українська крайова студентська рада.
- УНІ – Український Науковий інститут.
- УНМ – Український Національний музей.
- УНС – Український Народний Союз.
- УВШ – Українські високі школи.
- УПТ – Українське педагогічне товариство.
- УРА – Українсько-руський архів.
- УРЕ – Українська радянська енциклопедія.
- УРГ – Українська робітнича громада.
- УРСР – Українська Радянська Соціалістична Республіка.
- УТУ – Український таємний університет.
- ХСП – Християнсько-соціалістична партія.
- ЧСР – Чехословацька соціалістична республіка.
- ЦДІАЛ України – Центральний державний історичний архів України,
м. Львів.

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Наукове товариство ім. Т. Шевченка (далі – НТШ, Товариство) – основа організованого поступу науково-культурного життя українства в Західній Україні у міжвоєнний період. Його діяльність ґрунтувалася на засадах захисту права українців на вільний розвиток науки, здобуття вищої освіти, розвитку рідної мови, культури, поширення народних традицій, самобутності й формування національної свідомості.

Поступ незалежної Української держави докорінно впливає на становлення сучасної науки. Потреба підвищувати загальний рівень наукової культури вимагає не лише об'єктивного аналізу надбань національної історії, а й зумовлює необхідність збереження історико-культурної спадщини, котра сприятиме використанню досвіду НТШ у вирішенні національно-патріотичних завдань за умов сьогодення, осмислення його місця, обґрунтування ролі й значення в історії України.

Вивчення порушеної нами у роботі теми має важливе наукове значення, оскільки дозволяє з'ясувати особливості відновлення, становлення й розвитку НТШ у міжвоєнний період, а також дослідити його вплив на формування української наукової еліти, видавничої справи зважаючи на те, що функціонування Товариства було об'єктивною потребою й закономірним виявом українського науково-культурного життя і суспільного поступу в міжвоєнний період у Західній Україні. Усебічний і ґрунтовний аналіз організаційних засад, наукової та видавничої діяльності товариства сприятиме збагаченню знань про складні процеси формування національної свідомості українців. Науковий доробок НТШ сприяв формуванню наукової

еліти з державницьким мисленням, обґрунтуванню основних засад національного державотворення.

Актуальність теми ґрунтується і на тому, що, попри чималі досягнення національної історіографії, зазначена проблема науковцями комплексно й концептуально ще не розглядалася.

Організаційні засади, наукова і видавнича діяльність НТШ у Західній Україні в міжвоєнний період – важлива складова національної історії. Отже, зважаючи на вищенаведене, обрана нами для вивчення тема має науково-практичне, суспільно-політичне значення. Цим і зумовлено її актуальність.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження є складовою частиною науково-дослідної тематики кафедри стародавньої та середньовічної історії Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка і виконане в рамках наукової проблематики «Актуальні проблеми історії, культури, освіти, науки і техніки України» (номер державної реєстрації 0111U009915).

Мета дослідження – полягає у тому, щоб, спираючись на попередні здобутки вітчизняної історіографії та широке коло залучених до дисертації джерел, сучасну методологію, дослідити організаційні засади, наукову і видавничу діяльність НТШ у Західній Україні в міжвоєнний період.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких **дослідницьких завдань:**

- з'ясувати стан наукового вивчення теми, охарактеризувати джерельну базу та науковий апарат дослідження;
- проаналізувати організаційні засади товариства, зміст, форми та методи функціонування;

- розкрити основні напрями фінансової підтримки НТШ, об'єктивні та суб'єктивні труднощі в діяльності Товариства міжвоєнної доби;
- обґрунтувати роль і місце української наукової еліти НТШ у видавничій і науковій діяльності досліджуваного періоду;
- дослідити роль членів НТШ у налагодженні освітньої, наукової роботи Товариства;
- вивчити взаємини НТШ з різноманітними науковими, культосвітніми організаціями і товариствами у Західній Україні та за кордоном;
- висвітлити внесок Товариства у міжнародний науковий процес;
- розкрити динаміку та особливості відзначення ювілеїв, пам'ятних дат інституції;
- дослідити діяльність НТШ із заснування Українського таємного університету (далі – УТУ).

Об'єкт дослідження – український науково-культурний простір Західної України у міжвоєнний період

Предмет дослідження – НТШ як осередок українського науково-культурного життя у Західній Україні в окреслений період.

Хронологічні межі дослідження охоплюють 1918 – 1939 рр. Вибір нижньої хронологічної межі (1918 р.) зумовлено закінченням Першої світової війни; верхньої (1939 р.) – початком Другої світової війни.

Територіальні рамки дослідження опрацьовані автором матеріали охоплюють тогочасну територію Західної України, що входила до складу Польщі.

Методи наукового дослідження праці слугували принципи історизму, системності, об'єктивності та всебічності, із врахуванням конкретно-історичних умов, що розкривають специфіку організаційної, наукової та

видавничої діяльності НТШ в зазначений період. Для висвітлення організаційного поступу, наукової діяльності, видавничої справи, залучено загальнонаукові методи: дедуктивний, індуктивний, аналізу та синтезу. Дослідження здійснено на основі комплексного використання методів аналізу та опису. Вищевказані принципи та методи наукового пошуку дозволили ґрунтовно осмислити організаційне становлення інституції, функціонування структурних підрозділів, розкрити доробок учених НТШ у видавничій діяльності та міжнародних наукових зв'язках.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у тому, що:

- проаналізовано й класифіковано джерелознавчий та історіографічний матеріал із досліджуваної проблематики, уведено до наукового обігу значну кількість маловідомих і невідомих, раніше недоступних архівних і рукописних джерел та документів;
- досліджено організаційні засади діяльності НТШ у Західній Україні в міжвоєнний період;
- висвітлено наукову діяльність НТШ та його членів;
- вивчено основні напрями співпраці НТШ з науковими інституціями зарубіжжя;
- з'ясовано внесок НТШ у заснування та координування діяльності УТУ;
- обґрунтовано роль і місце діяльності НТШ в українському науково-культурному житті Західної України;
- досліджено особливості видавничої справи НТШ, тематику видань.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що фактологічний матеріал, теоретичні положення, висновки та узагальнення, представлені у роботі, значно розширюють і поглиблюють сучасні наукові знання про організаційні засади, наукову і видавничу діяльність НТШ у Західній Україні в міжвоєнний період. Результати дослідження можуть стати

у нагоді у написанні узагальнювальних праць і навчальних посібників із історії України, науково-культурного життя українців. Матеріали роботи стануть у нагоді у практичній викладацькій роботі, побудові експозицій у музеях відповідного профілю тощо.

Апробація результатів дисертації. Основні положення, висновки й матеріали дисертаційної роботи обговорювалися під час засідань кафедр стародавньої та середньовічної історії, історії України, спільних засідань кафедр стародавньої та середньовічної історії та історії України Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, на Міжнародних і Всеукраїнських наукових, науково-теоретичних й науково-практичних конференціях: «V Буковинська Міжнародна історико-краєзнавча конференція, присвячена 130-річчю Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича» (м. Чернівці, 29 вересня 2005 р.); «III Міжнародний науковий конгрес українських істориків «Українська історична наука на шляху творчого поступу» (м. Луцьк, 17–19 травня 2006 р.); «III Міжнародна наукова конференція «Вікно в європейську науку», присвячена 140-річчю від дня народження Раймунда Фрідріха Кайндля» (м. Чернівці, 20–21 травня 2006 р.); «Політична, громадська та наукова діяльність М. Грушевського (до 140-річчя від дня народження)» (м. Київ, 23–24 жовтня 2006 р.); Всеукраїнська «Українська історична біографістика: забуте і невідоме» (м. Тернопіль, 25–26 травня 2005 р.); «Тарас Шевченко і сучасна національна освіта» (м. Тернопіль, 5–6 березня 2014 р.).

Публікації. Основні положення дисертації викладено у 10 наукових публікаціях, з яких 5 – у фахових виданнях України, 2 – у виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз даних. Загальний обсяг публікацій становить 4,6 друкованих аркушів.

Обсяг і структура дисертації зумовлені змістом, сутністю проблеми, метою та завданнями. Робота складається з переліку умовних позначень, вступу, чотирьох розділів, чотирнадцяти підрозділів, висновків, списку використаних джерел та літератури (679 позицій), додатків (20 таблиць, з них – 3 діаграми). Загальний обсяг рукопису становить 283 сторінки, з них основного тексту 180 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ІСТОРИОГРАФІЯ, ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ТА ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Історіографія проблеми

Незважаючи на те, що Наукове товариство ім. Т. Шевченка – світова академічна установа, відіграла й відіграє одне з провідних місць у громадсько-культурному житті Західної України, але її діяльність у міжвоєнний період залишається недостатньо вивченою. Лише частково цю проблему окреслили у своїх наукових дослідженнях окремі вітчизняні та зарубіжні історики.

Історіографічну базу, що стосується досліджуваної проблеми поділено на декілька груп. До першої групи відносимо публікації членів НТШ, що безпосередньо стосуються досліджуваної проблематики; до другої – публікації, видані членами НТШ в еміграції; до третьої – праці сучасних вітчизняних дослідників.

Початком аналізу діяльності історії НТШ варто вважати 90-ті рр. XIX ст. Першими його дослідниками були самі члени НТШ. Цій проблематиці присвячена праця голови Товариства упродовж 1893–1897 рр., редактора перших чотирьох томів «Записок НТШ» – О. Барвінського [1, с. 209]. У ній уродженець Тернопільщини, громадсько-політичний діяч галичини розкриває історію заснування, реорганізацію Товариства в наукове, окреслює напрями діяльності секцій інституції.

У статті «Дотеперішній розвій Наукового Товариства ім. Шевченка» [2, с. 3–14] М. Грушевський коротко аналізує діяльність перших двадцяти років існування Товариства, особливу увагу звертає на останні три роки функціонування інституції.

Голова бібліографічної комісії, управитель бібліотеки, співробітник часопису «Украинская жизнь» В. Дорошенко, акцентував увагу на тому, що НТШ як наукова інституція об'єднувала видатних українських вчених, виконувало функції української академії наук [3, с. 23–28].

Провівши аналітичний огляд основних фахових видань Товариства, О. Грушевський доповнив їх відомими йому матеріалами та джерелами [4, с. 67].

З нагоди 50-річчя НТШ, В. Гнатюк, науковий секретар етнографічної комісії інституції, згодом її голова, у 1923 р. видав працю «Наукове товариство ім. Шевченка» [5, с. 15]. У якій подав історію заснування та основні етапи діяльності, окреслив організаційну структуру НТШ, наголосив на особливій ролі Товариства у національному відродженні українців. Ця публікація виходила з нагоди ювілею установи з метою її пошанування та популяризації.

55-ій річниці діяльності НТШ приурочив статтю голова НТШ упродовж 1923–1930 рр. К. Студинський «Наукове товариство ім. Шевченка у Львові (1873–1929)», що вийшла у 150-му томі «Записок» [6, с. 9–18]. У ній мовознавець особливу увагу звертав на основні етапи у функціонуванні товариства, відомих його діячів, подавав відомості про установи, придбання нерухомості та іншого майна. Науковець проаналізував бібліографію видань НТШ.

Праця має загальний характер, розкриває основні етапи розвитку інституції, однак повною мірою не відображає його вплив і значення на національно-культурне піднесення українства.

Отже, особливістю видань першої групи, є те, що вони здебільшого носять науково-популярний характер, основним їх завданням було простежити пройдений шлях, визначити здобутки і накреслити нові завдання діяльності Товариства.

До другої групи належать публікації, видані після 1939 р. за межами Зх. України, оскільки внаслідок більшовицьких репресій значна частина дійсних

членів НТШ опинилася на Заході у таборах переміщених осіб. Зокрема, з нагоди 75-річчя заснування товариства у США і Німеччині за редакцією В. Кубійовича видано «Історію Наукового товариства ім. Шевченка» [7, с. 51]. Авторський колектив висвітлив історію заснування та виділив три етапи його діяльності, зосередив увагу на висвітленні співпраці НТШ й УАН та іншими науковими установами радянської України. В. Кубійович наголошував на тому, що НТШ, функціонуючи у складних умовах бездержавності, гуртувало українських вчених до спільної наукової і громадської праці [7, с. 49–51].

Зазначимо, що праця не розкриває повною мірою усі аспекти діяльності НТШ. Зокрема, узагальнено й поверхнево розглядається місце Товариства у поступі історичної науки, просвітній, організаційній діяльності інституції.

Одним із перших досліджень діяльності Товариства виданих за кордоном стала праця В. Дорошенка «Огнище української науки: Наукове товариство ім. Шевченка у Львові» [8, с. 147]. Автор окреслює основні етапи становлення і розвитку Товариства, доводить те, що саме НТШ перебувало біля витоків сучасної української науки і виконувало функції всеукраїнської академії наук. В. Дорошенко виокремив основні періоди діяльності НТШ, висвітлив політику польського уряду у ставленні до інституції. Не применшуючи значення зазначеної праці, необхідно відмітити, що дослідник, виходячи з об'єктивних обставин, не використав архівних і документальних матеріалів, які зберігалися в архівах УРСР, не зміг повною мірою розкрити діяльність НТШ.

У публікації «Наукове Товариство ім. Шевченка і Михайло Грушевський (1892–1930)» [9, с. 121–122] Л. Винар аналізував неоднозначні взаємини М. Грушевського, колишнього голови НТШ, з дійсними членами інституції. Автор праці намагається уникнути протиріч у висвітленні діяльності Товариства, а відповідно ідеалізує її. Характерною рисою є публіцистичний характер роботи.

З нагоди 100-річчя Товариства В. Лев видав «Коротку історію Наукового товариства ім. Шевченка» [10, с. 56], у якій висвітлив організаційну працю, проаналізував значення НТШ у боротьбі за самостійність українського народу, підкресливши роль і місце у національно-культурному відродженні Східної Галичини, формуванні незалежної української академічної науки.

З нагоди 100-річчя було також у діаспорних виданнях «Український історик» та «Альманах УНС» опубліковано низку статей, присвячених історії інституції. Зокрема, у статті «Наукова і видавнича діяльність НТШ» В. Лев [11, с. 55–62] подає короткий аналіз наукової праці членів НТШ у секціях та комісіях, створення нових структурних підрозділів, видавничу діяльність тощо. Необхідно відмітити, що автор статті дає загальний аналіз основних напрямків діяльності, не характеризує окремі праці, що публікувалися у виданнях НТШ.

У статті «Наукове Товариство ім. Шевченка в краю і на еміграції» [12, с. 63–75] М. Стахів аналізує умови функціонування НТШ в Україні та за межами України, підкреслює його значення у національно-культурному русі та організації різних наукових академічних і навчальних установ.

У публікації «Значення НТШ в історії української науки й наукової та літературної мови» [13, с. 76–80] П. Ковалів з'ясовує роль Товариства у формуванні української мови та наукової термінології, підкреслює значення єдиної на усю соборну Україну, насправді української наукової установи, що виконувала роль академічної структури.

Заслуговує на увагу і стаття В. Стецюка «У сторіччя Наукового товариства ім. Шевченка» [14, с. 38–54] зі своєрідною авторською концепцією аналізу повоєнного періоду діяльності Товариства. Автор досліджує окремі напрями роботи допоміжних установ в структурі НТШ. В. Стецюк робить висновок, про те, що досягнення НТШ, як всеукраїнської наукової установи, довело, що українська наука перебувала на високому рівні, що свідчило про її потенціал [14, с. 45–51].

Варта уваги стаття В. Кубійовича «Наукове Товариство ім. Шевченка у 1939–1952 рр.». У ній автор виокремив періоди діяльності інституції, після її ліквідації: перший період – час перебування НТШ під радянською окупацією і ліквідація Товариства; другий – період під німецькою окупацією; третій – 1945–1946 рр.; четвертий – 1946–1952 рр. [15, с. 8–18].

У публікації «Наукове Товариство ім. Шевченка: його минуле і сучасне» М. Чубатий, подав власне бачення впливу політичної ситуації на Товариство, торкнувся проблеми обрання дійсних, звичайних і почесних членів Товариства, констатував авторитетність наукових праць НТШ за кордоном [16, с. 6].

Окремі аспекти діяльності НТШ знайшли відображення у доповіді професора О. Прицака, виголошеній на науковій конференції ВУАН з нагоди 100-ліття [17, с. 147–152]. Науковець вказував на те, що «здавалось би блідий і нецікавий період НТШ міжвоєнного часу – dokonав епохального подвигу як приклад циклічного наукового єднання в ім'я єдиної загальноукраїнської науки» [17, с. 152].

Гостра дискусія розгорілася між В. Кубійовичем і О. Прицаком щодо виділених п'яти періодів діяльності НТШ. Свої зауваження стосовно деяких тверджень О. Прицака, В. Кубійович подав у статті «З приводу статті О. Прицака про роль НТШ в історії України» [19, с. 99–104]. Важко не погодитися із думками автора публікації стосовно того, що «відновлене НТШ перебрало структуру «Просвіти» [19, с. 102]. В. Кубійович категорично відкидав твердження про те, що «Це була свого роду «страшна помста», як колись «Просвіта» не дала розвинутися Літературному Товариству ім. Шевченка, так тепер НТШ, ставши фактично просвітянським товариством, «вбило» «Просвіту» [19, с. 103].

До 110-річчя НТШ видано книгу Я. Падоха «Незнищимо Товариство: До 110-річчя Наукового товариства ім. Шевченка» [18, с. 20]. У науковому доробку аналізується діяльність Товариства у різні історичні періоди, подаються короткі біографічні відомості про визначних діячів, провідних

науковців співпрацівників інституції, характеризується тематика видань. Автор наголошував на внеску М. Грушевського, як «неперевершеного організатора наукової праці», який «створив зі скромного товариства справжню, хоч офіційно невизнану, українську Академію наук» [18, с. 9].

Об'єктивно оцінюючи зазначену працю, варто зауважити, що Я. Падох обмежується констатацією фактів та описовістю подій, не подаючи шляхи й механізми подолання того чи іншого явища, дещо ідеалізує діяльність Товариства.

Отже, праці цієї групи заслуговують на увагу вже тому, що такі автори безпосередньо були безпосередніми учасниками організаційної роботи НТШ. Упродовж радянського періоду ці публікації були заборонені. Необхідно зазначити, що недоліком публікацій цієї групи є узагальненість, в окремих випадках, особистісна упередженість.

Третя група публікацій представлена дослідженнями сучасних вітчизняних дослідників. Зокрема, після проголошення незалежності в українській історичній науці розпочався етап концептуального переосмислення історії України, поглибленого вивчення та аналізу історії діяльності НТШ, пошук нових методологічних принципів дослідження.

Третя група публікацій поділено на дві підгрупи: до першої належать публікації загалом присвячені праці НТШ; до другої – визначним діячам Товариства. Перша підгрупа представлена публікаціями О. Романіва та Я. Грицака, М. Мушинки, Т. Кульчицької та інших дослідників. Чільне місце у відображенні діяльності НТШ посідає стаття О. Романіва та Я. Грицака, підготовлена до наукового симпозіуму «Т. Шевченко і українська національна культура», – «Наукове товариство ім. Шевченка та його внесок у розвиток духовної культури України» [20, с. 68–72], приурочена висвітленню багатогранної діяльності інституції, яка виконувала функції всеукраїнського наукового центру.

У контексті досліджуваної тематики варто виокремити працю О. Романіва та Я. Грицака «НТШ: етапи діяльності» [21, с.73], у якій

виділено й проаналізовано чотири періоди діяльності Товариства. Автори публікації стверджують, що НТШ – «феномен організації наукових досліджень в інтересах самоутвердження і розвитку духовної культури народу», називають НТШ – першою академією наук в Україні, що «створена самовідданими ентузіастами, які в умовах соціальної не влаштованості та політичних переслідувань виконували свою високу місію» [21, с. 71–73].

У статті М. Мушинки «У Львові відновлено Наукове товариство ім. Шевченка» [22, с. 125–127] підкреслено значення для української науки першої сесії НТШ, яка проходила у Львові 16–17 березня 1990 р. Автор називав її першим соборним симпозіумом українських науковців, найвизначнішою подією у науковому житті Західної України. Складовою частиною конференції було відкриття меморіальної дошки на будинку, в якому функціонувала перша друкарня НТШ.

Значну цінність для утвердження наукового підходу до вивчення всебічної діяльності інституції, має анотований бібліографічний покажчик видань за редакцією Т. Кульчицької [23, с. 93]. Авторка подала видання НТШ за серіями та роками, без їх аналізу, відобразила науковий доробок Товариства у сфері періодичних і серійних видань.

Перша підгрупа також представлена монографічним дослідженням Р. Кучера «Наукове товариство ім. Шевченка: Два ювілеї» [24, с. 111]. Автор добре обізнаний із предметом аналізу, був дійсним членом Товариства. Науковець у доступній формі розкриває етапи розвитку, структуру, умови діяльності упродовж більш як столітнього періоду його існування. Окремо зупиняється на історії НТШ міжвоєнного періоду. Виняткове значення мають його спроби пов'язати функціонування Товариства із діяльністю сучасної АН України. Однак, праця має науково-популярний характер, на цьому наголошує і сам автор у передмові: «Пропонований огляд діяльності НТШ не претендує на вичерпність і абсолютну ґрунтовність, а тому має швидше інформативний характер загального плану» [24, с. 2].

Чільне місце у циклі праць посідає перша наукова сесія Товариства – «Наукове товариство ім. Шевченка і українське національне відродження».

Перша наукова сесія у підсумковій ухвалі визнала, що основною метою Товариства є подальша «консолідація творчих зусиль на відродження української науки, культури і нації взагалі» [25, с. 3].

У науковій доповіді, з якою виступив під час сесії, О. Романів окреслено значення НТШ у піднесенні національної самосвідомості, як твердині української культури і науки, привернуто увагу до її перспектив на сучасному етапі [26, с. 24–35]. Доповідач наголосив на тому, що у порівнянні з довоєнним, австро-угорським періодом, значно погіршилися умови розвитку українства, проте, «незважаючи на утиски, розкручений у період визвольних змагань маховик національного відродження не міг бути зупинений в умовах самостійної Польщі» [26, с. 26].

Змістовною була доповідь й голови французького осередку НТШ – А. Жуковського. У ній автор акцентував увагу на окремому аспекті наукової праці – видавництві першої УЗЕ за редакцією І. Раковського [27, с. 57–65]. Дослідник піддав критиці «Енциклопедію Українознавства», слушно зауважував на необхідності періодичного доповнення, осучаснення видання, виправлення фактичних помилок.

Серед статей, що вийшли у цьому збірнику, окремо варто відзначити працю Ю. Головач та Я. Грицака «Іноземні вчені – члени Наукового товариства імені Шевченка (1893–1940)» [28, с. 109–115]. Автори статті підраховали кількість іноземних членів за весь період функціонування НТШ, підкреслили статус іноземного членства у ній.

Науковій діяльності членів НТШ та їхньому внеску у формування української національної науки присвятили доповіді: Р. Гайда – про І. Пулюя [29, с. 97–104], У. Єдлінська – про К. Студинського [30, с. 90–97], І. Головацький – про І. Горбачевського [31, с. 105–109].

У статті «Чому необхідно відновити Наукове товариство ім. Шевченка у Львові» О. Прицак зауважував на «уже не золотому віці» НТШ у 1923–1925

рр., підкреслює його досягнення, наголошував на міжнародному характері інституції, необхідності формування концепції майбутньої української науки [32, с. 35–43].

В. Онопрієнко у публікації «Академія Наук України і Наукове товариство ім. Шевченка як центри Українознавства» [33, с. 51–57], виданої з нагоди 75-річного ювілею АНУ, осмислює історичний шлях НТШ і АН, роль яких у розвитку українознавчих досліджень змінювалася упродовж десятиліть. Дослідник доводить, що важливим результатом діяльності української академічної науки у 20-ті – на початку 30-х рр. ХХ ст. було продовження традицій національної науки, закладених НТШ.

Завдяки плідній науковій праці чималий інтерес становить десята сесія НТШ та виданий десятий том, приурочений цій сесії [35].

Комплексне дослідження на основі друкованих матеріалів та архівних документів з нагоди 125-річчя НТШ, подано у публікації О. Романіва [36, с. 49–72], у якій автор наголошував на значенні Товариства, як важливої наукової організації, що скеровувала науковий потенціал українських вчених на відродження та розбудову нації, її державності тощо.

З нагоди 130-річного ювілею НТШ, О. Романів у статті «130 років праці для України» коротко охарактеризував періоди функціонування Товариства [37]. Цінністю праці є те, що науковець основну увагу звернув на діяльність відомих особистостей, членів Товариства, їх наукових здобутках.

Варта уваги публікація З. Зайцевої «Записки Наукового товариства ім. Т. Г. Шевченка: започаткування та шлях до академічного стандарту» [38, с. 104–112; 39, с. 122–134], у якій автор висвітлює видавничу діяльність Товариства, як невід’ємну складову академічного життя.

У монографії О. Рубльова «Західноукраїнська інтелігенція у загальнонаціональних політичних та культурних процесах (1914–1939)» [40], на широкому колі архівних джерел та опублікованої історико-мемуарної й фахової наукової літератури висвітлена участь уродженців західноукраїнських земель у загальнонаціональних політичних і культурних

процесах. Особлива увага звертається на контакти окремих учених НТШ і ВУАН.

У дослідженні О. Гомотюк «Наукове товариство імені Т. Шевченка у роки Другої світової війни» коротко проаналізовано наукову, видавничу та громадську діяльність Товариства в міжвоєнний період [41, с. 233–236].

Фундаментальною науковою роботою є монографія І. Зуляка «Діяльність «Просвіти» у Західній Україні в міжвоєнний період (1919–1939)». У виданні досліджується співпраця «Просвіти» й НТШ у науковій, просвітньо-організаційній, видавничій діяльності, у спільному відзначенні ювілеїв та пам'ятних дат, імпрез [42].

У публікації І. Головацького представлено матеріали, що доповнюють окремі сторінки історії освітньо-наукової, видавничої діяльності НТШ, висвітлено роль НТШ у заснуванні та діяльності УТУ, окрема увага приділяється організаційним засадам, впорядкуванню та систематизації музеїв НТШ [43].

Друга підгрупа третьої групи представлена життєписно-бібліографічними нарисами. Зокрема, вагоме значення для складання цілісного уявлення про предмет нашого дослідження має монографія М. Білоус та З. Терлака «Визначні діячі НТШ – Василь Сімович» [44]. Автори праці присвятили розділ організаційній діяльності В. Сімовича в НТШ.

Привертає увагу публікація І. Федорів, приурочена 125-ти річчю від дня народження М. Кордуби – «Мирон Кордуба в історії України» [45], у якій розкрито наукову та дослідницьку працю науковця в Товаристві.

У роботі Н. Григорук «Микола Чубатий як історик України» висвітлено чимало фактів багатогранної діяльності визначного історика, публіциста, педагога, політика і журналіста, дійсного члена НТШ з 1928 р. – М. Чубатого [46].

Після трирічної перерви виходить чергова книжкова збірка в серії «Визначні діячі НТШ», присвячена, останньому довоєнному голові

Товариства – І. Раковському, вченому який вніс важливу роль в організаційний розвиток, розбудову НТШ в цілому й природничих знань зокрема [47].

Багатою фактологічним матеріалом є життєписно-бібліографічний нарис У. Єдлінської «Кирило Студинський» [48]. Автор значну частину роботи, на основі аналізу матеріалів спадщини, спогадах, особистих архівах академіка, приділила періоду головування К. Студинського в НТШ.

Про науково-педагогічну громадсько-політична діяльність Івана Горбачевського йдеться у дисертації Т. Лахманюк [49].

Варто згадати монографію А. Кліша «Кирило Студинський: життя та діяльність» [50], у якій розглянуто діяльність уродженця Тернопільщини, дійсного члена НТШ з 1899 р., голови НТШ упродовж 1923 –1932 рр., академіка ВУАН з 1929 р., депутата Верховної Ради УРСР.

Значним доповненням цієї підгрупи є дослідження Ю. Древницького «Володимир Старосольський: громадсько-політична та наукова діяльність (1878–1942)» [51]. Автор аналізує науковий спадок дійсного члена Товариства, адвоката, ученого, В. Старосольського, характеризує його діяльність в НТШ.

Таким чином, проведений аналіз історіографічних видань вважаємо за необхідне констатувати наступне. За значний період вивчення історії діяльності НТШ в Західній Україні у міжвоєнний період нагромаджено певну кількість в основному науково-популярної літератури, що тим чи іншим чином є дотичною до різних аспектів досліджуваної проблеми. У зв'язку з тим, що вона не є систематично структурованою, цілісною, комплексно не розкриває проблему в цілому, тому виникла необхідність вивчення цієї подальшого її предметного дослідження.

Об'єктивні обставини склалися таким чином, що до цього часу не було підготовлено дисертаційної праці, у якій досліджувалися б організаційні засади, наукова і видавнича діяльність НТШ в Західній Україні у міжвоєнний період.

Деякі праці мають обмежену й не опрацьовану належним чином, на якісному науково-методичному рівні історіографічну й джерельну базу, що негативно відобразилося на загальному змісті й характері видань, вплинуло на формування певного стереотипного сприйняття діяльності НТШ, на підставі констатації фактів чи подій, без врахування об'єктивного й якісного змісту праці інституції.

Аналіз історіографічних видань свідчить про те, що в опублікованих працях є чимало суперечностей й протиріч щодо функціонування не лише Товариства у цілому, але й комісій, розмежуванні їх повноважень тощо.

Дослідження, видані членами НТШ в еміграції, розкривають лише власне авторське бачення проблеми, що певною мірою залежить як від функцій, які вони виконували, так і власного сприйняття інформації.

Узагальнюючі праці з новітньої історії України досліджуваній проблемі приділяють ще незначну увагу, обмежуючись загальновідомою інформацією й статистичними кількісними даними, що не дають змоги повною мірою, комплексно й цілісно розкрити організаційні засади, наукову і видавничу діяльність НТШ в Західній Україні у міжвоєнний період.

Отже, недостатнє вивчення даної проблеми, її наукова актуальність вимагають подальшого предметного дослідження, яке сприятиме глибшому розумінню діяльності НТШ, якій належить виняткова роль в історії науки і консолідації національних сил на українських теренах.

1.2. Аналіз джерельної бази

Основною джерельною базою дисертації є сукупність документів і матеріалів державних архівів України, більша частина з яких маловідома та вперше уведена до наукового вжитку. Важливе значення для аналізу діяльності НТШ мають архівні фонди Центрального державного історичного

архіву у м. Львові, Державного архіву Львівської області, Державного архіву Тернопільської області, відділу рукописів Львівської національної наукової бібліотеки ім. В. Стефаника.

Наукова праця спирається на широкий масив опублікованих і неопублікованих історичних джерел, які умовно можна згрупувати у 6 груп: до першої групи належать матеріали фондів центральних історичних і обласних державних архівів України; до другої групи – щорічні звіти про діяльність інституції; до третьої – серійні видання НТШ; до четвертої – періодичні видання; до п'ятої – спогади й мемуари членів Товариства, осіб, причетних до його функціонування; до шостої – бібліографічні видання, енциклопедії.

Перша група представлена архівними матеріалами і документами, зосередженими у ЦДАЛІ України. Базовими для дослідження стали матеріали, згруповані у фонді 309 «Наукове товариство ім. Шевченка, м. Львів». Документи, які зберігаються у цьому фонді дають змогу з'ясувати динаміку організаційного та ідейного поступу товариства, хронологію та послідовність подій. Архівні матеріали та документи, що зберігаються у зазначеному фонді, сформовані на основі матеріалів Головної управи Товариства та архіву НТШ і побудовані відповідно до структури фондоутворювача, виходячи із наявних документів та їх приналежності. Архівні справи систематизовано у межах таких розділів: 1) управа; 2) бухгалтерія і адміністративно-господарська діяльність; 3) редакція «Записок Наукового товариства ім. Шевченка»; 4) друкарня; 5) палітурна майстерня; 6) книгарня; 7) бібліографічна комісія; 8) етнографічна комісія; 9) музей; 10) бібліотека [52–152].

Перша структурна група матеріалів охоплює директивно-довідкову документацію про організаційну діяльність НТШ. справи розміщені в межах таких підгруп: 1) Статути, проекти змін статутів, рукописні та газетні статті відносно змін статутів, регламенти роботи товариства та його підрозділів (спр. 11; 12) [52–53]; 2) Звіти про діяльність Товариства та його комісій

впродовж 26 грудня 1937 – грудня 1939 рр.; відомості про діяльність комісій Товариства: етнографічної, української літератури, нової історії України; довідку про заснування і діяльність Товариства (спр. 25–28) [54–57]; 3) Протоколи засідань членів правління 1936–1942 рр., членів комісії нової історії України та історичної секції Товариства (1934–1939 рр.), членів «Комітету музею-архіву визволення України» та звіт про діяльність за 1922 р. (спр. 36; 44; 49) [58–60]; 4) Листування з українськими представництвами і депутатами сейму про надання субвенцій для відкриття українського університету у Львові; листування з міським староством у Львові про надсилання статуту, переобрання нового складу членів правління; меморіал голови управління Левицького В. до членів правління про складний фінансовий стан (спр. 67; 74; 75) [61–63]; 5) Звернення українського товариства до світових організацій про ставлення польського уряду до створення українського університету; лист до про заснування українського університету (спр. 78; 80) [64–65]; 6) Лист кураторії Львівського шкільного округу з протестом про заборону вживання слів: «Україна», «український» та ін. в приватних гімназіях (спр. 81) [66]; 7) Звіт директора Національного музею у Львові Свенціцького І. про роботу VII Міжнародного конгресу істориків у Варшаві, XIII Міжнародного конгресу мистецтвознавців у Стокгольмі; програма підготовки до конгресу української культури у Львові; стаття Брика І. «Перший з'їзд слов'янських філологів у Празі»; листування з членами товариства про скликання IV конгресу слов'янських географів і етнографів, зміну назви села Нагуєвичі на І. Франка, видання наукових праць тощо (спр. 94; 95 а; 96; 98) [67–70]; 8) Вітальні листи і телеграми громадських організацій Австрії, Чехословаччини та ін. держав з нагоди 50-літнього ювілею товариства; листування з організаційними комітетами про ведення міжнародних наукових конференцій, з'їздів, конгресів; листування з президіями та організаційними комітетами про участь у роботі міжнародних конференцій і конгресів; доповідь невстановленого автора «Про технічний факультет Українського університету у Львові» (спр. 104; 123; 124; 139) [71–

74]; 9) Листування з українськими товариствами і організаціями з-за кордону про співпрацю; відомості на виплату грошей викладачам за лекції та экзамени; листування з Академією наук УРСР про обмін науковими виданнями, рукописами, видавництво словника; листування з Академіями наук в Ленінграді, Києві та бібліотекою ім. В Леніна в Москві про обмін науковими виданнями; листування з польськими та закордонними академіями про співпрацю (спр. 142; 154; 160; 161; 165; 166) [75–80]; 10) Листування з громадськими організаціями і товариствами про видавництво наукових праць, обмін літератури, проведення ювілейних дат; доповідна записка Є. Пеленського про випуск наукового журналу «Сьогочасне і минуле»; листування з членами товариства про видання наукових праць, випуск журналу «Сьогочасне і минуле» (спр. 193; 230; 231) [81–83]; 11) Листування з товариством «Просвіта» про організацію читалень, укомплектування бібліотек, розподіл майна; листи наукових працівників, вчителів та ін. про надсилання літератури, надання звань дійсних членів, збір коштів; листування з Міністерством освіти, «Укрлітом» про призначення пенсії О. Кобилянській, обмін рукописами і науковими виданнями (спр. 266; 275; 362) [84–86]; 12) Листування з спортивними організаціями «Сокіл Батько», «Великий Луг», «Український спортивний союз» про організацію ювілейних свят (спр. 292) [87]; 13) Листування з синами І. Франка Петром і Тарасом про надання матеріальної допомоги дружині О. Франко; листування з українськими організаціями за кордоном про видання творів Т. Шевченка та І. Франка, проведення ювілейних святкувань (спр. 349; 350) [88–89]; 14) Листування з кооперативами «Сільський господар» і «Кружком сільської молоді» про збір коштів на пам'ятник Т. Шевченку, парцеляцію земельних ділянок в Белелуї тощо (спр. 361) [90]; 15) Листування з І. Кривецьким про роботу бібліотеки Товариства і звільнення його з посади директора; лист І. Раковського до членів управи про зняття з себе обов'язків голови Товариства; листи польських і закордонних наукових та громадських організацій із співчуттям з приводу смерті вченого секретаря Товариства

В. Гнатюка (спр. 363; 410; 421) [91–93]; 16) Заяви робітників і службовців товариства про надання відпусток, одноразової допомоги, звільнення з роботи тощо; членські книжки, свідоцтва, довідки, рукописи статей та ін. особисті документи В. Дорошенка (спр. 435; 436) [94–95]. У межах перелічених груп, усі справи просистематизовано за хронологією.

Наступна група документів та матеріалів стосується адміністративно-господарської діяльності та бухгалтерського обліку Товариства. Справи цієї групи поділяються наступним чином: 1) Листування з фінансовою палатою земельним управлінням та ін. про сплату податків з прибутків друкарні, магазинів, будівель, які належали товариству; касова книга; повідомлення організаціям і установам про відновлення діяльності Товариства (спр. 501; 526; 532) [96–98]; 2) Книга обліку ювілейних пожертвувань товариству від організацій та приватних осіб (спр. 537) [99]; 3) Статут стипендіального фонду ім. Яніва Броніслава та листування з воєводським управлінням про його затвердження; заснування стипендійного фонду ім. Кокорудзів (спр. 546; 547) [100–101]; 4) Листування з адвокатами, управляючим маєтком Белелуя та інше про умови здачі його частини в оренду; звітні відомості про фінансовий і господарський стан маєтку Белелуя та листування з цього питання (спр. 555; 556) [102–103]; 5) Питання купівлю-продаж будинків для товариства (спр. 561) [104]; 6) Журнал реєстрації вхідної і вихідної кореспонденції (спр. 590) [105].

Наступна – третя група документів висвітлює роботу редакції «Записок НТШ», зокрема подано книгу обліку прибутків та видатків для видання збірників; книгу обліку прибутків та видатків редакції журналу «Сьогодні і минуле» (спр. 599; 600) [106–107].

Четверта група – відображає роботу друкарні Товариства, зокрема листування М. Грушевського з друкарнею НТШ про друкування його праць; касову книгу за 1928–1932 рр.; протоколи передачі друкарні Товариства у державну радянську власність (спр. 616; 617; 628) [108–110].

Документи п'ятої групи стосуються відомостей сплати членських внесків у касу, хворих, співробітниками палітурної майстерні; трудову угоду з А. Вошаком про прийом його на посаду директора палітурної майстерні (спр. 632; 633) [111–112].

Шоста група документів стосується каталогів літератури книгарні товариства за 1927–1928 рр.; книгу прибутків та видатків товариства, 1928–1936 рр.; бюджет книгарні товариства на листопад 1939 р. (спр. 634; 644; 652) [113–115].

Сьома група – документи праці бібліографічної комісії НТШ. До цієї групи входить книга протоколів засідань членів бібліографічної комісії НТШ (спр. 658) [116] і бібліографічні картки, виписки до покажчика друкованих видань західноукраїнських і закордонних установ (спр. 739) [117].

Восьма група документів представлена протоколами засідань етнографічної комісії товариства (спр. 746) [118].

Дев'ята група документів стосується роботи Українського Національного музею при НТШ (спр. 776; 781; 783; 786; 787) [119–124].

Остання – десята група складається з документів, які висвітлюють діяльність бібліотеки НТШ та систематизований архів, що залишився від бібліотеки Товариства. Матеріали цієї групи поділені на наступні підгрупи: 1) Матеріали про діяльність бібліотеки (спр. 796; 799; 800; 808; 809; 811; 821; 825; 858) [125–133]; 2) Рукописи праць і статей (спр. 1224; 1290; 1582) [134–136]; 3) Особисті документи громадських діячів, вчених та ін. (спр. 2194; 2237; 2339) [137–139]; 4) Листи громадських діячів, вчених та ін. (спр. 2256; 2281) [140–141]; 5) Програми слов'янських секцій в Цюріху, правила організації, листування з О. Герценом спогади про М. Бакуніна, та інші матеріали, зібрані М. Драгомановим (спр. 2483) [142]; 6) Законодавчі документи (спр. 2506; 2520–2522) [143–146]; 7) Матеріали про еміграцію українського населення (спр. 2534) [147]; 8) Меморандум об'єднаної Української Національної Ради про становище Галичини після Першої світової війни, складений Є. Олесницьким (спр. 2544) [148]; 9) Статут

Українського Центрального Комітету в Польщі (спр. 2555) [149]; 10) Протокол засідання членів комітету української Християнської організації (спр. 2573) [150]; 11) Діяльність політичних партій, військових, громадських, благодійних, культурно-освітніх організацій; університетів, інститутів, вчительських семінарій, гімназій, шкіл; студентських організацій; видавництв, господарсько-економічних товариств та ін. (спр. 2605) [151]; 11) Список осіб, що вибули із української вищої школи (спр. 2706) [152]; 12) Листи батька, братів, сестер та інших членів родини до І. Пулюя (спр. 2897) [153].

Особливий науковий інтерес становить перша підгрупа джерел це протоколи загальних зборів, засідань членів правління, документи адміністративно-господарської діяльності, друкарні, палітурні, книгарні, музеїв, бібліотеки. Основна частина – колекція документів і матеріалів бібліотеки НТШ, зокрема наукові праці, статті, доповіді, рецензії, бібліографічні покажчики, особисті документи та листи, матеріали, статuti, розпорядження, звернення установ, товариств, з якими співпрацювало НТШ, найкраще відображають багатовекторну діяльність Товариства.

Необхідно виділити численну підгрупу джерел – листування Виділу (Головна управа) з академіями наук, українськими представництвами і депутатами сейму, ректорами європейських університетів, українськими товариствами і організаціями у діаспорі, культосвітніми та економічними установами, що дозволяють з'ясувати їх взаємини, найчастіше – співпрацю у важливих питаннях суспільно-політичного життя Західної України досліджуваного періоду. Також достатньо широко представлено географію листування управи Товариства з українськими організаціями, товариствами і приватними особами США, Канади, Німеччини, Австрії, Польщі, Чехословаччини, Росії та ін., що є доказом багатогранної міжнародної діяльності НТШ. Листи інформують про становище української еміграції, про наукову україніку за кордоном, різні українські культурні осередки,

свідчать про контакти з українськими вченими, які жили і працювали за межами Західної України

Значна частина інформації зберігається у фонді 362 «Студинський Кирило (1868–1941)» [154; 184], що містить 552 справи. У цьому фонді зосереджено особисті документи К. Студинського, матеріали пов'язані з діяльністю в НТШ, проекти статуту, протоколи конференцій, звіти, листи, інші документи.

Цінну інформацію почерпнуто з фонду 771 «Левицький Володимир Йосипович, математик і фізик, педагог, професор Львівського Університету і Педінституту, голова НТШ у Львові» [155]. Збережені документи це матеріали службової діяльності В. Левицького в НТШ, співпраця з науковими установами, обмін літературою, протоколи засідань. Саме завдяки цим матеріалам можна прослідкувати діяльність товариства упродовж 1932–1935 рр.

При підготовці праці використано документи фонду 310 «Український університет у Львові. 1921–1925 рр.» [156] у якому містяться 410 справ, систематизованих в межах 9 тематичних груп. У зв'язку з нелегальною діяльністю фондоутворювача документів збереглося небагато. Документи історії заснування та діяльності УТУ, протоколи засідань, звернення, матеріали пов'язані з вирішенням організаційних, матеріальних проблем, автобіографічні заяви лекторів, членів НТШ, особисті документи студентів, бухгалтерські відомості становлять науковий інтерес.

Уваги заслуговує фонд 348 «Товариство «Просвіта», м. Львів» архівні матеріали якого містять інформацію щодо спільного проведення святкових концертів, культурних програм, ювілеїв, виступів діячів НТШ і «Просвіти» тощо [157–158].

Друга група – щорічні звіти про діяльність НТШ, які збереглися не лише в архівних фондах, але й у наукових бібліотеках України, оскільки друкувалися окремими виданнями, найповніше відображають діяльність Товариства, окремих секцій та комісій. Вони виходили під назвою «Хроніка

Наукового товариства ім. Шевченка» [159] чотири рази на рік, містили в трьох випусках чотиримісячні звіти праці, четвертий – загальний річний звіт діяльності НТШ та його структур. Видання публікувалося із метою ознайомлення членів і громадськості зі здобутками інституції.

«Хроніка» є цінним джерелом інформації, у якому йдеться про зростання Товариства як наукової установи, поповнення іноземними ученими, вирішення науково-видавничих питань, перебіг судових справ, містить звіти адміністративної діяльності. Одночасно «Хроніка» виходила німецькою мовою, розсилалася закордонним науковим установам, що вели обмін з НТШ, упродовж 1918–1939 рр. вийшло 14 випусків «Хроніки» НТШ.

До третьої групи джерел відносяться серійні видання. Зокрема, у фонді 328 «Редакція Української Загальної Енциклопедії» [160]. Саме завдяки цим матеріалам можна прослідкувати етапи підготовки до написання УЗЕ, список авторів і редакційної комісії, біографії учених, суспільно-політичних діячів, вирізки статей, журнал реєстрації вхідної кореспонденції.

Серед них чільне місце посідає «Українсько-руський архів», заснований з метою популяризації серед українського населення наукових праць НТШ з історії українських земель, публікації невідомих архівних матеріалів, рукописів [161].

З 1929 р. публікуються праці етнографічної комісії, у яких підбирався і систематизувався етнографічний матеріал, що стосувався анатомічно-фізіологічних відмінностей українського народу у порівнянні з іншими народами «Матеріали до етнології і антропології» [162].

Цікавим історичним джерелом є видання бібліотеки і музею НТШ – «Стара Україна», цей часопис виходив тільки два роки, містив багато цінного матеріалу, окрім основних статей, друкувались змістовні бібліографічні відомості, пов'язані з тією чи іншою тематикою випуску, а також постійний розділ «Хроніка» та «Ukrainica» [163].

До четвертої групи джерел варто віднести періодичні видання. Основний масив цих матеріалів становить листування окремих товариств чи

осіб із секретаріатом НТШ, оголошення про організацію та проведення конгресів, наукових конференцій, протоколи засідань.

Заслуговує на увагу періодичне видання НТШ – «Сьогочасне і минуле», на шпальтах цього видання окрім наукових статей з українознавства публікувались огляди літератури, рецензії на окремі статті, резюме іноземними мовами [164].

Інші документи – листування з органами польської влади із різних питань організації Українського університету та діяльності Товариства, заклики до українців складати пожертвування, документи з редакційних колегій про привернення уваги громадськості до суспільно-культурної, наукової діяльності НТШ містяться у фондах редакцій газет. Так, у фонді 779 «Редакція газети «Діло», м. Львів» [165], упродовж багатьох років був єдиним українським щоденником, містив огляд основних світових подій, відозви, протести окремих діячів НТШ, наукові статті.

Активними дописувачами часопису «Редакція газети «Нова зоря». м. Львів» (ф. 406) [166] були науковці НТШ, які інформували суспільство про поточні питання українського наукового життя, підтримували освітній рівень, публікували доповіді, сприяли проведенню реформ суспільних відносин, захищали народні права.

Важливими для дослідження обраної теми є матеріали, що знаходяться у фонді 350 «Дирекція поліції у Львові» Держархіву Львівської обл. [167]. Серед матеріалів цього фонду – щотижневі та місячні звіти про політичне становище, донесення, інформації польських державних структур, ставлення польської влади до НТШ, культурно-освітня діяльність Товариства, хід демонстрації студентів, які вимагали утворення Українського університету у Львові.

Особливе місце займають матеріали, які зберігаються у відділі рукописів Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника. Це фонд 881 «Наукове товариство ім. Шевченка» [168], фонд 206 «В. Щурат» [169], фонд 167 «І. Левицький» [170], фонд 252

«Редакція Української Загальної Енциклопедії» [171], відділах україніки, рідкісної книги XIX–XX ст., німецької і австрійської книги названої бібліотеки.

Важливим джерелом інформації для вивчення історії НТШ є матеріали з відділу «Рідкісна книга та відділ рукописів» Наукової бібліотеки Львівського національного університету ім. І. Франка та відділу «Архів» Львівського державного історичного музею.

Значну цінність складають матеріали бібліотеки НТШ (м. Львів), відділу діаспорної літератури ім. В. Павлика Львівської державної обласної універсальної наукової бібліотеки, Тернопільської обласної наукової універсальної бібліотеки та інших.

До п'ятої групи відносимо спогади й мемуари членів Товариства, осіб, причетних до його функціонування, членів родини відомих діячів інституції тощо. Зокрема, варто згадати К. Паньківського, дійсного члена НТШ, юриста, який опублікував спогади про зміни, що відбулися у науковій структурі інституції, кадровому забезпеченні установи у повоєнному Львові [172, с. 94–99]. Про взаємини між І. Франком та М. Грушевським писав В. Дорошенко, зосереджуючи основну увагу на тому, як вони впливають на поступ НТШ [173, с. 16–36]. Про родину І. Франка, його роль у функціонуванні НТШ, родинні стосунки згадувала дочка Івана Яковича Г. Франко-Ключко [174].

Шоста група представлена бібліографічними виданнями, енциклопедіями. Безперечну наукову вартість становить «Бібліографія Записок Наукового Товариства імені Шевченка» [175], приурочена 130-річчю інституції, що вийшла під редакцією О. Купчинського. Праця містить вичерпну інформацію про видавництво «Записок» упродовж 1892–2000 рр., передумови появи видання, загальну структуру, перші описи змісту, основні принципи підготовки бібліографії.

З найновіших публікацій особливе місце належить узагальнюючій праці, присвяченій 140-річчю від дня заснування НТШ – «Енциклопедії

НТШ» [176], яка репрезентує цілісний і багатовимірний образ інституції: мету, завдання, структуру, основні видання, персоналії, установи, що працювали при інституції. Це перше багатотомне видання охоплює історію усіх сфер життя Товариства.

Підсумовуючи огляд джерел, варто відзначити, що у фондах державних архівів й відділах наукових і універсальних бібліотек збереглася значна кількість архівних, друкованих й рукописних документів й матеріалів з історії діяльності НТШ в Західній Україні у міжвоєнний період

Здійснена пошукова робота дала вивчити і проаналізувати архівні матеріали. Всебічний та неупереджений підхід до всієї сукупності названих джерел дає змогу здійснити науковий аналіз дослідити і проаналізувати організаційні засади, наукову й видавничу діяльність НТШ у міжвоєнний період.

1.3. Теоретико-методологічні засади дослідження

Належна увага до методологічних засад пізнання минулого, що, зазвичай, пов'язується з виробленням різних моделей пояснення історичного процесу дає можливість всебічно проаналізувати і об'єктивно відтворити організаційні засади, наукову і видавничу діяльність НТШ в Західній Україні у міжвоєнний період. Всебічне вивчення цих питань ґрунтується на загальнофілософських принципах, що виступають своєрідними нормативно-постулативними вимогами до дослідження і забезпечують достовірність його результатів. Це – принципи об'єктивності, історизму, системності.

Ключовим принципом дослідження є принцип об'єктивності, що орієнтує на неупередженість та незаангажованість процесу дослідження і передбачає всебічний аналіз досліджуваних подій та фактів. При розгляді

основних проблем теми ми враховували результати історичних досліджень, що виражають різні концептуальні підходи їх авторів до вивчення цієї теми.

Враховуючи те, що досліджувана проблематика зосереджена на роботі із джерелами ми дотримувалися принципу історизму, оскільки відстежували організаційні засади, наукову і видавничу діяльність НТШ в Західній Україні у міжвоєнний період.

Застосування вказаного принципу дозволило визначити предмет дослідження, його місце серед основних культурно-освітніх проблем, пов'язаних зі становленням та діяльністю Товариства у міжвоєнний період.

Принцип історизму вимагає розглядати емпіричний матеріал у логічній і хронологічній послідовності, з урахуванням конкретних умов історичного існування, взаємозв'язку і взаємозумовленості всіх його складових елементів. Він, на нашу думку, є поєднанням лінійно-хронологічного та цивілізаційно-історичного підходів. Застосування лінійно-хронологічного підходу дозволило чітко визначити хронологічні межі дослідження.

Застосування принципу системності передбачало дослідження об'єкту як цілісної системи із узгодженням функціонування усіх її елементів та частин. Цей принцип дозволив охарактеризувати роль і місце інституції в науковому і культурному розвитку краю. Важливе місце у реалізації принципу системності займає бачення досліджуваної проблеми в контексті її багатоаспектності, що передбачало використання у науковому дослідженні широкого спектру різнотипних джерел, комплексний аналіз яких дозволив розкрити характерні особливості функціонування НТШ у 1918–1939 роках.

В дисертаційній роботі використано низка термінів і понять, які відображають окремі аспекти досліджуваної теми. Насамперед потрібно подати розуміння понять «організаційні засади», «наукова діяльність», «видавнича діяльність».

Під поняттям «організаційні засади» розуміють – поняття, яке стосується заснування та діяльності наукової інституції, об'єднання науковців, провідних фахівців з різних галузей наукового знання, здійснення

українознавчих досліджень з питань мови, історії, археології, права, тощо, розширення діяльності, залучаючи відомих представників не лише української, але й зарубіжної науки з метою розробки і втілення у практику життя передових ідей, думок, донесення їх до широкого загалу.

Проведення наукових конференцій, симпозіумів, наукових диспутів. Формування та поповнення власної бібліотеки, архіву та музею, створення власної матеріальної, науково-дослідної бази, що формуються на основі бібліотечних, архівних та музейних фондів, облаштування приміщень для дослідної роботи секцій і комісій, здійснення господарської діяльності.

Термін «наукова діяльність» – це інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання та використання нових знань. Основними її формами є фундаментальні та науково-дослідні, пошукові та проектно-пошукові дослідження, відрізняється від інших видів за методами і засобами пізнання. Наукова діяльність НТШ – це широкий діапазон діяльності членів Товариства скерований на отримання нових знань, методичне, організаційне забезпечення та координування наукової праці, одержання нових знань, що можуть бути використані для практичних цілей.

Видавнича діяльність – сфера суспільних відносин, що поєднує в собі організаційно-творчу та виробничо-господарську діяльність юридичних і фізичних осіб, зайнятих створенням, виготовленням і розповсюдженням видавничої продукції. Складові частини видавничої справи: видавнича діяльність – сукупність заходів, скерованих на підготовку і випуск видавничої продукції у світ; виробництво видавничої продукції – процес відтворення визначеним тиражем видавничого оригіналу поліграфічними або іншими технічними засобами; доведення видавничої продукції до споживача через торгівельну мережу або в інший спосіб.

НТШ займаючися видавничою діяльністю, зокрема, з використанням власної поліграфічної бази, шляхом випуску періодичних та серійних видань, збірників розповсюджувало і реалізовувало поліграфічну продукцію через роздрібну і гуртову торгівлю.

У науковому дослідженні для розв'язання дослідницьких завдань було використано загально-логічні методи (спосіб дослідження, шлях пізнання і практичного перетворення реальної дійсності, шлях до чогось, відповідна система заходів, принципів, вимог, яка орієнтує суб'єкт пізнання на вирішенні конкретно-практичного завдання, на досягнення бажаного результату) та засоби дослідження: аналіз – реальний чи мисленний поділ об'єкта на складові; синтез – поєднання елементів об'єкта у ціле; абстрагування – процес відходу від певних якостей та відносин досліджуваного явища з одночасним виділенням потрібних для нас властивостей, дедукції – сходження у пізнанні від загального до одиничного, та індукції – рух думки від одиничного до загального, від досвіду, фактів до їх узагальнення та висновків, логічного та історичного, формального та змістовного, які взаємодоповнювали один одного.

Наукове дослідження розпочинається з вибору теми, обґрунтування її актуальності та визначення рівня розробленості. У подальшому процесі формулюється мета та завдання, здійснюється узагальнення та аналіз наукових фактів й результатів дослідження. Проводиться збір інформації: опублікованих і неопублікованих матеріалів (архівних документів та матеріалів), їх вивчення, систематизація і аналіз. Власне, на цьому й ґрунтується дослідження організаційної, наукової, видавничої діяльності НТШ в Західній Україні у міжвоєнний період.

Використання історичного методу (передбачає відтворення історії об'єкту, що вивчається, у його багатогранності, з урахуванням всіх деталей і випадковостей) та логічного методу (абстрактне логічне відтворення історії об'єкту, що вивчається, звільняючи її від всього випадкового, неістотного) дозволило дослідити функціонування структурних підрозділів Товариства, участь науковців інституції у наукових конференціях та з'їздах, роль та місце співпраці НТШ з іншими науковими товариствами та установами у досліджуваний період.

Методом систематизації з'ясовано організаційну побудову Товариства, загальні засади діяльності, виокремлено актуальні питання наукової і громадської діяльності НТШ у досліджуваній період. Метод історичного аналізу дозволив розкрити мету, завдання і напрями діяльності інституції.

Історико-порівняльний метод (порівняння одних і тих же об'єктів на різних етапах історичного розвитку) дозволив виокремити особливості наукової праці НТШ, що сформувалася різними шляхами, у різних формах та напрямках, у порівнянні з науковими установами зарубіжжя.

Діалектичний метод дозволив проаналізувати наукову і громадську діяльність НТШ у міжвоєнний період, порівняти її з національно-культурним життя і тими процесами, що відбувалися у суспільно-політичному розвитку та визначити їх взаємопов'язаність та взаємозалежність.

Таким чином, комплексне застосування принципів об'єктивності, історизму та системності, підкріплених сукупністю загальнонаукових та конкретно наукових методів, забезпечило можливість всебічного дослідження і розкриття поставленої теми.

Одним із важливих чинників, для об'єктивного і всебічного наукового вивчення зазначеної теми, під час дослідження, було використано широке коло історіографічних та джерельних матеріалів.

Історіографічні праці можна умовно об'єднати в кілька груп: праці самих членів НТШ; публікації, видані в діаспорі; сучасні вітчизняні дослідження.

Серед усього комплексу історіографічних матеріалів варто виділити такі концептуальні підходи, щодо висвітлення проблеми організаційного поступу Товариства, наукової діяльності та видавничої справи. Вивчення організаційних засад діяльності інституції, функціонування структурних підрозділів, висвітлення ролі НТШ у святкуванні ювілеїв та пам'ятних дат, дослідження особливостей міжнародних наукових зв'язків інституції, аналіз участі НТШ у конференціях та з'їздах, у контексті розбудови українознавчих

знань, окреслення важливості опублікованих праць для українського суспільства, становлення української науки та літературної наукової мови;

Оскільки дослідницька робота зосереджена на роботі із джерелами, а також з метою визначення достовірності наявної у джерелах інформації, доцільно було використовувати джерелознавчі методи – виявлення, відбору і критичного аналізу, встановлення їх наукової цінності, з метою отримання науково-перевіреної інформації для дослідження обраної проблеми.

Джерельна база дослідження включає в себе щорічні звіти, що містять директивно-довідкову документацію про організаційну діяльність НТШ, протоколи загальних зборів, засідань членів правління, документи бухгалтерської і адміністративно-господарської діяльності, друкарні, палітурні, книгарні, музеїв, бібліотеки; документи які відображають діяльність інституції у видавничій сфері розкривають проблематику науково-дослідної праці НТШ, періодичні видання, спогади й мемуари членів Товариства, осіб, причетних до його функціонування; бібліографічні видання, енциклопедії.

Поєднання всіх груп джерел дає можливість достовірно та всебічно дослідити організаційні засади, наукову і видавничу діяльність НТШ у 1918–1939 роках.

Комплексне застосування названих методів дослідження дозволило повною мірою вивчити джерела дослідження, систематизувати та узагальнити отриману інформацію й сформувати систему знань щодо визначеної теми, а відтак і розв'язати поставлені перед нами завдання.

Таким чином, виходячи зі сказаного, обґрунтовано й аргументовано можна зробити висновок про те, що давно вже назріла потреба всебічного, комплексного й цілісного наукового дослідження наукової, видавничої та організаційної діяльності НТШ у Західній Україні в міжвоєнний період – важливої складової частини загальноукраїнського наукового і громадського руху із залученням належним чином науково опрацьованих матеріалів.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ ПОСТУП НТШ

2.1. Організаційне становлення інституції

НТШ – всеукраїнська наукова організація, яка об'єднує науковців, провідних фахівців з різних галузей наукового знання, основною метою діяльності якої є збагачення духовної та матеріальної культури українського народу його національне відродження.

Для виконання статунних завдань НТШ – здійснення українознавчих досліджень з питань мови, літератури, історії, археології, права, етнографії, тощо, Товариство створювало наукові секції та комісії. Найвищим керівним органом є Загальні збори, які вносили зміни та доповнення до статуту, обирають президію, визначають основні напрями діяльності, затверджують бюджет, керівників секцій і комісій, вирішують інші стратегічні питання розвитку Товариства.

Після Першої світової війни НТШ відновило свою діяльність у березні 1921 р., поряд з іншими українськими культурно-освітніми й господарськими установами. Розпочався новий етап наукової і громадської праці. НТШ у складних умовах міжвоєнного періоду ставило собі за мету «стати осередком наукової роботи... організувати наукову роботу і в тій організації виховувати... нові наукові... кадри...» і «... Прийти з часом до українсько-руської Академії наук...» [177, с. 2–3].

Важливою віхою у відновленні діяльності НТШ стали перші повоєнні загальні збори, які проходили 28 березня 1921 р. Збори ставили завдання відновлення організаційної діяльності, необхідно зауважити, що вони проходили у присутності представника польської поліції Львова. НТШ обрало новий склад Головної управи і його голову – В. Щурата, В. Охримович заступник голови, В. Левицький – секретар, А. Андрохович – касир [178, с. 1–2].

Окрім фінансових питань, обговорювалися проблеми, досягнення і прорахунки української науки, окреслювали нові плани громадської, видавничої, наукової діяльності. Голови секцій звітували про проведення спільних засідань, вирішення кадрових питань Товариства, відновлення діяльності комісій [178, с. 5–6].

Уряд позбавив інституцію не лише суттєвих у минулому австро-угорських субсидій, а й фінансових можливостей, у зв'язку з заборонаю друку українських підручників [179, с. 3].

Після обговорення організаційних, наукових та фінансових питань, засідання провело вибори голови Товариства. Абсолютною більшістю голосів головою НТШ обрано професора К. Студинського, до складу Головної управи – І. Свенціцького. На засіданні загальних зборів, прийнято рішення розпочати друк шкільних зошитів, щоб покращити фінансовий стан установи [178, с. 7–9].

Міжвоєнний період діяльності НТШ позначився доволі складним фінансовим становищем, відсутністю коштів, що було однією з основних проблем Товариства і що гальмувало науковий поступ. Загальні збори Товариства, як правило, присвячувалися вирішенню фінансових проблем.

Значною втратою для Товариства були постійні намагання польської молоді завдати збитків будинкам та майну інституції. У бібліотеці Товариства, безпосередньо після проведеної там ревізії польськими жандармами, 23 листопада 1922 р., підкладено вибухівку, що завдала чималих збитків установі [180, с. 8]. Цього ж року відбулися погроми, що їх вчинили польські бойовики.

Не маючи належного фінансування, намагаючись знайти вихід з матеріальної скрути, Головна управа НТШ вжила низку радикальних заходів – звільнила службовців, зменшила виплату гонорарів авторам, припинила друк видань [181, с. 4]. Для виходу з кризи Товариство продало частину маєтку Белелуї. Однак коштів вистачило лише на сплату боргів, купівлю

канцелярських товарів, друкарської машинки та іншого канцелярського приладдя [178, с. 8].

У час важких фінансових випробуваннях, різноманітних перешкод з боку польської влади, Товариство проводить другі загальні збори 2 листопада 1923 р. за участю представника польської поліції – С. Оларчика. У виступі на відкритті зборів, В. Щурат зазначав, що «атестат на наукову інституцію – це подія, досі нечувана в історії культурного світу. Це перший випадок в Європі, що поліція висилає свого представника на збори наукової інституції» [182, с. 1–6].

Виступаючи на зібранні, К. Студинський окреслив основні завдання, що стояли перед НТШ – інтенсивніша праця у секціях і комісіях, нагальне вирішення фінансових проблем, збір коштів серед громадян на потреби Товариства, обрання нового складу Головної управи [182, с. 1–3].

У залі музею НТШ 30 травня 1926 р. відбулися треті повоєнні загальні збори Товариства. Більшістю голосів К. Студинського обирають головою НТШ. Присутні на засіданні члени Товариства підводили підсумки наукової праці, доповідали про фінансові та господарські проблеми. З обранням на посаду голови Товариства К. Студинського, ставляться нові вимоги щодо наукової діяльності НТШ, планується поєднувати їх з науковими доробками і програмами ВУАН [183, с. 1–6]. Новообраний голова висловлюється за надання НТШ у перспективі міжнародного статусу, підняття його до рівня національної академічної установи [36, с. 65].

Наступні загальні збори інституції відбулися 28 грудня 1930 р. Збори відкрив голова Товариства К. Студинський. У вступній промові він констатував присутність дійсних членів установи, пом'янув померлих хвилиною мовчання. Виступаючи, К. Студинський, звернув увагу на необхідності вирішення господарських питань, сплату боргів, виконання ремонтних робіт. Особливе занепокоєння та необхідність прийняття рішучих заходів вимагав той факт, що 14 жовтня 1930 р. польські молодики влаштували вуличну демонстрацію проти НТШ, вибили 81 шибку в будівлях

Товариства, 8 вікон у книгарні. Президія Товариства повідомляла про цей випадок ректорів львівських навчальних закладів, президію Оссолінеуму, всіх дійсних закордонних членів Товариства [184, арк. 74].

Про діяльність ревізійної комісії звітував О. Саєвич, проаналізував виконання прийнятих постанов та наголошував на необхідності вирішення питання співробітництва Товариства з бактеріологічно-хімічним інститутом. Інженер М. Твордило доповідав про нерентабельне утримання маєтку Белелуї. Після тривалих дискусій прийнято рішення продати маєток, отримані кошти витратити на біжучі справи [184, арк. 75].

2 грудня 1930 р. з нагоди 30-літньої наукової діяльності З. Кузеля, відбулося спільне засідання усіх секцій НТШ, що проходило у великій залі музею Товариства. Ф. Колесса виголосив промову, в якій надав оцінку науковій праці ювіляра. І. Раковський виступив з доповіддю про його життєвий і творчий шлях [184, арк. 78].

Чергові загальні збори НТШ відбулися 20 листопада 1932 р. Голова Товариства В. Левицький відкрив збори, у вступній промові привітав та подякував за присутність почесного члена товариства С. Громницького, усіх дійсних та звичайних членів інституції. Секретарями зборів обрано М. Андрусяка й Р. Зубика. Новообраний голова подякував за довіру, оголосив програму розвитку та майбутньої діяльності Товариства [185, с. 12–13].

Надзвичайні загальні збори відбулися 18 лютого 1934 р. у залі бібліотеки НТШ. Голова Товариства розкрив причину надзвичайного скликання зборів, констатував на вкрай скрутному фінансовому становищу, у якому перебувало НТШ. Ю. Мудрак подав детальний звіт матеріального стану установи, збитковість його структур, відсутність коштів на сплату податків, виплату зарплатні службовцям, сплати боргів, що становили 72 тис. зл. [185, с. 16].

В. Левицький відкрив другі надзвичайні загальні збори 27 червня 1934 р., що відбулися у приміщенні бібліотеки. Голова наголосив на легітимності

їх проведення, юридичній вартості постанов, ухвалених на засіданні, спираючись на § 9 статуту [185, с. 18–19].

Наприкінці 1937 р. відбулися чергові загальні збори членів НТШ. На яких голова І. Раковський звернув увагу на особливе значення і завдання Товариства у Львові, оскільки УАН у Києві втратила будь-які можливості «плекати і розвивати неосяжну українську науку» [186, с. 14]. Поступ європейської науки вимагав оновлення, пожвавлення наукової роботи. Та й самі науковці, зокрема дійсні члени історично-філософської секції, ставили до кожної наукової публікації певні вимоги. В. Старосольський звертав увагу на те, що «... у тематиці праць «Історично-Філософської секції НТШ бракує історичних синтез...». Він наголошував на тому, що в майбутньому треба встановити контакти зі світовими науковими інституціями, зокрема з Інститутом Рокфеллера і комітетом міжнародної інтелектуальної співпраці при Лізі Націй [187, с. 7].

У період міжвоєнного двадцятиліття Товариство працювало в руслі пошуку нових форм і методів науково-дослідної роботи. Науковці НТШ, які були учасниками конференцій, симпозіумів, наукових з'їздів, де репрезентували Товариство науковим і громадським організаціям різних країн, як інституцію академічного рівня.

2.2. Функціонування структурних підрозділів

Бібліотека НТШ з архівними і книжковими фондами посідала третє місце серед львівських зібрань і була найбільшою систематизованою колекцією рукописів та книжок україніки наприкінці XIX– початку XX ст.

Бібліотека – найбільша установа у структурі НТШ, тому потреби на утримання її на належному рівні були відповідні. У 20-ті рр. XX ст. праця у бібліотеці ведеться, наслідуючи попередні напрямки роботи: обслуговування

читачів; забезпечення відповідним обслуговуючим персоналом; необхідність розширення приміщення; подальше упорядкування бібліотеки, вирішення господарсько-побутових проблем [131, арк. 1–4].

Відзначаючи унікальність бібліотеки НТШ, професор Я. Дашкевич у статті «Доля і недоля нашої бібліотеки» писав, що «Бібліотека НТШ була єдиною у світі за своїм змістом. У ній концентрувалися велетенські багатства української літератури, незвичайно цінні рукописні й архівні матеріали, закордонна періодика, колекція листівок і плакатів, картографічна збірка, невелика, але унікальна за своїм характером колекція фотографій та інших графічних творів» [176, с. 315].

Комплектування фондів здійснювалося на високому науковому рівні, систематично і достатньо динамічно. Станом на 1 січня 1939 р. бібліотека нараховувала до 73828 у кількості 207923 томів та 2249 карт. Крім цього було ще понад 50 тис. дублетів та книжок, понад 1500 каталогізованих і стільки ж ще не каталогізованих рукописів, що становили 300 тис. одиниць збереження [14, с. 51–53].

Спочатку бібліотека не мала власного приміщення, містилася в підсобних приміщеннях «Просвіти» [188, арк. 4]. Та поступово, після реформи, бібліотеку при НТШ відновлюють, переносять в окреме приміщення, де вона знаходилася до 1907 р., до часу переведення її до Академічного дому на вул. Ступінського, 17 (нині – вул. М. Коцюбинського, 21). У 1912 р. Музей НТШ перебрався знову у будинок на вул. Чарнецького, 24 (сучасна – В. Винниченка, 24) [189, арк. 1–3], а через два роки туди перенесено й бібліотеку, де вона міститься й досі.

Швидкими темпами поповнювалися сховища бібліотеки завдяки пожертвуванням приватних осіб, редакцій, товариств, обміну літературою з іноземними науковими установами, придбання необхідних видань [190, арк. 17–18].

Визначне місце у комплектуванні бібліотеки займав обмін, одне з основних джерел поповнення бібліотечних фондів. Обмін відбувався з

науковими установами Австро-Угорщини, Росії, Англії, Німеччини, Бельгії, США й іншими країнами Європи, Канадою, Аргентиною, Бразилією, Болгарією, Нідерландами, Італією, Францією, Мексикою, Перу, Швецією та ін., редакцією газети «Ukrainische Rundschau» і студентським товариством «Січ» у Відні [191, арк. 40].

У правилах користування бібліотекою, складених і затверджених Головною управою Товариства, наголошувалося на тому, що використовувати фонди бібліотеки дозволялося лише з науковою метою, здійснювався чіткий контроль за користувачами фондів, зважаючи на вартість і цінність літератури, яка там зберігалася [192, арк. 2].

У 1922 р. РНК УСРР призначила бібліотеці НТШ обмінний примірник усіх видань УСРР для широкого кола читачів в обмін на видання Товариства. Це стало вагомим джерелом поповнення книжкових фондів бібліотеки. Зрозуміло, що надходження видань з УСРР до НТШ у Львові підлягало обов'язковій перевірці як польською, так і радянською цензурою, що не завжди прихильно ставилася до обміну видавничою продукцією [193, с. 13].

Завдяки обміну книгами наукова бібліотека Товариства збагатилася не лише українознавчою, але й значною кількістю літератури з різноманітних галузей знань, що її надсилали наукові установи. Це усі слов'янські та європейські академії наук. Зокрема, з Мюнхена, Кракова, Амстердама, Софії, усі радянські університети, бібліотеки у Празі, Софії, Братиславі, Граці, Лейпцигу, Єрусалимі, УНІ в Берліні, Український педагогічний інститут ім. М. Драгоманова в Празі. В обміні брали активну участь Моравський археологічний музей і музей Дзедушицьких у Львові, Нордійський музей в Стокгольмі. Мало чи з не усього світу видавництва, редакції, друкарні, релігійні, громадські організації обмінювалися із НТШ виданою ними літературою. Кількість установ значно розширилася, а можливості збільшилися, коли у 20-х рр. ХХ ст. створено «Міжнародне бюро виміни», до складу якого увійшла і бібліотека НТШ [194, с. 18]. Внаслідок обміну до

бібліотеки надійшла значна кількість примірників. Інформація щодо її кількості подана у діаграмі 1.

Контакти з багатьма установами були тривалими і плідними. Показовим з цього погляду є листування щодо обміну та надсилання видань дублетних списків. Обмін з різними науковими установами наповнив комплекти видань Київського, Ленінградського університетів, численних комісій, історичних товариств. Такі широкі обмінні стосунки дозволили скомплектувати різноманітний за типом видань фонд наукових праць, монографій, досліджень, довідників, методичної літератури, бібліографічних видань. Обмін був не тільки джерелом поповнення бібліотеки, а й стимулом до тісних контактів у науковому світі, співпраці із провідними науковими установами, здобування визнання на міжнародному рівні.

Серед найбільш відомих наукових установ Європи і Америки, які надсилали листи товариству з проханням надсилати їм літературу можна назвати такі, як «University of London», «Kings Kotlego», «International society of medical Hydrology» (London), «Commonwealth of Australia», «Coloical Surver of nen south wales Academy scices» (New York), «Academia viriciana» (Mantova), та багато інших не менш славетних установ, національних бібліотек, музеїв [195, арк. 38].

Ще одним важливим джерелом формування бібліотечного фонду НТШ були пожертвування. Започаткував пожертвування до бібліотеки НТШ О. Кониський, подарувавши їй 392 томи власної бібліотеки, а перед смертю передав і решту своїх книг. На заклик Товариства жертвувати книжки відгукнулося українське суспільство. Крім багатьох невеликих надходжень від тисяч жертводавців варто згадати найцінніші, зокрема від «Просвіти», що подарувала свої дублікати і всі власні видання, бібліотеку і збірку рукописів І. Франка [180, с. 5–6].

«Просвіта» і НТШ досить тісно співпрацювали між собою у розвитку бібліотечної справи. Директор бібліотеки В. Ривюк і бібліотекар В. Дорошенко 21 лютого 1927 р. повідомляли М. Галуцинського про те, що

бібліотека НТШ 24 лютого поточного року проводить конференцію, у якій його запрошують взяти участь [42, с. 364]. До бібліотеки НТШ передано книги з бібліотеки колишнього табору військовополонених у Йозефові – 58 назв книжок у 224 примірниках, 22 назви у 43 примірниках підручників з військової справи [42, с. 364].

Окрім того 8 червня 1926 р. бібліотеці НТШ передали 9 альбомів, з них альбоми етнографічної виставки у Тернополі 6 липня 1887 р., альбом австрійського Червоного Хреста, два примірники офортів Т. Шевченка, виданих у Києві 1891 р., альбом ілюстрацій до «Вогнем і мечем» Г. Сенкевича, історичних пам'яток Праги 1864 р., вісім фотографій, дві картини, портрети Т. Шевченка, Й. Сембратовича, І. Снігурського, цесаря Йосифа I, римських пам'яток від св. Петра – до папи Льва XIII, тринадцять таблиць, тридцять шість карт, планів міст, монастирів, будинків і університету у Відні, портрети чеських, російських, польських, французьких діячів (20 шт.), ілюстрації до журналів та інші матеріали [42, с. 367]. 12 листопада 1926 р. передано ще 283 книги, зошити, програми, інструкції, акти, тощо [42, с. 366–367]. 6 лютого – 298 книжок з права з них з бібліотеки С. Танчаковського 108, І. Кивелюка – 168, 22 календарі і інші матеріали [42, с. 367]. У таблиці 1 подано список осіб, які жертвували літературу для бібліотеки НТШ. На жаль подарованих колекцій збереглося небагато. Інформація щодо книгозбірень, які збереглися, подана у таблиці 2.

Бібліотека володіла безцінними рукописами, які складали окремий рукописний відділ. У ньому зберігалися раритетні рукописи XIII ст., закарпатські рукописи XVII–XVIII ст. Особливе місце серед них мають автографи західноукраїнських і наддніпрянських провідних діячів, видатних письменників Т. Шевченка, П. Куліша, Лесі Українки, С. Руданського, І. Нечуя-Левицького, М. Коцюбинського, І. Франка, М. Шашкевича, В. Стефаніка, Ю. Федьковича [196, арк. 10].

Сприяли надходженню пожертв численні відозви, які надсилала Головна управа Товариства до усіх громад, видавництв з проханням

надсилати книги й періодику. Це формувало нове ставлення до бібліотеки як осередку духовності [197, арк. 34].

Товариством була заведена книга пожертвувань упродовж 1893–1939 рр., у яку вписувалися пожертвування, які склали понад сто томів. Крім уже названих осіб, у різні роки книги дарували І. Дорошенко, В. Левицький, І. Свенціцький, В. Щурат, М. Возняк, М. Павлик, М. Дикарив, Ю. Косач (Париж), С. Шелухін (Прага), В. Підмогильний, В. Сімович, В. Кубійович та інші. Також фонди бібліотеки поповнювалися за рахунок книг, що надходили згідно з заповітом, після смерті видатних українських науковців – членів НТШ.

Важливим джерелом збагачення та комплектування бібліотеки були добровільні пожертвування різних установ і товариств, організацій. Так, книги і рукописні матеріали подарував УВУ (3329 томів у 1927 р.) Ставропольський інститут, СВУ (Відень), товариство «Січ» (Відень), товариство «Українська громада» (Прага), товариство «Академічна громада», «Руслан», редакція «УРЕ», Всеукраїнським товариством культурних зв'язків з закордоном з Харкова та «Книгоспілка» із Києва [194, с. 17]. Не буде перебільшенням стверджувати, що пожертвування заклали основу усіх відділів бібліотеки – книжкового, часописного, рукописного. Про це свідчать якісні й кількісні показники впродовж багатьох років, які подаються у «Касових справозданнях» та «Хроніці НТШ».

Ще одним джерелом комплектування бібліотечного фонду була купівля книг та передплата періодичних видань. У 1934 р. постає ще одне джерело комплектування – обов'язковий примірник, що належав бібліотеці на підставі розпорядження Міністерства освіти і віросповідань. Бібліотека отримала право мати усі видання, що друкувалися на території Польщі українською мовою. Ще раніше, у 1933 р., згідно з розпорядженням Міністерства внутрішніх справ, дозволено бібліотеці отримувати по одному примірнику заборонених у Польщі друків. Так, у 1935 р. одержано 695 обов'язкових примірників, 1936 р. – 665, 1937 – 667, в тому числі 10 річних газет, 1939 р. –

500. Фонд поповнюється за допомогою надходжень значної кількості закордонних видань [198, арк. 1–5].

Значну кількість видань НТШ закупляло. Дані щодо збільшення фондів бібліотеки подано у таблиці 3–4.

Бібліотека мала 250 тис. томів, та ще й значну збірку не каталогізованих книжок і дублетів [193, с. 12]. Через відсутність місця, виділеного під бібліотеку, користувалися нею найчастіше лише члени НТШ, отримуючи літературу на абонементі [199, с. 7–8]. Читачі бібліотеки користувалися нею згідно зі встановленого регламенту, укладеного І. Кривецьким, підписаним К. Студинським та В. Левицьким у 1927 р. Регламент бібліотеки складався з двох частин. Перша – включала 16 параграфів і стосувалася відвідувачів наукової бібліотеки НТШ, друга складалася з семи параграфів, які регламентували правила користування бібліотекою дійсних членів НТШ [200, арк. 1–6].

Ускладнювалася робота бібліотеки через відсутність відповідного кваліфікованого персоналу. З 1 квітня 1920 р. до кінця року управитель бібліотеки у помічниках мав чотири дістаря (упорядника – примітка автора), але через невелику платню, у 1921 р. не залишилося жодного [200, арк. 3].

Посади керівника рукописного відділу не існувало до приходу М. Деркач, яку запросило НТШ для цієї роботи. М. Деркач упродовж 1930–1939 рр. об'єднала архіви, розрізнені збірки та окремі надходження в цілісний фонд, описаний у каталогах та інвентарях. До 1937 р. вона опрацювала і підготувала каталог близько 1100 надходжень загального фонду, узялася за перевезення книжок і рукописів із меморіального музею І. Франка, упорядковувала неописані рукописи [201, с. 135], акти та документи НТШ, наново сформувала роз'єднані фонди, відтворила їх у первісному вигляді та виявила численні втрати внаслідок воєнних дій [176, с. 318–319].

Упродовж 1922–1937 рр. директором бібліотеки НТШ був І. Кривецький. Його праця сприяла відновленню функціонування книгозбірні,

встановленню нових зв'язків із науковими інституціями для обміну виданнями, продовжував вести інвентаризацію рукописних матеріалів [176, с. 318]. Заступником директора бібліотеки НТШ до 1923 р., формально і фактично, був В. Дорошенко, який у 1937 р. обійняв посаду директора. Окрім керівництва бібліотекою вони чимало зробили для впорядкування й опису рукописних збірок.

В. Дорошенко впродовж 1939–1941 рр. завідував офіційним відділенням, створеним на базі бібліотеки НТШ у Львівській філії бібліотеки АН УРСР, пізніше, після відновлення НТШ в еміграції упродовж 1947–1965 рр. [8, с. 38].

Станом на 1 січня 1939 р. в бібліотеці налічувалося понад 250 тис. томів. У головному відділі було каталогізовано понад 74 тис. томів і номерів у 208 тис. томах, 500 рукописів, а також книгозбірні і архів. До складу бібліотеки входили збірки українських книжок і часописів з найдавніших часів, раритетні видання від «Апостола», «Острозької Біблії» до «Енеїди» І. Котляревського, твори українських класиків, комплект видань творів Т. Шевченка, книги і газети радянської України, підшивки часопису «Зоря Галицька» (1848–1939 рр.). Найбільша у Західній Україні за обсягом збірка «Russica» довоєнних російських наукових установ, зокрема видань АН. Збірка літератури іноземними мовами – англійською, німецькою, польською, французькою; «Искра», «Революционная весть» та інші видання [196, арк. 8–9].

Отже, максимальне використання усіх можливих джерел комплектування бібліотеки НТШ – пожертвувань, обміну, купівлі, обов'язкових примірників, створили книгозбірню такого рівня, що можна говорити про її унікальність у Східній Європі. Це була найновіша бібліотека українських книжок, часописів, праць про Україну іноземними мовами. За винятком деякого числа українських стародруків, повний комплект яких мала бібліотека Львівського національного музею, тут було зібрано усе, що

друкувалося в Україні, і багато з того, що написано про Україну у світовій пресі й літературі.

Ще однією установою, що складала структуру НТШ був музей. Після закінчення Першої світової війни, музей НТШ відновлює свою діяльність, розвивається робота завдяки самовідданій праці висококваліфікованого персоналу, особливо Я. Пастернака та його помічників В. Герасимчука, І. Гургули в етнографічно-археологічному музеї, О. Полянського та Є. Чайковського – у природничому [202, с. 218]. До 1920 р. музей НТШ працював над систематизацією і впорядкуванням наявних збірок. Музей складався з фондів кераміки, понад 100 експонатів з колекції І. Левинського: полтавських народних майстрів, опішнянських, зразки кераміки Львівської керамічної фабрики, зразків одягу, побуту, різьбою по дереву, килимів Гуцульщини, Полтавщини, Чернігівщини, Київщини; кімнати пам'яті І. Франка, церковного мистецтва; вишивки і тканини, доісторичної археології і антропології. Окрім цього, тут відбувались постійні виставки «Гуртка діячів українського мистецтва». Для відвідувачів музей працював щонеділі [203, арк. 16–18].

У 1920 р. під час презентації відкриття Українського національного музею ім. Т. Шевченка у Львові, заснованого на основі музею НТШ, йшлося про те, що «Музей повинен бути споконвічним доказом живучості народу, який живе пам'яттю свого минулого...

Музей повинен бути центром духовної культури України, який побачив би себе в ньому як в зеркалі, але не як відірваний листок, а як світла і плодотворна вітка цілої культури Європи. До цього часу, на протязі кількох десятиліть, цю роль, досить плодотворно, виконував музей НТШ...» [204, арк. 3–4].

У цей час музей розміщувався у семи кімнатах першого поверху будинку НТШ, але частина наявних експонатів, зберігалася в окремому складі [8, с. 76]. Восени 1925 р. НТШ запросило до праці в музеї інженера В. Пещанського, який займався реставрацією старовинних цінних ікон,

впорядкуванням, каталогізацією і фотографуванням килимів, систематизацією археологічних знахідок і впорядкуванням вишивок. Кустосом, тобто технічним керівником музею на цей час був професор Ю. Полянський [182, с. 7].

Завдяки ініціативі кооперативу «Червона калина» у Львові при НТШ створюється новий відділ музею історичних пам'яток зі спеціальним уточненням періоду воєнних і визвольних років. Кооператив «Червона калина» пожертвував музеєві портрет роботи художника П. Холодного, полковника Д. Вітовського, батальну картину «Бій під Чортковом», збірку фотографій, воєнних відзнак, документів тощо [205, с. 188–190].

Фонди музею постійно поповнювалися історичними воєнними матеріалами. Так, 1 листопада 1936 р. в музеї НТШ відкрився новий відділ – історичних воєнних пам'яток. Це була постійна виставка пам'яток з визвольної боротьби 1914–1920 рр. Передбачалося укомплектувати відділ пам'ятками княжої і козацької доби [206, с. 2].

У статуті музею зазначено, що основним завданням буде накопичення та збереження усіх пам'яток, що стосуються історії українського війська, усі витрати здійснюватиме товариство «Молода громада», а експонати музею, які досі були власністю НТШ, надалі залишаються у ньому. Згідно із § 20 статуту НТШ – музею призначається кустос, члени НТШ обирають з-поміж себе референта, який нестиме відповідальність за збереження музейного майна [207, арк. 1–2].

Важливе місце у діяльності музею відігравали святкові академічні виставки. Упродовж 30-х рр. ХХ ст. у його залах проходили різні тематичні виставки наукового і художнього спрямування. Так, у травні-червні 1922 р. у залах НТШ відбулася Перша українська мистецька виставка [178, с. 91]. У лютому 1931 р. проходила виставка «Народного та ужиткового мистецтва» [208, с. 18].

У 1932 р. відкрито виставку фотографій на тему «Львів у світліні», у кінці року проходила розгорнута виставка творів українських малярів, членів

мистецького об'єднання «Руба» [209, с. 4]. Заходами АНУМ у залах музею НТШ в квітні-травні 1935 р. проходила виставка творів О. Кульчицької [210, с. 2]. У грудні-січні поточного року, відбулась IV виставка творів українських митців, на якій представлено 141 твір 21 художника, у тому числі й роботи іноземних авторів [211, с. 4].

Упродовж 1–22 грудня 1935 у залах історичного музею проходила виставка «Український народ, його життя і праця», організована В. Кубійовичем і О. Кульчицьким, її відвідали 1360 осіб. Під час цієї виставки з доповіддю виступали В. Кубійович, Є. Храпливий, Я. Пастернак. Пізніше її представлено і в інших місцевостях України – Дрогобичі, Коломиї, Станиславові, Тустановичах, Перемишлі. Виставка також була представлена у Берліні у лютому 1936 р., де її відвідали усі бажаючі [212, с. 5].

У жовтні 1935 р. у відділі історично-воєнних пам'яток музею відбувається поповнення музейних фондів. У каталоги внесено 158 чисел, 304 предмети. Матеріальну допомогу музеєві надавали 40 меценатів. Найціннішим поповненням була кафельна піч сокальської роботи майстра Шостапальця та збірка старовинної кераміки [213, арк. 3 зв.]. Краєзнавчу виставку «Батьківщина у світліні», що розміщувалась у чотирьох залах музею, діяла упродовж 3–21 листопада, відвідало 1300 осіб [213, арк. 3].

У грудні, поточного року, працюючи над збільшенням експонатів, у «Головну книгу приросту» вписано 627 предметів, здебільшого мистецького та історико-етнографічного змісту [214, арк. 2 зв.]

НТШ не лише збагачувало і поповнювало фонд, але й виступало у ролі фахівців цієї справи, допомагало й іншим товариствам в організації музейних установ [215, с. 25].

У структурі НТШ діяв природознавчий музей, заснований у 1912 р. однак, свою діяльність розпочав дещо пізніше. Створення УТУ відсунуло розбудову музею на інший план, бо весь придбаний матеріал, став частиною його наукових кабінетів [202, с. 217–218].

У 1927 р., повернувшись до Львова з еміграції Є. Чайковський впорядковував мінералогічну збірку за планом Гірничої академії у Пшібрамі. За згодою президії у січні 1927 р. відновлено діяльність природничого відділу музею НТШ. Природничий музей упродовж 1937–1939 рр. піднявся на належний високий рівень. Були меценати, які підтримували його діяльність матеріально. Головна управа НТШ 25 травня 1932 р. затвердила статут природничого музею [216, арк. 1].

Статут музею складався з вісімнадцяти параграфів, у яких йшлося про те, що він є власністю НТШ, окремим інститутом, незалежним від етнографічного музею і будь-яких інших установ товариства. Метою заснування і діяльності природничого музею було накопичення, збереження та наукове використання збірок з усіх галузей природничих і технічних наук, а також з зоології, ботаніки, палеонтології, геології, мінералогії, географії, медицини, гірництва, лісництва, технології та хліборобства. У § 3 зазначалося, що першочергово збірка експонатів проводитиметься в українських етнографічних землях, далі у країнах, де проживала українська еміграція, потім в інших країнах. У § 5 описано інвентар музею. Статут утверджував повноваження упорядника, планувалось організувати власну підручну бібліотеку. Місцем знаходження природничого музею було 7 кімнат на другому поверсі будинку НТШ [216, арк. 1–2]. З цього часу природничий музей став автономним інститутом, незалежним від інших підрозділів товариства.

НТШ проводило значну і успішну організаційну працю зі збору і поповнення музейних матеріалів, особливо з історії національно-визвольних змагань. Діяльність давала змогу зберегти національні скарби українського народу на західноукраїнських землях. Так, у Празі у 1924 р. з ініціативи ректора УВУ І. Горбачевського, засновано товариство «Музей визвольної боротьби України». Усе, що збирав музей, робилося з метою збереження і передачі в Україну предметів архівної вартості, що знаходилися за її межами [217, с. 213–214].

У 1939 р. музеї НТШ склали ілюстративний кабінет у кількості 35 тис. предметів. Обидва музеї обслуговували п'ять співробітників [196, арк. 13].

Зміни, які принесла із собою радянська влада, трагічно позначилися на функціонуванні музею НТШ. 19 жовтня 1939 р. в музеї НТШ доцент Київського університету В. Стоян, виголосив доповідь на тему «Конституція Радянського Союзу», в якій зазначав, що «після доповіді відбудеться передвиборче зібрання». У листопаді усі працівники музею були запрошені на урочисті загальні університетські збори, присвячені ХХІІ річниці жовтневій революції. Ці заходи не викликали зацікавлення ані в працівників музею, а ні в членів Товариства [218, арк. 5].

Згідно з постановою РНК УРСР від 2 січня про організацію у Львові низки філіалів інститутів АН УРСР було винесено, всупереч статуту НТШ, ухвалу від 14 січня, щодо припинення діяльності Товариства, відповідно і музею НТШ [219, арк. 1].

Радянська влада реорганізувала львівські музейні заклади за принципом однорідності колекцій і створила на основі цього сім музеїв, між якими після ліквідації НТШ, були розділені збірки, що містилися у фондах музеїв [219, арк. 1].

Отож, у Львові на базі об'єднаних музеїв створено історичний музей, як складова частина, до нього належав археологічний музей, етнографічний музей, створений на основі культурно-історичного музею НТШ; природничий музей, утворений об'єднанням двох музеїв, польського імені Дідушицьких та природописного математично-природописно-лікарської секції НТШ; промисловий музей (колишній міський промисловий музей); картинна галерея, що складалася з трьох частин: галереї українського, всесвітнього та польського мистецтва, малярства [8, с. 45].

У музеях НТШ до 1 січня 1939 р. каталогізовано 73 тис. експонатів [10, с. 55]. При вилученні археологічних, історичних і образотворчих пам'яток із музею НТШ і передачі їх відповідним музеям, знищилося або

пропало чимало експонатів. Цінною збіркою фотографій і різних ілюстрацій переважно українки (портрети письменників, державних діячів, фотографій січових стрільців та вояків УГА) конфіскувало НКВС. Матеріали музею воєнно-політичних пам'яток перевезено до історичного музею, і він перестав існувати. На сьогодні достеменно невідомо, де знаходяться усі експонати [217, с. 216].

Під час захоплення військами фермахту Західної України, члени НТШ відновили працю Товариства, але незабаром влада заборонила його діяльність, а майно НТШ – музеї, будинки, бібліотеку, що за радянської влади були націоналізовані, не повернули. Німецька окупація знищила багато музейних цінностей, частина безповоротно пропала, іншу пограбували військові і адміністрація. Багато пам'яток з найкращими зразками українського народного мистецтва – килими, вишивки, вивезли німці з етнографічного музею при відступі зі Львова. Багато цінних матеріалів знищено або заховано у невідомих місцях [217, с. 216].

Таким чином, музей НТШ виконував роль наукового та історичного осередку в структурі інституції, у якому українська спадщина зосереджувалася не тільки для зберігання та експонування а й для проведення науково-дослідної роботи.

Усвідомлюючи особливу відповідальність за поширення друкованого слова, НТШ з самого початку свого існування приступило до видання на власній поліграфічній базі книг українською мовою. Друкарня і книгарня діяли як окремі підрозділи НТШ.

Накладом Товариства і його друкарні упродовж 1873–1930 рр. видано понад 1000 творів української та світової літератури. Друкарнею Товариства надруковано понад 10 тис. цінних українських книжок. Якщо мати на увазі те, що НТШ друкувало твори за зниженими цінами, часто ліквідовуючи видавцям борги, за останні два століття українська культура не мала жодного такого мецената, що міг би конкурувати з НТШ [7, с. 44].

Однією з важливих проблем, що з усією гостротою постала перед М. Грушевським відразу після його приїзду в УСРР, було створення належної наукової інфраструктури, йдеться насамперед про налагодження регулярного постачання новинок закордонної наукової літератури – історичної, етнологічної тощо. Відтак академік доклав значних зусиль щодо зростання кількості закордонних наукових праць, що друкувалися НТШ. М. Грушевський виступав ініціатором налагодження постійного зв'язку з книгарнею Товариства у Львові та за її посередництва отримувати необхідні німецькі, французькі, англійські, італійські та інші видання [40, с. 144–145].

Через книгарню НТШ у 1928 р. здійснювалося 80,14 % усіх операцій книжкового експорту радянської України. За перше півріччя 1928 р. на адресу НТШ у Львові надійшло 12079 примірників і виконувалося додаткове замовлення на 29 тис. примірників літератури [220, арк. 196–198].

У друкарні Товариства зафіксовано у 1930 р. недобір 2500 зл. Через високі ціни зменшилися прибутки і зросли претензії клієнтів. Друкарня заборгувала укладачам станом на 1 березня 1932 р. понад 20 тис. зл. [221, арк. 2].

У середині грудня 1939 р. в присутності О. Макарука, нового директора друкарні НТШ, М. Паламара, Р. Тилявського, Я. Панкевича та інших інвентаризовано й націоналізовано все майно друкарні, канцелярії, палітурної майстерні на користь радянської влади. Черенки, олово, літописи, шафи, машинка для різання паперу, прес для пресування книжок, і все, що розміщувалося у 19 кімнатах на першому поверсі скрупульозно описано [219, арк. 1].

У 1940 р., під час ліквідації НТШ, його друкарню переведено до закладу Осолінських, що став осередком перебування дирекції Львівської філії бібліотеки АН, й об'єднано з друкарнею закладу. Це об'єднання постало під назвою «Друкарня Академії Наук УРСР» [8, с. 70].

Розповсюдженням літератури, виданої друкарнею, займалася книгарня НТШ, що на початках займала невелике приміщення, зі збільшенням кількості літератури, розширенням асортименту швидко розросталася.

Наступним підрозділом, що тісно співпрацював з друкарнею, була палітурна майстерня. Заснована у 1904 р., після чергового реформування статуту Товариства, в ньому було прийнято параграф, завдяки якому НТШ мало право утримувати «палітурню» [222, арк. 1].

Переплетня, як і друкарня, занепала під час подій Першої світової війни та польських репресій. Дещо налагоджується праця, покращується матеріальне становище у 30-х рр. ХХ ст. Так, 31 грудня 1934 р. переплетня розміщується у чотирьох кімнатах, відновлюється канцелярія, окремі кімнати відводились для «лінотипів», «стереотипії», «залу машин» [222, арк. 1].

25 червня 1939 р. відбулися чергові загальні збори Товариства, які висловили подяку за наполегливу і самовіддану працю І. Раковському та констатували розвиток і зміни упродовж 1937–1938 рр. Голова НТШ звернув увагу на складні умови праці. На зборах були внесені зміни до статуту Товариства.

Обрано новий склад Головної управи, до якого увійшли: І. Боднар, заступник голови, В. Залозецький секретар, І. Витанович, І. Грабар, М. Капуста. Голова Товариства привітав новообраних членів, висловив сподівання на покращення умов праці, констатував вкрай складне становище, у якому доводилось працювати Товариству. Оголосив нові зміни у структурі діяльності: окремий господарсько-адміністративний референт, окремий секретар, фінансові референти залишилися ті ж самі [223, арк. 59].

Це були останні загальні збори Товариства на рідних землях. 1 вересня 1939 р. розпочинається німецько-польська війна. 17 вересня 1939 Західна Україна була окупована Червоною армією. Усе майно Товариства конфісковано. У бібліотеці НТШ розпочато перегляд і вилучення книжок та періодичних видань «антирадянського спрямування». У друкарні наступний

номер журналу «Сьогодні і минуле» розсипано, пропало багато інших видань [15, с. 11].

У кінці вересня 1939 р. голова Товариства І. Раковський і В. Дорошенко завітали в комісаріат народної освіти. З ними розмовляв товариш О. Задорожний, вони доповіли про діяльність НТШ, дали йому останній номер «Хроніки НТШ». Незабаром виявилось, що це мало фатальні наслідки, бо у «Хроніці» надруковано протест проти гноблення української науки в УРСР [8, с. 45].

Розформування НТШ у Львові було вирішено задовго перед скликанням надзвичайних зборів НТШ. Йшлося про те, що реорганізація Товариства у державну установу, на зразок схожих наукових установ в СРСР, яка працюватиме в тісному контакті з АН [196, арк. 15]. 14 січня 1940 р. відбулися офіційні ліквідаційні надзвичайні загальні збори НТШ. Постанову АН УРСР про розпуск НТШ доставили уповноважені І. Стебун і Д. Копиця, які приїхали до Львова у листопаді 1939 р. Вони і провели збори Товариства. Ці збори пройшли без голови НТШ І. Раковського, який у цей час був за межами Львова. Надіславши листа членам Товариства він зняв з себе усі повноваження і обов'язки голови НТШ, це сталося 16 грудня 1941 р. [224, арк. 1].

На зборах ухвалили постанову про розпуск НТШ, його майно, усі установи передали АН України. Проти цієї постанови проголосував лише Р. Зубик, якого пізніше заарештували, згодом він загинув від рук НКВС. Ці збори проводилися всупереч статуту Товариства, без повідомлення про день та порядок їх проведення у пресі, не мали законного характеру [43, с. 38].

Згідно з постановою АН УРСР щодо НТШ ухвалено, ліквідувати Товариство передати його майно у власність АН, на базі НТШ утворити відділи інститутів: мови, літератури, економіки, фольклору, археології та історії АН УРСР. Київські академіки О. Палладін і М. Калинович провели низку зустрічей з управою товариства. Наприкінці грудня замість І. Крип'якевича до Києва виїхав К. Студинський з тим, щоб «... вирішити

справи НТШ». У промові академік К. Студинський вказував на дбайливе ставлення влади УРСР до науки, наукових установ та організацій, висловив сподівання на світле майбутнє колишнього НТШ [48, с. 50].

К. Студинський повернувся у Львів з рішенням АН залишити майно НТШ при АН УРСР, а музеї, наукові лабораторії передати під опіку Наркомосвіти УРСР. Директор М. Капуста подав звіт про баланс майна Товариства. Від 1 лютого 1940 р., через два тижні, згідно з наказом, утворили Львівське відділення інституту історії України АН УРСР. НТШ ліквідовано, разом з усіма інституціями, все майно конфісковане. Бібліотеку передано Львівському філіалу бібліотеки АН УРСР, книгарню НТШ передали книготоргу, друкарню – друкарні АН УРСР. Усі вони підлягали відповідним установам у Києві [176, с. 56–57].

Таким чином, стримуючим чинником розбудови Товариства та його установ, активної участі у науковому житті, виступила шовіністично налаштована польська влада, що проводила цілеспрямовану політику на штучне обмеження українського наукового потенціалу. Незважаючи на втручання влади, НТШ залишалося основним осередком української історичної науки, сконцентровувало увагу на організації діяльності структурних підрозділів, розширенню наукових напрямків роботи.

2.3. НТШ – організатор заснування та діяльності Українського таємного університету

Важливе місце у діяльності НТШ займала інтенсивна праця щодо організації та координування діяльності нелегального вищого навчального закладу – УТУ. Історія українських вищих шкіл, що діяли у Львові упродовж 1919–1925 рр., як, зрештою, й історія НТШ в цілому, яскравий приклад того, як, чинники, зумовлені внутрішнім розвитком науки, становленням

наукового потенціалу шкіл, вступають у взаємодію із чинниками зовнішніми, сторонніми для науки – інтересами окремих груп людей та політичними інтересами держав. У складній взаємодії цих чинників і проходило становлення української науки [225, с. 12].

Перша світова війна стала на перешкоді реалізації задумів українців щодо заснування університету у Львові. Після польської окупації Львова університет ім. Франца І полонізовано й перейменовано в університет ім. Яна Казимира. Його приміщення перейшло у відомство військових. Кількість викладачів і студентів скоротилася у декілька разів. До 1918 р. в навчальному закладі налічувалося 8 українських кафедр (з 80-ти усіх) і 4 доцентури, були ліквідовані, 14 професорів-українців звільнені [226].

Президент Чехословацької республіки, дійсний член НТШ Т. Масарик своєрідно відреагував на репресивну позицію польської влади. Він сприяв відкриттю у 1921 р. УВУ та інших вищих навчальних закладів на чеській землі, де українські емігранти, колишні інтерновані вояки українських армій, мали можливість вступу, одержували державну стипендію [227, с. 3].

14 серпня 1919 р. ректор Львівського університету видав розпорядження, згідно з яким, до навчального закладу мали прийматися лише студенти – громадяни Польської держави, котрі служили у польському війську або громадяни держав, союзних з Польщею. У вересні цього ж року ці правила підтвердила Рада Міністрів. Варто відзначити, що усе це робилося задовго до 15 березня 1923 р., тобто до рішення Ради амбасадорів щодо подальшої долі Східної Галичини. Аналогічне рішення прийняв ректорат Львівського технічного інституту [228, с. 3].

Українська делегація звернулася до ректора університету із запитом, чи ця постанова стосується українців Східної Галичини. У своїй відповіді він підтвердив це розпорядження. У зв'язку з цим делегація висловила протест і оголосила, що скасування українських кафедр і полонізація університету є насильством над українцями. У відповідь на це 22 вересня 1919 р.

опубліковано рішення Ради Міністрів, яке дублювало розпорядження ректорату [229, арк. 1].

Отож, українська молодь була позбавлена можливості отримати освіту у Львівському університеті і у Польщі загалом. Окрім цього українським студентам заборонялося виїжджати і здобувати освіту за кордоном, польська влада не давала на це згоди. Тим часом у Львів прибувало щораз більше української молоді, яка мала намір навчатися у вищому навчальному закладі. Оскільки заклад був для них зачинений, вони шукали різноманітні шляхи для навчання.

Поступово почали відновлюватися усі довоєнні студентські товариства. Зокрема, представники «Академічної громади» вели переговори з ректором університету про можливість навчання у ньому українських студентів. Ректорат погоджувався прийняти їх за умови, що вони, заповнюючи формуляр, у графі «державна приналежність» напишуть «Польща», тобто визнають польську державність, а себе – громадянами цієї країни. На такі умови молодь не погоджувалася [230, с. 66].

У відповідь на це НТШ вирішило, що настав час для негайного відкриття українського вищого навчального закладу. Українське студентство було тією когортою освіченої молоді, що ще не вичерпало своїх духовних сил. Частина української студентської молоді сприйняла створення українського університету як осередку антипольської діяльності [231, р. 506].

Українське юнацтво було силою, що мала шанс зорієнтуватися у житті. Воно усвідомлювало, що український народ повинен жити власним національним життям, і чим швидше український університет почне зростати і розвиватись на своїх народних основах, тим швидше настане «час нормального життя» [232, арк. 6].

Уже 19 серпня 1919 року дійсні члени НТШ В. Щурат, І. Свенціцький, І. Крип'якевич, Б. Барвінський та В. Гарасимчук запропонували Головній управі НТШ заснувати українські університетські курси з трьома факультетами: філософським, юридичним й теологічним. Ця пропозиція була

прийнята і для оголошення запису випущено плакат, у якому вказувалися план навчання та лектори з предметів на зимовий семестр 1919–1920 навчального року [233, арк. 3–7].

Упродовж місяця складено програму занять і вже 20 вересня 1919 р. її надрукували у пресі. З такою ж оперативністю 27 вересня поточного року польська влада, згідно з розпорядженням (ч. 6818/2993 XIV/19), ці курси заборонила. НТШ надіслало протест, у якому йшлося про повну безпідставність і самоволю заборони [234, арк. 12]. Ще двічі робилася спроба започаткувати університетські курси за цією ж програмою і у такому викладацькому складі. Однак у призначений час усі приміщення оточили війська і поліція, нікого не впустили, курси заборонили [234, арк. 17 зв.]. Усі намагання легалізувати свою діяльність закінчувалися невдачами. Польські можновладці, від яких залежало юридичне визнання діяльності наукових гуртків, забороняли їх проведення [235, арк. 5].

Таким чином, усі заходи української молоді та науковців НТШ наштовхувалися на заборони польської влади, яка не хотіла дозволити розвиватися українській науці й культурі. Залишався єдиний вихід – власними силами, на противагу заборонам, таємно від влади організувати навчання, започаткувати університетські курси [235, арк. 6].

На початку 1920 р. Львів заповонила студентська молодь, гуртуючись навколо «Академічної громади», яка розміщувалася в Академічному домі вул. Супінського, 21 (тепер вул. Коцюбинського – примітка автора). Пожвавлюється діяльність і довоєнних студентських товариств «Українського студентського союзу», «Медичної громади» та ін. На початку 1920 р. на загальних зборах «Академічної громади» прийнято рішення про створення декількох гуртків, які б організували вищі наукові курси [235, арк. 8].

У березні 1920 р. утворився гурток математиків-природників, членами якого були студенти політехніки, філософії і медицини. Курси успішно закінчили 9 студентів [236, с. 47]. Одночасно з технічними курсами

розпочали роботу, під проводом лікаря М. Панчишина – медичні курси. Заняття розпочались зі сімома студентами. Влітку кількість студентів збільшується, запрошуються нові наукові сили, розширюється навчальна програма, заняття проводяться систематично [236, с. 47].

Восени того ж року при «Академічній громаді» розпочали діяльність філософські й правничі курси. Кількість бажаючих навчатися на них дедалі збільшується, запрошуються відомі науковці для читання лекцій, поглиблюються навчальні програми. Для керівництва курсами обрано трьох директорів – філософського, правничого та медичного відділів, які колегіально вирішували усі організаційні питання [230, с. 67].

На філософському відділі навчання розпочалось 17 грудня 1920 р. Бажаючих навчатись було 17 студентів, заняття проводили – 9 викладачів, на медичному відділі – 14 студентів і 3 викладачі, а на правничому – 18 студентів і 7 викладачів [237, арк. 3].

На початку 1921 р. на усіх відділах курсів налічувалося – 25 кафедр, на філософському – 14, правничому – 6, на медичному – 5, які відвідувала 101 особа [238, с. 86–87]. На філософському, правничому і медичному відділах були такі кафедри (див. таблицю 5 і діаграму 2).

Одночасно з організацією курсів (з осені 1920 р. – весни 1921 р.) у польському сеймі розглядалося питання заснування українського університету в м. Станиславові, Перемишлі, Кракові, Варшаві, відкриття українських кафедр у Ягеллонському університеті [231, р. 521–522]. Ця пропозиція відразу блокувалася, як українцями, так і польським місцевим середовищем. Таку постанову вкрай негативно сприйняли станиславівські поляки, змальовуючи це, як замах на польське місто – Станиславів. Українські представники виступили з протестом, мотивуючи його тим, що ідея створення університету поза Львовом абсурдна, через відсутність бібліотек, наукових установ. Таким чином, ці «переговори» припинилися [239, с. 1]. Тоді дев'ять найбільш впливових українських організацій Східної Галичини, основну роль серед яких виконувало НТШ, 30 червня 1920 р.

видали «Меморіал українських наукових і культурних установ академіям, університетам та іншим науковим закладам цивілізованого світу», у якому викладено історію боротьби українців Східної Галичини за університет. Від професорсько-викладацького складу вимагалось скласти присягу на вірність Польській державі, навчатися в університеті мали право лише ті студенти, що визнають «польську державність». «... Такі вимоги були злочином проти культурних намагань українців Східної Галичини, у цьому простежується планове позбавлення українців, на рідній землі, права на здобуття вищої освіти...». Наводилися факти злочинних дій польської окупаційної влади проти намагань започаткувати у Львові 27 листопада 1919 р. українські університетські курси [240, арк. 1–4].

Цей протест дещо стурбував польських політиків. Вони вирішили переконати світову громадськість в протилежному. З цією метою міністр освіти польського уряду, запросив представників українських науковців Львова, які очолювали «університетську акцію», а саме – В. Щурата, К. Студинського і Ф. Федака й повідомив їх, що уряд дасть можливість відкрити 1 січня 1921 р. український університет в м. Станиславові. Українські представники оголосили, що громадськість не погоджується на заснування університету поза межами Львова. На цьому заходи польської влади, щодо заснування українського університету, припинилися [241, арк. 10 зв.].

16 квітня 1921 р. ректор Львівського університету запросив представників українських студентів – М. Матчака, О. Філяса та І. Мойся для вирішення умов вступу української молоді до вишу. Делегація вручила ректорові меморіал, в якому йшлося про те, що «Українське студентство, не ризикуючи зі свого основного стремління до українського університету у Львові, ухвалило домагатися від адміністрації Львівського університету:

1. Повернення всіх прав, які мало українське студентство на Львівському університеті до 1 листопада 1918 р. та допущення на Львівський університет всіх українських студентів, без ніяких обмежень.
2. Тому, що правно-

державна приналежність Східної Галичини досі не вирішена, рубрики про державну приналежність в картах впису не виповнювати. 3. Допущення до Львівського університету всіх українських професорів, які викладали у цьому університеті до 1 листопада 1918 р. 4. Українське студентство заявляє, що всіх студентів українців записаних вже до Львівського університету, вважає зрадниками і оголошує їм бойкот» [235, арк. 2 зв.].

На ці вимоги відповідь ректора була такою «Такі вимоги, можуть ставити ті, що виграли війну, а ви за програну мусите бути покарані». Бойкот університету розпочався 1 травня 1921 р., тобто, з початком останнього триместру. Комісія бойкоту українських студентів Львова подала списки зрадників, що «сплюндрували свою національну гідність записавшись у польські вищі школи» [241, арк. 8]. Інформація щодо кількості студентів УТУ подана у діаграмі 3.

Українське громадянство робило численні спроби отримати дозвіл на легалізацію курсів. За цю справу взялося «Товариство наукових викладів ім. Петра Могили». На початку лютого 1921 р. воно повідомило про створення курсів дирекцію поліції міста Львова, посилаючись на відповідний параграф свого статуту [242, с. 1].

Польська поліція Львова 19 березня 1921 р. надіслала постанову, в якій заборонялося проводити вказані курси. Заборона аргументувалася тим, що такого типу курси варто розцінювати як приватну академічну школу, а така школа повинна мати відповідний статут, затверджений, Міністерством віросповідань і освіти у Варшаві. 18 квітня 1921 р. Головна управа НТШ вислала протест проти такого рішення. Відповідь так і не надійшла [238, с. 88–91].

Офіційного дозволу для проведення навчання на українських університетських курсах легально, отримано не було. Але навчання на них тривало. Викладачів рекомендувало НТШ, доцентами вважалися ті, хто мав ступінь доктора, усі вони працювали безкоштовно. Складанням навчальних планів і програм керували відповідні секції НТШ. Технічне забезпечення та

облаштування навчального процесу взяла на себе «Академічна громада», а необхідні матеріальні видатки – університетська комісія [24, с. 63].

30 червня відбулося святкове закінчення II семестру, а з ним і першого навчального 1920–1921 р. Упродовж семестру наукові семінари на філософському факультеті проводили члени НТШ: В. Щурат, І. Крип'якевич і О. Макарушка [243, арк. 1–9]. Лекції на цьому факультеті читали з україністики – В. Щурат, К. Студинський, професор Л. Білецький; з історії – І. Крип'якевич, М. Кордуба, з філософії – С. Балей, І. Раковський, з класичної філософії – Е. Макарушка, М. Галушинський. Упродовж навчального семестру наукові семінари на правничому факультеті проводили М. Чубатий, В. Левицький, В. Охримович та ін., на медичному – М. Панчишин, М. Музика, О. Тисовський [243, арк. 9 зв.].

Враховуючи постійні відмови щодо спроб отримати дозвіл офіційно створити український університет, 1–3 липня 1921 р. усі львівські студентські товариства організували студентський з'їзд, на якому прийняли рішення про реорганізацію курсів на зразок західноєвропейських університетів. З'їзд висловив надію, що всі українці зрозуміють потребу в цьому вузі та підтримають його благодійними внесками [244, арк. 1–3].

Одночасно зі з'їздом українських студентів, відбулося засідання професорсько-викладацького складу курсів. Оскільки польська влада зробила практично неможливим подальше навчання українських студентів у Львівському університеті, з'їзд ухвалив, що українське суспільство «мусить допомогти університетській молоді іншим шляхом здобути собі знання і відповідні кваліфікації» [242, с. 2]. Професор В. Щурат і більшість доповідачів відстоювали думку про заснування при НТШ приватного українського університету у Львові [245, с. 221–222]. М. Кордуба, І. Куровець, В. Вергановський висловилися за те, щоб українські студенти продовжували навчання у Львівському університеті. Вони застерігали прихильників заснування приватного українського університету, що такий навчальний заклад «не матиме жодного значення, складені екзамени не

будуть визнані ані в краю, ані за кордоном». Однак більшість підтримала пропозицію В. Щурата [245, с. 223].

За ініціативи дійсних членів НТШ – В. Щурата, І. Свенціцького, І. Крип'якевича, В. Герасимчука та інших обрано перший сенат українського університету, деканів та заступників. Першим ректором університету став голова НТШ – В. Щурат, відомий літературознавець, професор, доктор наук. Проректором був обраний доктор М. Панчишин, деканом філософського відділу – доктор М. Кордуба, правничого – доктор В. Вергановський, медичного – доктор Г. Куровець. До складу першого сенату ввійшли 11 осіб [235, арк. 2–3].

Секції Товариства формували наукові структури університету, кафедр, складали програми занять, предметів та лекторів. Структура, керівництво і навчальний процес відбувалися за зразком довоєнних австрійських університетів. Більшість дійсних членів НТШ були професорами цього університету [15, с. 13].

Робота щодо формування структури університету, кафедр, програми занять, добору лекторів повністю була виконана ученими НТШ. Товариство було об'єднанням учених, представників найрізноманітніших сфер науки. Курси лекцій, що читалися в університеті з усіх дисциплін, відповідали навчальному плану провідних університетів Західної Європи. Підбір окремих предметів пов'язувався особистими науковими зацікавленнями учених НТШ, що надавало загальному курсові лекцій індивідуального забарвлення. Більшою мірою це стосувалося курсу лекцій із суспільних дисциплін, де було сформовано унікальні лекційні цикли, особливо з галузі українознавства. Частина підручників, якими користувалися студенти, також була написана ученими НТШ [15, с. 13].

У структуру університету входили й технічні курси, а з 1922–1923 н. р. «Українська політехніка» існувала, як окремий вищий навчальний заклад, ректором якої став В. Лучків. У перший рік функціонування курсів їх закінчили 112 студентів [246, арк. 15].

Факультет потрапив у поле зору польської поліції, вже під час другого викладу жандарми розігнали студентів, тому заняття доводилося проводити таємно, викладачі домовлялися зі студентами про наступне, законспіроване місце проведення навчання [247, арк. 3].

Згідно з даними комендатури поліції Львова, у складі окремої, на той час «Української вищої технічної школи» заняття проводили А. Барщівський, М. Чайковський, П. Волосенко, С. Балей, І. Раковський, О. Новаківський та ін., в основному в будівлях фабрики І. Левинського [248, арк. 59].

НТШ окрім кадрового забезпечення УТУ розробили мережу структури закладу, кафедр, підбір програм занять. У спогадах М. Чубатий, завідувач кафедри історії українського права, згадував про свою працю в університеті. Він писав про те, що «... вони розпочалися пізньою осінню 1920 року... Систематичні виклади історії українського права давав я спочатку на університетських курсах, а від формального переорганізування університетських курсів в Український Приватний (Тайний) Університет з трьома факультетами – на факультеті права та суспільних наук. На університетських курсах викладав я три рази в тиждень, а після реорганізації курсів в університет, – крім трьох дотеперішніх викладів, додав я ще одну годину викладів з історії джерел українського права Княжої та Литовсько-Руської Доби. Проводив я також одноденний семінар з історії українського права. ... на тих тайних лекціях творилось щось нове, що необхідно заповнювало прогалину в галузі українознавчих наук» [249, с. 145].

Завдання УТУ полягало в «... у змістовувати і плекати знання з усіх сфер науки і з метою задоволення науково-культурних потреб громадянства, підготовки фахівців для державного апарату...» [250, арк. 1]. Виходячи із поставлених завдань, університет існував й задовольняв наукові потреби української молоді. Збільшувалася кількість студентів, розширювалася і вдосконалювалася структура закладу. Підсумком 1921–1922 академічного року була діяльність 58 кафедр (у порівнянні з 1920–1921 н. р. їх кількість зросла вдвічі) На факультеті філософії навчалось 235 студентів, на

правничому 608, медичний факультет відвідувало 185 студентів [251, арк. 1 зв.]. Упродовж 1921–1922 навчального року в університеті фахові іспити з відзнакою на правничому факультеті склало 18 студентів, філософському – 24, медичному – 8, технічному – 8. Усього проведено 1186 годин колоквіумів, професорсько-викладацький склад представлений 49-ма викладачами [243, арк. 8].

У таких умовах завершився 1921–1922 навчальний рік в УТУ. Це був період важких випробувань та утисків з боку польської влади. Упродовж навчального року заарештовано понад 100 українських студентів, частина з яких опинилася у в'язниці, а тих, хто перебував на посаді державного службовця, притягнуто до дисциплінарного суду, тільки за те, що вони мали намір здобути освіту. Так, десятого грудня 1921 р. польська поліція оточила одночасно шість залів, де відбувалися виклади, заарештувала та виселила в адміністративному порядку з Східної Галичини [43, с. 297]. Незважаючи на протидію влади, у «... таких от катакомбах горів смолоскип української науки й подавав її спасенне світло...» [252, арк. 27].

У 1922–1923 навчальному році наукова праця стає інтенсивнішою, на факультеті філософії навчалося 324 студенти, на факультеті права – 520, на медичному факультеті – 170, складено 136 фахових іспитів і проведено 1175 годин колоквіумів. Наукова праця зосереджувалась на 65 кафедрах [229, арк. 37]. У наступному академічному році започатковує свою діяльність під проводом майстра, художника О. Новаківського мистецький факультет. У зимовому семестрі на факультеті навчалося 974 студенти. На мистецькому факультеті навчальний процес забезпечували 19 лекторів і 4 асистенти [253, арк. 15]. Упродовж всього існування УТУ кадрове забезпечення було таким. У таблиці 6 подано перелік викладачів УТУ.

Надзвичайно важливим питанням при утворенні УТУ, зважаючи на нелегальний статус установи, було його матеріальне забезпечення [241, арк. 8 зв.]. Основу фінансового забезпечення вузу складала кошти, надіслані з Нью-Йорку за підтримки Г. Цеглинського [241, арк. 8 зв.].

Українське студентство не залишилося осторонь цієї акції і взяло на себе ініціативу фінансового забезпечення навчального процесу. Так, у липні-вересні відбулися масштабні заходи зі збору коштів і збіжжя на потреби університету. Обов'язком студентів стало заснування у кожному місті й селі «комітету моральної допомоги університету» [232, арк. 4].

У одному зі звернень студентів до українського народу йшлося про те, що «... Кожний українець повинен добровільно оподаткуватися в користь своєї молоді. Тільки таким способом, спільними зусиллями цілого українського народу, можна врятувати українську молодь...» [232, арк. 2].

Зрозуміло, що така установа, як УТУ з чималою кількістю кафедр, лабораторій і бібліотек, штатом професорів і обслуговуючого персоналу, організаційним апаратом – не могла б існувати, та ще й декілька років, без матеріального забезпечення. Університетська комісія, очолювана В. Вербовим, проводила акцію зі збору коштів і збіжжя. Варто зазначити, що комісія діяла нелегально, а збір коштів давав привід польській поліції до нових арештів і переслідувань. Така ситуація викликала потребу реорганізувати існуючі до цього часу студентські товариства і збір коштів. Відчутною стала нагальна потреба централізації усієї акції і накопичення значно більших фондів [253, арк. 1].

20 листопада 1921 р. на студентському крайовому з'їзді скасовано усі існуючі до того часу студентські товариства і створено студентську організацію УКСР – до компетенції якої входило фінансове забезпечення українських ВНЗ, ухвалення рішення щодо допомоги студентам, визначення суми на забезпечення потреб університету [233, арк. 4]. Ця студентська організація повела широкомасштабну акцію, що складалася з цілої низки збірок – завершення збору збіжжя у 1921 р., коляди 1922 р., великодньої збірки, концертів, фестивалів, вечорниць, театралізованих вистав. Усі ці збірки проводили студенти. Зібрані кошти були використані на потреби університету наступним чином. Відомості щодо витрат коштів на потреби УТУ подано у таблицях 7–8.

Оплата праці професора проводилася, зазвичай, погодинно, тільки деякі з них отримували, окрім погодинної платні, постійну місячну платню. У академічному 1921–1922 н. р. платня за годину викладання становила 500 м.п., деякі професори отримували – 750 м.п. Студенти особисто надсилали листи професорам, у яких просили про «... надання приватних лекцій, хоча б двічі на тиждень» [241, арк. 17].

Беручи до уваги постійну девальвацію польської валюти, в наступному академічному році 1922–1923 плата за годину зросла до 1000 м.п.. Фактична вартість польської марки у відношенні до долара США наприкінці 1922 р. складала 100 тис. м.п. – 5 доларів США. Очевидним є те, що ці кошти були мізерними [254, с. 3].

Для фінансового забезпечення наукової установи такого типу були необхідними значно більші кошти. Незважаючи на те, що студенти самостійно здійснювали забезпечення фондів університету, коштів, катастрофічно, не вистарчало. Це позначилося на якості освіти. Так, студенти-медики мали можливість опанувати свій фах лише упродовж двох років. Для третього року навчання бракувало коштів, клінік та приміщень. У Львові 30 липня 1922 р. з приводу фінансового забезпечення УТУ відбувся крайовий економічний студентський з'їзд, який прийняв ухвалу про те, що для матеріальної підтримки і належного функціонування вузу та політехніки необхідно звернутися до українських громадян США з проханням надання фінансової допомоги, зокрема до «Централі Допомоги Українським Студентам» у Празі з огляду на те, що матеріальне становище українських студентів, є «безвихідним», до українських закордонних студентських організацій, щоб вони виступили ініціаторами і провели загальне оподаткування усіх українських студентів в еміграції, до всіх українців Східної Галичини для допомоги українським малозабезпеченим студентам з метою подальшого їх навчання в Українському університеті [253, арк. 15–15 зв.].

На заклики студентів відреагувало українське суспільство. Заслуговує уваги лист коломийських політв'язнів до комісії зі збору коштів, надрукований у газеті «Український вісник», у якому йдеться про те, що дізнавшись про катастрофічний стан молоді, вони не можуть залишатися байдужими, надсилають допомогу у розмірі 750 м.п. Акція сприяла зібранню чималих коштів, що стало матеріальною базою для фінансового забезпечення університету на наступний навчальний рік [238, с. 92].

15 вересня 1921 р. розпочався запис студентів до УТУ. У львівській україномовній пресі розміщено звернення університетської комісії до мешканців міста з проханням надавати помешкання студентам, які незабаром прибудуть на навчання. Це звернення підписав ректор В. Щуратом, на що польська молодь надзвичайно агресивно відреагувала, намагалася не допустити українських студентів до навчання [255, с. 36–41].

Польська преса, аналізуючи факт заснування УТУ, підтримувала позицію польських студентів, щодо неможливості перебування під спільним дахом української і польської молоді [235, арк. 2 зв.]. Після чого розпочалися репресії влади. 19 вересня 1921 р. у президії поліції Львова був на допиті В. Щурат, який категорично відмовився давати відповідь на провокаційні питання, задані йому слідчим поліції. Наприклад, на запитання «Останнім часом появились у пресі замітки про те, що має бути заснований університет... і навіть професора обрано ректором і взагалі організатором» – В. Щурат написав у протоколі таку відповідь українською мовою: «Про багато фактів, поданих польськими газетами, перший раз чую» [256, арк. 21].

Заснування УТУ викликало тривогу польської влади, розпочалася хвиля жорстоких переслідувань. Поліція зривала заняття, нападаючи на приміщення, у яких вони проводилися. З труднощами знаходилися нові аудиторії, часто у кімнатах, у яких могли розміститися 20 осіб, лекції слухали 100 студентів. Обшуки проводилися у професорів та студентів, а також у приватних помешканнях осіб, які нічого спільного з університетськими

справами не мали. Навчальна документація переховувалася в підвалах, під підлогою [257, с. 98].

Ще влітку польський уряд оголосив про проведення перепису населення у Східній Галичині, що мав відбутися 30 вересня поточного року. Українська громадськість протестувала, тому що Східна Галичина не належала Польщі, а цим актом поляки ніби підтверджували своє володіння нею [253, арк. 51]. У розпал організаційних заходів, 26 вересня 1921 р. на знак протесту проти перепису, один із лідерів української студентської молоді, поручник УГА С. Федак вчинив замах на львівського воєводу К. Грабовського та керівника польської держави Ю. Пілсудського, який залишився неушкоджений, а львівський воєвода був поранений [253, арк. 3].

Вчинок С. Федака польська преса розцінила як з'єднуючу ланку у заснуванні і діяльності УТУ. У польських газетах висловлювалося твердження, що замах на начальника поліції і заснування університету – справа одних рук. Розпочалися масові арешти, репресії та переслідування всіх підозрюваних у причетності до цієї справи. У викладачів, членів НТШ І. Брика, К. Студинського, І. Крип'якевича та студентів В. Мудрого, Косара, Хмеля, Іваничка, Кухти, Верхановської та інших проведено обшуки польською поліцією [253, арк. 8].

23 жовтня 1921 р. відбулася святкова інавгурація та інавгураційний виступ у актовому залі Народного дому. Привітальну промову виголосив проректор, доктор М. Панчишин, у цей час ректор університету В. Щурат знаходився у в'язниці, затриманий 6 жовтня (він був звільнений з-під варті 4 січня 1922 р., згідно з розпорядженням дирекції поліції ч. 696/22. ст. 789 – примітка автора) [235, арк. 1 зв.].

10 грудня 1921 р. о 18 год. вечора поліція одночасно увірвалася до шести приміщень у яких проводилися заняття. Упродовж години 67 студентів змушені простояти з піднятими догори руками. Поліція у цей час проводила обшук. Жандарми конфіскували студентські записи, навчальні приладдя, особисті речі, 8 осіб забрано до поліцейського відділу.

Приміщення, у якому відбувалося навчання, опечатали, залишивши студентів на декілька тижнів без приміщення. Професорів, які проводили заняття, забрано на допит, у помешканнях проведено обшуки [257, с. 92].

Хвиля арештів з метою «залякування» студентів УТУ перед початком нового навчального року розпочалася 26 серпня 1923 р. Цього дня заарештовано В. Горбового, проведено обшук у помешканні І. Гладилевича, агенти поліції провели ревізію в Я. Івасечка. 30 серпня затримано і ув'язнено Д. Курцебу, В. Кіцулу, Ю. Васіяна, В. Вербового, М. Бужору, та інших. Після допиту кількох відпущено, решта залишилися у в'язниці [253, арк. 8].

Вищий навчальний заклад, яким був УТУ, в силу несприятливих обставин діяв у «підпіллі, у підземеллі», однак мав значний вплив на усі сфери культурного життя українства. Його значення полягало у тому, що він став осередком і центром національної освіти, культури, науки. Пануюча в університеті атмосфера, скеровувала і наповнювала національну науку життєдайною силою, тому що заснування університету це «справа висунута не лише студентською молоддю, але й цілою нацією» [229, арк. 30].

УТУ намагався бути активним учасником суспільно-політичного і культурного життя краю. Так, у другій половині червня 1922 р. в Празі проходив конгрес українського студентства західноукраїнських земель та еміграції. На цьому з'їзді, питання діяльності українських вищих шкіл, набули широкого розголосу. Представники від УТУ висвітлили умови існування закладу та його переслідування польською владою. Заснування університету постійно порушувалася на конгресах «Confederation Internationale d'Etudiants» та на з'їздах інших міжнародних організацій [258, арк. 15 зв.].

УТУ намагався брати участь у міжнародному науковому житті. У червні 1922 р. виповнилось 700 років із дня заснування Падуанського університету. З нагоди ювілею, університет надіслав вітальну листівку, підписану ректором УТУ В. Щуратом [238, с. 104]. У другій половині червня 1922 р. в Празі проходив конгрес українського студентства

західноукраїнських земель та зарубіжжя. На цьому з'їзді питання діяльності українських вищих шкіл, набуло широкого розголосу. Представники УТУ висвітлили умови існування закладу, його переслідування польською владою.

Польська преса намагалася дискредитувати факт існування УТУ, осміяти і звести до «саботажництва, конспірації, містичної інтриги...» [259, с. 2]. Яскравим прикладом цього факту було те, що 6 травня 1923 р. «Газета Львовская» надрукувала статтю «Бальон до квадрату», повідомивши про те, що цією «мильною бульбашкою» був УТУ, тому що він насправді не існував, бо якби існував, то польська поліція, що уже довгий час «вишукує ту нещасну примару, переслідує її, усмертнює а вона все живе...», «поліція тому не може віднайти український університет бо він на ділі же не існує...» [259, с. 2].

Делегати конгресу, який проходив у Празі на початку липня 1922 р. зверталися до представників всеукраїнського студентства з проханням допомогти УТУ, підтримати, щоб домогтися його визнання більшістю закордонних вищих навчальних закладах [258, арк. 8–10]. Учасники конгресу надіслали підписані майже 25 тис. студентами протести проти гноблення польською владою у Східній Галичині українських студентів і професорсько-викладацького складу, до Генуезької конференції. Від секретаріату Генуезької конференції президія студентського конгресу отримала відповідь-запевнення щодо необхідних заходів у розв'язанні цієї проблеми [258, арк. 8–10].

11 вересня 1922 р. професор одного з італійських університетів, депутат італійського парламенту Еttore Ламбардо-Пелегріно звертався із зверненням у законодавчому органі до президента міністрів і міністра закордонних справ щодо заходів, запланованих італійською владою з приводу цілої низки фактів, розкриваючи гноблення українського населення Східної Галичини, польським режимом [238, с. 107].

15 листопада 1922 р. сенат УТУ надіслав меморіал до Найвищої ради мирової конференції в Парижі та Союзу народів у Женеві, у якому наводив конкретні усіх реалій життя університету. Сенат УТУ висловлював сподівання на допомогу Найвищої ради в ім'я свободи науки, протестував проти насильства окупаційної влади та польського шовінізму, просив про створення сприятливих умов для нормальної праці [235, арк. 7–12].

Усі ці заходи дещо полегшували умови праці, на деякий час припинили переслідування польською поліцією. Навчальний процес налагодився. 15 жовтня 1922 р. з ініціативи «Товариства наукових викладів ім. Петра Могили», головою якого у той час був І. Раковський заплановано провести інавгурацію університетських викладів у приміщенні «Музичного товариства ім. М. Лисенка». Польська поліція стала на заваді проведення лекції, а голові товариства І. Раковському взагалі заборонила влаштувати будь-які виклади. Усіх, хто зібрався перед будинком музичного товариства й очікували промови ректора В. Щурата і професора І. Свенціцького та тих, хто прийшов на інавгурацію, жандарми не допустили у приміщення. У зв'язку з несприятливими обставинами, студенти і представники української громадськості влаштували гучну демонстрацію, співали «Ще не вмерла Україна», поліція взялася розганяти натовп, однак студенти пройшли вулицями міста з гаслами «Не пора, не пора москалеві й ляхові служити» [47, с. 29].

У зв'язку із розпорядженням кураторії Львівської шкільної округи від 11 липня 1923 р. й на підставі подання польської поліції, І. Раковському та іншим викладачам української академічної гімназії – В. Кучеру, Я. Гординському, Ю. Полянському вручено розпорядження, згідно з яким їм категорично заборонялося викладати в УТУ, під загрозою позбавлення роботи і проведення дисциплінарних розслідувань [233, арк. 10–11].

20 червня 1923 р. Львівська шкільна кураторія надіслала листа усім навчальним закладам Львова з наказом Міністерства віросповідань і громадської освіти, щоб зазначені викладачі припинили викладати або

працювати в «... конспірованій установі» під загрозою звільнення з посад і дисциплінарного слідства на випадок невиконання розпорядження [259, с. 2].

Розвивається і розширюється мережа кафедр на філософському та правничому факультетах. Відкрилися і приступили до праці кафедра геометрії, західноєвропейської літератури, історії мистецтва, російської літератури на філософському факультеті, а також долучилися до праці два лектори французької мови та один з англійської. Правничий факультет поповнився двома кафедрами – російського приватного права та фінансового права та бюджету [251, арк. 1 зв.].

12 листопада 1923 р. організаційний комітет створений з представників українських наукових і культурно-освітніх установ, українського студентства підготував і провів широкомасштабне опитування у справі заснування вишу. Збори відкривав В. Щурат [260, арк. 1]. В опитуванні приймали участь окрім представників усіх наукових, культурно-освітніх товариств ще й делегації українських політичних партій, представники українського студентства, визначні діячі. Після виголошення доповіді, дискусія між присутніми закінчилася ухваленням рішення, що розвиток українських приватних вищих шкіл, нагальна потреба зацікавленої у їх діяльності української молоді. Для подальшого матеріального забезпечення обрано окремий управлінський орган кураторію УВШ з представників широкого кола громадськості. Кураторія УВШ працювала над працевлаштуванням випускників, відрядженням студентів за кордон, а також іншими питаннями, пов'язаними з діяльністю університету. Широкі кола громадськості визнали питання вищих шкіл одним із найважливіших для українського народу [260, арк. 1–4].

Представники української ХСП з 14 березня 1923 р. стають ініціаторами переговорів щодо легалізації українського університету. Вони ставили умову необхідності заснування самостійного богословського факультету для українців, відокремленого від польського і українського таємного університету зі всіма академічними правами. Усі заходи проводилися за посередництва О. Дженнокі, який був з візитом у Львові, як

представник папи Римського. Польська сторона на це дала таку відповідь, що «потребу такої школи необхідно докладно обґрунтувати, а коли аргументи будуть переконливими то Уряд може буде схильний заснувати відповідні кафедри на богословському факультеті в університеті Яна Казимира» [261, с. 2].

Це викликало відповідну реакцію з боку польської влади. Депутат сейму зі Львова М. Прушинський від себе та своїх однодумців вніс до уряду заяву, у якій йшлося про те, що українська молодь бойкотує польський університет у Львові, а натомість навчається в УТУ і виїжджає за кордон де їм зараховується це навчання і тим самим бойкотується польський університет. Він настоював на ліквідації УТУ, притягнення до відповідальності його викладачів, а Міністерству внутрішніх справ пропонував обмежити видачу паспортів студентам для навчання за кордоном, оскільки їх, на його думку, видавалося забагато [235, арк. 5 зв.].

Після 14 березня 1923 р. посилилися темпи ліквідації загальноосвітніх шкіл та водночас штучного насадження польських освітніх закладів у Західній Україні. Антиукраїнська політика, скерована на знищення національної освіти, набула небачених масштабів. Щоб прикрити відверто асиміляційний характер освітньої реформи, надати їй «демократичності», у законі про освіту від 31 липня 1924 р. внесено зміни, щоб «замаскувати» реальний стан речей перед закордонною пропагандою, щоб у країн Антанти не виникло підозр, що українці не погоджуються з приналежністю до Польської держави, тому питанню заснування українського університету намагалися надати політичного забарвлення [262, арк. 12 зв.].

Польський міністр оприлюднив «кресові» закони під час останньої сесії Ліги Націй: 1) обмеження прав поширення української мови; 2) проведення шкільного «плебісциту» [241, арк. 17]. Закони, прийняті щодо здобуття освіти, стали для українського суспільства краю «пробним каменем національної свідомості і політичної зрілості» [232, арк. 27].

Українці не втрачали надії на легалізацію університету «в підпіллі». 12 червня 1923 р. делегати, представники української інтелігенції – М. Хруцький і С. Маківка були з цього приводу на аудієнції у польського міністра освіти. Він категорично заявив, що уряд не допустить існування УТУ. Мотивуючи свою заяву тим, що не погодиться на легалізацію, не визнає юридично цей вуз, щоб не давати привід для українсько-польської ворожнечі, «... не можна визнати те, що не існує з правничого боку» [263, с. 2].

11 липня 1923 р. куратор видав «Розпорядження Кураторії Львівського шкільного округу про заборону викладачам читати лекції в таємному університеті у Львові», керуючись §23 і 37 статуту 28 липня 1917 р. [264, арк. 1].

Незважаючи на постійне переслідування, університет продовжував функціонувати. 1 вересня 1923 р. створено мистецький факультет, деканом якого став О. Новаківський, серед викладачів цього факультету були: І. Раковський, С. Балей, Є. Нагірний та ін. Заняття, згідно з інформацією поліції, проводилися в будівлях фабрики архітектора І. Левинського. Опікувався факультетом митрополит А. Шептицький [43, с. 297].

Щомісяця поліція викривала нові навчальні приміщення, опечатувала їх, погрожувала закриттям. Так, 20 жовтня 1923 р. під час заняття з фізики, яке проводив професор П. Холодний, до приміщення увірвалося 6 жандармів з комісаром поліції на чолі. Професор та двоє студентів були заарештовані, в усіх присутніх проведено обшуки. Професор звільнений з посади 30 жовтня поточного року [265, с. 2].

9 листопада 1923 р. на лекції з хімії яку проводив професор В. Голіцинський вдерлася поліція, яка затримала його і 9 студентів. Під час обшуку жандарми конфіскували іноземну валюту, хімічні прилади, незважаючи на протести, розігнала усіх студентів, заарештувала викладача, але, не знайшовши підстав для подальшого перебування у в'язниці, звільнила [265, с. 2].

25 лютого 1924 р. під час лекції М. Рудницького з філософії, польські жандарми увірвалися в аудиторію, арештували присутніх 24 студенти [266, с. 8]. Упродовж 15 жовтня – 25 грудня 1923 р. поліція перешкоджала проведенню занять більше двадцяти разів. Щоразу поліцейські записували усіх присутніх, перевіряли документи, переривали заняття і конфісковували прилади та обладнання [267, с. 2].

Ревізії, обшуки та арешти прокотилися не лише у Львові але й у інших містах Східної Галичини. Польська влада намагалась «зламати» перед початком нового навчального року студентство, заарештувати його провідників. Напередодні нового навчального року, упродовж 30 липня – 3 серпня 1924 р. польська влада з допомогою поліції, таємних агентів провела масові ревізії і арешти українських студентів у Тернополі. Їм інкримінували причетність до організації таємних структур [258, арк. 7 зв.].

Наступником ректора, доктора В. Щурата став визначний лікар, науковець, людина щиро віддана університетській справі і праці медичного факультету – доктор М. Панчишин. Після М. Панчишина ректором був обраний математик М. Чайковський, але через протиріччя між ним і К. Студинським та іншими щодо переговорів з польським урядом, він відмовився від ректорства [248, арк. 36]. Останнім ректором університету був юрист, адвокат, правознавець, доктор Є. Давидяк [229, арк. 73].

Атмосфера у викладацькому колективі була товариська, що позитивно впливало на результати праці. Середовище у професорсько-викладацькому складі було гармонійне та солідарне. 16 травня 1924 р. вийшло розпорядження університетського сенату щодо порядку складання іспитів на отримання наукового ступеня – доктора прав і політичних наук на юридичному факультеті університету. Визначною подією у житті УТУ стало присвоєння ступеня доктора права Я. Олексину 24 березня 1924 р. [248, арк. 13, 16]. Факти присвоєння наукових ступенів мали значення для викладачів університету, це підтверджувало належний фаховий рівень науково-викладацького складу, зусиллями яких цього було досягнуто.

У кінці серпня 1924 р., вкотре, відбувається нарада з приводу заснування і діяльності УТУ у Львові, на запропонований проект прем'єром С. Грабським щодо створення вузу в Станиславові, українська сторона не погодилася. 28 серпня 1924 р. ректором Українсько-празького університету, професором І. Горбачевським розроблено проект, затверджений 30 серпня, щодо статуту, назви, мови і місця заснування українського університету. Згідно з яким «І. осідок Університету може бути тільки на українській етнографічній території, лише в цьому разі він зможе влаштувати свої обов'язки супроти народу, постійним осідком для цієї науково-культурної інституції може бути тільки Львів, як головний культурний центр. II. назва Український Університет. III. мова урядова, викладова й іспитова – українська. IV. основа організації: Українського Університету – автономний, повноправний, рівноправний з іншими університетами. На разі утворилися факультети: філософський і правничий негайно підготовуються до заснування факультетів: медичного і технічного...». Планувалося створити ревізійну комісію, провести реорганізацію, активізувати навчальний процес тощо [246, арк. 22–23].

Переслідування УТУ продовжувалося і у 1924 р. В ув'язненні у Львові, Станиславові, Перемишлі, Золочеві та інших містах перебували десятки молодих людей. Вони опинилися там не за зраду державі, саботаж чи інші злочини, які їм інкримінувала влада, а тільки за бажання навчатися в українському виші. Влада намагалася критикувати ідею заснування Українського університету, але роки його існування були «огненною пробою» через яку пройшло галицьке студентство і це було доказом сили, витримки і культурної демонстрації [268, арк. 10–11].

Після ухвали Ради послів Антанти про приєднання Східної Галичини до Польщі, влада запровадила своєрідні методи боротьби з УТУ, видавала розпорядження про дисциплінарні покарання проти українців, які займали державні посади, тобто проти професорів, суддів, лікарів, які були державними службовцями й одночасно викладали в УТУ. Проти тих

професорів УТУ, що були матеріально незалежні від держави, застосовували практику – грошових адміністративних стягнень за працю в університеті. Так, професорсько-викладацький склад університету ім. Яна Казимира протестував проти К. Студинського, який працював на кафедрі української літератури. Вони виступали проти того, щоб К. Студинський був членом кафедри і «обтяжував університетський бюджет», уряд схвально відреагував на це зауваження, половину заробітної плати К. Студинського відраховували на бюджетний рахунок Варшавського університету [269, с. 3].

Надії на те, що УТУ зможе незабаром стати навчальним закладом розвіялися. Час минав, випускники, які закінчили правничий факультет, залишилися поза потребами держави. До державних польських судів на практику їх не приймали, адвокатська практика була неможлива, тому що поляки не визнавали отриманого диплому. Не останню роль у виборі вузу відіграла постанова польського уряду про те, що у Польській державі не будуть визнаватися ані свідоцтва про закінчення Українського університету, ані довідки й дипломи, видані зарубіжними навчальними закладами, на основі «студії на українських високих школах» [270, с. 1].

Польська влада продовжували робити усе для того, щоб ліквідувати УТУ у Львові. Посилювалися репресії, переслідування, зростала кількість арештів професорів і студентів, лунали голоси про скасування бойкоту Львівського польського університету й дозвіл українцям на навчання у польських вищих школах. Кількість студентів зменшується, на 1923–1924 навчальний рік записалося лише 250 [248, арк. 21].

27 травня 1925 р. львівська поліція повідомила Міністерство внутрішніх справ у Варшаві, що за ініціативою професора гімназії і голови «Просвіти» М. Галуцинського у залі товариства «Просвіти» відбувалися збори, на яких обговорювалося питання про подальшу долю УТУ [248, арк. 124]. Поліція повідомляла про те, що фактично припинено подальше навчання і молодь роз'їхалася додому. Розглядалося питання можливого закриття університету та створення ліквідаційної комісії під

головуванням В. Мудрого. На зборах, що відбувалися 22 травня 1925 р., були присутні 42 делегати, ухвалено рішення припинити бойкот стосовно тих осіб, які будуть складати іспити до вступу у вищі навчальні заклади Польщі, але для тих, що вже навчаються у польських вузах, бойкот мав бути продовжений. У цей час польська поліція й далі переслідувала УТУ [248, арк. 127].

Український вищий навчальний заклад втратив свою колишню приваблюючу силу, навчання у ньому стало, швидше національним обов'язком, та й то, обов'язком, який не дуже радо виконували. Внаслідок переслідування кількість студентів різко зменшилася. У червні 1925 р. на засіданні сенату оголошено про його саморозпуск [235, арк. 6].

Проголошена польськими правлячими колами ідея утворення однонаціональної Польської держави шляхом примусового ополячення українського народу наштовхнулася на різкий опір українців. Активізація українського руху, скерованого на захист здобуття освіти, викликала занепокоєння польської державної верхівки. У липні 1930 р. міністр освіти Польщі заявляв про те, що він майже повністю «зліквідував» українську освіту [271, с. 164–165].

Найвища українська наукова інституція, перша новітня національна АН – НТШ перебувала біля витоків створення УТУ у Львові. Факт заснування і функціонування Українського університету, який віддзеркалив у собі багато «поривів, змагань, устремлінь і праці», а разом з тим «багато ударів і невдач, змарнованих надій. Власний університет – це найвищий осередок виховання, прояв національної гідності ...» [232, арк. 4, 7].

Отже, незважаючи на поразку у боротьбі за створення Українського університету, його заслуга полягала у тому, що він виступав чинником боротьби за власну державність [236 с. 59].

Подиву гідна діяльність ректорів УТУ – В. Щурата, М. Панчишина, М. Чайковського, Є. Давидяка, а також усього професорсько-викладацького складу. Створення таємного, або, як висловився професор М. Колесса,

нелегального університету у Львові – безпрецедентний у світовій історії факт, бо у підпілля потрапили не лише політичні і громадські діячі, а й вища школа [258, арк. 11].

Роботу щодо формування структури університету, кафедр, програм занять, підбору предметів та викладачів повністю була виконана членами НТШ. Товариство було на той час уже повнокровним об'єднанням учених, представників найрізноманітніших сфер науки. УТУ – український нелегальний вищий навчальний заклад, заснований у липні 1921 р. у відповідь на заборону права здобувати вищу освіту студентам українського походження, який існував до 1925 р., переслідування та арешти, відсутність матеріальної бази, нестача коштів, урядова заборона службовцям державних установ викладати в університеті, дискримінація випускників привела до припинення діяльності УТУ.

Отже, заснування НТШ у співпраці з «Просвітою», «Товариством наукових викладів ім. П. Могили» та іншими українськими структурами Українського університету в умовах бездержавності набуло важливого значення. Це був підпільний університет європейського типу, котрий виник і функціонував, незважаючи на переслідування польською влади, упродовж шести років. Хоча український університетський проект зазнав невдачі, загалом заходи НТШ щодо заснування вишу є важливою складовою консолідації науковців, студентів, усього українського громадянства.

2.4. Особливості відзначення ювілеїв та пам'ятних дат

Важливе місце у діяльності НТШ посідало святкування ювілеїв, пов'язаних із діяльністю відомих громадських, культурних діячів, відзначення пам'ятних і ювілейних дат, що стосувалися самого Товариства,

його членів, участь у масштабних виховних заходах патріотичного спрямування, пошанування знаменних дат.

9 червня 1921 р. відбулося свято пам'яті І. Франка, з нагоди 5-х роковин з дня смерті поета, К. Студинський, як голова філологічної секції НТШ, був організатором цього дійства, на якому виголосив доповідь про перший соціалістичний процес проти І. Франка і товаришів, Л. Білецький підготував доповідь, присвячену поемі «Мойсей» [178, с. 8].

П'яту річницю смерті І. Франка використано для того, щоб зробити почин до щорічного свята на його честь. До величного святкування пам'яті Каменяра долучилися й інші культурно-просвітні організації, кошти вилучені з концертної програми хорів львівських «Бояна», «Бандуриста» призначалися на пам'ятник і могилу І. Франка [42, с. 522].

У листопаді 1922 р., з нагоди 50-ти річного ювілею «Товариства ім. Т. Шевченка» та 30-ти річчя НТШ на засіданні Головної управи обрано ювілейний комітет, організовано відповідні секції, складено план заходів щодо від святкування цієї дати. Головою комітету обрали В. Щурата, секретарем – В. Левицького, членами – В. Гнатюка та І. Кривецького [182, с. 21].

Святкове дійство відбулося 16 грудня 1923 р. Привітати НТШ зі святом прибула значна кількість гостей, а ті, хто не мав змоги приїхати – надіслали письмові вітання. На урочистому засіданні від філологічної секції виступив М. Тершаковець, від математично-природописно-лікарської – В. Кучер, історично-філософської секції з доповіддю на тему «Західна границя Галицької держави між Карпатами і Долішнім Сяном» – М. Кордуба [182, с. 24–25].

Ювілейну академію відкрив К. Студинський, він охарактеризував пройдений шлях Товариства, проаналізував тогочасне становище, особливо підкреслював заслуги М. Грушевського, як організатора наукової праці в НТШ [272, с. 5–6].

Головна управа, ще до святкування ювілею, на засіданні 31 грудня 1921 р., опрацював план заходів для відзначення цієї дати, який передбачав наступне: виголосити серію доповідей, стосовно наукових здобутків Товариства та його значення у культурно-громадському житті краю, видати історію становлення НТШ; підготувати виставку видань інституції; видати бібліографічний покажчик дійсних членів Товариства, перелік їх праць, інформаційну брошуру про саме Товариство; написати портрет Ю. Романчука, єдиного, що залишився в живих члена Товариства, який підписував перший статут 1873 р. та інше [182, с. 24–25].

Із запланованих заходів щодо відзначення цих ювілейних дат реалізовано декілька: видано 141–143 томи «Записок НТШ», праці дійсних членів НТШ. Видати історію діяльності НТШ передбачалося дещо пізніше, з настанням сприятливих умов для Товариства, заплановано й інші широкомасштабні заходи, але на шляху до їх реалізації були фінансові проблеми, що супроводжували НТШ упродовж усього міжвоєнного двадцятиліття [46, с. 101–103].

Святкова академія на честь цього свята організована заходами філії товариства «Учительської громади» у Тернополі. 23 березня 1921 р. свято розпочав хор гімназійних викладачів виконанням «Прометея» під керівництвом диригента В. Безкоровайного. Н. Гірняк коротко зупинився на історії НТШ й привітав його керівника й голову «Просвіти» М. Галущинського. У свою чергу голова НТШ К. Студинський виголосив доповідь про роль Товариства у відродженні Галичини. Закінчилася святкова академія виконанням хором гімназистів пісні «Чорна хмара з-за лиману» і збором пожертвувань на дар для НТШ [42, с. 526].

У середині травня 1924 р. у святковій залі Народного дому відбулося урочисте дійство – концерт, приурочений 350-річчю української книжки, надрукованої у Львові І. Федоровим. Це свято переросло у маніфестацію всіх українських діячів культури. З нагоди свята, першим виголосив привітання від НТШ – К. Студинський, від «Просвіти» – М. Галущинський, від

«Товариства наукових викладачів ім. П. Могили» – В. Кучер [273, с. 3]. Свято книжки пропагувало поширення літератури, передбачало популяризацію видань з історії України.

До вшанування 10-ї річниці смерті І. Франка приурочено загальні збори Товариства, що відбулися 28 травня 1926 р. На честь цієї дати заплановано видати збірник філологічної секції, у якому передбачалося опублікувати листування І. Франка, складено план заходів проведення свята, програму урочистої академії. М. Возняк проводив дослідження життєвого і творчого шляху поета [274, с. 2–3]. У зв'язку із вшанування пам'яті І. Франка у 1925 р. Головна управа НТШ придбала у родини особисті речі, меблі, предмети, побуту кімнати, у якій він працював. У одній із кімнат будинку впорядковано кімнату-музей І. Франка [275, с. 297].

Однією із знакових подій у житті М. Грушевського і всієї України в 20-их р. ХХ ст., було святкування його 60-літнього ювілею та 40-ліття наукової праці. Це свято відбулося 3 жовтня 1926 р. у Києві. Ювілей став всеукраїнською маніфестацією, значною подією в культурно-науковому житті, що засвідчило значну популярність М. Грушевського в українському суспільстві, розділеному кордонами [276, с. 3].

З нагоди 60-річчя М. Грушевського управа історично-філософської секції НТШ в особі директора М. Кордуби та секретаря І. Крип'якевича надіслала привітання ювіляру «Дорогий Професоре, ... Вітаємо Тебе в імені Історично-філософської секції НТШ у Львові ... Ми вдячні Тобі за те, що Ти зогрів і згуртував нас до наукової праці – особливо до праці на полі рідної історичної науки та став для нас у тій роботі провідником і найкращим взірцем...» [277, с. 107–108].

Участь у ювілеї від НТШ брали академік К. Студинський і доктор І. Свенціцький, які привезли йому в дарунок від імені Товариства срібний вінок. Вітання від НТШ виголосив голова Товариства К. Студинський. У своїй промові він підкреслив особливе значення М. Грушевського для НТШ.. Зокрема, він зазначав, що «Геній української думки повів Вас на Галицьку

землю, де ви з печаттю його Духа почали орати занедбане поле. Щирою волею й сильною рукою, взявши кермо Товариства, Ви давали приклади велетенської запопадливості незламної волі й великої безкорисности протягом повних 20 літ... Не тільки Товариство ім. Шевченка, але й український нарід. Ви своєю плодотворною працею ввели у сім'ю європейських народів» [278, арк. 10–11].

Понад 60 вітань надійшло ювіляру від наукових установ, приватних осіб, політичних діячів. Вітання, надіслані адресату, підкреслювали особливі заслуги для НТШ і в цілому української культури і науки [220, арк. 140–141]. З нагоди цього свята видано численні статті, присвячені життю і діяльності М. Грушевського.

На жалобному засіданні історичної секції ВУАН 25 березня 1928 р., з приводу 20-річчя з дня смерті В. Антоновича, був присутній, від НТШ М. Кордуба. М. Грушевський відкривав засідання, привітав його і подякував за присутність. На поминальній урочистості М. Кордуба представив доповідь «Зв'язки В. Антоновича з Галичиною» [279, с. 2].

2 грудня 1928 р. на честь 60-річчя життя та 35-річчя праці на науковій ниві К. Студинського відбулося святкове засідання всіх секцій та комісій НТШ. Із Києва прибули Ф. Савченко, керівник комісії історії Західної України ВУАН та офіційний представник НКО УРСР, Ю. Озерський. Ювіляру надіслали вітання чимало громадсько-культурних діячів не лише Західної України а й з-за кордону [280, с. 2].

На ювілейному святкуванні І. Свенціцький, голова ювілейного комітету, висвітлив наукову діяльність К. Студинського. Закінчуючи свою доповідь І. Свенціцький зосередив увагу на праці ювіляра, як голови НТШ, підкреслив його організаторські здібності в господарській і науковій сферах [281, с. 2].

Наступну ювілейну доповідь виголосив Я. Гординський, який ґрунтовно проаналізував праці К. Студинського, присвячені літературі XVI–XVII ст. на тлі історичних подій. Доповідь Я. Гординського охопила

послідовний детальний аналіз кожної з праць цієї тематичної групи з обговорення деталей і узагальнень щодо її значення і місця в українській науці. Іншу ювілейну доповідь виголосив учень ювіляра – М. Тершаковець. Його праця «Академік К. Студинський як дослідник галицько-українського відродження», у якій доповідач зауважував, що ім'я К. Студинського було тоді серед вісімдесятьох дослідників цієї важливої національної проблематики [282, с. 69–70]. З нагоди ювілею видано як 99 та 100-й томи «Записок НТШ» присвячені життю і творчості академіка [283, с. 2].

З нагоди 80-ліття С. Громницького педагога, громадського діяча, почесного члена НТШ, довголітнього адміністратора, заступника голови Товариства, 25 жовтня 1931 р. відбулося урочисте дійство. У святкуванні брали участь понад 120 осіб. Привітальні промови виголошували К. Левицький, К. Студинський та інші члени НТШ [159, арк. 78].

НТШ вшановувало пам'ять не тільки провідних українських культурних і наукових діячів, а й зарубіжних. 12 червня 1932 р. Товариство відзначає 200-ті роковини з дня смерті Й. Гете. Активну участь в урочистому засіданні брали учасники жінки, члени НТШ – М. Крушельницька, О. Мриц, Д. Старосольська, М. Деркач, [201, с. 131].

11 вересня 1932 р. заходами історично-філософської секції НТШ відбулося свято на честь українського державника, гетьмана І. Мазепи з нагоди 300-ліття його народження. З доповідями виступали М. Кордуба, М. Андрусак, Я. Пастернак, у яких основна увага зосереджувалася на зовнішньополітичній діяльності гетьмана, його життєвому шляху [284, с. 4].

Дослідження історії української державності, яке здійснювали науковці НТШ набували практичного та ідеологічного значення. В умовах бездержавності нації праця членів Товариства зумовила піднесення національної історичної свідомості українського народу, популяризації серед широкого загалу.

У березні 1933 р. на спільному засіданні усіх трьох секцій Товариства проведено свято, приурочене роковинам Т. Шевченка. Тому голова НТШ

відкривши засідання наголосив на необхідності підготовки кожною секцією виступу, зміст якого пов'язано із життям та творчістю українського генія [285, с. 5].

28 травня 1933 р. проходила урочиста зустріч членів усіх секцій НТШ з нагоди відкриття на Личаківському цвинтарі пам'ятника І. Франку [185, с. 26]. На відкритті вступне слово виголосив В. Левицький, доповіді зачитали І. Свенціцький, Я. Гординський, С. Громницький. У проектуванні пам'ятника на могилі І. Франка брав участь художник І. Труш [185, с. 26].

Філологічна секція НТШ виступила організатором святкової академії з нагоди столітнього ювілею з дня народження О. Огоновського. Привітальне слово виголосив І. Свенціцький, тематичні доповіді зачитали В. Лев та К. Чехович [185, с. 27]. На цьому святі присутніх було більше ста осіб. М. Деркач ознайомила членів секції з рукописною спадщиною О. Огоновського, що зберігалася в архіві бібліотеки НТШ. Традиція у проведенні таких імпрез дала можливість формувати певну практику в проведенні масових заходів, які підносили авторитет НТШ серед українства, пробуджували національну свідомість народу.

27 квітня 1933 р. філологічна секція вшановувала ювілей 35-ліття діяльності Ф. Колесси, до програми проведення святкування заплановано випустити одне з видань НТШ і приурочити його діяльності ювіляра [184, арк. 107].

Важливе значення Товариство надавало вшануванню пам'яті Т. Шевченка. 6 травня 1934 р. НТШ організувало святкування 120-х роковин народження Кобзаря. З нагоди ювілею С. Смаль-Стоцький, М. Андрусак, Р. Єндик, виступили із доповідями. Високо оцінив В. Сімович наукові праці С. Смаль-Стоцького з проблем шевченкознавства [185, с. 27]. Вшановуючи пам'ять Т. Шевченка Товариство прагнуло аби ім'я великого поета, патрона установи, не втратило ані своїх шанувальників, ані того значення, яке воно мало для українців.

3 червня 1934 р. у 100-ліття видання «Пана Тадеуша» А. Міцкевича бібліотека ім. Оссолінських у Львові влаштувала свято та виставку видань поета. Як делегат від бібліотеки НТШ у Львові на цих урочистостях була присутня М. Деркач [201, с. 121].

Безпосереднім і активним учасником ювілею було НТШ 12 червня 1934 р. на святкових зборах у Празі з нагоди 80-ліття від дня народження І. Горбачовського. Промову виголошував С. Дністрянський. Доповідач у своєму виступі дав високу оцінку науковій і громадсько-політичній діяльності ювіляра. І. Раковський присвятив цій події статтю [47, с. 41].

8 грудня 1934 р. у тісній співпраці усіх секцій НТШ проходив вечір пам'яті М. Грушевського, який помер 25 листопада 1934 р. в Кисловодську, в якому брали участь представники преси, які згодом сповістили українське суспільство про втрату. Присутніми були представники й інших українських установ. Надіслані співчуття від установ та приватних осіб, що надійшли на адресу НТШ зачитував І. Свенціцький. Через смерть довголітнього голови Товариства ухвалили підготувати й видати науковий збірник, присвячений пам'яті науковця [185, с. 28].

З нагоди дня народження К. Левицького 4 лютого 1935 р., якому виповнилося 75 років відбулося урочисте дійство. Свято розпочалося з віншувальних слів В. Мудрого. Під час вітання ювіляру вручили пам'ятний подарунок – образ у виконанні І. Труша [286, с. 1].

На спільному засіданні усіх трьох секцій 7 червня 1935 р. у залі музею НТШ відбулося дійство, приурочене 75 річниці смерті Т. Шевченка. Відкрив засідання голова НТШ І. Раковський. З доповідями виступали В. Старосольський, проаналізувавши мотиви арешту і засудження поета, Ф. Колесса – «Ритміка Шевченкової поезії» [287, с. 6].

9 червня 1935 р. у залі музею НТШ проходила шевченківська академія. Свято супроводжувалося виставкою творів Т. Шевченка. До програми конференції увійшли доповіді видатних учених НТШ – Я. Гординського та В. Сімовича. Я. Гординський охарактеризував основні риси, виділив

хронологічні періоди старого українського письменства у творах Т. Шевченка. В. Сімович у повідомленні «Архаїзм в поезії Шевченка» зосередив увагу на використанні Т. Шевченком застарілих слів для іронічності та урочистості твору [288, с. 4].

Члени Товариства були організаторами, керівниками та учасниками виставки народних тканин та вишивок у музеї НТШ упродовж 15 вересня – 15 жовтня 1935 р. З привітальним словом на відкритті експозиції виступила І. Гургула, мистецтвознавець, дослідник українського народного мистецтва. У рамках виставки В. Січинський виголосив доповідь «Народне мистецтво й модерна творчість» та «Українські килими» [289, с. 6].

За сприяння науковців НТШ у виставкових залах музею НТШ упродовж 3–21 листопада того ж року проходила виставка «Наша Батьківщина у світліні» [290, с. 3]. Після вступного слова члена НТШ К. Паньківського про розбудову діяльності Товариства, виголошено декілька краєзнавчих доповідей. На відкритті виставки були присутні понад сто відвідувачів. Учасниками були фотографи Ю. Дорош, М. Драган, Я. та Р. Масляки, О. Балицький, Л. Кравчук, О. Мох, Є. Храпливий, Я. Гавдяк, Д. Фіголь та інші, які представили 466 експонатів [290, с.3–4]. Виставка отримала чимало схвальних відгуків і була названа «одною з найгарніших останніх років» [291, с. 4].

У залі музею НТШ 23 березня 1936 р. членами інституції проведено пам'ятний вечір з приводу смерті одного з найвідоміших українських колористів, живописця, засновника мистецької школи, декана факультету мистецтва УТУ О. Новаківського. Пам'ятну академію відкрив І. Раковський. Г. Смольський виголосив доповідь «Творчість О. Новаківського у світлі критики». С. Луцик – «Спогади про Новаківського», В. Залозецький – «Про потребу музею Новаківського», Я. Пастернак – «Про музей Новаківського» [292, с. 4].

28 березня 1937 р. відбулося спільне засідання секцій НТШ, присвячених 76-м роковинам Т. Шевченка. Розпочав засідання і виголосив

привітальну промову голова Товариства І. Раковський. З розвідкою стосовно мови, стилю поезики Т. Шевченка виступав В. Сімович, а Д. Лукіянович виступив з доповіддю присвяченою життю і творчості поета [184, арк. 136]. Проведені НТШ урочистості, присвячені Т. Шевченку прагнули подати українському народу правдиві образи його духовних проводирів, наголосити на важливому значенні їх творчості для формування думки і поступу нації.

У залах музею НТШ 6 березня 1938 р. о 12 год. розпочала роботу поліська виставка, до програми проведення свята фактично вносилися два основних аспекти: «Поліські вечори» – серія доповідей на різну тематику, які стосувалися проблем і перспектив Полісся, «Вечір поліської пісні», присвячувався словесному і музичному фольклору та популяризації музичних творів Полісся [200, с. 4].

8 березня 1938 р. відбувся «Вечір поліської пісні» організований при підтримці «Товариства прихильників музею НТШ». З доповіддю, присвяченою археології Полісся княжої доби виступав Я. Пастернак, Ф. Колесса на основі своєї експедиції у цей історико-етнографічний район представив доповідь, у якій вказував на характерні особливості поліського фольклору. Участь у святковому вечері брала співачка Є. Зарицька під акомпанемент Н. Нижаківського виконувала поліські пісні. Ф. Колесса представив музичні ілюстрації [275, с. 314].

Четвертий – заключний «Вечір поліської пісні» відбувся 31 березня 1938 р., програма якого розпочалася із доповіді Б. Романчука, що стосувалася висвітлення Полісся в художній літературі. Л. Кривицька декламувала твори поліських авторів, зачарувавши усіх присутніх колоритною, багатомовною творів. З доповіддю «Полісся в очах молодого мандрівника» виступав В. Шиприкевич, зупинившись на архаїчних явищах і рисах місцевій своєрідності історико-етнографічного району [275, с. 3].

Аналогічно до поліської виставки, етнографічна комісія НТШ у співпраці з музеєм планували організувати лемківську виставку, відкриття якої мало відбутися 5 березня 1939 р. [186, с. 55]. Налагодження діяльності

етнографічної виставки відіграло значну роль у зібранні і збагаченні етнографічного матеріалу. Дослідницько-пошукові праці членів НТШ були важливим компонентом творення нації як унікального історичного суб'єкта.

Упродовж 13–27 березня 1938 р. у Будинку українських інвалідів НТШ організувало виставку пам'яток «Пласту», яку відкрив голова Товариства І. Раковський [47, с. 7]. Він широко охарактеризував особливості діяльності «Пласту» наголосив на його виховній роботі серед української молоді. На виставці були представлені пластові прапори, однострої, відзнаки, видання, фотографії з побуту «Пласту» тощо [47, с. 51]. Функціонування виставки пам'яток «Пласту», як найбільш чисельної і авторитетної легальної української молодіжної організації, організованої при допомозі історично-культурного відділу музею НТШ, виконувала популяризаторську місію серед української спільноти своїх ідейно-світоглядних принципів.

4 липня 1938 р. українська громадськість вшанувала пам'ять видатного військового діяча України, генерала М. Тарнавського. На траурній церемонії від НТШ були присутні К. Левицький, В. Старосольський, від ГКЦ – А. Шептицький, Й. Сліпий. На Яновському кладовищі прощальне слово виголосив полковник А. Бізанц «Пане генерал! Голошу слухняно в імені старшин і вояцтва, що всі ми тут стоїмо, як 20 літ тому, під Твоїм приказом... Віяна Тобі, пане генерале, слава й пам'ять» [47, с. 1–2].

13 листопада 1938 р. НТШ спільно з «Учительсько громадою», «Просвітою», «Рідною школою», «Взаємною поміччю українського учительства» приймало участь у панахиді з приводу 100-річчя від дня смерті І. Котляревського [200, с. 121]. Присутність членів НТШ на цьому урочистому дійстві підвищувала престиж і популярність Товариства, давала можливість бути засобом національно-патріотичного виховання українців.

Урочисте свято пам'яті академіка, професора, доктора С. Смаль-Стоцького відбулося 20 листопада 1938 р. Дійство відбувалося у залі музею НТШ, з промовою виступили І. Раковський, М. Кордуба, В. Сімович [293, с. 8].

На жалобній церемонії І. Раковський виступив з промовою, у якій віддав належну шану дійсному члену Товариства, голові філологічної секції НТШ – С. Смаль-Стоцькому, відзначивши заслуги професора, академіка для української науки, для НТШ. Виступаючи, він підкреслив життєве кредо С. Смаль-Стоцького – «Займаймося науками, не залишаючи твердої громадської праці», згідно з яким він жив і працював [47, с. 53].

17 червня 1939 р., у залах музею НТШ відбулося засідання історично-філософської секції з приводу пошанування 8-х роковин з дня смерті В. Липинського – історика, соціолога, політика, публіциста, дійсного члена товариства. Заслухано виступ І. Крип'якевича та доповідь Р. Залозецького «В.Липинський як історик і дослідник». Цього ж року в день пам'яті письменниці О. Кобилянської, в ювілейний дар від НТШ передано срібний вінок [294, с. 4] 2 січня 1939 р. в Коломиї відбулись поминальне дійство і панахида на могилі О. Кобилянської, усі витрати взяло на себе НТШ.

Отже, важливою складовою у діяльності НТШ було організація та проведення різноманітних виховних заходів, щодо святкування ювілеїв, які стосувалися Товариства, його членів, урочисті засідання з приводу вшанування пам'ятних дат, вечори пісні, виставки, свята на честь І. Мазепи, Т. Шевченка, І. Франка та інших українських громадських і культурних діячів, що сприяли активізації національної свідомості. Програма, залучення широких кіл українства перетворювали свята і урочистості у справжні народні дійства.

Кожні роковини пам'яті – підсумок, зроблений з приводу пошанування відомих українських діячів, наукова вартість діяльності яких свідчила про авторитет Товариства, підносила його престиж і популярність серед широкого загалу.

РОЗДІЛ 3

НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ НТШ

3.1. Участь у конференціях і наукових з'їздах

НТШ у період міжвоєнного двадцятиліття працювало в руслі пошуку нових форм і методів науково-дослідної роботи. Науковці Товариства, які були учасниками наукових з'їздів, конференцій, симпозіумів репрезентували інституцію науковим і громадським організаціям різних країн, як академічну установу.

На початку 1920 р. наукова робота налагоджується. У Товаристві засновуються перші інститути – бактеріолого-хімічний та нормальної і паталогічної психології під керівництвом С. Балея [253, с. 40].

25 лютого 1922 р. у Празі створено Інститут слов'янознавства, що мав на меті підтримувати та розвивати наукові й економічні зв'язки зі слов'янськими країнами. Уже на перших загальних зборах у списках член-кореспондентів були прізвища видатних представників українських науковців, членів НТШ, професорів І. Огієнка, К. Студинського, С. Смаль-Стоцького, О. Колесси, В. Сімовича та інших [48, с. 31].

Активну наукову роботу продовжував К. Студинський, у 1923 р. його обирають член-кореспондентом Інституту слов'янознавства. Цей інститут розвинув інтенсивну наукову і видавничу діяльність, видав низку серійних і монографічних праць. К. Студинський публікувався на шпальтах інституцьких видань [50, с. 90].

Для удосконалення наукової праці у квітні 1924 р. за ініціативи М. Кордуби та І. Свенціцького, Головна управа НТШ скликала спеціальне засідання секцій для наради щодо заснування Інституту українознавства та слов'янознавства й української історії, окремої навчально-дослідної установи при НТШ. Цей проект було прийнято. Згідно з планом, метою установи стало б впорядкування, узагальнення та систематизація усіх українознавчих знань.

Однак звернення до низки міністерств та галузевих комісій уряду Польщі результату не дало [182, с. 18].

Тривала активна співпраця з європейськими товариствами. Так, у Празькому національному музеї 4 червня 1924 р. в залі Пантеону відбулося відкриття I Всеслов'янського географічного конгресу. Професор І. Палівка, голова конгресу, звернувся з привітальними словами до усіх делегатів, «... які виявилися як представники всіх слов'янських народностей, як державних так і не державних...» [295 с. 1]. Виступаючи від імені чеського народу, міністр Й. Маркович висловив сподівання, що з'їзд послужить тіснішим зв'язком між слов'янськими народами. У конгресі приймали участь 400 делегатів, діяло 12 наукових секцій. Як повноправну наукову установу запрошено НТШ. У конгресі приймали участь члени етнографічної комісії у складі: Ф. Колесси, М. Кордуби, І. Раковського, С. Рудницького. Репрезентуючи Товариство, виступали О. Колесса, І. Раковський та К. Студинський. 4 жовтня 1926 р. у Першому українському науковому з'їзді в Празі, що проходив у залі геологічного інституту Карлового університету приймала участь делегація від Товариства [296, с. 1]. Д. Дорошенко виголосив доповідь про розвиток і становище української науки впродовж останніх 50 років. Усього зачитано 198 доповідей [297, арк. 21].

У Першому з'їзді слов'янських філологів від НТШ приймав участь К. Студинський. Упродовж 25 травня – 4 червня 1927 р. у Харкові тривала «Всеукраїнська конференція в справі упорядкування українського правопису», яка стала знаменною подією всеукраїнського масштабу, адже йшлося про вироблення спільного для всієї України правопису. У плані підготовки до конференції на підставі шести дискусійних засідань філологічної секції НТШ обговорено проект нового правопису. Його текст опрацював О. Макарушка. На конференції Західну Україну представляли члени НТШ – В. Сімович, К. Студинський, І. Свенціцький. К. Студинський виголосив підсумовуючу промову [298, с. 1].

У 1927 р. Ф. Колесса, учений, фундатор української наукової фольклористики, дослідник генези і еволюції кобзарсько-лірницьких традицій, як делегат від НТШ, брав участь у з'їзді слов'янських етнографів та географів у Празі, а в 1930 р. він приймав участь у Другому конгресі народного мистецтва у Бельгії [208, с. 10]. Вперше у світовій та українській фольклористиці здійснив спробу наукового аналізу українського музичного фольклору з фольклором інших слов'янських народів.

У 1927 р. відбувся масштабний проект, який мав велике значення для формування нових напрямків у тогочасній європейській історіографії. У Варшаві авторитетний польський історик, дослідник європейського середньовіччя і польсько-українських стосунків, М. Гандельсман проголосив створення федерації історичних товариств Східної Європи, метою яких було пропагувати ідеї історично-культурного регіону. У червні 1927 р. відбувався Перший конгрес новоствореного товариства з метою налагодження співпраці між усіма східноєвропейськими науковими інституціями. Членами виконавчої комісії федерації і представниками української науки від НТШ стали М. Кордуба та І. Крип'якевич [45, с. 37].

Це була масштабна подія в науковому світі. Участь у конференції приймали 150 учених: представники академії наук, університетів, різних наукових установ і товариств, редакцій історичних журналів. Крім М. Кордуби та І. Крип'якевича у конференції брали участь І. Свенціцький, І. Огієнко, Р. Смаль-Стоцький, А. Годінка. І. Крип'якевича обрано до редакційної комісії слов'янських старожитностей, М. Кордуба засідав у президії словникової комісії і управі, створеній на конференції Федерації наукових установ Східної Європи і слов'янських земель [45, с. 37–38].

За ініціативи І. Свенціцького 20 вересня 1929 р. засновано комісію сходознавства у складі І. Кокорудза, М. Кордуби, О. Макарушки, І. Раковського. У плані роботи комісії було вивчення впливів Сходу на Західну Україну, планувалося дослідження європейсько-українських взаємин у мові, літературі, мистецтві. У доробку комісії підкреслювалася

самобутність української культури, пропагувалися ідеї рівності із європейськими культурами [47, с. 37].

Упродовж 6–13 жовтня 1929 р. відбувся Перший з'їзд слов'янських філологів у Празі. Ф. Колесса був членом організаційного комітету. З привітальними словами виступали усі запрошені делегати. К. Студинський, як представник НТШ, виступав українською мовою. Цей факт викликав офіційний протест, адресований президії з'їзду. Така реакція внесла не зовсім зрозумілий, окрім українців, дисонанс [299, с. 4].

На початку серпня 1931 р. редакція УРЕ звертається до НТШ з проханням допомогти професору М. Плевако у праці над бібліографічним словником українських письменників. Голова редакції УРЕ – А. Біленький просив НТШ допомогти організувати у Львові бібліографічний опис тих видань, яких немає в радянській Україні. Він зобов'язувався надіслати бібліотеці НТШ низку рідкісних видань і публікацій, відсутніх у бібліотеці НТШ. Цей бібліографічний словник українських письменників повинен був містити біографічні відомості про всіх українських письменників від найдавніших часів [184, арк. 4].

20 березня 1932 р. розпочав роботу Другий український науковий з'їзд у Празі, організований Українським академічним комітетом для інтелектуальної співпраці Ліги Націй. У з'їзді від НТШ брав участь І. Раковський, він виступав з доповіддю щодо національної приналежності українців [300, с. 1].

Неодноразово УНІ в Берліні, з нагоди відкриття 1 лютого 1933 р. української географічної виставки і українського тижня, запрошували прийняти участь і членів НТШ. Виставка мала відбутися у державній мистецькій бібліотеці Пруссії, і якщо НТШ не матиме змоги прийняти участь, то це було б «... великою втратою й недопустимою прогалиною коли б ми не мали змоги показати експонати, якими володіє хвальне Наукове товариство ім. Шевченка» [301, арк. 13]. Така оцінка вартості і значимості

експонатів Товариства, було доказом провідного місця і ролі НТШ у світовій науці і культурі, його авторитету.

М. Кордуба був учасником VII конгресу істориків у Варшаві 21–26 серпня 1933 р. Це була масштабна подія для наукового світу. Офіційно у конгресі брала участь 12 українських істориків, зокрема НТШ представляли, окрім М. Кордуби, М. Чубатий, Р. Зубик, Й. Скрутень та Я. Пастернак. Темою доповіді М. Чубатий обрав «Предмет історії українського права», що викликало жваву і творчу дискусію щодо цього питання. Через те, що на конгресі не допустили промови українською мовою, він виголошував доповідь німецькою мовою. Детальний аналіз конгресу та свої враження М. Чубатий подав у статті «VII Міжнародний конгрес істориків та українці (спостереження історика)» [46, с. 70].

Упродовж 24–26 вересня 1933 р. у науковій конференції працівників музеїв, що проходила у Познані приймав участь від Товариства директор культурно-історичного музею НТШ Я. Пастернак. Археолог та історик, член етнографічної комісії, започаткував системне вивчення пам'яток слов'ян княжої доби Прикарпаття і Волині. У зв'язку зі скрутним фінансовим становищем товариства, залагодження усіх фінансових питань узяв на себе М. Волошин [185, с. 26].

У Львові організовується група співробітників історичної секції та комісії Західної України ВУАН. М. Грушевський, спираючись на їх ідеї розпочинає підготовку «Бібліографічного реєстру Західної України», який мав би охоплювати широкий спектр наукових напрямів, планувалося систематично подавати анотовані бібліографічні описи книг і статей з окресленої тематики, вміщувати критику, огляди. Фактично це було підґрунтям створення всеукраїнського реферативного журналу з суспільних наук [40, с. 229].

Упродовж 9–15 вересня 1934 р в Софії проходив IV Міжнародний конгрес візантологів, на ньому від НТШ виступали з доповідями Й. Скрутень та І. Свенціцький [302, с. 6]. Конгрес проведено на найвищому офіційному

рівні, за присутності чільних державних та церковних діячів. Участь делегатів від НТШ – знаменна подія для вітчизняної історичної науки, адже вперше на спеціальному міжнародному зібранні виступали двоє українських науковців.

Цього ж року, на Другому Міжнародному з'їзді слов'янських філологів який проходив у Варшаві 21–30 вересня від НТШ приймали участь І. Свенціцький, К. Студинський, Я. Гординський, В. Щербаківський, В. Сімович, Ф. Колесса, М. Тершаковець. С. Смаль-Стоцького обрали до складу почесного комітету з'їзду [303, с. 6]. У січні 1934 р. В. Сімович, одразу після повернення із Праги, активно включається у роботу Товариства. 27 березня 1935 р. його обирають науковим секретарем – референтом наукових справ [215, с. 56].

Завдяки ідейній та наполегливій праці членів Товариства, виникають нові комісії, які стають основною силою, що займається дослідницькою та пошуковою роботою. Утворено нові комісії: шевченкознавства при філологічній секції; сходознавства; нової історії України; української мови: у 1935 р. у складі математично-природописно-лікарській секції створено комісію охорони природи [304, арк. 12–13]. Своє завдання вона вбачала у захисті флори і фауни, цінних геологічних об'єктів краю. Першим об'єктом наукової роботи комісії став кедровий заповідник на горі Яйце, біля с. Підлютого [304, арк. 3–4].

Маючи на меті отримання належної підтримки польського уряду, 28 травня 1935 р. НТШ відрядило до Варшави делегацію у складі І. Раковського, Ю. Мудрака та Є. Храпливого. На зустрічі з прем'єр-міністром, міністром освіти і релігійних вірувань та міністром внутрішніх справ Польщі, делегація проінформувала про діяльність та досягнення НТШ і намагалася домогтися державної допомоги, а також заснування державного Наукового інституту українознавства і Українського університету. Результатом переговорів делегації НТШ з польськими урядовцями було виділення для Товариства допомоги у розмірі 12 тис. зл. щорічно [305, с. 1].

1 грудня 1935 р. розпочала роботу виставка демографічно-господарських карт і діаграм «Український народ, його життя і праця» автором якої був В. Кубійович, яка проходила у залах музею НТШ. На відкритті виставки були присутні представники науки, культури, преси. Із вступним словом привітання виступив голова НТШ І. Раковський, який коротко розповів про походження, територію України, населення, а також визнав В. Кубійовича – основоположником української демографії. Експозиції виставки були представлені у Коломиї, Станиславові, Тустановичах, Дрогобичі, Перемишлі. Згадана виставка карт і діаграм за підтримки УНІ відбулася і у Берліні [306, с. 19].

З метою поживлення наукової роботи, на засіданні 24 грудня 1935 р., В. Сімович запропонував проект реорганізації, згідно з яким, при кожній секції створювалися б окремі комісії, які повинні стати основою науково-дослідної роботи. Це дало б змогу поглиблювати, розширювати перспективним науковцям знання, спеціалізуватися у певній науковій галузі [215, с. 30–32]. Головна управа Товариства схвально сприйняла цей проект і уже 28 червня 1935р., доручила усім секціям провести відповідну реорганізацію [215, с. 37].

У зв'язку з розширенням дослідницької роботи з українознавчих дисциплін, виникла необхідність систематизувати усі наукові дослідження в цій галузі, назріла потреба створити науково-дослідну установу, яка б впорядкувала, займалася вирішенням організаційних питань, спрямовувала дослідження. Президією товариства 13 січня 1936 р. ухвалено створити таку установу, 7 березня складено програму Інституту українознавства. Головна управа НТШ 10 червня 1936 р. прийняла до відома цю програму і ухвалила «... опісля згоди певних чинників на заснування такої установи...» [307, арк. 8].

Непересічною подією у житті Товариства, стало те що, міністр освіти і віросповідань спільно з куратором львівського шкільного округу 11 березня 1936 р. відвідали НТШ. Президія Товариства на чолі з професором, доктором

І. Раковським привітали міністерську делегацію у залі засідань, провели екскурсію корпусами інституції. Міністр оглянув бібліотеку, природознавчий музей та посмертну виставку О. Новаківського. Остання вразила гостя змістовністю і наповненням. У розмові із президією, міністр цікавився умовами і потребами наукової праці Товариства [308, с. 6].

Упродовж 19–29 березня 1936 р. в Софії проходило відкриття з'їзду слов'янських географів і етнографів, на якому представник НТШ, В. Кубійович мав три доповіді і представив виставку карт та діаграм, ці праці стали основою «Атласу України» [306, с. 21]. За спектром карт і діаграм, засобів картографування явищ, об'єктивністю відображення демографічних і етнографічних характеристик населення, атлас не мав собі подібних.

16 серпня 1936 р. відбулося відкриття IV з'їзду слов'янських географів у м. Софії. Приймали участь у ньому, репрезентуючи українську науку від НТШ – В. Кубійович, від УВУ – В. Щербаківський. В. Кубійович презентував ученим конгресу виставку «український народ», автор пояснював ті чи інші експонати, відповідав на запитання. Ця експозиція доводила культурну, мовну своєрідність, релігійну відмінність українців [309, с. 4].

У з'їзді польських працівників музеїв, що проходив 26–29 вересня 1936 р. у Вільно брав участь представник НТШ – Я. Пастернак. На міжнародному форумі у Римі, що проходив 20–27 вересня 1936 р. було близько 450 учасників з 24 країн. Представляв інституцію Й. Скрутень, дослідник різних аспектів історії та культури Візантії. У виголошеній на конгресі доповіді Й. Скрутень подав український погляд на Візантію [215, с. 32].

28 квітня 1937 р. Головна управа НТШ прийняла постанову про організацію Інституту українознавства, у зв'язку з чим складено план і опрацьовано програму цієї установи [47, с. 22]. Проект створення Інституту українознавства передбачав видання наукового журналу зі сфери українознавчих проблем. На жаль, ці плани не були втілені у життя через складне матеріальне становище Товариства.

На V з'їзді українських музеологів у Перемишлі, який проходив 16–17 травня 1937 р. НТШ представляли Я. Пастернак, І. Крип'якевич, І. Гургула, І. Свенціцький, В. Щурат, В. Залозецький. І. Свенціцький виголосив доповідь про історію розвитку української музейної справи, Я. Пастернак, директор музею НТШ (1929–1939 рр.) високо оцінив його діяльність [310, с. 4].

НТШ брало активну участь у підготовці з'їзду української культури, що відбувся у липні 1938 р. з нагоди ювілею товариства «Просвіта», взяло на себе організацію наукової секції та педагогічної вистави [42, с. 493–494].

Упродовж 28 серпня – 4 вересня 1938 р. у Цюріху проходив VIII Міжнародний конгрес істориків, від НТШ брав участь М. Кордуба. Форум відбувався на тлі загострення міжнародних відносин у Європі у переддень Другої світової війни. Згодом газета «Діло» повідомляла про те [311, с. 9], що доповідь М. Кордуби на тему «Домінуюче становище Галицько-Волинської держави на Сході Європи в II половині XIII ст.» отримала схвальну оцінку дискусії, прохання до ученого з боку німецьких і чеських професорів надіслати їм копії доповіді [45, с. 41]. Доповідь М. Кордуби, виголошена на конгресі що планувався разом з іншими матеріалами до друку у 156 томі «Записок» вилучено і знищено радянською цензурою. Напередодні VIII Міжнародного конгресу історичних наук, так само у Цюріху, відбулися наради «Федерації історичних товариств Східної Європи», що об'єднувала 41 наукове товариство, які займалися вивченням Східної Європи і слов'янства, до їх складу входило і НТШ, яке внесло вагомий науковий доробок у розкриття цих питань [311, с. 9].

Отже, науковці НТШ реалізовували науковий потенціал, підвищували професійний рівень. Члени інституції організовували й проводили системні наукові дослідження та розробки, активно долучалися до участі в конференціях, симпозіумах, семінарах та нарадах.

3.2. Міжнародні наукові зв'язки

У період міжвоєнного двадцятиліття важливим напрямком діяльності НТШ було співробітництво з провідними ученими, взаємини Товариства з науковими установами та центрами різних країн світу. Перед НТШ, як єдиним репрезентантом наукового українства, стояла мета організації наукової праці, побудови власної концепції історії України, поступовий вихід на європейський науковий рівень.

НТШ налагоджує масштабну видавничу діяльність і безкомпромісно пропонує українську мову, як мову міжнародних з'їздів, симпозіумів, конференцій.

Співпраця НТШ з науковими установами зарубіжжя формувалася різними шляхами, у різних формах та напрямках. Кожна з них містить свій зміст і суму завдань, що стосувалися не лише Східної і Західної Європи, а й країн Америки, Азії, сягаючи африканського та австрійського континентів [312, с. 16–17].

На початку форми наукових взаємин НТШ з науковими центрами світу не були безпосередніми, вони здійснювалися за допомогою роботи над літературою і виражалися у засвоєнні теоретичних основ гуманітарних, суспільствознавчих і природничо-матеріальних дисциплін. Згодом НТШ у багатьох випадках запозичає досвід світової науки, у тому числі й у видавничій справі. Провідні члени інституції, дійшовши певних узагальнень, пропонують світовій науці свій науковий доробок. Яскравим прикладом того були наукові відкриття І. Пулюя, Ю. Гірняка, І. Горбачевського, лікаря Є. Озаревича, прийняття Сорбонною концепції антропологічних досліджень Ф. Вовка, загально визнані джерелознавчі праці В. Гнатюка, Ф. Колесси, З. Храпливого, українського географа, члена-кореспондента географічного товариства Німеччини – С. Рудницького, І. Феценка-Чопівського, засновника модерної енциклопедичної справи І. Раковського [313, с. 10–11] та інших. Не слід забувати і такого факту, що більшість дійсних членів НТШ

навчалися і закінчували західноєвропейські навчальні заклади, стажувалися у визначних науковців Відня, Берліна, Праги, Парижа та інших наукових центрах.

Зв'язки НТШ з науковими осередками світу мали різноманітні форми, зокрема листування як офіційне, так і приватне. Активними кореспондентами були О. Барвінський, С. Дністрянський, М. Кордуба, К. Студинський, І. Свенціцький, В. Дорошенко та багато інших. Список осіб, до яких писали члени НТШ за кордон налічує сотні прізвищ [312, с. 17–18]. Наприклад, упродовж 1936 р. членами НТШ надіслано 1805 листів, одержано 844 [215, с. 30]. Часто у В. Гнатюка, довголітнього секретаря НТШ, К. Студинського, В. Левицького, І. Раковського особисті наукові інтереси не відділяються від інтересів НТШ, саме це ілюструє листування. Так, С. Рудницький 20 лютого 1919 р. востаннє був присутній на засіданні Головної управи, надалі він підтримував стосунки з НТШ листуванням. Зберігся датований 9 червня 1925 р. лист з Праги, за підписом С. Рудницького і І. Горбачевського з пропозицією провести організаційне засідання у Празі [314, с. 26–27].

Поряд із кореспонденційними контактами важливою була форма співпраці дослідницького характеру. Наприклад, українські учені обирають предметом своїх досліджень іноземну проблематику, надається перевага передусім українсько-чужоземним зв'язкам. Іноземних учених дедалі частіше цікавить Україна [315, с. 14]. Зокрема, І. Огієнко, як член філологічної секції, щороку готував та виступав з доповіддю. Так, 30 березня 1925 р. члени НТШ ознайомилися з проблемою датування, лінгвістичного аналізу молитовника кн. Володимира Великого [316, с. 185]. Д. Олянчин досліджував історію Швеції та її контакти з Україною. Окремої уваги заслуговує його праця «Опис подорожі шведського посольства на Україні 1656–1657 рр.» [317, с. 41–69], І. Борщак вивчав французько-українські взаємини [318, с. 79–136], історії розвитку капіталізму у Франції присвячена робота О. Шульгина [183, с. 78], Л. Луців вивчав південнослов'янські країни та їх контакти з українськими землями [185, с. 78].

У полі зору деяких дослідників знайшли відображення проблеми історії та історичних контактів Австрії і України. Йдеться про праці О. Барвінського, М. Лозинського, М. Кордуби. Вагомою була публікація М. Кордуби «Проба австрійського посередництва між Хмельницьким і Польщею» [319, с. 39–56]. Зв'язки Німеччини з Україною досліджували Д. Олянчин («Українсько-бранденбурські політичні зносини у XVII ст.») [320, с. 151–179] та І. Лоський («Українці на студіях в Німеччині в XV–XVII ст.») [321, с. 99–110]. Чимало уваги М. Чубатий приділив дослідженню взаємин Римської імперії із Галичиною у XIII ст. [322, с. 1–108]. Історичні взаємини Чехії з Україною репрезентовані працями З. Кузелі, який також публікує рецензії на публікації празьких видань [323, с. 232–233].

Особливо багато представлена чеська та словацька тематика на сторінках видань НТШ. Це праці М. Грушевського, М. Тершаківця, І. Брика, К. Студинського. Зокрема, І. Брик видав у 15-у томі «Українсько-руського архіву» окремий збірник документів «Матеріали до історії українсько-чеських взаємин у першій половині XIX ст.» [324, с. 169]. Були дослідження, присвячені Англії, Росії, Туреччині, Білорусі, Вірменії. Наприклад, І. Свенціцький вивчав білоруське письменство, початкову освіту Білорусі, культурне життя краю [325, с. 291–301].

Українознавча проблематика цікавила чимало зарубіжних учених. Бачимо взаємозв'язок України з різними країнами у сфері науки, а водночас ще одну форму міжнародних наукових взаємин НТШ. У «Записках НТШ» шведський дослідник А. Єнсен публікував декілька праць про Т. Шевченка, видав дослідницьку працю, присвячену І. Мазепі, листи П. Орлика [326, с. 1–12], робив огляди шведських архівів з питань україніки. Польський славіст Ян Бодуен де Куртене у своїх монографіях приділяв чимало уваги історії української мови та її діалектам, широко коментував фольклорно-етнографічні явища українського народу на тлі слов'ян-сусідів [327, с. 245–249]. О. Брюкнер, польський славіст, історик культури, дослідник проблеми польсько-українських літературних взаємин, опублікував низку праць,

приурочених історії польської та української літератури, творчості представників «української школи» в польській літературі [328, с. 197–206].

Історик літератури, чеський фольклорист Ю. Поливка, дослідник історії походження слов'янської народної казки, видав працю, приурочену проблемі історії стародавньої і новітньої літератури слов'янських народів [329, с. 303–320].

У цьому контексті зароджується інший варіант взаємин, а саме – замовлення у зарубіжних учених статей та наукових розвідок на теми, які мали заповнити «білі плями» в українознавстві. НТШ запрошувало чужоземних учених брати участь у збірниках, присвячених ювілеям його членів. Зауважимо, що окремі дійсні члени НТШ – І. Пулюй, І. Горбачевський, Ф. Вовк, І. Огієнко та інші виховувалися як науковці на іноземних традиціях, публікували наукові статті німецькою, французькою, російською мовами. Також учені Товариства провадили активну діяльність на конгресах істориків у Відні, Варшаві, Софії, Цюріху, наукових з'їздах у Празі [330, с. 135] тощо. Так, І. Огієнко був учасником наукової конференції у з'їзді істориків у 1927 р. в Кракові, I та II Міжнародних з'їздах славістів у Празі та Варшаві [316, с. 185]. У вересні 1930 р. Ф. Колесса брав участь у роботі Конгресу народного мистецтва в Антверпені й Льєжі. Понад 200 учасників з усіх кінців світу, фахівці різних галузей мистецтва з'їхалося на цей конгрес. Польська делегатка Ц. Еренкройц зацікавилася доповіддю, яку виголосив Ф. Колесса та запросила його взяти участь у серії лекцій в Інституті сходознавства у Вільнюсі [201, с. 122].

Варто окремо відзначити участь дійсних членів НТШ у з'їздах візантологів у Софії та Римі [215, с. 52]. НТШ брало участь у Міжнародному географічному конгресі 1934 р., з'їздах музейних працівників у Вільнюсі 23 червня 1934 р. та Познані у вересні 1934 р., II Міжнародному з'їзді славістів-філологів у Варшаві та Кракові [215, с. 28], конференції працівників музеїв у Перемишлі в 1937 р. [215, с. 32] та інших.

Найчастіше делегувалися Головною управою НТШ М. Кордуба,

І. Свенціцький, Ф. Колесса, Я. Гординський, І. Крип'якевич, М. Чубатий, В. Кубійович та багато інших. У взаєминах із багатьма науковими інституціями НТШ виступало як учасник відзначень ювілейних дат різних зарубіжних наукових установ. Разом із відрядженням своїх представників, Товариство практикувало надсилання вітальних листів, телеграм. Листи НТШ надсилало також у зв'язку із проведенням міжнародних конгресів, симпозіумів, конференцій, на які з різних причин не могли прибути репрезентанти НТШ [215, с. 32].

Внаслідок співпраці НТШ з науковцями різних країн, їх активної участі у дослідженні української тематики і у зв'язку із заслугами перед українською наукою, Товариство присвоювало зарубіжним ученим наукові звання. У цьому належить вбачати ще одну форму взаємин – честі бути обраними дійсними та почесними членами НТШ. Упродовж 1920–1939 рр. 60 зарубіжних учених стало членами Товариства [185, с. 104–117]. 27 квітня 1933 р. на засіданні філологічної секції, уперше в історії НТШ, на пропозицію Ф. Колесси, іменовано дійсним членом НТШ жінку-іноземку Ц. Еренкройц, професора етнографії та етнології університету ім. Ст. Баторія у Вільнюсі [331, с. 4].

Оскільки ВУАН у Києві, як зауважував новообраний голова НТШ, І. Раковський, втратила можливість «плекати і розвивати належну українську науку», місія піднесення наукової діяльності до європейського рівня, як зазначав М. Грушевський, покладалася на членів НТШ. Науковці, зокрема дійсні члени історично-філософської секції, ставили до кожної наукової публікації високі вимоги. В. Старосольський неодноразово звертав увагу на те, що в тематиці праць історично-філософської секції НТШ «бракує історичних синтез». Він наголошував, що у майбутньому необхідно нав'язати контакти зі світовими інституціями, які допомагають у теорії наукових досліджень. Малися на увазі такі наукові установи, як інститут Рокфеллера й комітет Міжнародної інтелектуальної співпраці при Лізі Націй [186, с. 14].

Досить важливою подією в житті історично-філософської секції, як і в

цілому НТШ, було спільне засідання усіх секцій, яке відбулося 11 січня 1936 р. щодо утворення Українського університету в межах польської держави. Відкриття університету сейм ухвалив ще 26 вересня 1922 р., але далі ухвали справа не просувалася. Першим кроком до втілення в життя цієї ухвали було створення при НТШ Інституту українознавства, який би організовував і скерував дослідження комісій у сфері українознавства.

І. Крип'якевич спільно із К. Левицьким та референтом секцій і наукових справ розробили проект необхідних заходів для піднесення освітянської роботи. З цими вимогами делегація від НТШ 20–27 лютого 1936 р. відбула до Міністерства освіти у Варшаві. Повідомлені міністр освіти С. Свентославський, І. Пшибиловський, М. Костялковський, начальник національних меншин відділу при міністерстві освіти Г. Сухенков заявляли про те, що з причини фінансової кризи в державі не може бути й мови про його заснування. Вдалося лише звільнити Товариство від податку та отримати дозвіл на друк шкільних підручників. Це дало змогу дещо покращити матеріальне становище НТШ [215, с. 40–41].

Ще до початку Другої світової війни Історично-філософічна секція НТШ була репрезентована такими іноземними членами, як Я. Бідло, О. Бельцер, А. Єнсен, К. Кадлец, Р. Кайдель, О. Шахматов та ін. (усіх 11 – примітка автора) [183, с. 97–98].

Важливу наукову діяльність у царині української філології провадила філологічна секція НТШ. Активізації науково-дослідної роботи секції сприяло співробітництво учасників науково-культурного розвитку України по обидва боки кордону. Ця секція була репрезентована такими визначними постатями, як, О. Брінкер, Л. Нідерле, К. Нітш, Ф. Пастерник, І. Шимшанов, В. Ягич та інші (усіх 44 – примітка автора) [183, с. 104–109].

Серед видатних зарубіжних учених цього періоду, які здійснили значний вклад у розвиток математичних, природничих і лікарських наук були В. Бехтерєв, Д. Гілберт, Д. Граве, А. Айнштайн, Ф. Кляйн, А. Пенк та інші (усіх 31 – примітка автора). Окрім цих учених необхідно згадати ім'я

відомого природознавця, талант якого був визнаним іншими європейськими вченими, фізика І. Пулюя, який працював професором Празької політехніки [332, с. 198]. Той факт, що всесвітньо відомі учені-фізики А. Ейнштейн, М. Планк, А. Йоффе та інші висловили свого часу вдячність за обрання їх дійсними членами НТШ, свідчить про його міжнародний авторитет. Зокрема, М. Планк у 1924 р. писав у листі: «я розцінюю це обрання як особливу відзнаку і ... з гордістю буду почувати себе надалі членом цієї поважної організації...» [332, с. 199]. Професор Празького університету, відомий хімік, дійсний член НТШ з 1899 р. І. Горбачевський, у 1925 р. видав у Празі, вперше українською мовою, підручник з органічної хімії [47, с. 22–23].

Підставою для надання Товариством звань репрезентантам науки зарубіжних країн могли служити не лише наукові праці в галузі українознавства, а й сприяння і популяризація українських досліджень за кордоном, підготовка національних кадрів. Дійсними членами НТШ ставали учені з різних країн, члени Товариства працювали в авторитетних інституціях Європи. Це сприяло обміну думок, залученню до праці молодих науковців, швидшому рецензуванню світової наукової літератури [314, с. 25].

Водночас українські вчені, дійсні члени НТШ, стають безпосередніми або «*honoris causa*» (вислів, який додається до назви вченого ступеня або звання, якщо він присвоєний без захисту дисертації, те ж саме, що і «почесний» – примітка автора) докторами Сорбонни, Віденського, Краківського, Берлінського, Празького університетів та багатьох закордонних товариств. Наприклад, на засіданні Головної управи НТШ 22 вересня 1938 р. І. Раковський повідомляв про налагодження контактів із німецьким інститутом «Humboldt Stiftung», у зв'язку з цим отримано від цього навчального закладу стипендії на рік проживання та навчання [223, арк. 44].

Міцною і довготривалою формою зв'язку НТШ із зарубіжними науковими центрами був книгообмін. Сфера контактів через книгообмін була

дуже широка. Майже не існувало країни, з якою б НТШ не співпрацювало [333, арк. 26]. «Хроніка НТШ» містить перелік міст, з якими Товариство підтримувало наукові й видавничі зв'язки. Для прикладу подаємо назви тих міст, у яких знаходилися установи, що обмінювалися своїми виданнями з НТШ упродовж 1935–1937 рр.: Анн-Арбон, Амстердам, Берлін, Бостон, Братислава, Брюссель, Будапешт, Варшава, Ватикан, Гамбург, Геттінген, Данциг, Дрезден, Единбург, Єрусалим, Загреб, Кембридж, Краків, Лондон, Люблін, Ляйпціг, Манчестер, Мінськ, Москва, Мюнхен, Неаполь, Нью-Йорк, Париж, Перемишль, Познань, Прага, Рим, Софія, Стокгольм, Торонто, Франкфурт над Майном, Цюрих [215, с. 73–77] та інші.

Отже, спектр книгообмінної діяльності у 20–30-х рр. ХХ ст. був доволі широким, в окремі названі міста видання зі Львова надходили у декілька установ. Коротка статистика цієї співпраці НТШ із зарубіжними країнами така: упродовж 1921–1922 рр. – товариство обмінювало книжки й часописи із 129 установами [178, с. 7], 1926–1929 рр. – зі 260 установами, з яких у Галичині – 27, радянській Україні – 47, у Закарпатті та Буковині – 2, у закордонні центри – 184 [178, с. 7]. Так, І. Огієнко понад 20 років підтримував контакти з бібліотекою НТШ, систематично надсилаючи, передаючи в дарунок свої праці із Києва, Кам'янець-Подільського, Варшави, Холма, Праги. Приміром, упродовж 1923–1925 рр. він дарував бібліотеці товариства 51 «друк»: книжки, окремі копії власних праць, збірники, періодики тощо, а також один латинський пергамент 1571 р. [316, с. 154–155]. Часто у питанні пересилання необхідної літератури І. Огієнко співпрацював із І. Кривецьким, директором бібліотеки НТШ, водночас вів особистий книгообмін з окремими членами НТШ: В. Дорошенком, О. Барвінським та багатьма іншими. Напередодні від'їзду до Варшави, у 1926 р., І. Огієнко залишив у дарунок НТШ «сім малих пачок різних... власних листів, документів, актів, відписів...» [334, арк. 74]. Отже, НТШ вбачало у взаєминах із зарубіжними країнами один із важливих елементів поступу науки і свого народу.

Такий діапазон обсягу надсилання літератури і географія взаємообміну між НТШ і науковими та громадськими організаціями різних країн та континентів був не чим іншим як показником академічного рівня Товариства. Прихильно поставилися зарубіжні науковці та керівники держав до НТШ після ліквідації Товариства в Україні. Власне, завдяки Заходу, спочатку Німеччини, Франції, згодом США, Канади, Австралії, НТШ реорганізувалося, проводило наукову й видавничу діяльність, створивши умови для формування нових напрямів наукових і видавничих взаємин. Учені інституції були активними учасниками зарубіжних наукових конгресів, симпозіумів, з'їздів, на які їх систематично запрошували.

Зв'язки Товариства з іноземними науковими інституціями творили ще одну важливу засаду його діяльності. Співпраця НТШ із зарубіжними науковими установами відбувалася досить по-різному, їй притаманні різноманітні шляхи і форми. Відносини НТШ із науковими центрами світу не завжди були безпосередніми, вони реалізовувалися за допомогою обміну літератури, що в свою чергу, сприяло збагаченню досвіду НТШ у видавничій ділянці, яке запозичало багато цінного від іноземних інституцій.

Тісні контакти, передусім, обмін літературою, існували між НТШ й науковими осередками Болгарії [335, арк. 23]. Видання товариства отримували професори Софійського університету, відомі болгарські вчені М. Арнаудов, Л. Мілетич, С. Романські, С. Ватев, А. Мширков, С. Петров, Усі вони були дійсними членами товариства з 1924 р. Бібліотека НТШ систематично отримувала збірник наукових праць болгарських учених, що публікувався під назвою «Сборник за народни умотворення, наука и книжника». Обмін літературою сприяв налагодженню товариських стосунків редактора «Сборника», відомого вченого і громадського діяча І. Шишманова з секретарем НТШ, письменником і етнографом В. Гнатюком, що переросло у тривалу співпрацю. До речі, В. Гнатюк працював перекладачем з болгарської мови. Невдовзі у Болгарії створено Болгарську АН, яка упродовж 1927–1929 рр. одержала більше 20 найменувань книг, виданих у Львові.

Бібліотека Товариства систематично поповнювалася болгарською літературою. Інтенсивний обмін літературою існував між НТШ і Слов'янським товариством у Софії [335, арк. 26]. Серед партнерів НТШ були Народна бібліотека Софії, Македонський науковий інститут, Варненська міська общинна бібліотека. Книгообмін НТШ з болгарськими науковими і культурно-просвітніми установами був одним із важливих напрямків зв'язків двох слов'янських народів і сприяв їх взаємозбагаченню.

Майже не існувало країни, з якою б НТШ не підтримувало контакти через книгообмін. Кількість міст і інституцій, що вели книгообмін упродовж 1920–1935 рр. зростала. Інформацію щодо літератури, яка надійшла впродовж 1920–1935 рр. подано у таблиці 9. Окрім того, бібліотека НТШ обмінювалася виданнями з різними видавництвами та редакціями багатьох часописів і журналів. Одним із важливих шляхів співробітництва НТШ з іноземними науковими інституціями була видавнича діяльність та обмін літературою. Кількість подарованої літератури бібліотеці НТШ подано у таблиці 10.

Важливою сторінкою взаємин НТШ з науковими установами інших країн був розвиток музейництва. Одразу після завершення Першої світової війни відділи музею НТШ відновили свою діяльність. Кількість різноманітних експонатів і цінних пам'яток музею НТШ щоразу зростала, музей розширювався, відкривалися нові відділи [336, с. 4–5].

Представники української еміграції у Чехословаччині зібрали значний музейний матеріал, на основі якого, за ініціативою професорів УВУ (Прага) і зокрема тодішнього ректора, професора І. Горбачевського, засновано у 1924 р. у Празі товариство «Музей визвольної боротьби України». 16 січня 1925 р. уряд Чехословацької республіки затвердив статут створеного товариства, згідно з яким, його функціонування пов'язувалося з НТШ. З цього часу у Празі діяв «Музей визвольної боротьби України». Головою управи Товариства обрано І. Горбачевського, директором музею – Д. Антоновича. Музей збирав предмети архівної вартості, що знаходилися за межами

України з метою збереження і в майбутньому передання в Україну [43, с. 44–46].

У музеї були організовані такі відділи, як: військовий, табірною життя з часів війни і повоєнних таборів, архівів СВУ, політично-дипломатичний, еміграційний, академічної праці й студентського життя за кордоном, театральномистецький, хорівий та музичний, сокільського й січового руху, видавництв, періодики та інші. Кожен з цих відділів містив багато матеріалів, однак найбільшими фондами володів «Музей визвольної боротьби України». До музею передано архіви УСС, Головної команди УГА, дипломатичних місій УНР, УВУ у Празі, ЦЕСУС, політичні й архівні матеріали представництва ЗУНР у Празі. Надійшли дипломатичні науково-літературні матеріали, листування Д. Антоновича з фронту, еміграції в Польщі від В. Біднова, політичні видання, офіційний звіт цісарському урядові Австрії про подорож в Україну від І. Горбачевського. Одержано портрети розстріляних українських поетів роботи В. Кричевського, авторські роботи П. Холодного, Н. Хасевича, малюнки і портрети УСС у Празі. Відносно розпорядження майном музею у § 21 статуту НТШ «Музей визвольної боротьби України» записано: «На випадок розв'язання Товариства, останні загальні збори вирішують питання про те, куди має бути передано майно Товариства. Коли би таких зборів не можливо було скликати, то ви майно Товариства (в тому числі все зібране в Музеї) має перейти у власність Всеукраїнської Академії Наук або Наукового Товариства імені Шевченка у Львові» [313, с. 130].

Товариство було зацікавлене у розвитку музейної справи, провело успішну організаційну роботу із збору музейних матеріалів. 10 жовтня 1936 р. відбулося засідання Головної управи НТШ, на якому повідомлено про те, що директор музею Я. Пастернак поїхав до Румунії і Чехословаччини для «археологічних студій у тамошніх музеях» [185, с. 19]. У травні 1938 р. Я. Пастернак відбув у відрядження до Німеччини з метою науково-пошукової діяльності. Молоді науковці Б. Гординський, М. Грушкевич,

М. Лепкий, І. Монастирський отримали можливість упродовж 1938–1939 рр. стажуватися у берлінському інституті Гумбольта [164, с. 122].

Наукову цінність збірок музею НТШ підтверджує той факт, що з науковими цілями до музею приїздили видатні учені Європи: Г. Чайльд з Лондона, А. Бреніл із Парижу, Г. Боліндер зі Стокгольму, Л. Гофман із Берліну, Б. Ріхтгофен з Ратібору, Р. Якімовіч з Варшави, з Познані Ю. Костжевський та інші [337, с. 473].

Окрім зв'язків НТШ із музейними установами за кордоном, Товариство реалізовувало міжнародні зв'язки із зарубіжними науковими інституціями іншими шляхами. Учені Товариства стають активними учасниками зарубіжних наукових конгресів, симпозіумів, з'їздів, на які їх систематично запрошують [201, с. 144].

Науковців НТШ неодноразово запрошували до участі в закордонних наукових конгресах та з'їздах, семінарах. І. Горбачевський проводив організаційну роботу із підготовки українських наукових з'їздів у Празі в 1926 та 1932 рр., робота ним була розпочата ще у 1925 р., у його листі до НТШ повідомлялося про те, що є сподівання на участь у з'їзді українських учених від Товариства.

Ще раніше, впродовж 26 серпня – 10 вересня 1930 р. відбувся II конгрес народного мистецтва в Бельгії, участь в якому, від імені НТШ, узяв академік Ф. Колесса [184, арк.78 зв.]. Наприклад, 16 жовтня 1930 року З. Кузеля брав участь від імені НТШ на 100-літньому ювілеї музеїв у Берліні [184, арк.79]. М. Кордуба репрезентував НТШ в урочистих заходах з нагоди відкриття бібліотеки в Варшаві [184, арк.79]. Упродовж 16–21 травня 1931 р. відбувався у Празі 100-літній ювілей «Чеської Матиці». На цьому святі виступав від НТШ О. Колесса [338, арк.79].

Упродовж 18–20 вересня 1932 р. відбувся VIII з'їзд «Zwiazk'u Muzeow w Polsce» у Перемишлі, у якому взяв участь Я. Пастернак, як представник музею НТШ [208, с. 11]. 2 вересня 1936 р., на засіданні Головної управи НТШ, повідомлено про участь товариства у конгресі слов'янських

етнографів і географів у Софії [338, арк. 58]. Уповноваженим представником від НТШ на конгресі був професор В. Кубійович, який виступив із доповіддю про статистичні дані щодо українських землях і представив виставку власних демографічних карт і діаграм [215, с. 32].

Члени НТШ брали участь у з'їзді музейних працівників у Варшаві, який відбувався упродовж 26–29 вересня 1936р. представником від товариства був Я. Пастернак [215, с. 32]. І. Крип'якевич, як представник НТШ, брав участь у наукових конференціях музейних працівників у Перемишлі, які проходили упродовж 16–17 травня 1937 р. [215, с. 32]. НТШ делегувало М. Кордубу для участі у конгресі істориків Східної Європи в Цюріху, який відбувався упродовж 28 серпня – 4 вересня 1938 р. та Я. Рудницького у Міжнародному конгресі фахівців ономастики у Парижі, що тривав впродовж 25–29 липня цього ж року та у конгресі християнських археологів у Римі 2–9 жовтня 1938 р. [164, с. 121].

Упродовж міжвоєнної доби НТШ активно співпрацювало із зарубіжними науковими інституціями. Ця співпраця була досить плідною і цікавою, оскільки шляхи і форми її реалізації були різноманітними. Зв'язки товариства із іноземними установами охоплюють широкий діапазон діяльності, починаючи від видавництва та обміну літературою і завершуючи міжнародними з'їздами, конгресами, відзначенням ювілейних дат.

Таким чином, зв'язки НТШ з іноземними науковими інституціями, відігравали одну з важливих ролей у житті, діяльності та розвитку цієї інституції. У міжвоєнний період існувала значна кількість різних шляхів і форм співробітництва НТШ з іншими країнами світу, іноземними установами та зарубіжними ученими.

3.3. Співпраця з Всеукраїнською Академією Наук

НТШ з другої половини 20 – до початку 30-х рр. ХХ ст. налагоджує й плідно співпрацює з ВУАН. Завдяки укладеній у м. Москва 24 травня 1923 р. поштово-телеграфній конвенції між РСФРР, УСРР і БСРР, з одного боку й Польською Республікою з іншого, почали налагоджуватися поштово-телеграфні взаємини. Конвенція дозволила книгообмінні операції між західноукраїнськими землями та видавництвами УСРР [339].

Першочергове значення надавалося налагодженню контактів з книгарнею НТШ у Львові, а також іншими видавництвами Східної Галичини. 27 травня 1924 р. М. Грушевський, одразу ж після приїзду в УСРР, офіційно звернувся до Наркомосу з приводу передплати закордонних видань, відзначаючи відсутність в УСРР багатьох іноземних книжок та журналів. У цьому меморандумі М. Грушевський пропонував налагодити постійний зв'язок книгарнею НТШ у Львові [40, с.145]. Через книгарню НТШ упродовж 1928 р. здійснено 80,14 % усіх операцій книжкового експорту радянської України. За перше півріччя на адресу НТШ у Львові надійшло 12079 примірників і виконувалося додаткове замовлення ще на 29 тис. примірників літератури [40, с. 154–155].

Наукові контакти НТШ та ВУАН налагодилися та розширилися завдяки науково-організаційній діяльності, знаного й авторитетного історика М. Грушевського, який повернувся в Київ у березні 1924 р. М. Грушевський та інші співробітники упродовж 1924 р. для організації наукової роботи на місцях, використання документів та матеріалів дослідниками, здійснили чимало екскурсій, відновили листування, видавництво наукових праць «... листування, розсилка програм, анкетних листів, що утворила широку наукову сітку...» [340, с. 223].

«З великою радістю повитало Наукове Товариство ім. Шевченка основання Всеукраїнської Академії в Києві в р. 1918» [341, с. XVI], можливість друкувати свої праці в радянській Україні мало велике значення

для західноукраїнських науковців, що значно сприяло встановленню контактів НТШ й ВУАН, «...найшли нове поле для поширення своїх праць і думок..., накладивши видань Наук. Тов. ім. Шевченка...найшли на Україні ринок збуту...» [341, с. XV–XVI], варто зауважити, що радянська влада, переслідуючи передусім власні цілі щодо завоювання симпатії української інтелігенції, яка гуртувалася навколо НТШ, досить щедро субсидіювала товариство.

14 червня 1921 р. РНК присвоїла новий статус УАН – ВУАН, яка складалася з трьох відділів: історично-філологічного, фізико-математичного та соціально-економічного. До складу історично-філологічного відділу входили кафедри: археології, історії українського народу (очолював М. Грушевський), історії українського письменства, історії культурно-ідейних течій на Україні у XVI–XVIII ст., історії українського мистецтва, етнографії, арабо-іранської філології. На початку 1925 р. у відділі працювало сім штатних академіків, а також на правах дійсних членів входили директори комісій історично-географічного словника – О. Грушевський, історичного словника української мови – Є. Тимченко [340, с. 119–120].

М. Грушевський значною мірою відновив діяльність історичної секції УАН в структурі ВУАН, відкоригував структуру й загалом роботу інституції, очолив науково-дослідну кафедру історії України. Серед численних комісій у складі історичної секції створено комісії порайонного дослідження історії України. Згідно із постановою спільного зібрання від 21 липня 1924 р. при історичній секції ВУАН «Під керівництвом ВУАН організувати тісний науковий і культурний зв'язок з Західною Україною, утворити планове вивчення і дослідження історії соціального, економічного і політичного розвитку всіх українських земель по інший бік кордону» [342, с. 52, 54].

Фактично комісія дослідження історії Західної України, створена на кінець 1925 р., отримала декілька співробітників влітку 1926 р., головою комісії призначено М. Грушевського [343, с. 76].

Комісія мала особливий статус, оскільки науковий центр дослідження історії Західної України ВУАН перебував не у Львові, а в УСРР. З цією комісією пов'язана наукова діяльність багатьох членів НТШ: М. Возняка, Я. Гординського, М. Кордуби, В. Дорошенка, зокрема співголовою комісії був тодішній голова НТШ, академік К. Студинський [344, с. 130].

Доповідаючи на загальних зборах НТШ 30 травня 1926 р., К. Студинський підкреслював, що «... не зважаючи на тяжкі грошові обставини... найгарнішим здобутком є видання трьох імпозантних томів ювілейного Збірника. Також нав'язано зносини з Всеукраїнською Академією наук у Києві. У нас печатаються праці учених з Великої України і навпаки праці наших учених друкує Всеукраїнська Академія Наук у Києві, н. пр.. про Драгоманова, Франка...» [183, с. 2].

У результаті спільних наукових зусиль та співпраці науковців НТШ та ВУАН підготовлено видання двох спеціальних випусків журналу «Україна», присвячених роковинам М. Драгоманова й І. Франка. Ювілейні випуски журналу акцентували увагу на кожному з діячів, започаткували традиції вшанування пам'яті видатних діячів [340, с. 121]. Цей історичний та українознавчий журнал за короткий час свого існування став головним органом української науки, акцент ставився на історичні дослідження, історію мови, мистецтва, краєзнавства, етнографії України.

Окрім того, започатковано численні серійні видання, присвячені різним періодам історії України, розпочато видання архівних матеріалів. Так, у 1928 р. вийшов перший том «Матеріали для культурної і громадської історії Західної України» з цінною і значною за обсягом збіркою листування І. Франка та М. Драгоманова. До впорядкованого М. Возняком видання увійшло 347 листів із колекції автографів НТШ та Українського національного музею у Львові [344, с. 130].

У межах діяльності цієї комісії М. Грушевському пропонувалося створити постійну групу галицьких учених у складі ВУАН, згадує про цю справу М. Грушевський у листуванні з К. Студинським 14 жовтня 1928 р.

«Крип'якевич виявляє охоту розширити роботу на провінції і у Львові в зв'язку з комісією [Західної] України й Історичною секцією взагалі» [345, с. 322].

Від самого початку своєї діяльності комісія мала особливий статус, оскільки мала встановити контакти з науковими установами й окремими ученими не тільки тих частин Західної України, які перебували межах УСРР, але й тих, що ввійшли до складу Польщі, Румунії, Чехословаччини, щоб спільно досліджувати історію соціального, економічного й політичного розвитку всіх українських земель. Плідна діяльність комісії Західної України справила позитивне враження на галичан, які високо оцінили стан розвитку гуманітарних наук у радянській Україні.

Налагодженню наукових контактів та співробітництва НТШ й ВУАН сприяли особисті приязні стосунки М. Грушевського та К. Студинського. У перший тиждень свого перебування в Україні М. Грушевський порушив питання обрання до ВУАН декількох науковців НТШ. У одному із перших листів до К. Студинського він писав «Я наспів на велике заінтересованне галичиною, котре, між іншим, виявилось у пляні вибрати членами і членами-кореспондентами академії кількох галицьких учених. Застав уже в току справу вибору Гнатюка, котра, мовляв, тягнеться уже досить давно, отже, поруч неї поставив Вашу кандидатуру» [48, с. 33].

За сприяння М. Грушевського 22 травня 1924 р. обрано позаштатним академіком професора К. Студинського кафедри давнього українського письменства. Представляв і рекомендував К. Студинського М. Грушевський, характеризуючи його заслуги в організації наукової праці в НТШ. Обрання академіком ВУАН голови НТШ зміцнило зв'язок двох українських установ, розділених політичними кордонами [48, с. 33]. Так, 7 квітня 1926 р. М. Грушевський у листі до К. Студинського висловлював задоволення розвитком зв'язків поміж київською академією та львівським НТШ «Я дуже рад, що завдяки Вам уставляється такий гарний науковий контакт між Академією і Науковим Товариством Шевченка» [40, с. 141].

Л. Винар, аналізуючи роки співпраці НТШ й ВУАН зауважував, що цей період був «ренесансом української науки, яка розвивалася під проводом М. Грушевського і мала безпосередній вплив на працю в НТШ... Подібно, як у Львові до першої світової війни, Грушевський притягнув до праці в Академії майже всіх визначних українських учених в Галичині, зокрема істориків» [343, с. 73].

Визнанням значних наукових здобутків та авторитету НТШ стало обрання його членів С. Смаль-Стоцького (1918 р.), В. Гнатюка (1923 р.), К. Студинського (1924 р.), С. Дністрянського (1926 р.), І. Горбачевського (1927 р.), М. Возняка, Ф. Колесси, та В. Щурата (1929 р.) академіками ВУАН [50, с. 130].

У 1926 р. за рекомендацією М. Грушевського, М. Кордубу обирають членом археографічної комісії УАН, через два роки – дійсним членом історичної секції, 7 жовтня 1927 р. влаштовано урочисте спільне засідання історичної секції ВУАН з академічною комісією історії Західної України, на якому виступав і М. Кордуба. Це засідання стало маніфестацією культурної єдності всіх українських земель [45, с. 36–37]. У свою чергу, членами НТШ були провідні науковці УСРР – Д. Багалій, М. Василенко, А. Кримський, С. Єфремов, С. Рудницький та ін. На 1932 р. членами НТШ були 30 науковців з УСРР, в тому числі 9 академіків ВУАН [345, с. 4].

Учені НТШ брали активну участь у наукових конференціях, симпозіумах ВУАН, виступали з доповідями, мали можливість друкувати свої праці в радянській Україні. Вони, як писав К. Студинський, «... за велику пошану вибором членами Академії, можуть вдячитися щирою вдячністю і здвоєною науковою роботою» [343, с. 74].

До кола західноукраїнських науковців, яких підтримував М. Грушевський, належав член НТШ М. Возняк. Знайомство і співпраця М. Грушевського та М. Возняка розпочинається з НТШ у Львові, після переїзду М. Грушевського до Києва, учений заохочував М. Возняка до наукової праці, окреслював нові теми для досліджень, про це свідчать

написані листи. Найактивніше листування припадає на 1926–1930 рр., коли М. Грушевський розгорнув у Києві роботу як видавець і організатор наукових сил. З 1926 р. розпочинається активна співпраця М. Возняка з ВУАН. У червні 1926 р. М. Возняка та інших галицьких учених, при сприянні М. Грушевського, обрано академіками ВУАН. З листів М. Грушевського до М. Возняка дізнаємося, як учений-історик закладав основи радянського франкознавства і яку допомогу при цьому надавав радянським ученим М. Возняк, який жив у Львові, був близько пов'язаний з архівом І. Франка. На особливу увагу заслуговує шостий випуск збірника «Україна» за 1926 р., повністю присвячений творчості І. Франка.

Значну участь у підготовці збірника взяв М. Возняк. На цей час припадає його активна робота над вивченням творчості І. Франка. Він впорядковував листування І. Франка з М. Драгомановим. Через К. Студинського, який неодноразово виїжджав у радянську Україну, М. Грушевський запрошував М. Возняка до співпраці над матеріалами про участь І. Франка в соціалістичному русі, про його діяльність в епоху радикалізму [347].

Реалізації наукових задумів дошкуляла забюрократизована система в умовах зміцнення тоталітарного режиму. Так, у листах М. Грушевського до М. Возняка неодноразово читаємо про труднощі з переказом коштів «Дуже мені жалко, що й досі я не міг Вам післати грошей. От уже більше як місяць Академія з дня на день чекає на ліцензію на висилку валюти за кордон, а приватна висилка така трудна, що не маю сумління посилати котрогось співробітника стояти в черзі з ночі на морозі щоб мати змогу післати 50 дол. (більше не можна одній особі самого місяця післати)» [347].

Непересічною подією у науковому житті НТШ та ВУАН було святкування 60-літнього ювілею і 40-ліття наукової праці М. Грушевського в жовтні 1926 р. Ювілейні урочистості переросли у всеукраїнську маніфестацію українського національного і культурно-наукового життя. Часопис «Діло» писав, що «...це свято – радісний день для цілої соборної

України» [348, с. 2]. Від імені НТШ на ювілей М. Грушевського приїжджали К. Студинський та І. Свенціцький, які привезли в дарунок ювіляру срібний вінець, кількасот ювілейних листівок. З цієї нагоди опубліковано численні статті, присвячені життю та діяльності М. Грушевського [349, с. 2]. Навесні 1927 р. відбулися публічні доповіді в УСРР академіка ВУАН К. Студинського про галицьке наукове життя, професора І. Свенціцького про старе галицьке мистецтво, професора В. Сімовича про життя Буковини, О. Макарушки про початки українського письменства в Галичині [40, с. 157].

Користуючись різними науковими нагодами: ювілеями, конференціями, комісія історії Західної України намагалася організувати прибуття до Києва західноукраїнських учених, проводила засідання, на яких заслуховувала їх доповіді, що безперечно сприяло поживленню і зміцненню наукових і особистих зв'язків учених. Спільними зусиллями учених НТШ й ВУАН у жовтні 1927 р. організовано й проведено масштабний захід із нагоди сторіччя з часу виходу першої збірки українських пісень М. Максимовича. Упродовж 2–10 жовтня відбулися спільні засідання історичної секції ВУАН із комісією історії Західної України, під час яких заслухано доповіді учених НТШ К. Студинського, Ф. Колесси, О. Макарушки [183, с. 65].

Науковий з'їзд отримав схвальну оцінку у наукових колах Києва, виступи західноукраїнських науковців сприйнято позитивно. Столітній ювілей збірки пісень М. Максимовича, Ф. Савченко найменував «потрійним святом», оскільки окрім 100-річчя виходу збірника українських пісень, «... цими днями надійшло до Києва останнє число львівських «Записок Наукового Товариства ім. Шевченка», завершено друк ювілейного збірника ВУАН, приуроченого М. Грушевському, опубліковано працю комісії історичної пісенності – Першу книгу корпусу українських дум XIX – поч. XX ст.» [350, с. 2].

Голова комісії Західної України ВУАН Ф. Савченко так оцінив вклад учених НТШ «Сі доповіді західньо-українських вчених, ентузіастично прийняті київським громадянством, утворили замітний момент як в роботі

цілої Академії, так і її Історичної секції зокрема. Вони документували не тільки моральний зв'язок між двома найвищими науковими осередками України, в Києві та Львові, обміну статтями, листуваннями, але й здійснюється також і давніше побажання акад. М. Грушевського щодо безпосередньої персональної участі в роботі членів обох українських Академії» [351, с. 170].

За період діяльності комісії, завдяки К. Студинському, інституція придбала для комплектації бібліотеки історичної секції ВУАН цінні збірку галицької преси – часописи «Діло», «Свобода», «Руслан», «Галичанин», «Слово», «Буковина», «Вперед», «Світ», «Правда» тощо [344, с. 130].

Історичною секцією ВУАН та комісією української історіографії з приводу 20-х роковин В. Антоновича проведено урочисте зібрання. Від імені НТШ брав участь М. Кордуба, який виголосив доповідь на тему «В. Антонович і Галичина» у якій охарактеризував його як ученого, історика, громадянина [352, с. 2].

За активної співпраці київських співробітників історичної секції та учених НТШ розпочато підготовку «бібліографічного реєстру Західної України», який мав охоплювати широкий спектр наукових напрямків, практично всю гуманітарну сферу, у якому планувалося систематично подавати анотовані бібліографічні описи книг і статей окресленої тематики, рівночасно вміщувати критику й річні огляди. Фактично це був початок становлення всеукраїнського реферативного журналу із суспільних наук. Складання бібліографічного покажчика праць з бібліографії економічного, соціального, культурного життя Галичини доручили співробітникам комісії В. Дорошенку, під керівництвом К. Студинського, за сприяння якого ця література комплектувалася в установах [342, с. 55].

Діяльність комісії історії Західної України, як і вся праця ВУАН перебувала під пильним наглядом радянських спецслужб. Ю. Шаповал у праці «Україна ХХ століття» подає текст доносу аспіранта Харківської науково-дослідної кафедри на М. Грушевського, у якому йдеться про те, що

«М. Грушевский с самого приезда в Киев окружает себя, группирует вокруг себя активных «парней» от украинской контрреволюции. Грушевский установил изучение Украины «порайонно»: Правобережье, Левобережье, Західна Україна, Волинь... Наиболее ответственной, наверне, является комиссия Західной Украины (бюро по связи с заграницей). С заграницей через комиссию Зах. Украины поддерживается тесная связь. В адрес Студинского ежемесячно отправляется от 200 до 400 долларов. Для каких целей не особенно ясно» [353, с. 309–310].

Восени 1928 р. з ініціативи М. Грушевського в редакції «України» відбулися наради співробітників, на яких йшлося про створення розділу «Бібліографічний реєстр», залучення зарубіжних співробітників. У цей час розпочала роботу бібліографічна комісія, але, як зазначалося у «Короткому звідомленні про діяльність установ ВУАН за 1928 р.», «ця установа ще не встигла широко розгорнути своєї діяльності і перебуває в стадії організації» [344, с. 130].

Українознавчий та історичний журнал «Україна» за короткий час свого існування об'єднав науковців НТШ й ВУАН, став важливим органом української науки. Редактор часопису М. Грушевський робив основний акцент на історичні дослідження, історію мови, мистецтва, літератури, етнографії і краєзнавства України. Необхідно зазначити, що на титульній сторінці «України» було написано, що це є орган «Історичної секції Академії», а в редакторському зверненні першого випуску журналу зазначено, що матеріали, які «безпосередньо належать до історії комуністичної партії і революції», не входять у тематику видання. Це рішення значною мірою спричинило ліквідацію часопису у 1930 р. [354].

Науково-видавнича співпраця НТШ й ВУАН налічує 14 випусків «Наукового збірника історичної секції УАН», 43 книжки часопису «Україна», 6 книжок «За сто літ. Матеріали з громадського й літературного життя України ХІХ і початку ХХ ст.», 3 томи «Студій з історії України», 5 томів «Праць Історичної секції», 3 томи «Українського археографічного

збірника», 4 томи «Українського архіву», регіональні збірники, присвячені Києву і Чернігову, вийшли друком і підготовлені К. Студинським у 1930 р. «Матеріали до історії української культури в Галичині в та її зв'язків з Україною» [342, с. 54] та чимало інших публікацій.

У квітні 1928 р. І. Крип'якевич налагоджує листування з М. Грушевським (за неповні три роки 19 листів – примітка автора), власне з того часу розгортається його співробітництво з історичною секцією ВУАН і науково-дослідною кафедрою історії України. Восени 1928 р. М. Грушевський започаткував бібліографічні студії в рамках часопису «Україна», І. Крип'якевич звернувся до нього із пропозицією розширення співробітництва, тобто створення групи вчених під егідою ВУАН у Галичині [344, с. 131].

Наукові контакти і співпраця налагоджуються, М. Грушевський наполягав на приїзді І. Крип'якевича до Києва, організовував йому оплату праці кореспонденційних співробітників ВУАН, щоб спільними зусиллями готувати «Збірник Степової України», згодом порайонний збірник «Західна Україна», який планувалося видати у 1930 р. [355].

З 1929 р. розгортається активне співробітництво члена НТШ І. Крип'якевича з історичною секцією ВУАН і науково-дослідною кафедрою історії України. Необхідно зазначити, що співробітництво І. Крип'якевича з академією у цей час не обмежувалося історичною секцією та комісією біографічного словника, він брав участь й у інших наукових виданнях [356].

Основною перешкодою в реалізації цієї наукової пропозиції І. Крип'якевича, були фінансові труднощі, які супроводжували академію від початку її існування, а в другій половині 1920-х рр. стали ще серйознішими. І пов'язано це було не стільки з проблемою нестачі коштів у державі, хоча й це не можна відкидати, скільки з ідеологізацією наукової сфери та встановлення певних ідеологічних пріоритетів для ВУАН. Академія скорочувала кошти на запрошення в УССР закордонних дослідників, із тими труднощами зіткнувся й І. Крип'якевич [356].

М. Грушевський у квітні 1929 р. з нагоди виходу 150-тому «Записок» так охарактеризував співпрацю НТШ й ВУАН «Українська нація показала слов'янському і західно-європейському світові свою культурну дозрілість, наявність власної української науки... Товариство ім. Шевченка, організовуючи західно-українські сили, виходячи в своїй роботі від проблем історії західно-українських земель, обслуговуючи наукові потреби громадянства в цій сфері не може бути заступлене науковими організаціями Радянської України – якими б дослідчими, видавничими і популяризаційними засобами вони не роз поряджали. А й проблеми загально-українського характеру дуже корисно і навіть необхідно бачити в аспекті взаємовідносин західних і східних українських земель, і саме ці взаємовідносини повинні обслідуватися під кутом зору Надніпрянщини і Надністрянщини... Тому без титулу чи з титулом... – наша фактична західньо-українська академія повинна далі продовжувати свою шановану працю. Нині дві академічні установи повинні іти далі в високім науковім змаганні, координувати свою роботу в інтересах народу і все людства» [341 с. VI–VII].

Наукові зв'язки НТШ й ВУАН упродовж 20 – початку 30-х рр. ХХ ст. набули всеукраїнського характеру. Так, М. Грушевський у листі до К. Студинського висловлював задоволення розвитком взаємних зв'язків поміж ВУАН та НТШ. Натомість, радянські спецслужби на початку червня 1929 р., характеризуючи ситуацію, що склалася в ВУАН, наголошували на тому, що «Керуючись ідеєю Соборної України, Грушевський велику увагу приділяв зв'язку з галицькими ученими, зокрема, з головою Львівського «Наукового Товариства» Студинським й намагався провести останнього у штатні академіки ВУАН» [40, с. 141].

Упродовж 1929 р. систематично проводилися арешти серед членів ВУАН і тоді ж розпочався її розгром, систематичне знищення наукових інституцій. Процес СБУ пришвидшив ліквідацію українського наукового життя в радянській Україні. У березні 1931 р. заарештовано керівника комісії дослідження Західної України й комісії заходознавства та америкознавства

Ф. Савченка. Це був початок кінця будь-яких наукових контактів західноукраїнських учених та учених УСРР. У 1934 р. січнева сесія ВУАН виключила зі свого складу дійсних членів М. Возняка, Ф. Колесу, К. Студинського, В. Щурата [344, с. 136].

Співпраця між двома науковими інституціями НТШ та ВУАН в умовах окресленого періоду мала стійкий та усталений характер. Наукові відносини набули всеукраїнського характеру. Значна кількість досліджень і матеріалів друкувалися в академічних виданнях. Співпраця видатних науковців із різних земель України, залучення учених до написання статей сприяло налагодженню масштабної наукової роботи. Діяльність історичної комісії, на чолі з М. Грушевським, стала осередком формування української культури і науки.

РОЗДІЛ 4

ВИДАВНИЧА СПРАВА

4.1. «Записки НТШ»

НТШ – наукова установа у сфері видавництва та інформаційної діяльності, тому видавництво наукових, монографічних праць, періодичних видань – окремий важливий напрям роботи інституції – метою якого було нарощення інтелектуального потенціалу, сприяння розвитку національної культури, науки та освіти.

Перша світова війна перервала налагоджений видавничий процес, дезорганізувала діяльність Товариства, завдала йому значних людських і матеріальних втрат. Було заборонено видання літератури українською мовою, російська адміністрація заборонила діяльність українських товариств, зокрема й НТШ.

Після війни НТШ стикається з труднощами у відновленні своєї роботи, адаптується до нових обставин праці. На засіданні загальних зборів від 2 листопада 1923 р. головою Товариства і референтом друкарні обрали академіка К. Студинського, який встановив контакти з радянською Україною, члени товариства друкуються у виданнях ВУАН. Свої наукові дослідження публікували М. Возняк, К. Студинський, Ф. Колесса, Я. Гординський, М. Тершаковець, В. Дорошенко, М. Кордуба, В. Левицький, І. Раковський, М. Мельник та інші [182, с.1–6].

Видавнича діяльність НТШ опинилася у складній ситуації, як зауважував К. Студинський, що перед війною щорічно видавалося 20–25 томів і випусків наукових публікацій, упродовж 1921–1922 рр. ледве 6 [50, с. 124].

Важкі умови життя у міжвоєнний період, позначилися на видавництві основного серійного видання Товариства – «Записок НТШ», які виходили нерегулярно, без критично-бібліографічних розділів, не подавали покажчики

статей, погіршилося технічне оформлення. Упродовж 1914–1918 рр. членами Товариства видані томи з 117–127; у 1914 р. вийшло 3 томи, 117 і 118 вийшли у одному; у 1916 р. «Записки» не друкувалися, а у 1917 вийшло 4 томи за рік, 119–120, 123–124 однією книгою. У міжвоєнний період з'явилося 39 томів, тоді, як за попередній час – 120. Товариство випускає «Записки» з 125–155 том. У 1923, 1932, 1934, 1936, 1938 1939 рр. «Записки» НТШ не виходили. Цьому було чимало причин. Нові редактори намагалися досягати рівня «Записок» довоєнного часу і наслідувати характер добору матеріалів і структуру, однак, їм це не завжди вдавалося. Свідченням цього були редаговані томи «Записок НТШ» І. Крип'якевичем, К. Студинським, Я. Гординським, В. Сімовичем [175, с. 8].

У міжвоєнний період, власне з 1921 р., за редакторства І. Крип'якевича, К. Студинського, а пізніше Я. Гординського і В. Сімовича, відбувається чіткий поділ, при збереженні традиційної структури, публікованого матеріалу за певними галузями наук або групи наук, кожна з яких формується репрезентовано в окремих томах. На титулці цих томів з'являються підзаголовки: «Праці Історично-філософічної секції», «Праці Філологічної секції». Завдяки цьому, від 1924 р. видавалися чітко структуризовані за тематикою томи [175, с. 10].

У підготовці «Записок НТШ» брали участь відомі українознавці, обрані академіками ВУАН, це – С. Смаль-Стоцький, В. Гнатюк, М. Возняк, К. Студинський, С. Дністрянський, Ф. Коллеса, В. Щурат [36, с. 63].

Різноманітність особистих наукових інтересів дослідників сприяла розробці широкої проблематики. У «Записках» друкувалися статті й розвідки археологічного змісту. Праця Ю. Полянського «Нові археологічні знахідки з Галичини», надрукована у 149 томі «Записок», який вийшов під редакцією І. Крип'якевича [300, с. 9–30]. Найбільш продуктивно у сфері археології працював Я. Пастернак. Він описав археологічні знахідки у Галичині, детально систематизовані у 85 ілюстраціях. Присвятив окрему наукову статтю нововідкритим римським пам'яткам у Галичині й на Волині: «Терра

sidillata» зі Звенигорода; скарб римської доби у Борочицях на Волині [358, с. 1–17]. Провівши археологічні розкопки, Я. Пастернак видав наукову статтю у 1933 р. в 152 томі «Перша бронзова доба в Галичині у світлі нових розкопок» [359, с. 1–50, 63–112]. У 1936–1937 рр. Галицькій кафедрі у Крилосі він присвятив окрему статтю [360, с. 1–20].

Важливе місце у науковому доробку Я. Пастернака посідають описи археологічних пам'яток, що зберігалися в українських музеях Львова (неоліт, культура мальованої кераміки, доба бронзи, раннього залізна, римського правління, слов'янських городищ) [361, с. 229–242], музею НТШ упродовж 1929–1932 рр. (неоліт, енеоліт, доба бронзи, гальштат, латенський час, римський, княжий) [362, с. 113–130], нові надходження до музею у 1933–1936 р. [363, с. 241–268].

Археологічним дослідженням регіонів України присвячено праці О. Кандиби «Досліди на галицькому Поділлі в 1928 та 1929 роках» [138, с. 1–14] та О. Цинкаловського «Матеріали до археології Володимирського повіту», у якій автор подав опис передмістя і міста Володимира [364, с. 183–240].

Питання слов'янського періоду і княжої доби вивчали члени НТШ, висвітлюючи свої дослідження у «Записках НТШ». Цей період найгрунтовніше проаналізував у своїх працях М. Грушевський. У міжвоєнний час фундаментально працював над історією України XI–XII ст. Є. Перфецький. Своє бачення цього періоду історії він подав у статті «Новгородський княжий літопис і його відношення до українського літописання XII століття» [365, с. 1–18] та «Перемишльський літописний кодекс першої редакції в складі хроніки Яна Длугоша» [366, с. 31–83]. Ця стаття виходитиме з продовженнями у наступних номерах. Автор подав оповідання про Кия, Щека, Хорива, Рюрика, Синеуса, Трувора у зводі 1100 р. про вбивство Аскольда і Дира [368, с. 19–56].

Період княжої доби досліджували й інші члени НТШ. Так, А. Лунів у статті «Любича-Князі» працював над історією волоського права у селах

Галичини. Любич – це окрема громада у Рава-Руському повіті, князівство засноване привілеєм мазовецького князя Земовита [369, с. 93–108]. І. Крип'якевич досліджував історію війська княжих часів. У статті «Замітки до історії війська княжих часів» подав дані про окремі роди військ, зброю, стратегію розподілу війська у боях. Особлива увага приділяється флоту, який завдяки своїй легкості і маневреності був грізним для важких візантійських трієр [370, с. 33–40].

З історії українських земель в межах ВКЛ (XIV–XVI ст.) опубліковано декілька статей. Дослідженню діяльності старости канівського і черкаського, маршалка господарського і гетьмана дворового, воєводи підляшського, кількарязового посла в Орду, Волощину, Москву – Володимира Тишкевича присвятив історично-генеологічну розвідку М. Тишкевич. Автор звертав особливу увагу на його роль у прийнятті унії 1569 р. [371, с. 1–32].

Видатний український науковець, історик права та Церкви, педагог, громадський діяч, професор М. Чубатий працював над аналізом державного права українських земель у складі ВКЛ. Він видав статтю «Державно-правне становище українських земель литовської держави під кінець XIV ст.» [372, с. 19–65], яка друкується у 134–135 томі «Записок» з продовженням у 144–145 т. Автор досліджував перехідний період, яким був кінець XIV ст. через призму державо-правового життя тих земель, що увійшли до складу ВКЛ. Він робив короткий огляд змін, які відбулися в українських землях, державного устрою князівства, подає умови Кревської (1385 р.), Острівської (1392 р.) та Віленської уній (1400–1401 рр.), досліджував умови існування українських земель після скасування удільного ладу [373, с. 1–108].

«Записки НТШ» розвивали традицію дослідження науково-культурних, суспільно-політичних і релігійних відносин в Україні. Опубліковано низку статей, присвячених церковним відносинам в Україні. Вченим НТШ належить значна заслуга у вивченні культурного процесу в Україні періоду пізнього середньовіччя та особливо у його тісному поєднанні з реформаційним рухом. Такий підхід готував читача до розуміння духовної

спільності національно-культурного відродження в Україні з ренесансно-гуманістичними ідеями. Так, О. Лотоцький висвітлював умови поширення християнства, впровадження християнських норм життя. Автор тлумачив термін «устав», як перший закон, що визначав відносини між християнською Церквою і державою у статті «Церковний устав князя Володимира Великого» [374, с. 7–44]. І. Свенціцький у статті «Новосадський апостол» подавав опис рукопису XIV ст. на пергаменті, знайденого у бібліотеці «Српске matu» у Новому Саді в 1851 р. у м. Броді (Герцеговина) [375, с. 161–170]. У цьому ж 126–127 томі «Записок» Я. Гординський аналізував палеографічні прикмети, текст, граматику, лексику черемиських пергаментних листків початку XIV ст. у статті «Слова Єфреми Сирина в черемиських пергаментованих листках поч. XIV ст.» [376, с. 171–209].

Можна виділити ще декілька праць з цієї тематики. Зокрема, статтю М. Возняка «Діалог Йоаникія Волковича з 1639 р.» [377, с. 33–79], «Кілька заміток до послання Лацка з 1534 р. й відповіді на нього афонського про Гаврила» [378, с. 1–19] та В. Січинського «Передмова рукописного Євангелія кінця XVI ст. з Заковиці на Закарпатті» [379, с. 189–191].

У вивченні історії міжцерковних відносин в Україні значна увага приділялася особистості церковних діячів. На цю тему вийшла стаття М. Бордун «З життя українського духовенства Львівської єпархії другої половини XVIII ст.» [380, с. 137–160]. Публікація написана на основі візиту М. Шадурського у 1759–1763 рр. (судді, делегата у справах митрополита, апостольського протонотарія). У статті подається інформація про життя духовенства і парафіян, опис церков, церковного майна, інвентаря.

У 147 томі «Записок» друкуються дві статті, присвячені особистості церковних діячів. Це, зокрема, публікація В. Біднова «Січовий архімандрит Володимир Сокальський в народній пам'яті та освітлені історичних джерел» [381, с. 81–102]. Автор здійснив комплексне дослідження життя і діяльності настоятеля Крупицького Миколаївського монастиря у Батурині, архімандрита В. Сокальського, який користувався особливою популярністю

серед запорожців. М. Андрусак підготував публікацію «Іван Хлопецький черемиський православний єпископ-номінат в 1652–1633 рр.» [382 с. 131–140]. У статті основна увага приділяється висвітленню змісту, форм і напрямків діяльності І. Хлопецького, який після смерті короля Сигізмунда III, став кандидатом на посаду владики, і подавав надію на відновлення в Україні Православної церкви. Я. Гординський друкував бібліографічні відомості, аналізував літературну діяльність священника Келестина Скоморівського, одного із перших перекладачів Святого Письма [383, с. 135–171].

Наприкінці XVI – у першій половині XVII ст. в Україні розпочинається епоха воєнних дій, що викликало загострення соціально-економічних суперечностей, небезпеку поглинення України шляхетською Польщею, фізичним винищенням її населення турецько-татарськими загарбниками. Провідну силу в національній боротьбі становило козацтво, частина української шляхти, духовенство. М. Возняк у праці «Мартин Пашковський про козацькі сутички з татарами й долю ясиру», надрукованій у 1608, 1625 рр. висвітлено хід збройних сутичок між козаками й татарами, аналізував битву, зброю, одяг, тактику ведення бою, долю ясиру тощо [384, с. 141–161]. У статті В. Щурата «Джерело звісток Гендльовіка про Запорожців» проаналізовано джерела торгівельних взаємин запорожців [385, с. 39–50].

Епоха Б. Хмельницького висвітлювалася істориками НТШ, як період відродження самостійної Української держави, а постать гетьмана – як постать державотворця. Над цим періодом в історії України працював М. Грушевський, він особисто досліджував матеріали періоду козаччини, готуючи багатотомну «Історію України-Руси» і заохочував до праці над цією темою своїх учнів і співробітників. Інтерес до цієї теми заклав М. Грушевський у статті «Хмельницький і Хмельниччина», у якій подано одна з найоб'єктивніших характеристик гетьмана, його часу і того значення, яке мала ця людина для історії України [386, с.1–30].

М. Кордуба працював над цією темою ще до Першої світової війни, надрукувавши дві статті [387, с. 81–89], [388, с. 5–32], продовжував працювати над цією темою і у міжвоєнний період. У 1922 р. у 133 томі «Записок» виходить його стаття «Між Замостем і Зборовом», присвячена дипломатичним стосункам Семигороду з Україною і Польщею [319, с. 39–56]. Працюючи у цьому напрямку, досліджуючи причини виникнення Хмельниччини, М. Кордуба у розділі «Miscellanea» публікує статтю «Нові причини до початків Хмельниччини», додаючи тексти трьох раніше невідомих документів [389, с. 209–215].

І. Крип'якевич вивчаючи склад війська у державі Б. Хмельницького, вказував на стан і позицію сербів в українському війську 1650–1660 рр. [390, с. 81–93]. У повоєнні роки тематика досліджень, особливо та, що стосувалася козаччини і держави Б. Хмельницького, подана у праці «Студії над державою Богдана Хмельницького», що друкувалися підряд у чергових томах «Записок НТШ». У 130 томі І. Крип'якевич подав фактичні відомості про державу Б. Хмельницького – власність, податкову систему, організацію державної скарбниці, коментував фінансове становище Польщі на українських землях перед Хмельниччиною [391, с. 73–106]. У 1925 р., в ювілейному збірнику НТШ, в 50-ту річницю його заснування, під редакцією І. Крип'якевича виходить 138–140 том «Записок». І. Крип'якевич продовжував вивчення держави Б. Хмельницького, подаючи устрій генеральної старшини, ради [392, с. 67–81]. У 1926 р. друкується продовження статті у 144–145 томах, у якій автор окреслює державні межі, дороги, татарські шляхи, дніпровські перевози [393, с. 109–140]. У 1927 р. стаття присвячується гетьманській судовій системі, дослідженню гетьманських універсалів, у 1648, 1649–1657 рр. У додатках друкуються неопубліковані універсали гетьмана [394, с. 55–80]. У 151 томі продовжується тема вивчення держави Б. Хмельницького, а саме організації війська, побуту козаків, складу полковників 1648–1657 рр. [395, с. 111–150].

Особливої уваги заслуговує дослідження біографічних даних про Б. Хмельницького, які надрукував І. Крип'якевич у статті «Учитель Богдана Хмельницького». У публікації наведені цікаві факти з життя гетьмана, а саме той факт, що учителем гетьмана був латинський священник Андрій Гонцель Мокрський, що Б. Хмельницький навчався у єзуїтській школі Львова [396, с. 27–38].

Історії Гетьманщини і руїни присвячено низку статей. Зокрема, про період гетьманування І. Виговського опубліковано працю С. Наріжного «Московська служба Івана Виговського», у якій подається політичний огляд історії України після смерті Б. Хмельницького. Автор зазначав, що історіографи відносяться до постаті І. Виговського з неприхованою неприязню, звинувачуючи його у зраді Б. Хмельницькому і козацькій державі. Автор на основі доступних джерел намагався всебічно розкрити механізм відносин І. Виговського з московським урядом, зауважуючи, що його «московська служба», достовірно не доведена [397, с. 117–139]. Про московські проекти договірних пунктів з гетьманом І. Виговським писав А. Яковлів [398, с. 131–148]. Цьому ж періоду присвячується стаття В. Щурата «Пісня про повстання Мартина Пушкаря», у якій автор друкує народні пісні, у яких оспівується повстання проти гетьмана І. Виговського [399, с. 95–105]. Окрема стаття присвячується боротьбі за гетьманство над усією Україною П. Дорошенка, П. Суховія, якого запорожці проголосили гетьманом Правобережної України. Статтю підготував М. Андрусак [400, с. 197–227]. Йому належить ще одна стаття «Павло Тетеря та Львівська Ставропігія» [401, с. 181–188].

Складні економічні, соціальні, національні та релігійні умови у другій половині XVIII ст. переросли у народне повстання, яке охопило територію Київщини, перекинулося на Поділля і Волинь. Це повстання відоме під назвою «Коліївщина». Дослідженню витоків якого стосується стаття І. Шпитковського «Матеріали до історії Коліївщини». Автор подав декілька записок отців-василіан, які зобов'язувалися записувати хронологію подій, що

відбувалися. Так, серед їх записів знайдений «Мемуар Ігнатія Филиповича», у якому подано інформацію про хід повстання [402, с. 85–98]. На цю тему вийшла стаття І. Брика «Драма з Коліївщини на основі драми Кернера» [403, с. 121–131].

Епосі гетьмана І. Мазепи присвячують праці історики НТШ. У статтях аналізують події XVIII ст., постать І. Мазепи, період його правління, Особливої уваги заслуговують праці Б. Барвінського «Слідами гетьмана Мазепи», у якій автор тлумачить значення прізвища «Мазепа» з української, білоруської, російської мови, описує герб Мазепи [404, с. 106–140]. «Слідами гетьмана Мазепи» (продовження), у якій засуджується польська карикатура І. Мазепи і його портретів [405, с. 171–183]. Взаєминам І. Мазепи зі С. Лещинським та Карлом XII присвячує статтю М. Андрусак [406, с. 35–61]. Стаття «Мазепа. Людина й історичний діяч» І. Борщака є важливим джерелом у вивченні цієї теми [407, с. 1–33].

Окремої уваги заслуговують праці, що стосуються краєзнавчої тематики. Автори статей змальовують побут українців, історію міст і сіл України. В. Січинський у статті «Будівництво міста Потилича» висвітлював історію заснування Потилича, час заснування якого точно не встановлений. Існувала легенда, що місто засноване раніше Львова на 8 років. Час розквіту міста припадав на кінець XV–XVI ст. [408, с. 103–130]. Т. Коструба опублікував матеріали про кушнірсько-кравецький цех у м. Чорткові, протоколи звільнення ремісників, що відбували практику в цеху. Автор подав документи, що стосувалися історії міста, проведення ярмарків, привілеїв для єврейського населення у статті «Матеріали до історії м. Чорткова» [409, с. 181–196]. До краєзнавчої тематики відносять наступні статті «З історії села Лішні, сяніцького повіта» І. Филипчак [410, с. 85–116], у якій автор описує місце розташування села, природу, досліджує походження назви, побут селян, церкву, школу. У статті Л. Чачковського «Княжий Белз» [411, с. 15–31] подаються перекази про церкви й монастирі міста, побут городян у княжі часи .

Деякі членів НТШ приділяли значну увагу темі історії української архітектури, свої дослідження, наукові спостереження публікували на сторінках «Записок». У публікації «Вплив візантійсько-атонської архітектури на будівництво мурованих церков на Поділлі» Є. Січинський зауважував, що муровані церкви України не мають однаковості на відміну від дерев'яних церков, які мають виразний український характер. Автор наголошував, що західноподільська мурована церква мала особливі прикмети, сформовані під впливом візантійсько-атонської архітектури [412, с. 45–65].

В. Січинський присвятив статтю надзвичайно цінній пам'ятці стародавнього мистецтва України не лише в історії української архітектури, а й у світовій еволюції будівельних форм. Це, церква у Сутківцях на Поділлі [413, с. 143–180]. У публікації підкреслюється її значення, наводяться історичні відомості, час будови, аналізуються форми споруди. В. Січинський також був автором статей «Архітектура міста Бардієва» [414, с. 57–79], «Бойківський тип дерев'яних церков на Карпатах» [415, с. 157–170], у яких досліджував архаїчні й домінуючі типи дерев'яних церков бойків.

Не оминули своєю увагою члени Товариства тему держави і права в Україні. С. Дністрянський у статті «Погляд на теорії права та держави» підкреслював особливе значення французької революції, гасел, проголошених нею, які дали поштовх до становлення цілком нової структури держави. Основними ідеями держави проголошено свободу людини, суверенності народу [416, с. 311–335]. Цій темі присвячена стаття В. Старосольського «До питання про форми держави», у якій автор підкреслював практичне значення для людства держави, розглядав її форму, як устрій державної влади [417, с. 247–309].

Дослідженню української правничої літератури XVIII ст. підготував статтю академік М. Василенко [418, с. 105–130]. З допоміжних історичних дисциплін на сторінках «Наукових записок» вийшли такі праці, як стаття Б. Барвінського «Причини до польсько-української геральдики і

сфрагістики» [419, с. 83–103], І. Огієнка «Загублена українська грамота половини XV ст. Палеографічно-лінгвістичний нарис» [420, с. 165–174].

М. Кордуба працював над походженням і тлумаченням географічних назв в Україні. Першим українцем, що зробив спробу пояснити географічні назви був М. Максимович, який видав у 1837 р. розвідку «Откуда идет русская земля?» Свій науковий доробок М. Кордуба надрукував у 1929 р. в 149 томі «Записок» [421, с. 1–8].

Символіка – це найхарактерніша риса українського мистецтва. Цій темі присвячена стаття О. Новицького «Символічні образи на ритинах київських стародруків» [422, с. 141–156].

Низку праць присвячено історії української культури. Це праця Т. Реваковича «З початків ширення поезії Шевченка в Галичині» [423, с. 259–261]. Інша його праця присвячена літературній спадщині К. Устияновича «До автобіографічних поем К. Устияновича», у якій автор передав глибину автобіографічних поезій поета [424, с. 19–71]. Над творчим спадком Т. Прокоповича працював Я. Гординський у науковій статті «Владимірь» він досліджував і аналізував особистість автора у творі, вплив цієї трагікомедії на літературу XVIII ст. Ця стаття виходила із продовженням у наступних номерах [425, с. 65–134]. М. Мочульський працював над творчістю Т. Шевченка і видав статтю «До генези й пояснення «інтродукції» до «Гайдамаків». Він стверджував, що Т. Шевченко у «Інтродукції» до «Гайдамаків» брав історичні факти та перетворював їх у поетичні образи [426, с. 99–114]. Вивчав і досліджував історію тексту «Марьяна черниця» Т. Шевченка Л. Білецький, який написав статтю на цю тему у 146 томі «Записок» [427, с. 181–202]. Про вплив Т. Шевченка на творчість А. Харамбашіча, його переклади поем, підсумки праці зробив у статті Л. Луців «Август Харамбашіч і Тарас Шевченко» [428, с. 153–172]. Вивченню ліричної української поезії XVII ст. присвятив статтю М. Возняк [429, с. 175–184]. Польському повстанню 1794 р. під керівництвом Т. Костюшка, присвячена праця В. Щурата «Українські традиції про

походження Костюшка» [430, с. 231–247]. У ній автор досліджував джерела про походження Т. Костюшка. К. Студинський працював над твором Мелетія Смотрицького «Антиграфи» з 1608 р. [431, с. 1–40]. В. Перетц повертався до історичної постаті О. Поповича, його походження у статті «Ще раз про Олексія Поповича» [432, с. 1–6]. Літературно-філософську спадщину Г. Сковороди у статті «Сковорода на тлі сучасности», аналізував С. Єфремов [433, с. 1–9]. Про вплив на національне відродження і на українську філологію Й. Добровського публікував статтю І. Брик «Йосиф Добровський і українознавство» [434, с. 1–35]. І. Огієнко опублікував статтю, присвячену зародженню, розвитку і поширенню друкарської справи в Україні «Початок друкарства в Уневі» [435, с. 1–20].

Значна увага приділялася також українській етнографії. Вагомий внесок у цю галузь науки, своєю діяльністю в НТШ зробив В. Гнатюк. Натхненно працюючи наприкінці ХІХ – початку ХХ ст., з-під його пера виходять такі праці, як, «Легенда з Хітарського збірника» [436, с. 1–38], «Руські оселі в Бачці» [437, с. 1–58], «Словацький опришок Яношік в народній поезії» [438, с. 1–50], «Пісенні новотвори в українсько-руській народній словесності» [439, с. 1–37], «Легенди про три жіночі вдачі» [440, с. 74–85], «Запропащена збірка угорських казок» [441, с. 207–214].

У міжвоєнний період діяльності НТШ інтерес до етнографії не зменшується. У «Записках НТШ» опубліковані такі ґрунтовні дослідження Ф. Колесси – «Наверствоване і характеристичні признаки українських народних мелодій», у якій автор через народну музику споглядав багатовіковий шлях, пройдений українським народом у його духовному розвитку [442, с. 59–80]. В «Українських народних думах у відношенню до пісень, віршів і похоронних голосінь» стверджується, що пісні і думи – це дві окремі форми, в яких вилилась українська народна поезія, це два типи, які зросли один біля одного але з окремих основ [443, с. 1–18]. Ця стаття виходила з продовженням у наступних номерах. Стаття «З царини

української музичної етнографії» стосується витоків і основ зародження української народної творчості [444, с. 119–138].

Значну кількість матеріалів досліджень продовжує публікувати В. Гнатюк. У статті «Людські фігурки з воску» автор аналізував записані у буковинському селі Яблониці, способи чаклувань на воскових фігурках людей [445, с. 212–216]. Стаття «Пісня про неплідну матір і ненароджені діти» подає народні вірування про причину неплідності, народні легенди про неплідну матір, зібрані перекази [446, с. 17–224]. Темі чаклуванню на людських фігурках з воску присвятив статтю В. Щурат, приклади ворожби записані ним на Гуцульщині. Він виступив з осудом чаклунства і ворожби, наводить приклади боротьби Церкви з ворожками і єретиками [447, с. 217–219]. У статті «Двоязичні тексти українських пісень XVIII ст.» він аналізував, виданий у Почаєві у 1792 р. Ю. Добриловським трактат «Науки Парохіяльність». Дослідник робить висновок, що «язик руський не є народною українською мовою», виділяв три групи уживаних мов в Україні [448, с. 249–254].

Українську народну творчість половини і третьої чвертини XVIII ст. досліджував М. Возняк. До статті додаються співаники 1760 р. Хведора Шелестинського та Степана Вагановського [449, с. 115–127]. І. Панькевич опублікував статтю «Відношення південно-карпатських говорів української мови до всіх інших українських говорів, і передовсім до північно-карпатських», у якій досліджував і розкривав особливості вимови лемків, бойків, гуцулів [450, с. 173–189].

Рівневі розвитку кустарної металургії у Галичині, продукції із сирого та литого заліза, кількості зайнятих у виробництві працівників, якості виготовленої продукції, присвячена стаття І. Карпинця «Галицькі залізні гути та їх продукція в роках 1772–1848» [451, с. 141–182].

Проблемам української бібліографії та історіографії присвячені ґрунтовні дослідження науковців НТШ. Так, І. Кривецький у статті «Українська історіографія на переломі» звертав увагу на нові історичні

концепції, які вводять автори в українську історіографію [452, с. 161–184]. Українську історичну бібліографію за 1914–1923 рр. зібрав і видав окремою статтею І. Калинович. У статті автор зібрав, допоміжні науки, філософію історії, методологію, історіографію, наукові організації, зокрема академії наук, наукові товариства, архіви, бібліотеки, музеї, геральдику, сфрагістику, нумізматику, хронологію, історію України, доісторичні часи, княжу добу, литовсько-польську добу, козаччину, до 1648 р., державу 1648–1782 рр., Гетьманщину 1709–1782 рр., І. Мазепу 1687–1709 рр. тощо [453, с. 185–239]. А також стаття С. Наріжного «Україніса в Чеському історичному часописі» [454, с. 445–458]; І. Крип'якевича «Нові праці з історії Гетьманщини XVII–XVIII ст. Публікації 1824–1926 р.» [455, с. 259–271]; В. Дорошенка «Найновіша література про П. Куліша» – огляд видань і розвідок за останні 14 років, з 1914 по 1928 рр. [456, с. 307–334]. У статтю увійшли матеріали біографії П. Куліша, видання його творів, аналіз творчості поета-прозаїка, критика перекладача, етнографа, педагога, редактора і видавця.

І. Крип'якевич опублікував бібліографію історичних видань УАН за 1926–1927 рр. історично-філологічного та мистецького відділів, таких комісій, як етнографічної, культурно-історичної, археологічної, трипільської, вивчення давнього Києва й Правобережжя, з метою підготовки історико-географічного словника України, вивчення громадських течій в Україні, дослідження історії західно-руського та українського звичаєвого права [457, с. 223–235]. Наукову статтю «З «Україніки» Погодінського Архіву» надрукував Ф. Савченко [458, с. 33–445]. М. Тершаковець друкував рецензію на публікацію В. Перетца «До вивчення Слова о полку Ігоревім» [459, с. 239–242].

Окремо слід виділити дослідження, що стосувалися джерелознавства. Так, І. Крип'якевич у статті «До історії українського Державного Архіву в XVII ст.» прослідкував зародження архівної справи, починаючи з часів козацтва, Хмельниччини, закінчуючи другою половиною XIX ст., коли архівною справою стала опікуватися держава [460, с. 67–78]. Ґрунтовною й

масштабною за обсягом була публікація І. Борщака, який упродовж п'яти років збирав праці до теми «Ucrainica» у різних архівах і бібліотеках Європи. Особливу увагу автор приділив взаєминам дипломатичного характеру, загальному синтезу стосунків України з Європою [461, с. 241–248]. Автор друкував віднайдені ним матеріали листувань А. Метлинського з М. Погодіним упродовж 1838–1844 рр. А. Андохович у статті «Іллірійська» друкарня і книгарня Осипа Курцбека 1770–1792 рр.» висвітлив позитивний і негативний вплив цієї друкарні і книгарні на підготовлену працю до відродження Угорської і Галицької Русі у кінці XVIII ст. Автор вказував на причини поширення кириличного друкарства у Відні [462, с. 109–120].

Розвитку науки і освіти в Україні присвячено декілька статей у «Записках НТШ». Так, І. Лоський подав відомості про навчання українців у Німеччині – «Українці на студіях в Німеччині в XVI–XVIII ст.» [321, с. 99–110]. О. Барвінський – «Заснування катедри історії України в Львівському університеті» [463, с. 1–18]. Б. Барвінський публікував статтю «Предтеча університету ім. Франца І у Львові», у якій прослідковував етапи становлення цього навчального закладу, робив критичні зауваження щодо питання генези Львівського університету [464, с. 1–41].

Особливої уваги заслуговує комплексне дослідження філософсько-богословських, правничих студій у Львові. Зокрема, А. Андоховича «*Studium Ruthenum*». Ця наукова стаття виходила з продовженням у декількох наступних томах. Автор називав умови і час заснування «*Studium Ruthenum*», аналізував устрій, професорський склад, ректорат, одяг і харчування слухачів, опис будинків, бібліотеки, навчальний час і канікули, свята і феєрії, провини й покарання студентів [465, с. 123–195; 466, с. 43–105; 467, с. 33–118; 468, с. 1–80; 469, с. 185–217].

Питанню розвитку української дипломатії і взаємин України з Кримом присвятив статті Д. Оляничин «До історії торгівлі України з Кримом (1754–1758) на основі меморіалу французького консула Шарля Пессонеля»

[470, с. 149–161] та «Опис подорожі шведського посла на Україну 1656–1657 рр.» [317, с. 41–69].

Науковці НТШ проводили низку досліджень, аналізуючи роль особистості в історичному процесі. Особливої уваги заслуговують праці істориків НТШ з персоніфікації. Так, О. Барвінський опублікував статтю «Погляди М. Костомарова на задачі української інтелігенції й літератури» [471, с. 81–103]. У публікації «Три листи М. Костомарова до П. Куліша» він подав листи, надіслані І. Пулюєм до К. Студинського. Ці листи М. Костомаров писав П. Кулішу із Санкт-Петербурга, автором подається короткий зміст кожного листа і власне листи [472, с. 173–176]. А. Андрохович досліджував епоху Відродження, висвітлив цей час у статті «Іван Лаврінський. Один із піонерів українського відродження у Галичині, 1773–1820 рр.» [473, с. 51–120].

Вагомий внесок у вивчення та поцінування визначних діячів, відомих українських учених зробив К. Студинський. Його ґрунтовні праці «Епізод із життя Антона Могильницького» [474, с. 269–275], «Доктор Григорій Яхимович у ролі цензора» [475, с. 277–282], «Матеріал до життєпису Ф. Вовка» [476, с. 405–427], у якій друкуються листи Ф. Вовка до О. Барвінського та до автора статті, «Карел Яромін Ербен і Яків Головацький» [477, с. 6–28], «Галичани у гостині у Михайла Максимовича» [478, с. 209–233], «Зв'язки Олександра Кониського з Галичиною у 1862–1866 рр.» [479, с. 271–338], «Павло Леонтович» (Павло із Щуткова) – комплексне дослідження, друкувалося у трьох номерах «Записок». К. Студинський подав біографію письменника, аналіз творів, віршів, аналізував бачення українсько-польських взаємин П. Леонтовичом, його оцінку осуду щодо польського захоплення Східної Галичини [480, с. 197–229; 481, с. 135–184; 482, с. 159–196].

Довголітньому голові Товариства (1897–1913 рр.) М. Грушевському присвячена праця В. Герасимчука «Михайло Грушевський як історіограф України» [483, с. 1–26]. Варто згадати працю І. Крип'якевича «Михайло

Максимович – історик» [484, с. 165–172]. І хоча М. Максимович був ботаніком, І. Крип'якевич пише про нього як про історика, людину всебічно освічену, автора двох томів нарисів з археології та історії України. У статті «П'ятдесятилітньої наукової праці Єфима Сіцінського» автор аналізував його науковий доробок, подав бібліографію найважливіших праць [485, с. 217–223].

П. Пелих публікував біографічні дані про Г. Сковороду, деякі відомості про останній період життя і творчості поета, а також, так зване «явище космічної свідомості» у його житті, джерело і ключ до розуміння філософії у статті «З життя і творчості Сковороди» [486, с. 139–157]. Про невідому у повному обсязі спадщину Л. Боровиковського надрукував статтю М. Возняк. Автор звеличував його, називав «батьком романтизму в українському письменстві» [487, с. 225–237]. С. Смаль-Стоцький присвятив статтю Ф. Гартнеру як посмертний спомин. Ф. Гартнер, німець за національністю, став українським граматиком, працював над реформами в українському шкільному правописі. Майже 40 років викладав у Чернівецькому університеті [488, с. 239–248].

Життю і діяльності П. Куліша присвячено 148 том «Записок». У цьому томі друкується стаття М. Возняка «Куліш як редактор «Причепи» Левицького» [489, с. 1–54], Я. Гординського «Кулішеві переклади драм Шекспіра», у якій автор вивчав мову кулішевих перекладів, його ставлення до В. Шекспіра, аналізував І. Франка, як видавця і редактора кулішевих перекладів В. Шекспіра [490, с. 55–104]. М. Возник присвятив статтю взаєминам П. Куліша з галичанами, друкував листування П. Куліша з М. Павликом [491, с. 165–340], Я. Головацьким, листи автора до редакції «Мети», його промову на святі, присвяченому Т. Шевченку у Відні 1869 р. Листи П. Куліша до Д. Тячківця подав у статті К. Студинський [492, с. 241–306]. Статті В. Лева «Іван Франко та польські позитивісти» і Я. Гординського «Станіслав Виспянський і Україна» [493, с. 223–230; 494, с. 109–130], присвячені темі дослідження історії в особах, наукової і творчої

спадщини відомих учених, громадсько-політичних, культурних і державних діячів, які зробили важливий внесок у розвиток української та світової культури.

«Записки НТШ», як перший друкований український науковий орган, відіграли важливу роль у становленні української науки та літературної наукової мови. Саме у них вперше опубліковані праці з української історії, етнографії, історії культури, літератури, археології, економіки, соціології, права, географії, медицини, фізики та інших дисциплін, як провідними ученими, так і науковцями-початківцями. Вони мали велике значення для українського суспільства тому, що знайомили його з визначним минулим, самобутньою історією, літературою і культурою, а також з останнім досягненням української наукової думки.

«Записки НТШ» досить розлого і цілісно подавали українське національне співтовариство учених-гуманітаріїв, давали змогу простежити зростання авторського-особистісного й науково-творчого потенціалу української науки. Загалом, публікаціям «Записок НТШ» притаманна розробка нових для науки об'єктів, якими була Україна, її народ, історія та культура. Тим самим відбувалося українознавче тематизування наукового простору.

4.2. Періодичні та серійні видання

Окрім «Записок» НТШ видавало й інші періодичні та серійні наукові видання. Так, у 1894 р. історично-філософічна секція взяла на себе видання у О. Барвінського «Руської історичної бібліотеки» [495, арк. 3]. Ця серія заснована у Тернополі в 1883 р. О. Барвінським, що мала на меті популяризувати серед населення Східної Галичини наукові розвідки з української історії відомих дослідників.

До війни з цієї серії вийшло 10 томів, у міжвоєнний період ще 5 томів, а саме том 11, виданий М. Возняком у 1925 р. «Матеріали до історії української пісні і вірші: Тексти і замітки» [496, с. 481–589], надруковані у трьох частинах. У 12 томі В. Щурат надрукував збірку листів митрополита М. Левицького до єпископа І. Снігурського та офіційні документи їх спільної діяльності [497]. Том 13 і 14 «Матеріали до історії культурного життя в Галичині в 1795–1857 рр.» видав К. Студинський у 1920 р. в Львові, подавши оригінальні документи цього періоду, цікаві замітки і тексти [498]. «Матеріали до історії українсько-чеських взаємин в першій половині XIX ст.» видав у 15 томі І. Брик [324, с. 169].

Після поділу «Руської історичної бібліотеки» на два серійні видання в «Українсько-Руському архіві» друкувалися опрацьовані ученими архівні матеріали історії Галичини, української мови і літератури. У цій серії читачі на базі першоджерел могли ознайомитися з суспільно-політичним, культурним та економічним життям Галичини за останні три століття та прослідкувати зародження і розвиток української літератури.

Історично-філософська секція успішно досліджувала правову сферу. На її засіданні від 1 квітня 1923 р. засновано «Правильник правничої комісії». У ньому в § 4 зазначалося, що до сфери впливу комісії входять питання методології в обсязі юриспруденції, історії та філософії, права та суспільних наук, зокрема систематичне дослідження всіх галузей права, критичний огляд праць. § 5 передбачав відновлення «Правничої часописі» з новою назвою «Збірник правничої комісії при історично-філософській секції НТШ» [499, с. 36–38].

Нове видання НТШ з правових студій з'явилося у 1925 р. Це був «Збірник правничої комісії» при історично-філософській секції НТШ за редакцією професора В. Вергановського. Одним із основних завдань видання було «розслідування розвитку права на територіях, заселених українським народом». Невипадково першою у збірнику видано статтю професора історії українського права Р. Лащенка «Копні суди на Україні. Їх походження,

компетенція і устрій», у якій автор стверджував, що суд, «старший» ніж держава, а копні суди – вияв народної правничої творчості, їх місце полягало в організації захисту місцевого населення від правопорушень [500, с.1–67].

У статті «Індуктивний метод в юриспруденції» Р. Ковшевич робив висновок про те, що основу права варто шукати в природі, слід відкинути метафізику та з неї виведені дедукції і здійснювати аналіз основ індуктивним методом [501, с. 69–173].

У третій частині «Збірника» подано працю Л. Давидовського «Міжнародна охорона національних меншостей» з передмовою В. Старосольського. Автор прослідковує генезу й історичний розвиток захисту прав національних меншин, критикував догори міжнародної охорони національних меншин і пропонував свій проект міжнародно-правової охорони національних меншин [502, с. 4–13].

Це видання через фінансові труднощі НТШ довго не проіснувало. Вийшло тільки три томи у 1925, 1927 і 1929 рр. У «Збірнику правничої комісії» подавали праці істориків, правознавців, особливо зацікавлених історією українського права, розглядали коло питань правовідносин у суспільстві, розробляли нові підходи у юриспруденції.

Перша світова війна перервала діяльність статистичної комісії. Лише у 1927 р., вперше після війни, вона відновила свою роботу. Комісія видала четвертий том «Студії з поля суспільних наук і статистики» у трьох випусках, авторами статей на сторінках видання були О. Мицюк, В. Садовський, О. Шульгин. Видавши цей том, який став останнім, комісія припинила свою роботу.

Під редакцією М. Кордуби вийшов четвертий том у трьох випусках. У першому випуску В. Садовський подав факти перепису населення західноукраїнських земель у статті «Людність західноукраїнських земель по польському перепису вересня 1921 р.» [503, с. 51]. Про зародження капіталістичних відносин у Франції, писав О. Шульгин «Уваги до історії

розвитку раднішого капіталізму» [504]. Стаття О. Мацюка «Феодально-кріпосницькі пережитки в ХХ ст.» друкується у третьому випуску [505].

Статистичну комісію у «Хроніці НТШ» не реєструють через хворобу і передчасну смерть голови комісії В. Охрімовича. Після обрання головою комісії В. Кубійовича, вона відновлює свою діяльність. У 1933 р. продовжуються наукові дослідження у сфері економіки та соціології. У 1935 р. статистичну комісію перейменовано на «Комісію національної економії, соціології і статистики» [506, с. 49].

З 1938 р. розпочинається третій період у діяльності комісії. Відновлюється статистична робота, зібрано значну кількість матеріалів, особлива увага приділяється економічній і соціологічній сфері. П'ятий том видається при підтримці і допомозі РСУК у Львові, він присвячений життю і діяльності О. Русова, економіста, статиста, етнографа, українознавця, громадського діяча, відомого представника українського національного життя не лише Наддніпрянщини, а й усієї України, ученого дослідника зі світовим ім'ям. Том виходить під редакцією Є. Храпливого. У статтях Олександр Русов як дослідник господарського життя України» – В. Садовського [507, с. 7–16], «Український статистик Олександр Русов» – Л. Шрамченка [508, с. 17–30], «Праця Олександра Русова для українського театру та музики» – В. Антоновича [509, с. 31–50], «Олександр Русов у взаєминах Галичини з Наддніпрянською Україною» І. Витановича [510, с. 51–57]. М. Возняк присвятив статтю листуванню О. Русова «З листових зв'язків О. Русова» [511, с. 58–80]. Про наукову діяльність О. Русова писав М. Добриловський «О. Русов як професор» [512, с. 81–85]. Про особисті стосунки та взаємини з О. Русовим подав статтю Д. Дорошенко «Мої спогади про О. Русова» [513, с. 86–106]. Родина О. Русова пише низку публікацій про нього, зокрема його син Ю. Русов «Децо про батька» [514, с. 138–140], дружина Софія – «Життя українського ідеаліста кінця ХІХ віку Ол. Русова» [515, с. 107–137]. В. Огоновський подав бібліографію видань О. Русова, життєвий і творчий шлях етнографа, фольклориста [516, с. 141–159].

Черговий том «Студії з поля суспільних наук і статистики», присвячений становищу українського села, уже не вийшов [57, арк. 4]. Метою діяльності статистичної комісії було розкриття і дослідження нерозкритих явищ суспільного життя, національної економіки. Вона проводила статистичну, дослідницьку роботу суспільного життя. На сторінках «Студії суспільних наук і статистик» учені НТШ охопили низку важливих проблем українського народу в його господарській і культурній діяльності. Науковці НТШ, вивчаючи окремі аспекти життя суспільства, проводили збір, обробку, аналіз і публікацію даних про різноманітні явища і процеси суспільного життя, висвітлення яких у наукових публікаціях і ознайомлення з ними широкого кола читачів мало позитивні результати.

Етнографічна комісія видавала «Етнографічний збірник» і «Матеріали до українсько-руської етнології». «Матеріали до українсько-руської етнології» присвячені збірці й систематизації матеріалу, що стосується побуту, етнічного складу, фізіологічних відмінностей, звичаїв, вірувань, укладу українського народу у порівнянні з іншими народами, з 1909 р. виходить під заголовком «Матеріали до української етнології», а з 1929 р. – «Матеріали до етнології та антропології» [23, с. 54–57].

Чимало цікавого й цінного матеріалу етнографічного характеру містив «Етнографічний збірник», заснований у 1895 р. з ініціативи М. Грушевського. До 1912р. вийшло 31–32 томи, після 13-річної перерви у 1929 р. під редакцією Ф. Колесси вийшли останні 39–40 том. Цей збірник присвячувався пам'яті М. Лисенка [23, с. 57].

У 17 томі «Матеріали до етнології та антропології», який вийшов у 1918 р., друкується стаття з антропології І. Раковським із досліджуваних ним слов'янських поховань на території Росії – «Кості черемисів з давніх гробів у Тоншаєві Костромської губернії» [517]. У наступному томі «Матеріалів» надруковано ґрунтовні праці з окремих напрямів етнології. До них належить низка статей різних авторів – «Народна пожива в Галичині» [518, с. 51–73], «Обряди і звичаї на Україні» [519, с. 142–154], стаття І. Франка «Моя

вітцівська хата» [520, с. 1–4] – спогади автора записані у 1913 р., детальний опис обійстя. М. Дикарев опублікував працю «Збірки сільської молодіжі на Україні» [521, с. 170–173], у якій розповідає про парубоцьку громаду, вулицю, вечорниці, досвітки.

У 19–20 томах друкуються статті й дослідження членів етнографічної комісії, які працювали над спільною тематикою. Низка статей різних авторів присвячена весільним обрядам і звичаям [522, с. 11–97]. Виходять й інші праці, які стосуються вивчення етнології різних регіонів України. Так, І. Волошинський досліджував Городенщину, Я. Пастернак – Жовківщину, Г. Колцуняк – Коломийщину. Публікуються такі праці І. Волошинського, як, «Похоронні звичаї і голосіння в Городенщині» [523, с. 194–213], Г. Колцуняка «Народні хрести в Коломийщині» (основні форми хрестів – грецький, латинський, андріївський, їх походження і призначення) [524, с. 2015–230], Я. Пастернака – «Антропометричні дослідження над українським населенням південної Жовківщини» [525, с. 231–248].

Видає працю й редактор тому В. Гнатюк «Пісня про покритку, що втопила дитину» [526, с. 249–289], у якій порівнював численні варіанти пісень, які виконувалися різними мовами, час, місце, територію поширення. До речі, том 21–22 присвячувався пам'яті В. Гнатюка, його упорядником став Ф. Колесса.

Цікавий матеріал різної тематичної спрямованості видано у цьому томі. Публікуються такі праці, як А. Онищука «Виріб човна в с. Старосілле на Чернігівщині», він описував човен із села Старосілля на Чернігівщині, як зразок первісної культури, коротко описує засоби навігації у різних народів [527, с. 7–24]. Стаття Л. Шульгина «Вибір шлей в селі Бубнівка Гайсинського повіту на Поділлі» [528, с. 25–34]; У статті Є. Спаської «Глечик з хрестиком» (етюд з циклу «Чернігівське гончарство») простежено зв'язок звичаю ліпити глечики з хрестиками з християнським культом – Зборною або Федоровою суботою [529, с. 35–41].

В. Білецька описувала селянський одяг Харківщини, Полтавщини, Київщини, Дніпропетровщини, типи сорочок у статті «Українські сорочки, їх типи, еволюція й орнаментация» [530, с. 43–109]. Темі української архітектури присвячена стаття Л. Шульгіної, у ній досліджується народний звичай прикрашати дахи будинків [531, с. 117–130].

Ю. Павлович видав статтю «До питання про еволюцію українського народного орнаменту» [532, с. 110–116], В. Тернавецький «Як гуцули пишуть свої писанки?» [533, с. 15–162]; І. Раковський «Доісторичні мотиви в українському народному мистецтві» [534, с. 163–186]. В. Петров опублікував статтю із використанням записів Ю. Виноградського та С. Терещенкової «Українські варіанти легенди про неплідну матір та ненароджені діти» [535, с. 201–214].

Гуцульським танцям присвятив статтю Н. Жинкин «Краков'яки й коломийки» [536, с. 219–239]. М. Возняк досліджував волинську пісенну творчість релігійного і світського характеру з 1829 р. у статті «Волинський співаник Степана Білецького» [537, с. 241–253]. До великодніх звичаїв і обрядів, схем танців, святкувань на Закарпатті має відношення праця І. Данькевича «Великодні ігри й пісні Закарпаття» [538, с. 254–276], Р. Даньковська працювала над вивченням особливостей виготовлення «санок» як пережитку старовинного поховального обряду у статті «Санки в обряді «вечері» [539, с. 289–295].

Публікували свої праці й інші автори І. Гомик «Лемківські вечірки» – про походження етнонімів «Лемківщина», «лемко» [540 с. 300–308]. К. Грушевська аналізувала статтю К. Мойлі, надруковану у «Архіві» швейцарського народного товариства «Прохальні обходи» [541, с. 309–320], Я. Пастернак «Звичаї та вірування в с. Зіболках Жовківського повіту» (культуру побуту, родинне і товариське життя, господарське життя, культуру духовну, релігійні вірування, демони, чари, рослини, звірі) [542, с. 321–352], Н. Малеча «З народної аритметики» [543, с. 363–368].

«Матеріали до українсько-руської етнології» вказували, як на відмінності, так і спільні корені етнічного складу, побуту, вірувань, звичаїв, обрядів, світосприйняття, а також укладу українського народу не лише на території України, а й в інших місцях його компактного проживання. Публікація цих праць мала важливе значення, тому що показувала самобутність українського народу, багатогранність його багатовікової культури, багатостраждальну історію через призму народної творчості.

Видавництво «Матеріалів до українсько-руської етнології» виробивши науковий підхід, систематизувало і класифікувало опрацьований чималий матеріал з етнографічного простору України. Введення у науковий обіг фольклорного матеріалу – новина у науковому світі того часу, викликала значний резонанс, дозволила НТШ зайняти провідне місце не лише у слов'янській, але й у європейській етнографії. Це перший український народознавчий збірник, видання, що дало поштовх для розвитку народознавчої науки.

4.3. Бібліографічні видання та секційні збірки

НТШ було ініціатором організації бібліографічної справи в Україні з метою об'єднання всіх українських фахівців для публікації повного бібліографічного покажчика українського друку. Першим головою бібліографічної комісії обрали І. Левицького, після його смерті, у 1913 р. головою став В. Дорошенко, активізувавши її діяльність.

Четвертий том бібліографії українознавства вийшов у 1918 р. у двох випусках, його упорядником був В. Дорошенко. Том присвячувався творчості І. Франка. У перший випуск увійшла вся белетристична творчість автора за 40 років його літературної праці і частина розділу «Критика й публіцистика» [544]. Випуск другий «Критика й публіцистика» [545]. П'ятий

том присвячується бібліографії українознавства за 1914–1923 рр. У першому випуску п'ятого тому подаються матеріали з історії України, зібрані І. Калиновичем [546]. У шостому томі, укладачем якого був В. Дорошенко, з нагоди століття смерті Й. Гете, друкується стаття «Гете в українських перекладах, переспівах та наслідуваннях: спроба бібліографії з нагоди століття смерті великого німецького письменника» [547, с. 20]. Сьомий том уклав І. Шендрик «Матеріали до бібліографії Січових Стрільців», у ньому упорядник подав короткий зміст позицій, перелік військових частин, згадуваних в позиції, перелік осіб, місцевостей перебування січових стрільців. До речі, дев'ятий окремий розділ присвячено літературній творчості УСС. До бібліографії додаються покажчики частин УСС, місцевостей, у яких вони перебували або воювали, покажчик авторів [548].

З 1937 р. бібліографічна комісія НТШ спільно з Українським товариством бібліофілів Львова започаткувало видавництво місячника «Українська книга» за редакцією Є. Поленського. На об'єднаних засіданнях 17 грудня 1936 р. та 1 січня 1937 р. остаточно залагоджено усі організаційні питання, обрано назву видання – «Українська книга». Місячник присвячувався бібліології та бібліофільству, оскільки в центрі досліджень історичної та бібліографічної тематики були саме українські друки різних періодів, змісту, друкарень та інші [23, с. 80].

Упродовж 1937–1939 рр. «Українську книгу» видавала бібліологічна комісія НТШ та Українське товариство бібліофілів, адміністративними проблемами опікувалося львівське видавництво «Ізмарагд», вирішувало фінансово-організаційні питання, дбало про художнє оформлення. Упродовж 1942–1943 рр. «Українське видавництво Львів – Краків» опублікували матеріали двох річників [23, с. 81].

Бібліографічні матеріали, огляди, історичні розвідки, вміщувалися у тих рубриках, до яких вони належали за змістом «Історичне книгознавство», «Бібліотекознавство», «Мистецтво книги», «Бібліографія», «Книжкова справа в сучасному», «Нові видання», «Рецензії» та інші.

У роботі над випуском «Української книги» активно брав участь І. Крип'якевич, який працював над історією зародження і розповсюдження українського друкованого слова, бібліотечної справи у XVII–XVIII ст. Він у номерах 1, 3–5, 7–8 за 1937 р. та у номерах 2, 8–10 за 1938 р. друкує такі статті, як «З історії книги у Львові» [549, с. 6–9], «Забуті види України XVII–XVIII ст.» [550, с. 18–20], «З львівських бібліотек XVIII ст.» [551, с. 85–90], «Український екслібрис XVIII ст.» [552, с. 10–11], «Каталог бібліотеки львівської Ставропігії з 1619 р.» [553, с. 157–166], «До історії львівського книгарства в XVII ст.» [554, с. 42–44], «Невідомий київський друк 1840 р.» [555, с. 129–130].

Ґрунтовну працю, присвячену дослідженню українських традицій у комплектуванні приватних бібліотек в Україні, видав П. Зленко. Його праця «Українські приватні бібліотеки» виходила в усіх номерах за 1937 р. та у 1–2 за 1938 р. Автор прослідкував стан, комплектування приватних бібліотек з княжих часів, української козацької старшини, бібліотеки гетьманів, дослідив бібліотеки духовенства, митрополита – С. Яворського, церковного і громадського діяча, письменника Ф. Прокоповича, М. Смотрицького, Д. Славинецького, І. Лукашевича, П. Могили [556, с. 3–6; 557, с. 52–55; 558, с. 80–84; 559, с. 105–109; 560, с. 141; 561, с. 166–173; 562, с. 13–26], аналізував видавничу справу Наддніпрянщини, подав перелік нових видань [563, с. 118–126].

У номерах 1, 4–5, 9–10 1937 р. друкує наукові праці В. Дорошенко, дописи стосувалися актуальних проблем тогочасного книговидання, виготовлення та поширення друкованої продукції. Його статті «Розвиток українського друку в XIX–XX ст. у цифрах» [564, с. 12–18], «Невдала демонстрація» з приводу харківського передруку збірки поезії Пушкіна і Шевченка» [565, с. 118–119], «Бібліотека Якова Марковича» [566, с. 203–204]. Ґрунтовний цикл праць М. Возняк присвятив творчості М. Шашкевича, історії видання його праць, зокрема «Містерія з одним рукописом Шашкевича» [567, с. 49–52]. М. Возняк друкує низку інших

статей «З мандрівок збирача Мар'яна Горжковського по Лівобережжі» [568, с. 111–116], «До історії видань Квітчиної «Марусі» [569, с. 35–46], які виходили у 1937 р. у номерах 2, 4–5. У наступному році у 6–7 номері видаються такі статті, як «До історії віденського «Вікна» [570, с. 105–116], «Чистий зиск» С. Осташевського з «Пів копи казок» [571, с. 116–118]. Над повоєнною та новішою історіографією української книги працював М. Андрусак. Він видав замітки та перелік нових видань, подав умови існування книгознавчих установ [572, с. 58–62], у наступному році ще одна його стаття виходить у другому номері під назвою «Списки підручних книжок архімандрита Каменецького й єпископа Свительницького з 1668 р.» [573, с. 42–44].

Багато цікавих та змістовних праць друкує Є. Пеленський. Так, у номері першому за 1937 р. вийшла стаття, присвячена знайденому серед приватних збірок у Варшаві, акту універсалу І. Мазепи «Невідомий універсал гетьмана І. Мазепи» [574, с. 11–12], у № 3 цього ж року – «Шевченкові книжки про класичну старовину» [575, с. 69–77], «Недрукований лист Т. Шевченка» [576, с. 79–80] – з нагоди вистави у Національному музеї «Русалки Дністрової». У № 1 за 1938 р. «Украинская литературная летопись» – перший український книгознавчий журнал, який виходив упродовж 1856–1860 рр. [577, с. 1–13], у № 4 стаття присвячується приватній бібліотеці Карла XII у Данцигу, у якій знаходилися українські видання, опубліковані там. Історія цих видань і місце їх знаходження – інтерес автора статті [578, с. 65–66].

Видавничої справи Наддніпрянщині стосується інша його праця – «Книжкова справа на Наддніпрянщині». У статті Є. Пеленський подав кількість книжок і брошур, виданих у 1938 р. за підрахунками їх кількість становить 4500–5000 одиниць, з них близько 4000 українською мовою [579, с. 13–15]. А також «Універсал гетьмана Скоропадського» [580, с. 12–13], «Атлас України і суміжних країв» [581, с. 44–46].

Над проблемами бібліографії та систематизації працював С. Сірополко. Його стаття «Василь Анастасович як бібліограф і книголюб» присвячується бібліографу, книголюбу В. Анастасовичу [582, с. 46–49]. А також статті «Петро Стебницький як книголюб» [583, с. 177–181], «Систематичний і предметний каталог як засіб наблизити книжку до читача» [584, с. 9–12].

А. Животко публікує два наукових доробки у місячнику «Українська книга». Перша його праця мала відношення до альманаху «Віра», видавництво якого розпочалося у 1922 р. за ініціативи «Просвіти». Цей альманах надруковано у м. Кременці в 1923 р., але конфісковано владою, зберегти вдалося лише один примірник [585, с. 116–118]. Інша стаття «Основа», у якій автор розкрив історію видавництва журналу, аналізував твори, які там друкувалися [586, с. 66–75]. Ця стаття виходила з продовженням у № 3 та 4 за 1938 р. [587, с. 83–96]. С. Єфремов надрукував дві статті, першу в № 3 – «Ідея українського журналу в Шевченка», у якій осмислював основну ідею Т. Шевченка – започаткування видавництва українського журналу [588, с. 77–79]; другу в № 9–10 цього ж року – «Друкарня П. Куліша» [589, с. 208–210]. У цій статті С. Єфремов подавав історію заснування друкарні П. Кулішем у Петербурзі в 1856 р. У кінці кожного номеру «Української книги» Б. Романенчук подавав помісячну бібліографію, хроніку, огляд, рецензії, перелік нових видань [590, с. 62–68; 591, с. 128–132; 592, с. 90–100; 593, с. 151–155].

Публікували свої праці й інші автори, такі, як В. Січинський, приділивши особливу увагу виданням Кам'янецької мистецько-промислової школи, які вийшли у 1926–1930 рр. і відзначаються високим мистецьким рівнем і винятковим оформленням, стаття вийшла у першому номері в 1937 р. [594, с. 20–23] та «В справі Івана Федоровича. З приводу двох видань у Ленінграді і у Львові» [595, с. 96–102], стаття вийшла у № 5 за 1938 р.

У місячнику «Українська книга» видають наукові праці й багато інших науковців: М. Фуртак-Деркач «Друковані твори Лесі Українки, що не ввійшли до збірки видань» [596, с. 23–25], Р. Лукань – «Василіяни

книголюби» [597, с. 9–11], В. Королів-Старий у статті «Перша спроба» аналізує перші наміри видавництва літопису українського письменства – бібліографічний часопис «Книгар» [598, с. 56–58]. Ф. Коковський подав статтю «Три цікаві загадки К. Устияновича» [599, с. 204–206]. Є. Грицак присвятив роботу українським воєнним виданням – «Одна воєнна перемиська публікація» [600, с. 206–208]. М. Рудницький у статті «Чи можна в нас говорити про книжки» роздумував над смислом книжки у житті людини, робить висновок, що «читати – тужити за життям, жити чужими думками, не читати – тужити за зміною життя, про які нічого сказати не можемо» [601, с. 33–36]. Йому належать такі публікації, як «Бібліофіли й бібліомани» [602, с. 101–104], «Наші повісті за 1937 р.» [603, с. 52–54]. Б. Бучинський у статті вивчав галицькі рукописи XV–XVI ст., поділяючи їх на два види: перекладна й оригінальна література [604, с. 40–42]. І. Борщак видав «Французький поет Гриценко» [605, с. 49–51], Л. Биковський – «Бібліотечну педагогіку» [606, с. 36–40] і «Книгознавство» [607, с. 5–9].

Отже, НТШ виступало ініціатором організації бібліографічної справи в Україні з метою об'єднання українських фахівців для публікації повного бібліографічного покажчика українського друку. «Українська книга» та «Матеріали до української бібліографії» наповнювалися різноманітними темами та науковими проблемами, що висвітлювали наукові здобутки членів бібліографічної комісії. Саме у цих виданнях чимало матеріалів були опубліковані вперше, пізніше увійшли у до складу бібліографічного покажчика.

Ще одним виданням НТШ був місячник історії і культури «Стара Україна», який видавався спільно бібліотекою і музеєм Товариства. Цей журнал виходив лише два роки, але містив багато цінного матеріалу, виявився доволі продуктивним з огляду на публікаційну активність членів комісії. Особливо цінний часопис тим, що у кожному номері подається, крім основних статей, розлога бібліографія, пов'язана з тематикою того чи іншого випуску, а також постійні розділи «Хроніка» – рубрика, що інформувала

наукову громадськість й інших зацікавлених про діяльність НТШ, зібраннями, публікаціями та «Ukrainica» – нові видання української бібліотечної, музейної, архівної справи. Редактором журналу був директор книгозбірні НТШ, історик, заступник голови бібліографічної комісії – І. Кривецький. «Старої України» вийшло 24 номери [608, с. 4].

Особливої уваги заслуговують праці І. Крип'якевича, такі, як «Папір українських друків І. Федоровича» [609, с. 45–46], «Могила І. Виговського» [610, с. 84–86], «Мемуари українців XVI–XVIII ст.» [611, с. 126–131], «Екслібрис на Україні в XVII–XVIII ст.» [612, с. 17–19], «Микола Костомаров» [613, с. 92–98]. Ґрунтовну працю з нагоди 182-ої річниці смерті П. Орлика опублікував І. Борщак. Автор подав бібліографічні дані, нові документи про життя, місце знаходження могили гетьмана [614, с. 108–109]. Вийшли ще такі статті цього науковця, як «Анна Ярославна – королева Франції» з портретом Анни Ярославни, її гербом і власноручним підписом [615, с. 99–103], «Діярій Пилипа Орлика» [616, с. 134–136], «Пилип Орлик. Вивід прав України» [617, с. 1–9].

Праця Я. Гординського присвячена історії української культури «Слідами старої української культури» – зв'язків української культури з ренесансом часів Б. Хмельницького та П. Дорошенка [618, с. 9–10], культури книгописання в Україні, як рукописної, так і друкованої [619, с. 104–108]. І. Кривецький працював над різною тематикою, присвятив свої праці започаткуванню друкарства й мемуаристики в Україні. Він дослідив могилу князя Лева, могилу І. Федоровича у Львові, пам'ятки про Т. Шевченка. Він вивчав історію Галичини і Волині. Друкувалися у часописі «Стара Україна» ще такі статті І. Кривецького, як «Спомини І. Федоровича про початки друкарства на Україні» [620, с. 35–37], «Надгробні камені Федоровичів у Львові», «Доля надгробного каменя І. Федоровича» [621, с. 48–54], «Український некрополь» [622, с. 75–81], «З трагедії великих могил на Україні», «Могила князя Львова» [623, с. 82–83], «Початки української мемуаристики XI–XII ст.» [624, с. 119–120], «Королівство Галичини і

Володимирії 1772–1918 р.» [625, с. 19–25], «Пам'ятки по Т. Шевченкови у Львові» [626, с. 42–46].

Зацікавлення надгробним каменем І. Федорова і його сина мав Б. Михайлович, який присвятив цій темі статтю «Наукове зацікавлення надгробним каменем І. Федоровича» [627, с. 51–53], «Надгробний камінь сина І. Федоровича» [628, с. 54–62]. Низка науковців вивчають і досліджують місце знаходження могил українських князів, гетьманів. Так, В. Антонович дослідив історію могили гетьмана І. Мазепи – «Могила І. Мазепи» [629, с. 86–87]. В. Липинський – «Могила Б. Хмельницького» [630, с. 83–84], М. Грушевський – «Могила Володимира Великого» [631, с. 82–83].

Історію Львова з княжих часів, історію церков, цвинтарів досліджував В. Карпович, на цю тематику друкуються такі його статті, як «Старий Львів. Княжа доба» [632, с. 6–8], «Старий Львів. XIV–XVIII ст.» [633, с. 101–104], «Львівські цвинтарі» [634, с. 89–92]; у статті описаний стан тогочасних цвинтарів (Личаківського, Янівського) відкриття єврейського та інших старих цвинтарів. Стаття «Старий Львів» виходила з продовженням у наступних номерах, у статті висвітлювалися особливості архітектури, розташування церков старого Львова, неіснуючі й знищені храми [635, с. 88–92].

Журнал «Стара Україна» за короткий час свого існування подавав цінний і ґрунтовний матеріал з різної тематики. До роботи над часописом долучилися Д. Дорошенко, І. Крип'якевич, М. Кордуба, І. Кривецький та багато інших. Вони працювали над історією друкованого слова в Україні, проблемами історіографії, мемуаристики, історії культури, різнопланово інформували про традиції окремих українських земель, подавали описи історичних пам'яток України, малярства тощо.

Переважаюча більшість комісій НТШ займалася дослідженням питань українознавства. Для координації і планування їх діяльності виникла ідея створення Інституту українознавства 28 квітня 1937 р. складено план створення такого закладу [215, с. 30–31]. Виділ НТШ 13 січня 1936 р.

прийняв ухвалу про організацію у НТШ Інституту українознавства. У зв'язку з цим проектом виникла ідея заснувати окремий науковий журнал, присвячений проблемам українознавства. Планувалося публікувати 10 випусків цього журналу щорічно. Крім основних статей, кожен номер мав містити огляд літератури, рецензії, хроніку. Деякі статті планувалося друкуватися з резюме німецькою, англійською, французькою, італійською мовами. 2 березня 1938 р. Наукова рада НТШ, заручившись підтримкою української кооперації, приймає рішення видавати цей вісник, відповідно створила тимчасову комісію у складі І. Раковського, В. Сімовича, Є. Пеленського для вирішення організаційних питань. «Сьогочасне і минуле» – так називали цей українознавчий вісник, який видавало НТШ за підтримки Центросоюзу. Редактором журналу був професор І. Раковський, головою колегії референтів, професор В. Сімович [307, арк. 8].

На жаль, вийшло лише дві частини вісника, багато наукових праць готувалося до друку, однак Друга світової війна, що розгорілася в Європі, стала на заваді їх виходу у світ. У віснику містилися статті з усіх сфер українознавства: археології, історії, літературознавства, історії українського письменства, української мови, етнографії, господарства українських земель, природознавства України, з техніки; культурного, наукового, мистецького, господарського й технічного життя; рецензії на українознавчу літературу; хроніку з наукового, мистецького, господарського й технічного життя тощо.

У першому номері «Сьогочасне і минуле» Я. Пастернак подав до друку статтю з археології України «Перші розкопки на «Золотому Тоці» у Крилосі» стаття містить фотографії з розкопок – останньої мурованої кухонної печі, бронзових хрестів XI ст. та ін. Усі знайдені матеріали призначались для археологічного музею НТШ [636, с. 5–15].

Празький науковець О. Мицюк подав статтю на етнографічну тематику «Мадяризація закарпатських українців за дуалізму» [637, с. 16–23]. У цьому ж випуску виходить стаття І. Крип'якевича «Відвічна «вісь» України» [638, с. 24–29]. Порівняльному аналізу сільського господарства в радянській

Україні і світі, присвячується стаття К. Мацієвича [639, с. 55–62]. О. Луцький подав працю «Наша кооперація», у якій детально описав стан торгівлі і кооперації в Україні [640, с. 63–70]. І. Свенціцький досліджував витоки й ідеї культурно-національного руху в XVIII–XIX ст. у Закарпатті й Галичині. Цій тематиці присвячується його стаття «Культурно-національний рух на Закарпатті і в Галичині в XVIII–XIX ст.» [641, с. 30–37]. В. Січинський у статті «Мистецтво як засіб національного виховання» вказував на особливе значення культури і мистецтва у формуванні особистості як основного чинника національно-патріотичного виховання [642, с. 47–54]. В. Кубійович, перебуваючи у Кракові, надіслав свій науковий доробок, для вісника на тему «Із актуальних антропогеографічних проблем Закарпаття» [643, с. 71–78].

У другому номері вісника «Сьогочасне і минуле» О. Лотоцький із Варшави подав до друку статтю, присвячену релігійній приналежності української нації – «Схід і Захід у проблемі української культури» [644, с. 3–15]. М. Антонович із Бреслава надіслав статтю «Козацький проект Василя Капніста». У ній висвітлено один з епізодів змагань Української держави за політичну самостійність [645, с. 6–22]. С. Гординський опублікував статтю, присвячену течіям закарпатської поезії, на основі аналізу творів В. Гренджи-Донського і Ф. Могіша [646, с. 23–32]. І. Зілинський виділив чотири групи у мові закарпатських українців. [647, с. 33–40]. Особливістю цього поділу було те, що в основі лежав політичний підхід, а не мовно-літературний.

В. Садовський присвятив статтю господарській структурі, характеру соціально-економічних відносин, дав оцінку стану господарства перед Першою світовою війною, описав умови життя в українському селі. Автор пропагував ідею створення Української господарської ради [648, с. 41–53]. В. Лопатюк видав статтю «Минуле й сьогочасне української молочарської кооперації» [649, с. 54–58]. В. Огоновський подав кількість українського населення, у відсотках у Словацькій державі [650, с. 59–63].

Третій-четвертий номери вісника приурочений життю і творчості Т. Шевченка, до 125-х роковин від дня його народження. П. Лушпинський

опублікував статтю «Шевченко й Белінський», присвятивши її сприйняттю В. Белінським поезії Т. Шевченка, зокрема рецензії російського критика на «Кобзар» [651, с. 5–22]. Є. Пеленський – «До проблеми класицизму в Шевченковій творчості» [652, с. 23–31]. М. Рудницький подав статтю «Шевченко в перекладах на чужі мови» про визнання творів Кобзаря в усьому слов'янському світі. Слідом за російськими перекладами з'являються переклади творів Т. Шевченка польською мовою, а невдовзі – чеською, болгарською й іншими мовами. Захоплені відгуки про його поезію стимулювали прагнення не тільки ознайомити читачів з творчістю українського поета, але й освоїти його традиції [653, с. 32–38]. В. Сімович присвятив статтю особливостям написання творів Т. Шевченка, мові, стилю – «Дещо про Шевченкову архаїзовану мову» [654, с. 39–51]. Науковець із Праги П. Богуцький – «Фальсифікатори Шевченка» [655, с. 52–63]. П. Зайцева – «Два останні автопортрети Шевченка» [656, с. 64–76]. І. Раковський – «Антропологічна характеристика Шевченка» [657 с. 77–83]. Л. Білецький – «Т. Шевченко і П. Куліш їх взаємини у світлі новішої історично-літературної критики» [658, с. 84–94]. В. Щурат «Шевченкові «Поминки» [659, с. 95–103]. Д. Антонович – «Чотири редакції «Назара Стодолі» [660, с. 104–114]. Д. Лук'янович – «Ідеологічне наświetлення Шевченка в новіших дослідників» [661, с. 115–121].

Отже, вісник українознавства «Сьогочасне і минуле» був наповнений дослідженнями, працями з українознавства. Для співробітництва в журналі дали згоду 134 науковці, досвідчені спеціалісти з різних сфер українознавчих дисциплін.

«Збірник філологічної секції» призначався для ознайомлення читачів із фундаментальними працями з української мови і літератури, біографіями визначних діячів української культури, їхніми творами, листуванням. До 1937 р. опубліковано 23 томи [215, с. 59]. Філологічна секція ухвалила рішення у 1918 р. видавати праці комісії класичної філології комісії, але виданий був лише один випуск у 1919 р. [662]. У 1931 р. при філологічній

секції утворюється «комісія шевченкознавства», яка започаткувала видавництво власних видань. Праці присвячувалися висвітленню творчості й особистості Т. Шевченка. «Комісія шевченкознавства» опублікувала лише два випуски. У першому випуску І. Брик аналізував поему «У бога за дверима лежала сокира» і акварельну роботу «Святе дерево» [663]. І. Борщак присвятив статтю історії українсько-французьких взаємин [664].

Для повних і критичних видань провідних українських письменників при філологічній секції НТШ засновується «Українсько-руська бібліотека», яка мала служити громадськості не лише для детального ознайомлення із творчістю видатних майстрів слова, але й основою наукових досліджень над ними. Усього вийшло 8 томів [23, с. 62]. В «Українсько-руській бібліотеці» читач мав можливість вперше ознайомитися з повним зібранням творів української літературної класики. Поява цих творів та інших праць з історії, культури, мови, етнографії відіграла важливу роль у піднесенні української національної самосвідомості, а ознайомлення з цими виданнями усіх верств населення. До 1938 р. вийшло 32 томи [5, с. 14].

Органом лікарської комісії НТШ і Українського лікарського товариства у Львові став «Лікарський вісник». У рамках якого вперше почав генеруватися україномовний науковий продукт у сфері точних наук. Цей часопис був корисний тим, що ознайомлював широке коло читачів із новинками медицини, методикою лікування, новими лікарськими препаратами [275, с. 315].

«Праці географічної комісії», утвореної при математично-природописно-лікарській секції виходять з 1935 р. Головою географічної комісії був В. Кубійович, заступником – Ю. Полянський. Комісія приймала активну участь у підготовці і виданні атласу України. У цьому випуску друкують свої наукові праці такі автори, як Ю. Полянський, В. Кубійович, В. Січинський, В. Огоновський. На жаль, але випуск «Праці географічної комісії» вийшов єдиний раз [306, с. 20–21].

Місячник «Українська музика» при підтримці НТШ видавав «Союз українських професійних музик» у Львові. У 1939 р. редакцію журналу переведено зі Стрию до Львова, і з того часу журнал став виходити у співпраці з музикологічною комісією НТШ. Головою комісії був С. Людкевич, комісія належала до історично-філософської секції товариства. Редактором журналу був З. Лисько. У 1939 р. вийшло чотири номери цього журналу [23, с. 83–84].

Отже, членами НТШ написано й опубліковано українською мовою, у різних виданнях Товариства, значну кількість наукових праць з історії України, літературознавства, етнографії фольклору, археології, археографії, бібліографії, історіографії, медицини, фізики, права, статистики та багатьох інших дисциплін. Видано неопубліковані раніше історичні джерела. Видавнича діяльність НТШ, на той час мала визначне політичне і громадське значення. Вихід у світ наукових праць з різних галузей науки справив значний вплив на формування громадської свідомості, активізацію національно і культурно-просвітницького руху.

4.4. Видання «Української Загальної Енциклопедії»

Багато цікавих планів у розвитку наукової культури нації передбачалося здійснити НТШ, його новообраному керівництву і значному творчому колективові. Значні сподівання щодо вдосконалення діяльності Товариства покладалися на його членів, набули ваги наукові напрямки, пов'язані з точними науками, організовувалися нові музеї, природничі заповідники, особливі надії, покладалися на роботу друкарні, бібліотеки, музеїв, книгарні і звичайно, на видавничу сферу інституції, планувалися масштабні видавничі проекти [37, с. 5].

У міжвоєнні роки НТШ розгорнуло активну видавничу діяльність. Важливим досягненням інституції в боротьбі за визнання українців як окремої нації, яка має свою самобутню культуру, зокрема й власну науку, було видання першої УЗЕ. Організатором української енциклопедичної справи є всі підстави вважати професора І. Раковського.

Видання власної енциклопедії завжди вважалося своєрідним рівнем цивілізованості, важливим атрибутом національного престижу. З початку систематичних студій українознавства постала й ідея створення загального довідника про Україну, що його згодом було названо енциклопедією – довідково-науковим виданням, яке містило б найдостовірнішу інформацію з усіх або окремих галузей знань. Енциклопедія відображала б рівень науки і культури своєї епохи, подавала б об'єктивну інформацію про державу і народ, що у ній проживав.

До часу видання першої української енциклопедії існували деякі довідники українознавства. Чимало українознавчих матеріалів зібрано у декількох загальних енциклопедіях. Найбільше українознавчого матеріалу було у російському «Энциклопедическом словаре» Блокгауза і Єфрона [665, арк. 1–85]. Хоч це була загальна енциклопедія, у ній містилося багато даних про історію Росії й Російську імперію. Разом з тим, там було чимало матеріалу, що стосувався географії, природи, історії й економіки українських земель, які входили до її складу. Статті на суто українську тематику писали здебільшого українці, серед них І. Франко, який подав значний огляд української літератури. Статтю присвячену Т. Шевченку підготували М. Сумцов, М. Василенко, Д. Багалій, А. Кримський, І. Лучицький, В. Науменко, П. Житецький, П. Тутковський, Д. Граве та інші. Іншою російською енциклопедією, що містила багато українознавчого матеріалу був «Энциклопедический словарь Гранат», який вийшов у декількох виданнях, останнє видано упродовж 1910–1948 рр. у 58 томах. У цій енциклопедії вміщено праці таких українців, як Б. Грінченка, М. Василенка, П. Ляшенка, В. Грекова, А. Кримського, О. Білецького [27, с. 57].

Дещо менше українознавчого матеріалу подано у польських енциклопедіях, з яких найбільшою була енциклопедія С. Оргельбрандта, що вийшла у 18 томах упродовж 1898–1904 рр. у Варшаві. У цій енциклопедії, при висвітленні історії Польщі йдеться не тільки про етнічні польські землі а й білоруські, литовські і частину українських, які входили до складу Речі Посполитої [666].

Першою енциклопедією українознавства був збірник «Украинский народ в его прошлом и настоящем», виданий за редакцією М. Грушевського упродовж 1914–1919 рр. Цей збірник вийшов у двох томах у Санкт-Петербурзі з тим, щоб росіяни мали змогу отримати інформацію про умови життя українців їх проблеми. Планувалося видати ще два томи цього видання, однак на заваді цьому стала Перша світова війна [666].

У 20-х рр. ХХ ст. цей довідник був бібліографічною рідкістю. Стаття одного з авторів Ф. Вовка вийшла у Празі в 1927 р., видана у перекладі під назвою «Студії з антропології й етнографії». Збірник «Український народ» мав велике значення для українського національного відродження у той час, як у Західній Україні, так і за її межами, і не втратив по сьогодні.

Першою загальною україномовною енциклопедією стала «Українська Загальна Енциклопедія – книга знань», видана у трьох томах. У 1930 р. в Коломиї створено колектив видавничої спілки під керівництвом В. Микитчука й С. Слюсарчука [667, с. 6]. Початково членами спілки були І. Раковський, В. Микитчук, І. Герасимович, Я. Барнич та інші. Обов'язки головного редактора покладалися на І. Раковського, людину зі значними енциклопедичними знаннями, що цікавилася різноманітними сферами науки [47, с. 38].

Питання видання УЗЕ серед української інтелігенції, учителів, виникло ще до Першою світовою війною. Така книга була необхідною для шкільної і студентської молоді. Українське суспільство радо сприйняло звістку про появу першої енциклопедії українською мовою. Зі значним заохоченням купувало цю книгу, хоча її ціна була досить високою від 216 (у зошитах) до

270 (шкіряній палітурці) зл., що приблизно дорівнювало місячній зарплаті учителя. УЗЕ стала, як і кожна енциклопедія, книгою знань українською мовою з найдостовірнішою інформацією про Україну і український народ [24, с. 64–65].

Упродовж 1930–1935 рр. під керівництвом І. Раковського та завдяки праці членів редакційної комісії В. Дорошенка, М. Рудницького, В. Сімовича видана «Українська Загальна Енциклопедія – Книга знань». Інформація в УЗЕ подана у формі гасел, вона містила 34 тис. статей 136 авторів. Так, у роботі над випуском першого тому працювали Я. Пастернак з археології, з всесвітньої історії – І. Крип'якевич, С. Наріжний і П. Феденко. Багато місця присвячено періоду визвольних змагань й українським арміям, без УЗЕ значна кількість біографічних нотаток з цієї доби пропала б. Над розкриттям цієї тематики працювали О. Думін, К. Купченко, Л. Лепкий, Д. Паліїв, П. Феденко.

Над висвітленням історії Греко-католицької церкви працювали Г. Костельник, Я. Левицький, Православної церкви – професор В. Біднов. Над класичною старовиною працював О. Роздольський. Над перекладом іноземних слів працював М. Рудницький. Академік С. Дністрянський допомагав укладу гасел загального права, українських і церковних – М. Чубатий. Українцям на чужині присвятив свою працю І. Борщак. Над створення назв з філософії співпрацювали професор І. Мірчук і Д. Чижевський. Ілюстрації і картографічну частину уклав І. Федів [668, с. 1–1311].

Містила УЗЕ інформацію про стан точних наук – математику, фізику [669, арк. 33–34], хімію, астрономію [669, арк. 16], економіку [669, арк. 11–12], а також філософію [669, арк. 21, 28–29, 31–32], театр [669, арк. 20], музику [669, арк. 37–38], педагогіку [669, арк. 7–10], психологію, критику, теорію поезії [669, арк. 30].

Близько 8000 українознавчих назв, багату інформацію та особливе самостійне значення мав відділ «Україна». Над його створенням кожен з

авторів відповідав за певну сферу українознавства. Так, І. Крип'якевич тлумачив походження назви «Україна», висвітлював історію – Галичини до 1772 р., В. Сімович працював над історією української філології, фонологічним описом. Історію Буковини до 1775 р. і до 1918 р. розкривав М. Кордуба, Закарпаття – К. Панькевич, Галичини – К. Левицький, І. Кедрин [670, арк. 1].

Над історією створення та діяльності армії УНР – В. Петрів і С. Колосовський, флоту – С. Шрамченко, УГА – О. Думін [670, арк. 1 зв.]. Історію театру розкривав Д. Антонович, музейництва – Святицький, мистецтва, архітектури, різьби, кераміки – Я. Пастернак. Над проблематикою освіти і культури працювали В. Дорошенко – історія і сучасний стан Наддніпрянщини, М. Терлецький – Галичини, П. Когут – Буковини, К. Панькевич – Закарпаття, Островський – північно-західні землі. Тему шкільництва розкривав В. Біднов, школи УНР, радянської України – Л. Білецький, Галичини – І. Герасимович, шкільну освіту в еміграції в ЧСР – В. Сімович, у таборах Польщі – В. Садовський, Франції – І. Рудичів, Закарпаття – І. Панькевич, приватну і вищу освіту в Галичині – В. Мудрий, початкову і середню – І. Герасимович [670, арк. 2–3].

Історію жіночого руху висвітлювала К. Малицька, фізичне виховання – С. Гайдучок, суспільну гігієну – М. Паньчишин. І. Борщак публікувався у розділі мазепинська політична еміграція, П. Феденко – еміграція УНР, Л. Перфецький – еміграція ЗУНР. Поняття «філософія» трактував Д. Чижевський, «філателія» – Є. Вировий, «гроші» – В. Біднов, М. Гнатишак, кіно – Д. Кренжаловський, робітниче питання – Д. Квасниця [670, арк. 3–4].

Отже, редколегія першої УЗЕ мала на меті у трьох томах подати якомога більшу кількість назв у формі зібраних матеріалів «Україніка», що містили б найновіші відомості про видатних діячів, важливі дати, події, тлумачити досягнення в усіх сферах людського знання. УЗЕ – укладена на зразок кращих іноземних енциклопедій з використанням європейських методів і джерел.

Перша українська енциклопедія мала поєднувати чітко окреслену науковість та справжню популярність, щоб задовольнити потреби фахівців і найширшу громадську аудиторію. У передмові до першого тому редколегія наголошувала на тому, що «енциклопедія призначена для всіх, а не для одного суспільного класу, партії або гуртка, повинна подавати відомості по змозі безпосередньо, без ніякої оцінки та особистого освітлення». Така об'єктивність притаманна, справді усім матеріалам у цій енциклопедії [671, с. 62–65].

Вихід першої енциклопедії українською мовою, пов'язаний зі значними труднощами. На той час в Україні не було повного енциклопедичного словника української мови, спеціальних енциклопедій окремих наук, з багатьох галузей науки не було загальноприйнятих термінів. У роботі над УЗЕ давалися взнаки відсутність постійних працівників у редакційному бюро, причина цьому – надто скромні фінансові можливості. Навіть члени редакційної колегії працювали лише на половину ставки. Скромні були й авторські гонорари. М. Рудницький у статті «Якої нам треба Енциклопедії» зауважував, що «нелегко зібрати усіх запрошених до співпраці, співробітництво не виплачується нікому, ні матеріально ні морально» [672, с. 4]. Вимоги до першої УЗЕ були високими, вона мала поєднувати науковість і популярність та задовольнити потреби широкої громадськості, «має дати якнайбільшу кількість фактів і якнайточніше пояснення якнайбільшій кількості понять» [673, с. 4], «має бути написана загальнодоступно, в наш вік залитий чужими словами, в якійсь мірі мусить заповнити прогалину в праці інтелігентів із усіх професій» [672, с. 3]. Загалом видання вдалося [47, с. 38].

Працю авторам полегшував той факт, що вони й редактори мали можливість користуватися багатими фондами бібліотек Львова, Праги. Цінний матеріал, матеріали і літературу містила бібліотека НТШ. Багато часу роботі над УЗЕ віддавали автори, які проживали за кордоном, в еміграції, зокрема у Празі і Подєбрадах. Вони не були обтяжені заробітчанською працею, тому мали можливість віддатись праці над УЗЕ [44, с. 501].

Професор І. Раковський повністю зосередившись над підготовкою до видання УЗЕ, як головний редактор цього видання, провадив значну кореспондентську роботу з багатьма відомими українськими культурними й науковими діячами. Професор В. Сімович у листі до І. Раковського писав про те, що енциклопедія – це «унікальна праця, що увібрала в себе інтелектуальність української національної еліти». Це був справжній значний внесок в українську культуру [44, с. 92–93].

Під час перебування В. Сімовича у Празі впродовж 1930–1933 рр. він організував «празьку групу» співробітників із українських учених, що перебували в еміграції (Л. Білецький, В. Антонович, В. Січинський та інші) для редагування УЗЕ. В. Сімович організував й координував роботу «празької групи» співробітників енциклопедії: підбирав авторів, розподіляв між ними гасла, редагував готовий матеріал, пересилав його до Львова [44, с. 39].

В. Сімович заперечував прийнятті львівською редакційною групою вікові обмеження щодо вміщених у енциклопедії персоналій, аргументовано доводив, що основним критерієм мав бути не вік, а вагомість зробленого для української науки і культури [665, арк. 1].

Перевіряючи редагований матеріал, В. Сімович через правописні питання, був змушений пристосовувати матеріал до харківського правопису. У своїх мовно-правових зауваженнях він обстоював думку про те, що в УЗЕ правописні принципи, мали б ґрунтуватися на звуковій системі української мови, її історичних традицій, щоб відображати «дух» мови [665, арк. 1].

Для наукової еліти УРСР УЗЕ вважалася виданням українського буржуазного націоналізму, незважаючи на свою виважену об'єктивність, до найбільш «крамольної» антирадянської літератури, яку повсюдно знищували.

У четвертому томі 16-ти томної УРЕ, яка вийшла тільки наприкінці 50– на початку 60-х рр. ХХ ст. подана упереджена оцінка вартості УЗЕ в культурній історії українського народу. Автор звинувачував УЗЕ в тому, що

вона не була енциклопедичним виданням, принижуючи подвижницьку працю членів НТШ [21, с. 72].

На жаль, дуже обмежені, невеликі розміри УЗЕ не давали можливості вмістити найгрунтовніші відомості, подати інформацію про важливі події й відомих осіб. Наприклад, біографічні дані про М. Грушевського становили 56 рядків, І. Франку – 36, Т. Шевченку – 32, Б. Хмельницькому – 20, І. Мазепі – 19, митрополиту А. Шептицькому – 18, В. Липинському – 18 [674, арк. 1–2].

Праця над виданням УЗЕ проводилася у складних умовах. Редакція містилася у Львові, адміністрація – у Коломиї, а друкарня – у Станиславові. Значна за обсягом робота проводилася у помешканні І. Раковського у Львові, (вул. Листопадова, 31 – примітка автора). Вдома у редактора знаходилися матеріали, надіслані різними авторами, карточки назв майбутньої енциклопедії.

Найбільш активними працівниками у редагуванні нової енциклопедії були професор В. Сімович, доктор І. Федів, професор В. Дорошенко та постійний секретар І. Бедрило. Незважаючи на фінансові проблеми, розчарування, І. Раковському вдалося довести видання до завершення. Головний редактор замість затвердженого в угоді прибутку – отримав п'ять комплектів УЗЕ [47, с. 43].

Редакційна колегія у вступному слові до УЗЕ, усвідомлюючи недоліки видання, констатувала факт, щодо помилок та пропусків твору, закликала читачів подавати до відома редакції знайдені ними неточності «Складення першої енциклопедії скрізь пов'язати з великими труднощами... Досі не маємо повного енциклопедичного словника нашої мови, ані спеціальних енциклопедій поодиноких наук; у не одній ділянці не маємо загальноприйнятих термінів, а багато з них є в пливкому стані.

Дуже обмежені, невеликі розміри нашої Енциклопедії не давали нам змоги вмістити стільки назв і оглядів, як цього бажали би знавці поодиноких ділянок знання крім цього при обмеженому об'ємі нелегко вдержати міру й визначити точні межі поодиноких ділянок, а навіть гасел.

Перша наша Енциклопедія мусіла поєднати два різні завдання: популярність і науковість. Енциклопедія призначена для всіх, а не для одної суспільної класи, партії або гуртка, повинна подавати всі відомості по змозі безсторонньо, без ніякої оцінки та особистого освітлення» [675, арк. 1–4].

Варто зазначити, що УЗЕ стала основою для «Енциклопедії Українознавства», що вийшла у 13-ти томах за редакцією В. Кубійовича.

УЗЕ – це тритомник обсягом 3933 сторінок, у якому специфічно висвітлено матеріал з позицій об'єктивності. Невтомна праця редакційної колегії під керівництвом І. Раковського, цього, без сумніву, видатного подвижника української культури, мала заповнити значну культурницьку прогалину. Співробітники, авторський колектив УЗЕ, ця невелика когорта осіб, здійснила подвижницький задум для забезпечення здійснення ідей культурної нації.

У післямові до видання, редколегія УЗЕ, підсумовуючи і аналізуючи результати своєї праці, дякувала за спільне зусилля співробітникам і прихильникам справи зауважувала «Книга знання» скінчена, й ми передаємо її українській Громаді до вжитку. Коли вона вийшла не така довершена, як ми всі бажали цього, то тут винні вже ті непереможно важкі обставини, серед яких цей твір повстав.

Багато думок насувається, коли тільки згадаємо, як творилася ця книга, яким був її первісний план, що згодом мусив мінятися, як уже серед самої праці доводилося все наново й наново продиктувати деякі справи на око дрібні, але ж для цілого твору, далеко не байдужі». «...Треба було творити особливий лексиконовий стиль, устійнювати номенклатуру й термінологію, підбивати під сучасний стан цієї такої важної для українського культурного життя ділянки, треба було на всі боки вести листування, щоб дістати потрібні відомості, неодноразово перевертати цілі бібліотеки й архіви...» [675, арк. 3].

УЗЕ – це фахово ілюстроване видання, написане живою, образною мовою. У ньому вміщені чудово виконані географічні карти, різноманітні таблиці, які вдало доповнюють текстову інформацію. Основний принцип

видання – виклад науковий, вільний від політичних пристрастей, оцінок історичних подій. Видання першої УЗЕ було значною подією в українському культурному житті. Ненав'язування певної точки зору, подача читачу фактів і спектр суджень, саме з такою метою видавалася УЗЕ. Як наголошували видавці «Книги знань» – «... що вартість цієї книги у тому, що вона буде творити основу до окремих словників, енциклопедій, поодиноких ділянок знання. Це ж перша в нас синтеза знання про нашу Землю й наш Народ» [675, арк. 4].

Підсумовуючи викладений матеріал підкреслимо, що послідовна й цілеспрямована наукова діяльність Товариства, члени якого вважали, що тільки завдяки розвитку української науки, збільшення масштабів науково-просвітницької діяльності, ознайомлення з її досягненнями різних верств українського суспільства, можна відродити національну самосвідомість.

Науковий доробок інституції – взаємодія із закордонними українськими установами, участь у наукових конференціях, з'їздах, вдосконалення наукових напрямків роботи, розбудова системи українознавчих знань у галузі історії, мови, літературознавства, географії, фольклористики, етнографії та інших дисциплін.

Завдяки видавничій діяльності НТШ стала можливою поява на сторінках наукових збірників архівних матеріалів, бібліографічних заміток, оглядів, ґрунтовних праць з різноманітної тематики. Вийшла друком перша Українська Загальна Енциклопедія. Загальний видавничий доробок НТШ, що був пріоритетним напрямом роботи, станом на вересень 1939 р. становив майже 1200 томів збірок, монографій, часописів, публікацій.

ВИСНОВКИ

НТШ – найстарша наукова інституція в Україні, центр української наукової думки, що об'єднувала видатних українських вчених, основа наукового руху в Західній Україні у міжвоєнне двадцятиліття, представник національної науки на міжнародних конференціях, семінарах, академіях, виконувало функції всеукраїнської академії наук й визначало основні напрямки пріоритетних досліджень широкого діапазону.

НТШ посідало визначне місце в науковому і громадському житті Західної України у міжвоєнний період. Значимість цієї тематики полягає у тому, що досвід діяльності товариства та його взаємини із різноманітними науковими установами та організаціями, розбудова власних структур, налагодження всебічної наукової праці є важливим завданням української історіографії.

Важливим аспектом у науковому і видавничому житті міжвоєнного періоду виступала діяльність НТШ. Товариство вважалося неофіційною академією наук, формуючи національну свідомість українства виховуючи його у національному і державницькому дусі. Незважаючи на переслідування і заборони польської влади НТШ зуміло вистояти, консолідуючи навколо своїх ідей широкий загал українства, втілюючи основну мету своєї діяльності в суспільне життя. Головною, пріоритетною для товариства була діяльність, спрямована на розвиток науки, як рушійної сили відродження української нації, зокрема науки, як компонента національної культури.

Основним завданням НТШ були публікація наукових праць у власних серійних та періодичних виданнях з усіх галузей науки, особливо з українознавчих досліджень з історії України, культури, літератури, етнографії, фольклористики, мовознавства, роблячи цим значний внесок у розвиток і популяризацію ідеї відродження нації. У розвитку НТШ важливе місце посідали й інші установи, що входили у структуру товариства, що

вважалися самостійною ділянкою освітньої праці – бібліотека, книгарня, музеї, палітурна майстерня. На різних етапах своєї діяльності, НТШ переживало різні труднощі: фінансову скруту, брак висококваліфікованих працівників, важкі умови праці, що створювало певні проблеми для нормального науково-творчого ритму.

У розвитку НТШ важливе місце посідала бібліотечна справа, яка вважалася самостійною ділянкою просвітньої праці. НТШ досить тісно співпрацювало з іншими науковими організаціями і установами. Музейні старовинні речі, стародруки, альбоми, карти передавали НТШ.

Фінансове становище НТШ у міжвоєнний період було доволі складним, постійно відчувалася відсутність коштів, що було однією з основних причин гальмування розвитку матеріальної бази, оскільки товариство практично не отримувало фінансової допомоги від влади. Головна управа товариства, намагаючись забезпечити розвиток інституції на належному рівні, утворює фінансову раду. Для подальшого активізації наукової роботи утворено наукову раду, в компетентність якої входили питання наукової діяльності.

Важливого значення в умовах бездержавності надавалося заснуванню Українського університету. На противагу ухвалі сейму від 26 вересня 1922 р., яка передбачала створення українського університету це питання так і залишилось невирішеним. Основним мотивом вимог українства було те, що існуючі польські академічні вузи не враховували наукових інтересів усього громадянства, служили винятково задоволенню потреб польського населення. НТШ виступило ініціатором створення нелегального університету. Науковці товариства у тісній співпраці зі студентством намагались знешкодити гальмівний тиск влади, забезпечуючи розвиток освіти, науки, підготовки українських наукових кадрів.

У 1921 р. при НТШ засновані перші інститути – бактеріолого-хімічний та нормальної та патологічної психології, виникли нові комісії шевченкознавства, термінологічна при математично-природописно-медичній секції, науково-технічна при тій же секції науково-агрономічна. НТШ брало

участь у міжнародних з'їздах, конгресах, видало першу тритомну «Українську загальну енциклопедію» під редакцією І. Раковського, вийшов «Атлас України і суміжних країн» В. Кубійовича та «Географія України» під його редакцією.

НТШ – це багатовекторна наукова праця в галузі історії України, літературознавства, етнографії, фольклору, археології, бібліографії та багатьох інших дисциплін, сплавлена у сотні друкованих томів – «Записки НТШ», збірники різних секцій, хроніки, десятки книг у межах історичної, правничої та літературно-бібліотечної серій, серед яких – фундаментальні монографії, неопубліковані раніше збірки документів усього понад 1200 томів, що стали золотим фондом української історичної пам'яті та української культури.

Діяльність товариства нерозривно пов'язана з громадсько-суспільним життям Західної України. Важливе місце у національно-культурному та суспільному житті краю посідало проведення свят, організація масових заходів, імпрез, відзначення ювілеїв товариства, його членів, пам'ятних дат, вшанування пам'яті відомих громадських і культурних діячів. Злагоджена і продумана програма, виступи, читання рефератів давали змогу проводити святкування на належному рівні, що було доказом авторитету і популярності НТШ, його підтримки громадськістю.

НТШ – визначне явище громадського й наукового життя Західної України 1918–1939 рр. Історична практика українського суспільства цієї доби переконливо свідчить про те, що НТШ було центром зосередження та підготовки наукових кадрів. Загалом українська державність початку і середини ХХ ст. значною мірою була результатом багатогранної діяльності Товариства.

З існуванням НТШ пов'язані імена видатних державців, філософів, істориків, правознавців, письменників, архітекторів, лікарів, діяльність яких сприяла духовному збагаченню народу, формуванню його національної свідомості. В НТШ вигострювався розум, формувалась науково-політична

еліта. Не було жодної сфери громадсько-просвітнього та політичного життя в Україні, де б не працювали члени Товариства. Активна громадсько-політична, просвітня діяльність НТШ мала широкий всеукраїнський характер.

Дисертаційне дослідження дозволяє стверджувати, що НТШ було закономірним і об'єктивним виявом української історії і рушійною силою наукового та видавничого руху в Західній Україні у міжвоєнний період.

Вважаємо, що дисертаційна робота може дати поштовх подальшому вивченню різних аспектів національно-культурного руху та суспільно-політичного життя, як у досліджуваному регіоні, так і в Україні загалом.

Зважаючи на актуальність проблеми розбудови громадянського суспільства в Україні не лише пізнавальний інтерес, але й практичну вартість матимуть порівняльні дослідження історичного розвитку наукових, культурно-просвітніх товариств в Україні та різних європейських країнах.

НТШ належить особливе місце у державотворчих процесах міжвоєнного двадцятиліття, забезпечуючи розвиток освіти, науки і культури товариство витворило цінний науковий потенціал. Незважаючи на неоднорідність і суперечності у своєму розвитку, НТШ у міжвоєнний період внесло значний вклад у формування національної науки, пропагуючи й втілюючи у життя її передові ідеї.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барвінський О. Про заснування і дотеперішній розвиток Товариства ім. Шевченка / О. Барвінський // Записки НТШ. – Львів, 1892. – Частина 1. – С. 209–212.
2. Грушевський М. Дотеперішній розвиток Наукового товариства ім. Шевченка / М. Грушевський // Хроніка НТШ. – 1909.– Ч. 1. – С. 3–14.
3. Дорошенко В. Украинская академия наук / В. Дорошенко // Украинская жизнь. – 1912. – № 10. – С. 23–28.
4. Грушевський О. Научное товарищество им. Шевченка и его издания / О. Грушевский. – Санкт-Петербург, 1912. – 67 с.
5. Гнатюк В. Наукове Товариство ім. Шевченка. З нагоди 50-ліття його заснування / В. Гнатюк. – Львів, 1923. – 15 с.
6. Студинський К. Наукове Товариство ім. Шевченка у Львові 1873–1928 рр. / К. Студинський // Записки НТШ. – Львів, 1929. – Т. 150. – С. IX–XVIII.
7. Кубійович В. Історія Наукового товариства ім. Шевченка / В. Кубійович. – Нью-Йорк – Мюнхен, 1949. – 51 с.
8. Дорошенко В. Огнище української науки – наукове Товариство ім. Шевченка / В. Дорошенко. – Нью-Йорк – Філадельфія, 1951. – 147 с.
9. Винар Л. Наукове Товариство ім. Шевченка і Михайло Грушевський (1892–1930) / Л. Винар // Український історик. – 1971. – Ч. 1–2 (29–30). – С. 121–122.
10. Лев В. 100 років праці для науки й нації. Коротка історія Наукового Товариства ім. Шевченка в ЗДА / В. Лев. – Нью-Йорк, 1973. – 45 с.
11. Лев В. Наукова і видавнича праця Наукового Товариства ім. Шевченка / В. Лев // Альманах УНС. – 1973.– С. 55–62.
12. Стахів М. Наукове Товариство ім. Шевченка в краю і в еміграції/ М. Стахів // Альманах УНС. – Джерсі Сіті – Нью-Йорк, 1973. – С. 63–75.

13. Ковалів П. Значення Наукового Товариства ім. Шевченка в історії української науки і літературної мови / П. Ковалів // Альманах УНС. – 1973. – С. 76–80.
14. Стецюк В. У сторіччя Наукового Товариства ім. Шевченка / В. Стецюк // Альманах УНС. – 1973. – С. 38–54.
15. Кубійович В. Наукове Товариство ім. Шевченка у 1939–1952 / В. Кубійович // Український історик. – Нью-Йорк – Торонто – Мюнхен, 1973. – С. 8–18.
16. Чубатий М. Наукове Товариство ім. Шевченка: його минуле і сучасне / М. Чубатий // Америка. – 1975. – Ч. 63–67. – С. 6.
17. Прицак О. Наукове Товариство ім. Шевченка у Львові поміж двома війнами / О. Прицак // Український історик. – 1981. – Ч. 1–4 (69–72). – С. 147–152.
18. Падох Я. Незнищиме Товариство: До 110-річчя Наукового товариства ім. Шевченка / Я. Падох. – Нью-Йорк. – 1983. – 20 с.
19. Кубійович В. З приводу статті О. Прицака про роль Наукового Товариства ім. Шевченка в історії України / В. Кубійович // Сучасність. – 1984. – № 5 – С. 99– 104.
20. Романів О., Грицак Я. Наукове Товариство ім. Шевченка та його внесок у розвиток духовної культури України / О. Романів, Я. Грицак // Матеріали наукового симпозиуму. – Львів, 1990. – С. 68–72.
21. Романів О., Грицак Я. / Наукове Товариство ім. Шевченка: етапи діяльності / О. Романів, Я. Грицак // Вісник Академії Наук України. – 1990. – № 3. – С. 69–76.
22. Мушинка М. У Львові відновлено Наукове Товариство ім. Шевченка / М. Мушинка // Сучасність. – 1990. – № 12. – С. 125–127.
23. Кульчицька Т. Періодичні та серійні видання Наукового товариства ім. Шевченка 1885–1939 рр. / Т. Кульчицька. – Львів, 1991. – 93 с.
24. Кучер Р. Наукове Товариство ім. Шевченка: Два ювілеї / Р. Кучер. – К., 1992. – 111 с.

25. Романів О. Вступне слово / О. Романів // Наукове товариство ім. Шевченка і українське національне відродження: Збірник наукових праць і матеріалів першої наукової сесії. – Львів, 1992. – С. 6–8.
26. Романів О. Наукове товариство ім. Шевченка й Українське національне відродження / О. Романів // Наукове товариство ім. Шевченка і українське національне відродження: Збірник наукових праць і матеріалів першої наукової сесії. – Львів, 1992. – С. 24–35.
27. Жуковський А. Діяльність інституту Енциклопедії Українознавства при Науковому товаристві імені Шевченка / А. Жуковський // Наукове товариство ім. Шевченка і українське національне відродження: Збірник наукових праць і матеріалів першої наукової сесії. – Львів, 1992. – С. 57–65.
28. Головач Ю., Грицак Я. Іноземні вчені-члени НТШ. НТШ і українське національне відродження / Ю. Головач., Я. Грицак // Наукове товариство ім. Шевченка і українське національне відродження: Збірник наукових праць і матеріалів першої наукової сесії. – Львів, 1992. – С. 109–115.
29. Гайда Р., Внесок Івана Пулюя у розвиток європейської фізики / Р. Гайда // Наукове товариство ім. Шевченка і українське національне відродження: Збірник наукових праць і матеріалів першої наукової сесії. – Львів, 1992. – С. 97–104.
30. Єдлінська У. Суспільно-громадська та наукова діяльність академіка Кирила Студинського / У. Єдлінська // Наукове товариство ім. Шевченка і українське національне відродження: Збірник наукових праць і матеріалів першої наукової сесії. – Львів, 1992. – С. 90–97.
31. Головацький І. Іван Горбачевський, учений, організатор науки, громадянин / І. Головацький // Наукове товариство ім. Шевченка і українське національне відродження: Збірник наукових праць і матеріалів першої наукової сесії. – Львів, 1992. – С. 105–109.
32. Прицак О. Чому необхідно відновити Наукове товариство ім. Шевченка у Львові / О. Прицак // Наукове товариство ім. Шевченка і українське

- національне відродження: Збірник наукових праць і матеріалів першої наукової сесії. – Львів, 1992. – С. 35–43.
33. Онопрієнко В. Академія Наук України і Наукове Товариство ім. Шевченка як центри українознавства / В. Онопрієнко // Вісник Академії Наук України. – 1993. – № 12. – С. 51–57.
34. Падох Я. Розвиток Наукового товариства ім. Шевченка в діаспорі: здобутки і проблеми / Я. Падох // Збірник доповідей і повідомлень наукових сесій і конференцій НТШ у Львові. – Львів, 1997. – С. 44–52.
35. З історії Наукового товариства ім. Шевченка. Збірник наукових праць і матеріалів наукових сесій НТШ у Львові. – Львів, 1998. – Т. 10. – 260 с.
36. Романів О. Наукове товариство ім. Шевченка – перша Українська академія наук / О. Романів // Київська старовина. – 1999. – № 2. – С. 49–72.
37. Романів О. 130 років праці для України / О. Романів. – Львів, 2003. – 40 с.
38. Зайцева З. «Записки НТШ». Започаткування та шлях до академічного стандарту 1892–1914 рр. / З. Зайцева // Український історичний журнал. – 2004. – № 2. – С. 104–112.
39. Зайцева З. (закінчення) «Записки НТШ». Започаткування та шлях до академічного стандарту 1892–1914 рр. / З. Зайцева // Український історичний журнал. – 2004. – № 5. – С. 122–134.
40. Рубльов О. Західноукраїнська інтелігенція у загальнонаціональних політичних та культурних процесах 1914–1939 рр. / О. Рубльов. – К., 2004. – 631 с.
41. Гомотюк О. Наукове товариство ім. Шевченка у роки Другої світової війни / О. Гомотюк // Наукові записки. – Тернопіль, 2005. – Вип. 2. – С. 233 – 236.
42. Зуляк І. Діяльність «Просвіти» у Західній Україні в міжвоєнний період 1919–1939 рр. / І. Зуляк. – Тернопіль: «Воля», 2005. – 946 с.

43. Головацький І. Віхи української історії. Матеріали періодичних публікацій. Події, публіцистика, імена / І. Головацький. – Львів, 2006. – 299 с.
44. Білоус М., Терлак З. Визначні діячі НТШ – Василь Сімович. Життєписно-бібліографічний нарис / М. Білоус., З. Терлак. – Львів, 2001. – 179 с.
45. Федорів І. Мирон Кордуба в історії України. До 125-річчя від дня народження / І. Федорів. – Тернопіль, 2001. – 127 с.
46. Григоруk Н. Микола Чубатий як історик України / Н. Григоруk. – Тернопіль, 2003. – 159 с.
47. Головацький І. Визначні діячі НТШ – Іван Раковський. Життєписно-бібліографічний нарис / І. Головацький. – Львів, 2004. – 213 с.
48. Єдлінська У. Визначні діячі НТШ – Кирило Студинський / У. Єдлінська. – Львів, 2006. – 309 с.
49. Лахманюк Т. В. Науково-педагогічна та громадсько-політична діяльність Івана Горбачевського: дис... канд. іст. наук: 07.00.01 / Лахманюк Тетяна Володимирівна; Тернопільський національний педагогічний ун-т ім. Володимира Гнатюка. – Тернопіль, 2007. – 188 с.
50. Кліш А. Кирило Студинський життя та діяльність / А. Кліш. – Тернопіль, 2011. – 219 с.
51. Древніцький Ю. Володимир Старосольський громадсько-політична та наукова діяльність / Ю. Древніцький. – Тернопіль, 2012. – 303 с.
52. **Центральний державний історичний архів України, м. Львів**
Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./
оп. 1.
Спр. 11. Статути, проекти змін статутів, рукописні та газетні статті відносно змін статутів, регламенти роботи товариства та його підрозділів, 48 арк.
53. **Центральний державний історичний архів України, м. Львів**

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 12. Проект зміни статуту. Статут., 71 арк.

54. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 25. Звіти про діяльність товариства від 26 грудня 1937– грудень 1938 р., 17 арк.

55. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 26. Теж від грудня 1938 – грудень 1939 р., 174 арк.

56. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 27. Звітні відомості про діяльність комісій товариства: етнографічної, української літератури, нової історії України та ін., 13 арк.

57. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 28. Довідка про заснування і діяльність товариства, 15 арк.

58. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 36. Протоколи засідань членів правління 1936 – 1942 рр., 81 арк.

59. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 44. Протоколи засідань членів комісії нової історії України та історичної секції товариства (1934 – 1939 рр.), 33 арк.

60. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 49. Протокол засідань членів «комітету музею-архіву визволення України» та Звіт про діяльність за 1922 р., 13 арк.

61. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 67. Листування з українськими представництвами і депутатами сейму про надання субвенцій для відкриття українського університету у Львові, 34 арк.

62. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 74. Листування з Городським староством у Львові про надіслання статуту, переобрання нового складу членів правління, 20 арк.

63. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 75. Меморіал голови управління Левицького В. до членів правління про важкий фінансовий стан, 1 арк.

64. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 78. Звернення українського товариства до світових організацій про ставлення польського уряду до створення українського університету, 4 арк.

65. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 80. Лист до п. м. Польщі про заснування українського університету, 4 арк.

66. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 81. Лист Кураторії Львівського шкільного округу з протестом про заборону вживання слів: «Україна», «український» та ін. в приватних гімназіях, 6 арк.

67. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 94. Звіт директора Національного музею у Львові Свенціцького І. про роботу VII Міжнародного конгресу істориків у Варшаві, XIII Міжнародного конгресу мистецтвознавців у Стокгольмі, 4 арк.

68. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 95 а. Програма підготовки до конгресу української культури у Львові, 18 арк.

69. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 96. Стаття Брика І. Перший з'їзд слов'янських філологів у Празі, 22 арк.

70. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 98. Листування з членами товариства про скликання IV конгресу слов'янських географів і етнографів, зміну назви села Нагуєвичі на І. Франка, видання наукових праць та ін., 158 арк.

71. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 104. Вітальні листи і телеграми громадських організацій Австрії, Чехословаччини та ін. держав з нагоди 50-літнього ювілею товариства, 23 арк.

72. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 123. Листування з орг. комітетами про ведення міжнародних наукових конференцій, з'їздів, конгресів, 95 арк.

73. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 124. Листування з президіями та організаційними комітетами про участь у роботі Міжнародних конференцій і конгресів, 21 арк.

74. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 139. Реферат невстановленого автора «Про технічний факультет Українського університету у Львові», 3 арк.

75. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 142. Листування з українськими товариствами і організаціями закордону про співпрацю, 20 арк.

76. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 154. Відомості на виплату грошей викладачам за лекції та екзамени, 21 арк.

77. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 160. Листування з Академією наук УРСР про обмін науковими виданнями, рукописами, видавництво словника, 66 арк.

78. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 161. Листування з Академіями наук в Ленінграді, Києві та бібліотекою ім. Леніна в Москві про обмін науковими виданнями, 5 арк.

79. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 165. Листування з Польськими та закордонними академіями про співпрацю, том I, 57 арк.

80. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 166. Листування з Польськими та закордонними академіями про співпрацю, том II, 71 арк.

81. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 193. Листування з громадськими організаціями і товариствами про видавництво наукових праць, обмін літератури, проведення ювілейних дат, 56 арк.

82. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 230. Доповідна записка Пеленського Є. Про випуск наукового журналу «Сьогочасне і минуле», 14 арк.

83. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 231. Листування з членами товариства про видання наукових праць, випуск журналу «Сьогочасне і минуле», 17 арк.

84. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 266. Листування з товариством «Просвіта» про організацію читалень, укомплектування бібліотек, розподіл майна, 37 арк.

85. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 275. Листи наукових працівників, вчителів та ін. про пересилку літератури, надання звань дійсних членів, збір коштів, 60 арк.

86. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 362. Листування з Міністерством освіти, Укрлитом про призначення пенсії Кобилянській О., обмін рукописами і науковими виданнями, 21 арк.

87. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 292. Листування з спортивними організаціями «Сокіл Батько», «Великий Луг», «Український спортивний союз» про організацію ювілейних свят, 2 арк.

88. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 349. Листування з синами Франка І. – Петром і Тарасом про надання матеріальної допомоги дружині Франко О., 9 арк.

89. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 350. Листування з українськими організаціями за кордоном про видання творів Шевченка Т. і Франка І. та проведення ювілейних свят, 8 арк.

90. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 361. Листування з кооперативами «Сільський господар» і «Кружком сільської молоді» про збір коштів на пам'ятник Шевченку Т., парцеляцію земельних ділянок в Белелуї та ін., 8 арк.

91. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 363. Листування з Кривецьким І. про роботу бібліотеки товариства і звільнення його з посади директора, 32 арк.

92. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 410. Лист Раковського І. до членів управи про зняття з себе обов'язків голови товариства, 1 арк.

93. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 421. Листи польських і закордонних наукових та громадських організацій із співчуттям з приводу смерті вченого секретаря товариства Гнатюка В., 60 арк.

94. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 432. Заяви робітників і службовців товариства про надання відпусток, одноразової допомоги. Звільнення з роботи та ін., том І, 53 арк.

95. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 436. Членські книжки, свідоцтва, довідки, рукописи статей та ін. особисті документи Дорошенка В., 135 арк.

96. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 501. Листування з фінансовою палатою земельним управлінням та ін. про сплату податків з прибутків друкарні, магазинів, будівель, які належали товариству, 47 арк.

97. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 526. Касова книга, 98 арк.

98. Центральний державний історичний архів України м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 532. Повідомлення організаціям і установам про відновлення діяльності Товариства, 5 арк.

99. Центральний державний історичний архів України м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 537. Книга обліку ювілейних пожертвувань товариству від організацій та приватних осіб, 24 арк.

100. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 546. Статут стипендіального фонду ім. Яніва Броніслава та листування з воєводським управлінням про його затвердження, 13 арк.

101. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 547. Справа про заснування стипендіального фонду ім. Кокорудзів, 46 арк.

102. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 555. Листування з адвокатами, управляючим маєтком Белелуя та ін. про умови здачі в аренду частини маєтку Белелуй, 28 арк.

103. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 556. Звітні відомості про фінансовий і господарський стан маєтку Белелуя та листування з цього питання, том I, арк. 63.

104. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 561. Справа про купівлю-продаж будинків для товариства, 116 арк.

105. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 590. Журнал реєстрації вхідної і вихідної кореспонденції, 35 арк.

106. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 599. Книга обліку прибутків та видатків за видання збірників, 104 арк.

107. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 600. Книга обліку прибутків та видатків редакції журналу «Сьогочасне і минуле», 8 арк.

108. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 616. Листування М. Грушевського з друкарнею товариства про друкування його праць, 155 арк.

109. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 617. Касова книга за 1928–1932 рр., 173 арк.

110. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 628. Протоколи передачі друкарні товариства у державну власність радянську, 1 арк.

111. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 632. Відомості сплати членських внесків в Касу, хворих, співробітників Майстерні, 27 арк.

112. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 633. Трудова угода з Вошаком А. про прийом його на посаду директора політурної майстерні, 7 арк.

113. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 634. Каталоги літератури книгарні товариства, 1927–1928 рр., 21 арк.

114. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 644. Книга прибутків та видатків товариства, 1928–1936 рр., 66 арк.

115. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 652. Бюджет книгарні товариства на листопад 1939 р., 2 арк.

116. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 658. Протоколи засідань членів бібліографічної комісії товариства, 25 арк.

117. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 739. Бібліографічна картки, виписки до покажчика друкованих видань західноукраїнських і закордонних установ, 558 арк.

118. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 746. Протоколи засідань етнографічної комісії товариства, 33 арк.

119. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 776. Стаття невстановленого автора про відкриття Українського Національного музею ім. Шевченка та звіт про діяльність музею, 4 арк.

120. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 781. Списки експонатів Музею історично-воєнних пам'яток товариства, 62 арк.

121. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 782. Перелік експонатів переданих Музею товариством «Сокіл-Батько», 2 арк.

122. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр.783. Статут природознавчого Музею товариства, 2 арк.

123. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр.786. Звіт про діяльність музею історико-воєнних пам'яток за період 20 жовтня 1937 р. по 30 січня 1939 р., 9 арк.

124. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр.787. Статут Музею історично-воєнних пам'яток товариства, 2 арк.

125. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр.796. Положення про заснування і роботу громадських бібліотек, 21 арк.

126. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр.799. Регламент роботи бібліотеки, 16 арк.

127. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 800. Проект регламенту роботи бібліотеки, 6 арк.

128. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 808. Звіт про діяльність бібліотеки за період від 1 липня 1932 р. по 31 грудня 1934 р., 3 арк.

129. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 809. Звіти про діяльність бібліотеки і палітурної майстерні за 1932–1935 рр., 37 арк.

130. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 811. Статистичні звіти про діяльність бібліотеки за 1937–1938 рр., 6 арк.

131. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 821. Доповідна записка директора бібліотеки Кривецького І. про стан бібліотеки, 5 арк.

132. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 825. Доповідна записка Дорошенка В. під назвою «Бібліотека Наукового товариства ім. Шевченка та її потреби», 34 арк.

133. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 858. Списки закордонних видавництв, наукових установ і приватних осіб, з якими відбувався обмін літературою, 53 арк.

134. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 1224. Праця Геродота «Історії». Переклад Огоновського І., 289 арк.

135. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 1290. Стаття Донцова Д. під псевдонімом Девіце «Галицька політика совітів», 16 арк.

136. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 1582. Реферат Левицького С. «Науково-історична діяльність Грушевського М. у 1914–1930 рр. і хитання його поглядів на процес розвитку української історії», 19 арк.

137. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 2194. Автобіографія Грушевського М., 9 арк.

138. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 2237. Автобіографії та особисті документи осіб з прізвищами на літери «А–Г, Л», 137 арк.

139. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 2239. Те ж з прізвищами на літери «П–С», 100 арк.

140. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 2256. Листи до адвоката Ганкевича Л. від посольства УРСР в Польщі про надання окремим особам громадянства СРСР, 14 арк.

141. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 2281. Листи Радченка О., Романюка М., Русова М. до Гнатюка В., 38 арк.

142. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 2483. Програми слов'янських секцій в Цюріху, правила організації, листування з Герценом О. і Огаровим, спогади про Бакуніна М., та ін. матеріали зібрані Драгомановим М., 168 арк.

143. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 2506. Збірник указів імператриці Єлизавети Петрівни. Копії, 104 арк.

144. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 2520. Меморіал об'єднаної української національної ради про введення нових органів управління в Галичині, 23 арк.

145. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 2521. Інструкція Ради міністрів Польщі про евакуацію установ на випадок захоплення їх ворожими військами, 6 арк.

146. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 2522. Проект закону Галицько-Волинської землі, 10 арк.

147. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 2534. Документи про еміграцію українського населення, 35 арк.

148. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 2544. Меморандум Об'єднаної української національної ради про становище Галичини після I світової війни, складений Олесницьким Є., 36 арк.

149. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 2555. Статут Українського Центрального Комітету в Польщі, 4 арк.

150. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 2573. Протокол засідання членів комітету української Християнської організації, 4 арк.

151. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 2605. Звіти про підготовку і проведення VI Міжнародної конференції у Львові від 20. V. 1922 р., 9 арк.

152. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 2706. Список осіб, що вибули із УВШ / Українська вища школа, 1 арк.

153. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 2897. Листи батька, братів, сестер та інших членів родини до Івана Пулюя, 246 арк.

154. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 362 Студинський Кирило, історик мови і літератури, голова Наукового Товариства ім. Шевченка /1923–1932/ , академік ВУАН / 1923–1933, 1939–1941/

оп. 1.

Спр. 61. Тези доповідей, протоколи засідань, листи та інші документи про діяльність Всеукраїнської академії наук у Києві, 207 арк.

155. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 771 Левицький Володимир Йосипович, математик і фізик, педагог, професор Львівського Університету і Педінституту, голова НТШ у Львові. (1849–1938 роки)

оп. 1.

Спр. 18. Запрошення на з'їзди, конференції, наради, збори наукових і громадських товариств, 34 арк.

156. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 310 Український Університет у Львові 1921–1925 р.

оп. 1.

Спр. 1. Документи до історії українського університету, передані Щуратом В., 98 арк.

157. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 348 Товариство «Просвіта», м. Львів

оп. 1.

Спр. 93. Довідка про діяльність товариства і інших українських суспільно-культурних товариств, 93 арк.

158. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 348 Товариство «Просвіта», м. Львів

оп. 1.

Спр. 97. Інформація про діяльність товариства, 3 арк.

159. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 362 Студинський Кирило, історик мови і літератури, голова Наукового Товариства ім. Шевченка /1923–1932/, академік ВУАН /1923–1933, 1939–1941/

оп. 1.

Спр. 55. Статути, листи, касові звіти та ін. документи про діяльність НТШ у Львові, 191 арк.

160. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 328 Редакція Української Загальної Енциклопедії, м. Львів 1930–1935 р.

оп. 1.

Спр. 109. Бібліографічний показник літератури використаної при написанні статей до енциклопедії, 2968 арк.

161. Українсько-руський архів. – Львів, 1939. – Т. 13/14 – 431 с.

162. Матеріали до етнології і антропології. – Львів, 1929. – Т. 21/22. – 372 с.

163. Стара Україна. Часопис історії і культури. – Львів, 1925. – № 6. – 116 с.

164. Сьогочасне і минуле. Вісник українознавства. – Львів, 1939. – № 1. – 136 с.

165. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 779 Редакція газети «Діло» м. Львів 1880–1939 р.

оп. 1.

Спр. 10. Листи установ і організацій та приватних осіб з опротестуваннями статей, опублікованих в газеті, 25 арк.

166. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 406 Редакція газети «Нова зоря», м. Львів 1926–1939 рр.

оп. 1

Спр. 14. Листування з науковими, культурно-освітніми установами, рукописи статей, 45 арк.

167. Державний архів Львівської області

Ф. 110 Львовское городское староство

оп. 4.

Спр. 849. Наблюдательное дело за деятельностью Украинского Университета во Львове, том I., 171 арк.

168. Відділ рукописів Львівської національної наукової бібліотеки ім. В. Стефаника

Ф. 1 Наукове товариство ім. Шевченка

169. Відділ рукописів Львівської національної наукової бібліотеки ім. В. Стефаника

Ф. 206 В. Щурат

170. Відділ рукописів Львівської національної наукової бібліотеки ім. В. Стефаника

Ф. 167 Біографічний словник Левицького І.

171. Відділ рукописів Львівської національної наукової бібліотеки ім. В. Стефаника

Ф. 252 Редакція Української Загальної Енциклопедії

172. Паньківський К. Спогади про НТШ / К. Паньківський // Український історик. – Нью-Йорк – Торонто – Мюнхен, 1978. – Ч. 4. – С. 94–99.

173. Дорошенко В. Іван Франко і Михайло Грушевський / В. Дорошенко // Сучасність. – 1962. – № 1(13). – С. 16–36.

174. Франко-Ключко Г. Іван Франко і його родина. Спомини. – Торонто: Ліга визволення України, 1956. – 130 с.

175. Бібліографія Записок Наукового товариства імені Шевченка / [редактор О. Купчинський]. – Львів, 2003. – 741 с.

176. Наукове Товариство імені Шевченка. Енциклопедія. Том І. – Київ-Львів-Тернопіль, 2012. – 598 с.
177. Грушевський М. Наукова діяльність Товариства ім. Шевченка / М. Грушевський // Діло. – 21 січня 1898. – 6 с.
178. Хроніка НТШ. – Львів, 1922. – Вип. 1–2. – Ч. 65–66. – 102 с.
179. Літописець В. П'ятдесятліття НТШ у Львові і теперішні власті / В. Літописець // Діло. – 15 грудня 1923. – 8 с.
180. Кревецький І. Бібліотека Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові / І. Кревецький. – Львів, 1929. – 16 с.
181. Відозви й комунікати. Поклик до Українського Громадянства // Діло. – 11 грудня 1923. – 6 с.
182. Хроніка НТШ. – Львів, 1926. – Вип. 1–2. – Ч. 67–68. – 176 с.
183. Хроніка НТШ. – Львів, 1930. – Вип. 1–2. – Ч. 69–70. – 135 с.
184. **Центральний державний історичний архів України, м. Львів**
 Ф. 362 Студинський Кирило, історик мови і літератури, голова Наукового Товариства ім. Шевченка /1923–1932/ , академік ВУАН / 1923–1933, 1939–1941/
 оп. 1.
 Спр. 55. Статути, листи, касові звіти та інші документи про діяльність НТШ у Львові (1930 – 1940 рр.), 191 арк.
185. Хроніка НТШ. – Львів, 1935. – Вип. 1. – Ч. 72. – 100 с.
186. Хроніка НТШ. – Львів, 1939. – Вип. 1. – Ч. 74. – 147 с.
187. Загальні Збори НТШ у Львові // Діло. – 28 грудня 1937. – 10 с.
188. **Центральний державний історичний архів України, м. Львів**
 Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./
 оп. 1.
 Спр. 3. Статути Товариства 1892 р., 18 арк.
189. **Центральний державний історичний архів України, м. Львів**

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 795. Міністерство внутрішніх справ Польщі про стан бібліотек і архівів 1928–1929 рр., 3 арк.

190. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 856. Журнал обліку придбаної літератури і періодичних видань від підприємств, товариств 1895–1928 рр., 96 арк.

191. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 897. Листи українських організацій в Бразилії, Канаді, Німеччині, США та інших. про обмін літературою, 40 арк.

192. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 797. Правила користування бібліотекою НТШ 1927 р., 2 арк.

193. Дорошенко В. Українська національна бібліотека / В. Дорошенко. – Львів, 1936. – 24 с.

194. Юркевич О. Джерела комплектування бібліотеки НТШ / О. Юркевич // НТШ у Львові. Бібліотека Наукового товариства ім. Шевченка. Книги і люди у Львові. Бібліотека Наукового товариства ім. Шевченка. Книги і люди. – Львів, 1996. – С. 14–22.

195. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 860. Книга обліку обміненої літератури том I роки 1895–1928, 10 арк.

196. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 28. Текст доповіді радянській владі про стан Товариства 1939 р., 15 арк.

197. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 168. Листування з ректором польського і закордонних університетів про обмін науковими виданнями, пересилку літератури, 34 арк.

198. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 807. Звіт про діяльність бібліотеки за 1930–1937 рр., 22 арк.

199. Дорошенко В. Стан бібліотеки в 1914–1920 рр. / В. Дорошенко. – Львів, 1920. – 32 с.

200. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 799. Регламент роботи бібліотеки 1926 р., 6 арк.

201. Дядюк М. Участь жінок у діяльності наукового товариства ім. Шевченка у Львові (Хронікально-біо-бібліографічний аспект) / М. Дядюк // З історії НТШ. Збірник доповідей і повідомлень наукових сесій і конференцій НТШ у Львові. – Львів, 1997. – С. 101–150.
202. Чайковський Є. Природознавчий музей Наукового товариства ім. Шевченка у Львові. 1921, 1927–1944 роки / Є. Чайковський // З історії НТШ. Збірник доповідей і повідомлень наукових сесій і конференцій НТШ у Львові. – Львів, 1997. – С. 217–231.
203. **Центральний державний історичний архів України, м. Львів**
Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./
оп. 1.
Спр. 781. Списки експонатів Музею історично-воєнних пам'яток, 62 арк.
204. **Центральний державний історичний архів України, м. Львів**
Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./
оп. 1.
Спр. 776. Стаття невстановленого автора про відкриття Українського Національного Музею ім. Шевченка та звіт про діяльність Музею, 4 арк.
205. Українські музеї // Стара Україна. – Львів, 1924.– Ч. 12. – С. 188–190.
206. Історично-воєнний музей // Нова зоря. – Львів, 1936. – 4 с.
207. **Центральний державний історичний архів України, м. Львів**
Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./
оп. 1.
Спр. 787. Статути музею історично-воєнних пам'яток товариства, 62 арк.
208. Хроніка НТШ. – Львів, 1932.– Ч. 71. – 39 с.
209. Голубець М. Олена Кульчицька. / М. Голубець // Діло – 8 грудня 1932. – 6 с.

210. Промова на відкритті виставки праць артистки у салі Музею Наукового товариства ім. Шевченка // Діло. – 12 квітня 1933. – 6 с.
211. Відкриття четвертої виставки Асоціації незалежних митців // Діло – 12 грудня 1933. – 4 с.
212. Вистава «Український народ його життя й праця» // Діло. – 4 грудня 1935. – 8 с.
213. **Центральний державний історичний архів України, м. Львів**
Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./
оп. 1.
Спр. 29. Звіт про діяльність музею товариства, 3 арк.
214. **Центральний державний історичний архів України, м. Львів**
Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./
оп. 1.
Спр. 782. Перелік експонатів переданих музею товариством «Сокіл-Батько», 2 арк.
215. Хроніка НТШ. – Львів, 1937. – Ч. 73. – 176 с.
216. **Центральний державний історичний архів України, м. Львів**
Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./
оп. 1.
Спр. 783. Статути Природознавчого Музею Товариства, 3 арк.
217. Головацький І. З історії музейництва НТШ, зокрема Музею історично-Воєнних пам'яток у Львові та Празі / І. Головацький // Збірник доповідей і повідомлень наукових сесій і конференцій НТШ у Львові. – Львів, 1997. – С. 207–216.
218. **Центральний державний історичний архів України, м. Львів**
Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 786. Звіт про діяльність Музею історично-воєнних пам'яток за період від 20.10.1937– по 30.01.1939, 5 арк.

219. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 628. Протокол передачі друкарні товариства у державну власність Радянську, 1 арк.

220. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 362 Студинський Кирило, історик мови і літератури, голова Наукового Товариства ім. Шевченка /1923–1932/, академік ВУАН /1923–1933, 1939–1941/

оп. 1.

Спр. 54. Статути, листи, касові звіти та інші документи про діяльність НТШ у Львові (1903–1929 рр.), 212 арк.

221. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 771 Левицький Володимир Йосипович, математик і фізик, педагог, професор Львівського Університету і Педінституту, голова НТШ у Львові. (1849–1938 роки)

оп. 1.

Спр. 12. Доповідна записка Левицького В. про фінансовий стан НТШ за час перебування К. Студинського головою НТШ, 2 арк.

222. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 27. Інвентарний опис майна палітурної майстерні, 3 арк.

223. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 36. Протоколи засідань членів правління (1936–1942 рр.), 81 арк.

224. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 410. Лист Раковського І. до членів управи про зняття з себе обов'язків голови Товариства, 1 арк.

225. Головач Ю. Вчені НТШ і Український Університет у Львові /

Ю. Головач // Вісник НТШ. – Львів, 1992. – С. 12–13.

226. Джерело доступу:

[http://movahistory.org.ua/wiki/Львівський_\(таємний\)_Університет](http://movahistory.org.ua/wiki/Львівський_(таємний)_Університет)

227. Українська еміграція і творення культурних цінностей // Діло. – 2 грудня 1935. – 4 с.

228. Під знаком «нелегальщини». Причинки до історії Українського Високого Шкільництва // Діло. – 30 січня 1924. – 4 с.

229. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 310. Український університет у Львові.

оп. 1.

Спр. 1. Матеріали до історії Українського Університету передані В. Щуратом, 93 арк.

230. Лазечко П. З історії створення та діяльності Українського таємного університету у Львові (1924–1925 рр.) / П. Лазечко // Український історичний журнал. – 1994. – № 6 – С. 64–71.

231. Bohachevsky-Chomiak M. The Ukrainian University in Galicia: A Pervasive Issue / M. Bohachevsky-Chomiak // Harvard Ukrainian Studies. – Volume V. – Number 4. – Desember 1981. – P. 497–546.

232. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 663. Павлик Михайло, публіцист, письменник, громадсько-політичний діяч, дійсний член НТШ.

оп. 1.

Спр. 168. Вирізки з газети Рада про рух українських студентів за створення українського університету, 64 арк.

233. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 310 Український Університет у Львові 1921–1925 р.

оп. 1.

Спр. 2. Довідка про українські університетські курси організовані НТШ у Львові, 11 арк.

234. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 362. Студинський Кирило, історик мови і літератури, голова НТШ (1923–1932) академік ВУАН.

оп. 1.

Спр. 29. Матеріали, звіти, листи та інші документи про переслідування і полонізацію українського населення Галичини польською владою, 35 арк.

235. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 310 Український Університет у Львові 1921–1925 р.

оп. 1.

Спр. 9. Довідка про заснування і роботу Університету, 12 арк.

236. Хобзей П. Таємний Університет у Львові / П. Хобзей // Україна: Наука і Культура. – Київ, 1991. – С. 45–59

237. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 310 Український Університет у Львові 1921–1925 р.

оп. 1.

Спр. 3. Звернення українських вчених до Ліги Націй з протестом проти переслідування польською владою української науки в Галичині, 4 арк.

238. Мудрий В. Боротьба за огнище української культури в західних землях України / В. Мудрий. – Львів, 1923.– 130 с.

239. Між Варшавою і станиславовом. (В університетських професорських кол.) // Діло. – 7 березня 1924. – С. 1.
240. **Центральний державний історичний архів України, м. Львів**
Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./
оп. 1.
Спр. 39. Звернення українських товариств до світових організацій про ставлення польського уряду до створення українського університету, 4 арк.
241. ВР ЛННБ України ім. В. Стефаника
Ф. 206. Щурат В.
Од. зб. 849
П. 20. Щурат В. – ректор Українського Таємного Університету, 20 арк.
242. Під знаком «нелегалщини». Причинки до історії Українського Високого Шкільництва // Діло. – 24 січня 1924. – 4 с.
243. **Центральний державний історичний архів України, м. Львів**
Ф. 310 Український Університет у Львові 1921–1925 р.
оп. 1.
Спр. 4. Хроніка про діяльність факультетів університету за 1920 – 1922 рр. складена І. Крип'якевичем, 9 арк.
244. **Державний архів Львівської області**
Ф. 11. Львовский окружной суд.
оп. 29.
Спр. 3118. Конфіскований екземпляр резолюції з'їзду українських студентів 1–3 липня 1921 р., 8 арк.
245. Кугутяк М. Історія української національної демократії (1918–1929 рр.) / М. Кугутяк. – Київ – Івано-Франківськ: Плай, 2002. – 536 с.
246. **Центральний державний історичний архів України, м. Львів**

Ф. 362 Студинський Кирило, історик мови і літератури, голова Наукового Товариства ім. Шевченка /1923–1932/, академік ВУАН / 1923–1933, 1939–1941/

оп. 1.

Спр. 39. Проекти статуту, протоколи конференцій, листи та інші документи про діяльність комісії по заснуванню Українського університету у Львові, 49 арк.

247. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 310 Український Університет у Львові 1921–1925 р.

оп. 1.

Спр. 139. Реферат невстановленого автора Про технічний факультет Українського університету у Львові, 3 арк.

248. Державний архів Львівської області

Ф. 110 Львовское городское староство

оп. 4.

Спр. 850. Наблюдательное дело за деятельностью Украинского тайного Университета во Львове, том II и последний, 152 арк.

249. Чубатий М. Як народжувалася наука історія українського права / М. Чубатий // Науковий збірник УВУ на пошану Івана Мірчука (1889–1975). – Мюнхен – Нью-Йорк – Париж – Вінніпег, 1974. – Т. 8. – С. 140–148.

250. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 310 Український Університет у Львові 1921–1925 р.

оп. 1.

Спр. 140. Огляд «Сучасний стан українських вищих шкіл та його передісторія», 7 арк.

251. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 310 Український Університет у Львові 1921–1925 р.

оп. 1.

Спр. 5. Звіт про роботу Університету, 5 арк.

252. **Центральний державний історичний архів України, м. Львів**
Ф. 310 Український Університет у Львові 1921–1925 р.
оп. 1.
Спр. 6. Меморіал в українській університетській справі, надісланий Сенатом університету Найвищій Раді Мирової конференції в Парижі та Союзу народів в Женеві, 31 арк.
253. **Центральний державний історичний архів України, м. Львів**
Ф. 310 Український Університет у Львові 1921–1925 р.
оп. 1.
Спр. 142. Статті невстановлених авторів про навчання та життя українських студентів у Львові та в еміграції, (1922 р.), 118 арк.
254. Курс грошей // Діло. – 20 грудня 1924. – 4 с.
255. Мудрий М. В обіймах політики: Український Таємний Університет у Львові, 1921–1925 роки / М. Мудрий // Вісник НТШ. – Львів, 2011. – С. 36–41.
256. **Державний архів Львівської області**
Ф. 110. Львовское городское староство.
оп. 4
Спр. 849. Наблюдательное дело за деятельностью Украинского тайного Университета во Львове, том I, 171 арк.
257. Мартинець В. Українське підпілля від УВО до ОУН / В. Мартинець. – Львів, 1949. – 347 с.
258. **Центральний державний історичний архів України, м. Львів**
Ф. 310 Український Університет у Львові 1921–1925 р.
оп. 1.
Спр. 143. Огляд «Виїзд за границю на студії» рееміграція українських студентів Українського Університету у Львові, 16 арк.
259. Під знаком «нелегальщини». Причинки до історії Українського Високого Шкільництва // Діло. – 17 січня 1924. – 4 с.
260. **Центральний державний історичний архів України, м. Львів**

Ф. 310 Український Університет у Львові 1921–1925 р.

оп. 1.

Спр. 99. Довідка про збори представників українського громадянства присвячені вирішенню проблеми УВШ, 4 арк.

261. Під знаком «нелегальщини». Причинки до історії Українського Високого Шкільництва // Діло. – 1 січня 1924. – 4 с.

262. ВР ЛННБУ ім. В. Стефаника

Ф. 206 Щурат В.

од. зб. 846

П. 20. Щурат В. – ректор Українського Таємного Університету, 29 арк.

263. Під знаком «нелегальщини». Причинки до історії Українського Високого Шкільництва // Діло. – 19 січня 1924. – 4 с.

264. **Центральний державний історичний архів України, м. Львів**

Ф. 310 Український Університет у Львові 1921–1925 р.

оп. 1.

Спр. 27. Kuratorjum okregu Szkolnego L. 2145/ pr. (Lwow, Dnia 11 Lipca 1923). Розпорядження Кураторії Львівського шкільного округу про заборону викладачам учбових закладів читати лекції в таємному університеті у Львові, 1 арк.

265. Під знаком «нелегальщини». Причинки до історії Українського Високого Шкільництва // Діло. – 1 лютого 1924. – 4 с.

266. Хронічна ліквідація українського університету // Діло. – 27 лютого 1924. – 8 с.

267. Під знаком «нелегальщини». Причинки до історії Українського Високого Шкільництва // Діло. – 31 січня 1924. – 4 с.

268. **Центральний державний історичний архів України, м. Львів**

Ф. 310 Український Університет у Львові 1921–1925 р.

оп. 1.

Спр. 141. Замітка невстановленого автора під назвою «Про Український Університет у Львові», 12 арк.

269. Оригінальне висвітлювання // Діло. – 18 березня 1924. – 4 с.
270. Під знаком «нелегальщини». Причинки до історії Українського Високого Шкільництва // Діло. – 29 січня 1924. – 4 с.
271. Пікуляк М. Теоретико-методологічні засади та практична діяльність УРП Західної України у сфері культури (20–30 рр. ХХ ст.) / М. Пікуляк // Матеріали Буковинської Міжнародної історико-краєзнавчої конференції. – Чернівці, 2005. – С. 163–168.
272. Ювілей нашої Академії Наук // Діло. – 19 грудня 1923. – 8 с.
273. Свято культури // Діло. – 21 травня 1924. – 4 с.
274. Творець – велит. В десятилітні роковини смерти Франка // Діло. – 28 травня 1926. – 6 с.
275. Шевченка (1873–1944) / М. Мороз // З історії Наукового товариства ім. Шевченка. Збірник наукових праць і матеріалів наукових сесій НТШ у Львові. Т. 10, – Львів. – 1991. – С. 260 – 319
276. Всеукраїнське свято // Діло. – 3 жовтня 1926. – 4 с.
277. Ювілей академіка М. С. Грушевського 1866–1926. I. Ювілейні засідання II. Привітання. – Київ. – 1927. – С. 107–108.
278. **Центральний державний історичний архів України, м. Львів**
Ф. 771 Левицький Володимир Йосипович, математик і фізик, педагог, професор Львівського Університету і Педінституту, голова НТШ у Львові. (1849–1938 роки)
оп. 1.
Спр.10. Лист НТШ про наукову та організаційну діяльність, 11 арк.
279. Памяти В. Антоновича. Свято в Українській Академії Наук // Діло. – 2 квітня 1928. – 6 с.
280. На ювілей акад. К. Студинського // Діло. – 4 грудня 1928. – 4 с.
281. Свенціцький І. 35 літ наукової праці / І. Свенціцький // Діло. – 27 жовтня 1928. – 4 с.
282. Записки НТШ. – Львів. – 1930. – Т. 99. – 514 с.

283. Записки НТШ. – Львів. – 1930. – Т. 100. – 398 с.
284. Академія в честь Мазепи // Діло. – 13 вересня 1932. – 6 с.
285. У 72-ліття смерти Шевченка // Діло. – 29 березня 1933. – 6 с.
286. До 75-ліття президента д-ра Костя Левицького // Діло. – Львів. – 5 лютого 1935. – 8 с.
287. З нагоди 74-ліття патрона Товариства // Діло. – 8 червня 1935. – 8 с.
288. Розвиток українського музейництва // Діло. – 13 червня 1935. – 8 с.
289. Відкриття вистави народніх тканин і вишивок // Діло. – 15 вересня 1935. – 8 с.
290. «Наша Батьківщина у світліні». // Діло. – 4 листопада 1935. – 4 с.
291. «Наша Батьківщина у світліні» // Діло. – 10 листопада 1935. – 4 с.
292. Вечір присвячений пам'яті О. Новаківського // Діло. – 24 березня 1936. – 8 с.
293. Останній шлях проф. Степана Смаль Стоцького // Діло. – 2 жовтня 1938. – 16 с.
294. Засідання історично-філософичної секції // Діло. – 18 червня 1939. – 16 с.
295. Всеслов'янський географічно-етнографічний конгрес // Діло. – 13 червня 1924. – 4 с.
296. Український Науковий Зїзд у Празі // Діло. – 8 жовтня 1924. – 4 с.
297. **Центральний державний історичний архів України, м. Львів**
Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./
оп. 1.
Спр. 96. Перший з'їзд слов'янських філологів у Празі, 21 арк.
298. Радянська Україна. Конференція в справі українського правопису в Харкові // Діло. – 12 червня 1927. – 4 с.
299. Зїзд слов'янських філологів у Празі // Діло. – 15 жовтня 1929. – 6 с.
300. II Український Науковий Зїзд у Празі // Діло. – 26 березня 1932. – 6 с.
301. **Центральний державний історичний архів України, м. Львів**

Ф. 771 Левицький Володимир Йосипович, математик і фізик, педагог, професор Львівського Університету і Педінституту, голова НТШ у Львові. (1849–1938 роки)

оп. 1.

Спр. 13. Листи українського наукового інституту в Берліні про свою діяльність та з проханням взяти участь у роботі виставки української графіки (1930–1932), 16 арк.

302. На наукові зїзди // Діло. – 10 вересня 1934. – 8 с.

303. II Міжнародний Конгрес славистів у Варшаві // Діло. – 26 вересня 1934. – 8 с.

304. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 88. Листування з греко-католицьким консистором і ординаріатом, Станіславським воєводським управлінням про створення комісії по охороні природи і заповідників (1935–1939 рр.), 65 арк.

305. Делегація Наукового Товариства ім. Шевченка у міністра освіти // Діло. – 31 травня 1935. – 8 с.

306. Науковий збірник. Будівничі НТШ і ЕУД: В. Кубійович (1900–1985)

А. Фіголь (1908–1993). – Київ – Нью-Йорк – Чікаго, 1998. – 252 с.

307. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 2.

Спр. 10. Протоколи загальних зборів членів товариства (1937 р.), 23 арк.

308. 14 березня Міністер освіти Свентославський відвідав НТШ // Діло. – 14 березня 1936. – 8 с.

309. IV зїзд словянських географів і етнографів у Софії // Діло. – 26 серпня 1936. – 8 с.

310. V Зїзд українських музейників у Перемишлі. // Дїло. – 19 травня 1937. – 10 с.
311. Кордуба М. Два міжнародні історичні зїзди в Цїрїху / М. Кордуба // Дїло. — 4 вересня 1938. – 16 с.
312. Купчинський О. Дещо про форми та напрями наукової і науково-видавничої діяльності Наукового товариства ім. Шевченка. 1892–1940 роки / О. Купчинський // З історії Наукового товариства ім. Шевченка. Збірник наукових праць і матеріалів наукових сесій НТШ у Львові. – Т. 10. – Львів, 1998. – 321 с.
313. Жуковський А. Нарис історії НТШ / А. Жуковський. – Львів – Париж, 2000. – 138 с.
314. Штойко П. Степан Рудницький. Життєписно-бібліографічний нарис / П. Штойко. – Львів, 1997. – 184 с.
315. Винар Л. У 100-річчя НТШ / Л. Винар. – Нью-Йорк – Мюнхен, 1973. – 14 с.
316. Тіменик З. І. Огієнко. Життєписно-бібліографічний нарис / З. Тіменик. – Львів, 1997. – 227 с.
317. Оляничин Д. Опис подорожі шведського посла на Україну 1656–1657 р. / Д. Оляничин // Записки НТШ. – Львів, 1937. – Т. 154. – С. 41–69.
318. Борщак І. Гетьман Пилип Орлик і Франція. Сторінки дипломатичної історії / І. Борщак // Записки НТШ. – Львів, 1924. – Т. 134–135. – С. 79–136.
319. Кордуба М. Між Замостем і Зборовом. Сторінка зносин Семигороду з Україною і Польщею / М. Кордуба // Записки НТШ. – Львів, 1922. – Т. 133. – С. 39–56.
320. Оляничин Д. Українсько-бранденбурзькі політичні зносини в XVII ст. Часи гетьмана Богдана Хмельницького / Д. Оляничин // Записки НТШ. – Львів, 1931. – Т. 151. – С. 151–179.
321. Лоський І. Українці на студіях в Німеччині в XVI–XVIII ст. / І. Лоський // Записки НТШ. – Львів, 1931. – Т. 151. – С. 99–110.

322. Чубатий М. Західна Україна і Рим у XIII віці у своїх змаганнях до церковної унії / М. Чубатий // Записки НТШ. – Львів, 1917. – Т. 123–124. – С. 1–108.
323. Кузеля З. Рецензії на публікації: *Slovanský Přehled* / З. Кузеля // Записки НТШ. – Львів, 1913. – Т. 115. – С. 232–233.
324. Брик І. Матеріали до історії українсько-чеських взаємин в першій половині XIX ст. / І. Брик // Руська історична бібліотека. – Львів, 1921. – 169 с.
325. Свенціцький І. Основи відродження білоруського письменства / І. Свенціцький // Записки НТШ. — Львів, 1914. – Т. 117–118. – С. 291–301.
326. Єнсен А. Дневник Орлика / А. Єнсен // Записки НТШ. — Львів, 1917. – Т. 123–124. – С. 1–12.
327. Baudouin de Courteanay J. Z sennych widziadel ludkos'ci / J. Baudouin de Courteanay // Записки НТШ. – Львів, 1914. – Т. 117–118. – С. 245–249.
328. Bruckner A. Europeja bazylianska. Nieznany okaz literatury rusko-polskiej / A. Bruckner // Записки НТШ. – Львів, 1914. – Т. 117–118. – С. 197–206.
329. Polivka J. Povidky lidove o zkroceni zle zeny / J. Polivka // Записки НТШ. – Львів, 1914. – Т. 117–118. – С. 303–320.
330. Головацький І. Біохімік академік Іван Горбачевський. Життя та діяльність / І. Головацький. // Український біохімічний журнал. – № 2. – 2004. – С. 133–136.
331. Нові дійсні члени НТШ у Львові // Діло. – 8 липня 1933. – С. 4.
332. Гайда Р. Пляцко Р. Іван. Пулюй Життєписно-бібліографічний нарис / Р. Гайда, Р. Пляцко. – Львів, 1998. – 286 с.
333. **Центральний державний історичний архів України, м. Львів**
Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./
оп. 1.

Спр. 912. Листи наукових організацій і установ Аргентини, Бразилії, Мексики, Перу, Уругваю та ін. про обмін літературою (1937 р.), 26 арк.

334. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 362 Студинський Кирило, історик мови і літератури, голова Наукового Товариства ім. Шевченка /1923–1932/ , академік ВУАН / 1923–1933, 1939–1941/

оп. 1.

Спр. 358. Листи І. Огієнка до голови НТШ у Львові від 18 серпня 1935 р., 74 арк.

335. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 935. Листи наукових установ і видавництв Фінляндії, Франції, Румунії та ін. про обмін літературою. 1910 – 1939 рр., 30 арк.

336. Бандрівський М. Романюк Т. Музей НТШ: з нашої історії

/ М. Бандрівський Т. Романюк. – Львів, 1999. – 11 с.

337. Романюк Т. Ярослав Пастернак: родина, особистість, творчість

/ Т. Романюк // Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині. Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. – Львів, 2010. – Вип. 14. – С. 454–493.

338. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 98. Листування з членами товариства про скликання IV конгресу слов'ян географів і етнографів, видання наукових праць та ін. (1936 р.), 158 арк.

339. Колосов Л. Почта Беларуси. 20-е годы / Л. Колосов. – Режим доступу :

[Belpost.by>company/ history/kolosov...pochte...20...gody/](http://Belpost.by>company/history/kolosov...pochte...20...gody/)

340. Хроніка // Україна Науковий двохмісячник українознавства. – Київ, 1925. – Кн. 1–2. – 240 с.
341. Студинський К. Наукове Товариство ім. Шевченка (1873–1928) / К. Студинський // Записки Наукового товариства ім. Т. Шевченка. – Львів, 1929. – Т. 150.– С. IX–XVIII.
342. Вербиленко Г. Комісії порайонного дослідження історії України при ВУАН: створення, функції, архів / Г. Вербиленко // Український історичний журнал. – 2008.– № 6. – С. 46–57.
343. Винар Л. Михайло Грушевський і Наукове товариство ім. Тараса Шевченка 1892–1930 / Л. Винар. – Мюнхен: Дніпрова хвиля, 1970. – 111 с.
344. Гошко Т. Іван Крип'якевич – ініціатор співпраці галицьких дослідників із ВУАН / Т. Гошко // Український історичний журнал. – 2010.– № 4. – С. 128–139.
345. Листи Михайла Грушевського до К. Студинського. Упорядник Сварник Г. – Львів; Нью-Йорк: Вид-во М. П. Коць, 1998. – 367 с.
346. Рубльов О. С., Черченко Ю. А. Сталінщина й доля західноукраїнської інтелігенції, 20–50-ті роки ХХ ст. / О. С. Рубльов, Ю. А. Черченко. – К.: Наук. думка, 1994. – 350 с.
347. Гнатюк М. Листи Михайла Грушевського до Михайла Возняка / М. Гнатюк. – Режим доступу : <http://www.Antropos.net.ua/jspui/bitstream/123456789/477/1/326-338>.
348. Всеукраїнське свято (Ювілей акад. М Грушевського) // Діло. – 3 жовтня 1926. – 6 с.
349. Свято української культури. Величавий ювілей проф. М. Грушевського // Діло. – 9 жовтня 1926. – 4 с.
350. До свята української пісні. Потрійне свято української пісні // Діло. – 14 жовтня 1927. – 4 с.

351. Кліш А. Громадсько-політична та наукова діяльність Кирила Студинського (1868–1941рр.): дисертація...канд. іст. наук: 07.00.01 / Кліш Андрій Богданович. – Тернопіль, 2008. – 232 с.
352. Памяти В. Антоновича. Свято в Українській Академії Наук // Діло. – 2 квітня 1928. – 6 с.
353. Шаповал Ю. Україна ХХ століття: особи та події в контексті важкої історії / Ю. Шаповал. – Київ: Генеза, 2001. – 560 с.
354. Харлан А. Редакційно-видавнича діяльність Михайла Грушевського / А. Харлан. – Режим доступу: [/http://druk.kpi.ua/files/publications/2011-4-20.pdf](http://druk.kpi.ua/files/publications/2011-4-20.pdf).
355. Крип'якевич Р. Михайло Грушевський та Іван Крип'якевич (за матеріалами неопублікованого листування й мемуарів). – Режим доступу:
http://shron.chtyvo.org.ua/Krypiakevych_Roman/Mykhailo_Hrushevskiy_ta_Ivan_Krypiakevych.pdf
356. Відносини між Науковим Товариством імені Тараса Шевченка та Всеукраїнською Академією наук у 1920 – на початку 1930-х рр. у галузі історичних дисциплін / Д. Кравець. – Режим доступу:
http://journal.mandrivets.com/images/file/Kravets_2011_5.pdf.
357. Полянський Ю. «Нові археологічні знахідки з Галичини» / Ю. Полянський // Записки НТШ. – Львів, 1928. – Т. 149. – С. 9–30.
358. Пастернак Я. Нововідкриті римські пам'ятки з Галичини і Волині / Я. Пастернак // Записки НТШ. – Львів, 1931. – Т. 151. – С. 1–17.
359. Пастернак Я. Перша бронзова доба в Галичині в світлі нових розкопок / Я. Пастернак // Записки НТШ. – Львів, 1933. – Т. 152. – С. 63–112.
360. Пастернак Я. Галицька катедра у Крилосі / Я. Пастернак // Записки НТШ. – Львів, 1937. – Т. 154. – С. 10–21+5 іл.
361. Пастернак Я. Нові археологічні набутки українських музеїв у Львові за 1928 р. / Я. Пастернак // Записки НТШ. – Львів, 1929. – Т. 150. – С. 229–242.

362. Пастернак Я. Нові археологічні набутки українських музеїв у Львові за час від 1929–1932 рр. / Я. Пастернак // Записки НТШ. – Львів, 1933. – Т. 152. – С. 1–18, 113–130.
363. Пастернак Я. Нові археологічні набутки українських музеїв у Львові за час від 1933–1936 рр. / Я. Пастернак // Записки НТШ. – Львів, 1937. – Т. 154. – С. 241–268.
364. Кандиба О. Досліди на Галицькому Поділлі в 1928 та 1929 рр. / О. Кандиба // Записки НТШ. – Львів, 1937. – Т. 154. – С. 1–14.
365. Цинкаловський О. Матеріали до археології Володимирського повіту / О. Цинкаловський // Записки НТШ. – Львів, 1937. – Т. 154. – С. 183–240+1 іл.+7 картосхем.
366. Перфецький Є. Новгородський княжий літопис і його відношення до українського літописання XII століття / Є. Перфецький // Записки НТШ. – Львів, 1924. – Т. 134–135. – С. 1–18.
367. Перфецький Є. Перемишльський літописний кодекс першої редакції в складі хроніки Яна Длугоша / Є. Перфецький // Записки НТШ. – Львів, 1928. – Т. 149. – С. 31–83.
368. Перфецький Є. Перемишльський літописний кодекс першої редакції в складі хроніки Яна Длугоша (продовження) / Є. Перфецький // Записки НТШ. – Львів, 1928. – Т. 150. – С. 19–56.
369. Лунів Л. Любича-Князі / Л. Лунів // Записки НТШ. – Львів, 1929. – Т. 150. – С. 93–108.
370. Крип'якевич І. Замітки до історії війська княжих часів / І. Крип'якевич // Записки НТШ. – Львів, 1937. – Т. 154. – С. 33–40.
371. Тишкевич М. Василь Пишкевич, воєвода підданський, маршалок господарський і гетьман дверний В. К. Литовсько-руського (1523–1571). Історично-генеалогічна розвідка / М. Тишкевич // Записки НТШ. – Львів, 1920. – Т. 129. – С. 1–32.

372. Чубатий М. Державно-правне становище українських земель литовської держави під кінець XIV в. / М. Чубатий // Записки НТШ. – Львів, 1924. – Т. 134–135. – С. 19–65.
373. Чубатий М. Державно-правне становище українських земель литовської держави під кінець XIV в. / М. Чубатий // Записки НТШ. – Львів, 1926. – Т. 144–145. – С. 1–108.
374. Лотоцький О. Церковний устав князя Володимира Великого / О. Лотоцький // Записки НТШ. – Львів, 1925. – Т. 138–140. – С. 7–44.
375. Свенціцький І. Новосадський апостол. Опис рукопису XIV в. / І. Свенціцький // Записки НТШ. – Львів, 1918. – Т. 126–127. – С. 161–170.
376. Гординський Я. Слова св. Єфрема Сирина в перемиських пергамінованих листках поч. XIV в. / Я. Гординський // Записки НТШ. – Львів, 1918. – Т. 126–127. – С. 171–209.
377. Возняк М. Діалог Йоанікія Волковича з 1631 р. / М. Возняк // Записки НТШ. – Львів, 1920. – Т. 129. – С. 33–79.
378. Возняк М. Кілька заміток до послання Лацка з 1534 р. й відповіді на нього афонського грота Гаврила / М. Возняк // Записки НТШ. – Львів, 1919. – Т. 128. – С. 1–19.
379. Січинський В. Передмова рукописного Євангелія кінця XVI ст. з Заковиці на Закарпатті / В. Січинський // Записки НТШ. – Львів, 1931. – Т. 151. – С. 189–191.
380. Бордун М. З життя українського духовенства львівської єпархії в другій пол. XVIII в. / М. Бордун // Записки НТШ. – Львів, 1924. – Т. 134–135. – С. 137–160.
381. Біднов В. Січовий архімандрит Володимир Сокальський в народній пам'яті та освітленні історичних джерел / В. Біднов // Записки НТШ. – Львів, 1927. – Т. 147. – С. 81–102.

382. Андрусяк М. Іван Хлопецький, перемиський православний єпископ-номінат / М. Андрусяк // Записки НТШ. – Львів, 1927. – Т. 147. – С. 131–140.
383. Гординський Я. Келестин Скоморівський і його літературна діяльність / Я. Гординський // Записки НТШ. – Львів, 1919. – Т. 128. – С. 135–171.
384. Возняк М. Мартин Пашковський про козацькі сутички з татарами й долю ясиру / М. Возняк // Записки НТШ. – Львів, 1927. – Т. 147. – С. 141–161.
385. Щурат В. Джерело звісток Гендльовіка про Запорожців / В. Щурат // Записки НТШ. – Львів, 1919. – Т. 128. – С. 39–50.
386. Грушевський М. Хмельницький і Хмельницщина. Історичний ескіз / М. Грушевський // Записки НТШ. – Львів, 1898. – Т. 23–24. – С. 1–30.
387. Кордуба М. Венеціанське посольство до Хмельницького (1650 р.) / М. Кордуба // Записки НТШ. – Львів, 1907. – Т. 78. – С. 51–89.
388. Кордуба М. Проба австрійського посередництва між Хмельницьким і Польщею / М. Кордуба // Записки НТШ. – Львів, 1908. – Т. 84. – С. 5–32.
389. Кордуба М. Нові причини до початків Хмельниччини / М. Кордуба // Записки НТШ. – Львів, 1926. – Т. 144–145. – С. 209–215.
390. Крип'якевич І. Серби в українському війську / І. Крип'якевич // Записки НТШ. – Львів, 1920. – Т. 129. – С. 81–93.
391. Крип'якевич І. Український державний скарб за Богдана Хмельницького / І. Крип'якевич // Записки НТШ. – Львів, 1920. – Т. 130. – С. 73–106.
392. Крип'якевич І. Студії над державою Богдана Хмельницького / І. Крип'якевич // Записки НТШ. – Львів, 1925. – Т. 138–140. – С. 67–81.
393. Крип'якевич І. Студії над державою Богдана Хмельницького / І. Крип'якевич // Записки НТШ. – Львів, 1926. – Т. 144–145. – С. 109–140.
394. Крип'якевич І. Студії над державою Богдана Хмельницького / І. Крип'якевич // Записки НТШ. – Львів, 1927. – Т. 147. – С. 55–80.

395. Крип'якевич І. Студії над державою Богдана Хмельницького / І. Крип'якевич // Записки НТШ. – Львів, 1931. – Т. 151. – С. 111–150.
396. Крип'якевич І. Учитель Богдана Хмельницького / І. Крип'якевич // Записки НТШ. – Львів, 1922. – Т. 133. – С. 27–38.
397. Наріжний С. Московська служба І. Виговського / С. Наріжний // Записки НТШ. – Львів, 1928. – Т. 149. – С. 117–139.
398. Яковлів А. Московські проекти договорних пунктів з гетьманом І. Виговським / А. Яковлів // Записки НТШ. – Львів, 1933. – Т. 152. – С. 131–148.
399. Щурат В. Пісня про повстання Мартина Пушкаря / В. Щурат // Записки НТШ. – Львів, 1920. – Т. 129. – С. 95–105.
400. Андрусяк М. До історії боротьби між П. Дорошенком та П. Суховієм в 1668–1669 рр. / М. Андрусяк // Записки НТШ. – Львів, 1929. – Т. 150. – С. 197–227.
401. Андрусяк М. Павло Тетеря та львівська Ставропігія / М. Андрусяк // Записки НТШ. – Львів, 1931. – Т. 151. – С. 181–188.
402. Шпитковський І. Матеріали до історії Коліївщини / І. Шпитковський // Записки НТШ. – Львів, 1922. – Т. 133. – С. 85–98.
403. Брик І. Драма з Коліївщини на основі драми Кернера / І. Брик // Записки НТШ. – Львів, 1920. – Т. 130. – С. 121–131.
404. Барвінський Б. Слідами гетьмана Мазепи / Б. Барвінський // Записки НТШ. – Львів, 1920. – Т. 129. – С. 106–140 + 1 іл.
405. Барвінський Б. Слідами гетьмана Мазепи (продовження) / Б. Барвінський // Записки НТШ. – Львів, 1926. – Т. 144–145. – С. 171–183.
406. Андрусяк М. Зв'язки Мазепи з Станиславом Лещинським і Карлом XII / М. Андрусяк // Записки НТШ. – Львів, 1933. – Т. 152. – С. 35–61.
407. Борщак І. Мазепа. Людина й історичний діяч / І. Борщак // Записки НТШ. – Львів, 1933. – Т. 152. – С. 1–33.

408. Січинський В. Будівництво міста Потилича / В. Січинський // Записки НТШ. – Львів, 1927. – Т. 147. – С. 103–130.
409. Коструба Т. Матеріали до історії м. Чорткова / Т. Коструба // Записки НТШ. – Львів, 1929. – Т. 150. – С. 181–196.
410. Филипчак І. З історії села Лішні, сяніцького повіта / І. Филипчак // Записки НТШ. – Львів, 1929. – Т. 149. – С. 85–116.
411. Гачковський Л. Княжий Белз / Л. Гачковський // Записки НТШ. – Львів, 1937. – Т. 154. – С. 15–31.
412. Січинський Є. Вплив візантійсько-атонської архітектури на будівництво мурованих церков на Поділлі / Є. Січинський // Записки НТШ. – Львів, 1925. – Т. 138–140. – С. 45–65.
413. Січинський В. Сутківська твердиня / В. Січинський // Записки НТШ. – Львів, 1929. – Т. 150. – С. 143–180.
414. Січинський В. Архітектура міста Бардієва / В. Січинський // Записки НТШ. – Львів, 1931. – Т. 151. – С. 57–79.
415. Січинський В. Бойківський тип дерев'яних церков на Карпатах / В. Січинський // Записки НТШ. – Львів, 1926. – Т. 144–145. – С. 157–170.
416. Дністрянський С. Погляди на теорії права та держави / С. Дністрянський // Записки НТШ. – Львів, 1925. – Т. 138–140. – С. 311–335.
417. Старосольський В. До питання про форми держави / В. Старосольський // Записки НТШ. – Львів, 1925. – Т. 138–140. – С. 247–309.
418. Василенко М. Пам'ятник української правничої літератури XVIII ст. / М. Василенко // Записки НТШ. – Львів, 1925. – Т. 138–140. – С. 105–130.
419. Барвінський Б. Причини до польсько-української геральдики і сфрагістики / Б. Барвінський // Записки НТШ. – Львів, 1925. – Т. 138–140. – С. 83–103.
420. Огієнко І. Загублена українська грамота половини XV віку / І. Огієнко // Записки НТШ. – Львів, 1935. – Т. 153. – С. 165–174.

421. Кордуба Й. Михайло Максимович і перші досліді над українськими географічними назвами / Й. Кордуба // Записки НТШ. – Львів, 1928. – Т. 149. – С. 1–8.
422. Новицький О. Символічні образи на рутинах київських стародруків / О. Новицький // Записки НТШ. – Львів, 1926. – Т. 144–145. – С. 141–156.
423. Ревакович Т. З початків ширяння поезії Шевченка в Галичині / Т. Ревакович // Записки НТШ. – Львів, 1918. – Т. 126–127. – С. 259–261.
424. Гординський Я. «Владимірь» Теофана Прокоповича / Я. Гординський // Записки НТШ. – Львів, 1920. – Т. 130. – С. 19–71.
425. Гординський Я. «Владимірь» Теофана Прокоповича / Я. Гординський // Записки НТШ. – Львів, 1922. – Т. 132. – С. 65–134.
426. Могульський М. До генези й пояснення «Інтродукції» до «Гайдамаків» Т. Г. Шевченка / М. Могульський // Записки НТШ. – Львів, 1922. – Т. 133. – С. 99–114.
427. Білецький Л. «Марьяна Черниця» Т. Шевченка. Історія тексту / Л. Білецький // Записки НТШ. – Львів, 1927. – Т. 147. – С. 181–202.
428. Луців Л. Август Харамбашіч і Тарас Шевченко / Л. Луців // Записки НТШ. – Львів, 1937. – Т. 155. – С. 153–172.
429. Возняк М. З української лірики XVII в. / М. Возняк // Записки НТШ. – Львів, 1935. – Т. 153. – С. 175–184.
430. Щурат В. Українські традиції про походження Костюшка / В. Щурат // Записки НТШ. – Львів, 1921. – Т. 131. – С. 231–247.
431. Студинський К. «АНТИГРАФИ», полемічний твір Максима (Мелетія) Смотрицького з 1608 р. / К. Студинський // Записки НТШ. – Львів, 1925. – Т. 141–143. – С. 1–40.
432. Перетц В. Ще раз дума про Олексія Поповича / В. Перетц // Записки НТШ. – Львів, 1925. – Т. 141–143. – С. 1–6.
433. Єфремов С. Сковорода на тлі сучасності / С. Єфремов // Записки НТШ. – Львів, 1925. – Т. 141–143. – С. 1–9.

434. Брик І. Йосиф Добровський і українознавство / І. Брик // Записки НТШ. – Львів, 1925. – Т. 141–143. – С. 1–35.
435. Огієнко І. Початок друкарства в Уневі / І. Огієнко // Записки НТШ. – Львів, 1925. – Т. 141–143. – С. 1–20.
436. Гнатюк В. Легенда з Хітарського збірника / В. Гнатюк // Записки НТШ. – Львів, 1897. – Т. 16. – С. 1–38.
437. Гнатюк В. Руські оселі в Бачці / В. Гнатюк // Записки НТШ. – Львів, 1898. – Т. 22. – С. 1–58.
438. Гнатюк В. Словацький опришок Яношік в народній поезії / В. Гнатюк // Записки НТШ. – Львів, 1899. – Т. 31–32. – С. 1–50.
439. Гнатюк В. Пісенні новотвори в українсько-руській народній словесності / В. Гнатюк // Записки НТШ. – Львів, 1902. – Т. 50. – С. 1–37.
440. Гнатюк В. Легенди про три жіночі вдачі / В. Гнатюк // Записки НТШ. – Львів, 1910. – Т. 97. – С. 74–85.
441. Гнатюк В. Запропащена збірка угорських казок / В. Гнатюк // Записки НТШ. – Львів, 1914. – Т. 117–118. – С. 207–214.
442. Колесса Ф. Наверствоване і характеристичні признаки українських народних мелодій / Ф. Колесса // Записки НТШ. – Львів, 1918. – Т. 126–127. – С. 59–80.
443. Колесса Ф. Українські народні думи у відношенню до пісень, віршів і похоронних голосінь / Ф. Колесса // Записки НТШ. – Львів, 1920. – Т. 130. – С. 1–18.
444. Колесса Ф. З царини української музичної етнографії / Ф. Колесса // Записки НТШ. – Львів, 1925. – Т. 136–137. – С. 119–138.
445. Гнатюк В. Людські фігурки з воску / В. Гнатюк // Записки НТШ. – Львів, 1919. – Т. 128. – С. 212–246.
446. Гнатюк В. Пісня про неплідну матір і ненароджені діти / В. Гнатюк // Записки НТШ. – Львів, 1922. – Т. 133. – С. 173–224.
447. Щурат В. Людські фігурки з воску / В. Щурат // Записки НТШ. – Львів, 1919. – Т. 128. – С. 217–219.

448. Щурат В. Двоязычні тексти українських пісень XVIII ст. / В. Щурат // Записки НТШ. – Львів, 1921. – Т. 131. – С. 249–254.
449. Возняк М. Два співаники половини і третьої четвертини XVIII ст. / М. Возняк // Записки НТШ. – Львів, 1922. – Т. 133. – С. 115–172.
450. Панкевич І. Відношення південно-карпатських гонорів української мови до всіх інших українських говорів, і передовсім до північно-карпатських / І. Панкевич // Записки НТШ. – Львів, 1937. – Т. 155. – С. 173–189.
451. Карпинець І. Галицькі залізні гути та їх продукція в роках 1772–1848 / І. Карпинець // Записки НТШ. – Львів, 1937. – Т. 154. – С. 141–182.
452. Кривецький І. Українська історіографія на переломі / І. Кривецький // Записки НТШ. – Львів, 1924. – Т. 134. – С. 161–184.
453. Калинович І. Українська історична бібліографія за 1914–1923 рр. / І. Калинович // Записки НТШ. – Львів, 1937. – Т. 154. – С. 141–182.
454. Наріжний С. «Ucrainica» в чеському історичному часописі / С. Наріжний // Записки НТШ. – Львів, 1929. – Т. 150. – С. 445–458.
455. Крип'якевич І. Нові праці з історії Гетьманщини XVII–XVIII ст. Публікації 1824–1826 р. / І. Крип'якевич // Записки НТШ. – Львів, 1926. – Т. 144–145. – С. 259–271.
456. Дорошенко В. Найновіша література про П. Куліша / В. Дорошенко // Записки НТШ. – Львів, 1928. – Т. 148. – С. 307–334.
457. Крип'якевич І. Історичні видання Української Академії Наук у Києві 1926–1927р. / І. Крип'якевич // Записки НТШ. – Львів, 1928. – Т. 149. – С. 223–235.
458. Савченко Ф. З «Україніки» Погодінського архіву / Ф. Савченко // Записки НТШ. – Львів, 1929. – Т. 150. – С. 433–443.
459. Тершаковець М. Рецензія на публікацію Перетца В. Н. «До вивчення Слова о полку Ігоревім» / М. Тершаковець // Записки НТШ. – Львів, 1937. – Т. 155. – С. 239–242.
460. Крип'якевич І. До історії українського Державного Архіву в XVII ст. / І. Крип'якевич // Записки НТШ. – Львів, 1924. – Т. 134–135. – С. 67–78.

461. Борщак І. Звідомлення з дослідів в архівах Західної Європи / І. Борщак // Записки НТШ. – Львів, 1924. – Т. 134–135. – С. 241–248.
462. Андрохівич А. «Іллірійська» друкарня і книгарня Осипа Курцбека 1770–1792 рр. та її зв'язки з угорською і галицькою землею / А. Андрохівич // Записки НТШ. – Львів, 1929. – Т. 150. – С. 109–120.
463. Барвінський О. Заснування катедри історії України в Львівському університеті / О. Барвінський // Записки НТШ. – Львів, 1926. – Т. 141–143. – С. 1–18.
464. Барвінський Б. Предтеча університету ім. Франца І у Львові / Б. Барвінський // Записки НТШ. – Львів, 1918. – Т. 125. – С. 1–41.
465. Андрухович А. «Studium Ruthenum» / А. Андрухович // Записки НТШ. – Львів, 1921. – Т. 131. – С. 123–195.
466. Андрухович А. «Studium Ruthenum» / А. Андрухович // Записки НТШ. – Львів, 1925. – Т. 136–137. – С. 43–105.
467. Андрухович А. «Studium Ruthenum» / А. Андрухович // Записки НТШ. – Львів, 1927. – Т. 146. – С. 33–118.
468. Андрухович А. «Studium Ruthenum» / А. Андрухович // Записки НТШ. – Львів, 1929. – Т. 150. – С. 1–80.
469. Андрухович А. «Studium Ruthenum» / А. Андрухович // Записки НТШ. – Львів, 1922. – Т. 132. – С. 185–217.
470. Оляничин Д. До історії торгівлі України з Кримом (1754–1758) на основі меморіалу французького консула Шарля Пессонеля / Д. Оляничин // Записки НТШ. – Львів, 1932. – Т. 152. – С. 149–161.
471. Барвінський О. Погляди Миколи Костомарова на задачі української інтелігенції й літератури / О. Барвінський // Записки НТШ. – Львів, 1918. – Т. 126–127. – С. 81–103.
472. Барвінський О. Три листи М. Костомарова до П. Куліша / О. Барвінський // Записки НТШ. – Львів, 1919. – Т. 128. – С. 173–176.

473. Андрохович А. Іван Лаврінський. Один із піонерів українського відродження в Галичині 1773–1820 / А. Андрохович // Записки НТШ. – Львів, 1919. – Т. 128. – С. 51–120.
474. Студинський К. Епізод із життя Антона Могильницького / К. Студинський // Записки НТШ. – Львів, 1918. – Т. 128. – С. 269–275.
475. Студинський К. Доктор Григорій Яхимович в ролі цензора Студинський / К. Студинський // Записки НТШ. – Львів, 1918. – Т. 128. – С. 277–282.
476. Студинський К. Матеріали до життєпису Ф. Вовка / К. Студинський // Записки НТШ. – Львів, 1929. – Т. 150. – С. 405–427.
477. Студинський К. Карел Яромін Вербен і Яків Головацький Студинський / К. Студинський // Записки НТШ. – Львів, 1937. – Т. 155. – С. 6–28.
478. Студинський К. Галичани у гостині у Михайла Максимовича / К. Студинський // Записки НТШ. – Львів, 1935. – Т. 153. – С. 209–233.
479. Студинський К. Зв'язки Олександра Кониського з Галичиною у 1862–1866 рр. / К. Студинський // Записки НТШ. – Львів, 1929. – Т. 150. – С. 271–338.
480. Студинський К. Павло Леонтович (Павло із Щукова) / К. Студинський // Записки НТШ. – Львів, 1921. – Т. 131. – С. 197–229.
481. Студинський К. Павло Леонтович (Павло із Щукова) / К. Студинський // Записки НТШ. – Львів, 1922. – Т. 132. – С. 135–184.
482. Студинський К. Павло Леонтович (Павло із Щукова) / К. Студинський // Записки НТШ. – Львів, 1925. – Т. 136 – 137. – С. 159–196.
483. Герасимчук В. Михайло Грушевський як історіограф України / В. Герасимчук // Записки НТШ. – Львів, 1922. – Т. 153. – С. 1–26.
484. Крип'якевич І. Михайло Максимович – історик. В століття видання «Малоросійская пїсни» 1827 р. / І. Крип'якевич // Записки НТШ. – Львів, 1927. – Т. 147. – С. 165–172.
485. Крип'якевич І. П'ятьдесятьліття наукової праці Євфима Сіцінського / І. Крип'якевич // Записки НТШ. – Львів, 1931. – Т. 151. – С. 217–223.

486. Пелех П. З життя і творчості Сковороди / П. Пелех // Записки НТШ. – Львів, 1925. – Т. 136–137. – С. 139–157.
487. Возняк М. До письменської діяльності Левка Боровиковського / М. Возняк // Записки НТШ. – Львів, 1925. – Т. 136–137. – С. 225–237.
488. Смаль-Стоцький С. Федір Гартнер. Посмертний спомин / С. Смаль-Стоцький // Записки НТШ. – Львів, 1925. – Т. 136–137. – С. 239–248.
489. Возняк М. Куліш як редактор «Причепи» Левицького / М. Возняк // Записки НТШ. – Львів, 1928. – Т. 148. – С. 1–54.
490. Гординський Я. Кулішеві переклади драм Шекспіра / Я. Гординський // Записки НТШ. – Львів, 1928. – Т. 148. – С. 55–164.
491. Возняк М. Останні зносини П. Куліша з Галичанами / М. Возняк // Записки НТШ. – Львів, 1928. – Т. 148. – С. 165–240.
492. Студинський К. Слідами Куліша / К. Студинський // Записки НТШ. – Львів, 1928. – Т. 148. – С. 241–306.
493. Лев В. І. Франко та Польські позитивісти / В. Лев // Записки НТШ. – Львів, 1937. – Т. 155. – С. 223–230.
494. Гординський Я. Станислав Виспенський і Україна / Я. Гординський // Записки НТШ. – Львів, 1937. – Т. 155. – С. 109–130.
495. **Центральний державний історичний архів України, м. Львів**
Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./
оп. 1.
Спр. 20. Звіт про діяльність складений М. Грушевським, 16 арк.
496. Возняк М. Матеріали до історії української пісні і віршів / М. Возняк // Українсько-Руський Архів. – Львів, 1925. – Т. 11. – С. 481–589.
497. Щурат В. Листи Митрополита М. Левицького до єпископа І. Снігурського й офіційні документи їх спільної діяльності (1813–1847) / В. Щурат // Українсько-Руський Архів. – Львів, 1924. – Т. 11. – 231 с.

498. Студинський К. Матеріали до історії культурного життя в Галичині в 1795–1857 рр. / К. Студинський // Українсько-Руський Архів. – Львів, 1920. – Т. 13–14. – 431 с.
499. Падох Я. Правнича наука в НТШ упродовж його першого сторіччя. З історії НТШ / Я. Падох // Збірник доповідей і повідомлень наукових сесій і конференцій НТШ у Львові. – Львів, 1998. – С. 34–43.
500. Ляшенко Р. Копні суди на Україні, їх походження, компетенція і устрій / Р. Ляшенко // Збірник Правничої Комісії. – Львів, 1927. – С. 1–67.
501. Ковшевич Р. Індуктивний метод в юриспруденції / Р. Ковшевич // Збірник Правничої Комісії. – Львів, 1925. – С. 69–173.
502. Давидовський Л. Міжнародна охорона національних Меншостей / Л. Давидовський // Збірник Правничої Комісії. – Львів, 1929. – С. 4–13.
503. Садовський В. Людність західноукраїнських земель по польському перепису вересня 1921 р. / В. Садовський // Студії з поля суспільних наук і статистики. – Львів, 1927. – С. 51.
504. Шульгин О. Уваги до історії розвитку раднішого капіталізму (головним чином у Франції) / О. Шульгин // Студії з поля суспільних наук і статистики. – Львів, 1928. – 45 с.
505. Мацюк О. Феодально-кріпацькі пережитки в ХХ в. / О. Мацюк // Студії з поля суспільних наук і статистики. – Львів, 1929. – 29 с.
506. Анотований показчик видань НТШ // Студії з поля суспільних наук і статистики. – Львів, 1929. – 49 с.
507. Садовський В. Олександр Русов як дослідник господарського життя України / В. Садовський // Студії з поля суспільних наук і статистики. – Львів, 1938. – С. 7–16.
508. Шрамченко Л. Український статистик Олександр Русов / Л. Шрамченко // Студії з поля суспільних наук і статистики. – Львів, 1938. – С. 17–30.
509. Антонович Д. Праця Олександра Русова для українського театру та музики / Д. Антонович // Студії з поля суспільних наук і статистики. – Львів, 1938. – С. 31–50.

510. Витанович І. Олександр Русов у взаєминах Галичини з Наддніпрянською Україною / І. Витанович // Студії з поля суспільних наук і статистики. – Львів, 1938. – С. 51–57.
511. Возняк М. З листових зв'язків О. Русова / М. Возняк // Студії з поля суспільних наук і статистики. – Львів, 1938. – С. 58–80.
512. Добриловський М. О. Русов як професор / М. Добриловський // Студії з поля суспільних наук і статистики. – Львів, 1938. – С. 81–85.
513. Дорошенко Д. Мої спогади про О. Русова / Д. Дорошенко // Студії з поля суспільних наук і статистики. – Львів, 1938. – С. 86–106.
514. Русов Ю. Дещо про батька / Ю. Русов // Студії з поля суспільних наук і статистики. – Львів, 1938. – С. 138–140.
515. Русова С. Життя українського ідеаліста кінця ХХ віку / С. Русова // Студії з поля суспільних наук і статистики. – Львів, 1938. – С. 107–137.
516. Огоновський В. Бібліографія писань О. Русова та про О. Русова / В. Огоновський // Студії з поля суспільних наук і статистики. – Львів, 1938. – С. 141–159.
517. Раковський І. Кості черемисів з давніх гробів у Тоншаєві Костромської губернії / І. Раковський // Матеріали до української етнології. – Львів, 1918. – Т. 17. – 331 с.
518. Народна пожива в Галичині // Матеріали до української етнології. – Львів, 1918. – Т. 17. – С. 5–73.
519. Ряд статей. Обряди і звичаї на Україні // Матеріали до української етнології. – Львів, 1918. – Т. 18. – С. 142–154.
520. Франко І. Моя вітцівська хата / І. Франко // Матеріали до української етнології. – Львів, 1918. – Т. 18. – С. 1–4.
521. Дикарев М. Збірки сільської молодіжі на Україні / М. Дикарев // Матеріали до української етнології. – Львів, 1918. – Т. 18. – С. 170–173.
522. Весільні обряди і звичаї // Матеріали до української етнології. – Львів, 1919. – Т. 19–20. – С. 11–97.

523. Волошинський І. Похоронні звичаї і голосіння в Городенщині / І. Волошинський // Матеріали до української етнології. – Львів, 1919. – Т. 19–20. – С. 194–213.
524. Колцуняк Г. Народні хрести в Коломийщині / Г. Колцуняк // Матеріали до української етнології. – Львів, 1919. – Т. 19–20. – С. 215–230.
525. Пастернак Я. Антропометричні дослідження над українським населенням південної Жовківщини / Я. Пастернак // Матеріали до української етнології. – Львів, 1919. – Т. 19–20. – С. 231–248.
526. Гнатюк В. Пісня про покритку, що втопила дитину / В. Гнатюк // Матеріали до української етнології. – Львів, 1919. – Т. 19–20. – С. 249–289.
527. Онищук А. Вибір човна в с. Старосілле на Чернігівщині / А. Онищук // Матеріали до української етнології. – Львів, 1920. – Т. 21–22. – С. 7–24.
528. Шульгина Л. Виріб шлей в с. Бубнівка Гайсинського повіту на Поділлі / Л. Шульгина // Матеріали до української етнології. – Львів, 1920. – Т. 21–22. – С. 25–34.
529. Спаська Є. Глечик з хрестиком / Є. Спаська // Матеріали до української етнології. – Львів, 1920. – Т. 21–22. – С. 35–41.
530. Білецька В. Українські сорочки, їх типи, еволюція й орнаментация / В. Білецька // Матеріали до української етнології. – Львів, 1920. – Т. 21–22. – С. 43–109.
531. Шульгина Л. Коник / Л. Шульгина // Матеріали до української етнології. – Львів, 1920. – Т. 21–22. – С. 117–130.
532. Павлович Ю. До питання про еволюцію українського народного орнаменту / Ю. Павлович // Матеріали до української етнології. – Львів, 1920. – Т. 21–22. – С. 110–116.
533. Тернавецький В. Як гуцули пишуть свої писанки? / В. Тернавецький // Матеріали до української етнології. – Львів, 1920. – Т. 21–22. – С. 157–162.

534. Раковський І. Доісторичні мотиви в українському народному мистецтві / І. Раковський // Матеріали до української етнології. – Львів, 1920. – Т. 21–22. – С. 163–186.
535. Петров В. Українські варіанти легенди про неплідну матір та ненароджені діти / В. Петров // Матеріали до української етнології. – Львів, 1920. – Т. 21–22. – С. 201–214.
536. Жинкин Н. Краков'яки й коломийки / Н. Жинкин // Матеріали до української етнології. – Львів, 1920. – Т. 21–22. – С. 219–239.
537. Возняк М. Волинський співаник Степана Білецького / М. Возняк // Матеріали до української етнології. – Львів, 1920. – Т. 21–22. – С. 241–253.
538. Данькевич І. Великодні ігри й пісні Закарпаття / І. Данькевич // Матеріали до української етнології. – Львів, 1920. – Т. 21–22. – С. 254–276.
539. Даньковська Р. Санки в обряді «вечері» / Р. Даньковська // Матеріали до української етнології. – Львів, 1920. – Т. 21–22. – С. 289–295.
540. Гомик І. Лемківські вечірки / І. Гомик // Матеріали до української етнології. – Львів, 1920. – Т. 21–22. – С. 303–308.
541. Грушевська К. Прохальні обряди / К. Грушевська // Матеріали до української етнології. – Львів, 1920. – Т. 21–22. – С. 309–320.
542. Пастернак Я. Звичаї та вірування в с. Зіболках Жовківського повіту / Я. Пастернак // Матеріали до української етнології. – Львів, 1920. – Т. 21–22. – С. 321–352.
543. Малеча Н. З народної арифметики / Н. Малеча // Матеріали до української етнології. – Львів, 1920. – Т. 21–22. – С. 363–368.
544. Спис творів Івана Франка / [Укладач В. Дорошенко]. – Львів, 1918. – Вип. № 1. – 80 с.
545. Критика й публіцистика / [Укладач В. Дорошенко]. – Львів, 1930. – Вип. № 2. – 184 с.

546. Бібліографія українознавства за 1914–1923 рр. Історія України. Публікації в українській мові / [Зібр. І. Калинович]. – Львів, 1924. – Вип. № 1. – 59 с.
547. Гете в українських перекладах, переспівах та наслідуваннях: спроба бібліографії з нагоди століття смерті великого німецького письменника / [Укладач В. Дорошенко]. – Львів, 1932. – IX с. + 11 с.
548. Матеріали до бібліографії Січових Стрільців / [Укладач І. Фендрик]. – Львів, 1937. – 60 с.
549. Крип'якевич І. З історії книги у Львові. Рукописна книга до XVI ст. / І. Крип'якевич // Українська книга. – Львів, 1937. – № 1. – С. 6–9.
550. Крип'якевич І. Забуті види України XVII–XVIII ст. / І. Крип'якевич Українська Книга. – Львів, 1937. – № 1. – С. 18–20.
551. Крип'якевич І. З львівських бібліотек XVIII ст. / І. Крип'якевич // Українська книга. – Львів, 1937. – № 3. – С. 85–90.
552. Крип'якевич І. Український екслібрис XVIII ст. / І. Крип'якевич // Українська Книга. – 1937. – № 4–5. – С. 10–11.
553. Крип'якевич І. Каталог бібліотеки львівської Ставропігії з 1619 р. / І. Крип'якевич // Українська Книга. – 1937. – № 7–8. – С. 157–166.
554. Крип'якевич І. До історії львівського книгарства в XVII ст. / І. Крип'якевич // Українська Книга. – 1938. – № 2. – С. 42–44.
555. Крип'якевич І. Невідомий київський друк 1840 р. / І. Крип'якевич // Українська Книга. – 1937. – № 7–8. – С. 129–130.
556. Зленко П. Українські приватні бібліотеки. Звістки про бібліотеки княжих часів / П. Зленко // Українська Книга. – 1937. – № 1. – С. 3–5.
557. Зленко П. Українські приватні бібліотеки. Бібліотеки українського духовенства / П. Зленко // Українська Книга. – 1937. – № 2. – С. 52–55.
558. Зленко П. Українські приватні бібліотеки. Бібліотека митрополита С. Яворського / П. Зленко // Українська Книга. – 1937. – № 3. – С. 80–84.
559. Зленко П. Українські приватні бібліотеки (продовження) / П. Зленко // Українська Книга. – 1937. – № 4–5. – С. 105–109.

560. Зленко П. Українські приватні бібліотеки. Бібліотека Теофана Прокоповича / П. Зленко // Українська Книга. – 1937. – № 6. – С. 137–141.
561. Зленко П. Українські приватні бібліотеки. (Бібліотека української козацької старшини) / П. Зленко // Українська Книга. – 1937. – № 7–8. – С. 166–173.
562. Зленко П. Українські приватні бібліотеки. Бібліотека Івана Лукашевича / П. Зленко // Українська Книга. – 1938. – № 1. – С. 13–26.
563. Зленко П. Періодичні видання Наддніпрянщини в 1918 р. / П. Зленко // Українська Книга. – 1938. – № 6–7. – С. 118–126.
564. Дорошенко В. Розвиток українського друку в ХІХ–ХХ ст. у цифрах / В. Дорошенко // Українська Книга. – 1937. – № 1. – С. 12–18.
565. Дорошенко В. Невдала демонстрація / В. Дорошенко // Українська Книга. – 1937. – № 4–5. – С. 118–119.
566. Дорошенко В. Бібліотека Якова Марковича / В. Дорошенко // Українська Книга. – 1937. – № 9–10. – С. 203–204.
567. Возняк М. Містерія з одним рукописом Шашкевича / М. Возняк // Українська Книга. – 1937. – № 2. – С. 49–52.
568. Возняк М. З мандрівок збирача Мар'яна Горжковського по Лівобережжі / М. Возняк // Українська Книга. – 1937. – № 4–5. – С. 111–116.
569. Возняк М. До історії видань Квітчиної «Марусі» / М. Возняк // Українська Книга. – 1937. – № 2. – С. 35–46.
570. Возняк М. До історії віденського «Вікна» / М. Возняк // Українська Книга. – 1938. – № 6–7. – С. 105–116.
571. Возняк М. Чистий зиск С. Осташевського з «Пів копи казок» / М. Возняк // Українська книга. – 1938. – № 6–7. – С. 116–118.
572. Андрусяк М. З новішої історіографії української книги / М. Андрусяк // Українська книга. – 1937. – № 2. – С. 58–62.

573. Андрусяк М. Списки підручних книжок архімандрита Каменецького й єпископа Свительницького з 1668 р. / М. Андрусяк // Українська книга. – 1938. – № 2. – С. 42–44.
574. Пеленський Є. Невідомий універсал гетьмана І. Мазепи / Є. Пеленський // Українська книга. – 1937. – № 1. – С. 11–12.
575. Пеленський Є. Шевченкові книжки про класичну старовину / Є. Пеленський // Українська книга. – 1937. – № 3. – С. 69–77.
576. Пеленський Є. Ненадрукований лист Т. Шевченка / Є. Пеленський // Українська книга. – 1937. – № 3. – С. 79–80.
577. Пеленський Є. Украинская литературная Лїтопись / Є. Пеленський // Українська книга. – 1938. – № 1. – с. 1 – 13.
578. Пеленський Є. Українська друкарня Карла XII / Є. Пеленський // Українська книга. – 1938. – № 3. – С. 65–66.
579. Пеленський Є. Книжна справа на Наддніпрянщині 1938р. / Є. Пеленський // Українська книга. – 1939. – № 1. – С. 13–15.
580. Пеленський Є. Універсал гетьмана Скоропадського / Є. Пеленський // Українська книга. – 1939. – № 1. – С. 12–13.
581. Пеленський Є. Атлас України і суміжних країв / Є. Пеленський // Українська книга. – 1938. – № 2. – С. 44–46.
582. Сірополко С. Василь Анастасович як бібліограф і книголюб / С. Сірополко // Українська книга. – 1937. – № 2. – С. 46–49.
583. Сірополко С. Петро Стебницький як книголюб / С. Сірополко // Українська Книга. – 1937. – № 7–8. – С. 177–181.
584. Сірополко С. Систематичний і предметний каталог як засіб наблизити книжку до читача / С. Сірополко // Українська книга. – 1939. – № 1. – С. 9–12.
585. Животко А. Альманах «Віра» / А. Животко // Українська книга. – 1937. – № 4–5. – С. 116–118.
586. Животко А. «Основа» / А. Животко // Українська Книга. – 1937. – № 4. – С. 66–75.

587. Животко А. «Основа» (продовження) / А. Животко // Українська книга. – 1937. – № 5. – С. 83–96.
588. Єфремов С. Ідея українського журналу в Шевченка / С. Єфремов // Українська книга. – 1937. – № 3. – С. 77–79.
589. Єфремов С. Друкарня П. Куліша / С. Єфремов // Українська Книга. – 1937. – № 9–10. – С. 208–210.
590. Романенчук Б. Бібліографія. Січень 1937; з життя книгознавчих установ, Нові видання / Б. Романенчук // Українська книга. – 1937. – № 2. – С. 62–68.
591. Романенчук Б. Бібліографія. Січень 1937; з життя книгознавчих установ, Нові видання / Б. Романенчук // Українська книга. – 1937. – № 2. – С. 128–132.
592. Романенчук Б. Бібліографія. Лютий 1937; бібліографія Стефаніка Б. Романенчук // Українська книга. – 1937. – № 3. – С. 90–100.
593. Романенчук Б. Бібліографія. Лютий 1937; бібліографія Стефаніка / Б. Романенчук // Українська книга. – 1937. – № 3. – С. 151–155.
594. Січинський В. Видання мистецько-промислової школи в Кам'янці / В. Січинський // Українська книга. – 1937. – № 1. – С. 20–23.
595. Січинський В. В справі Івана Федоровича / В. Січинський // Українська книга. – 1938. – № 5. – С. 96–101.
596. Фуртак-Деркач М. З приводу двох видань у Ленінграді і у Львові. Друковані твори Лесі Українки, що не ввійшли до збірних видань / М. Фуртак-Деркач // Українська Книга. – 1937. – № 1. – С. 23–25.
597. Лукань Р. Василяни книголюби / Р. Лукань // Українська книга. – 1937. – № 1. – С. 9–11.
598. Королів В. Старий. Перша спроба («Книгар») / В. Королів // Українська книга. – 1937. – № 2. – С. 56–58.
599. Коковський Ф. Три цікаві загадки Устияновича / Ф. Коковський // Українська Книга. – 1937. – № 9–10. – С. 204–206.

600. Грицак Є. Одна воєнна перемиська публікація / Є. Грицак // Українська книга. – 1937. – № 9–10. – С. 206–208.
601. Рудницький М. Чи можна в нас говорити про книжки / М. Рудницький // Українська книга. – 1938. – № 2. – С. 33–36.
602. Рудницький М. Бібліофіли й бібліомани / М. Рудницький // Українська книга. – 1937. – № 4–5. – С. 101–104.
603. Рудницький М. Наші повісті за 1937 / М. Рудницький // Українська книга. – 1938. – № 3. – С. 52–54.
604. Бучинський Б. Галицькі рукописи XV–XVI ст. / Б. Бучинський // Українська книга. – 1938. – № 2. – С. 40–42.
605. Борщак І. Французький поет Грищенко / І. Борщак // Українська книга. – 1938. – № 2. – С. 49–51.
606. Биковський Л. «Бібліотечна педагогіка» / Л. Биковський // Українська книга. – 1938. – № 2. – С. 36–40.
607. Биковський Л. Книгознавство / Л. Биковський // Українська книга. – 1939. – № 3. – С. 5–9.
608. Крип'якевич І. Стара Україна / І. Крип'якевич // Діло. – 5 лютого 1925. – С. 4.
609. Крип'якевич І. Папір українських друків І. Федоровича / І. Крип'якевич // Стара Україна. – 1924. – № 2–5. – С. 45–46.
610. Крип'якевич І. Могила І. Виговського / І. Крип'якевич // Стара Україна. – 1924. – № 6. – С. 84–86.
611. Крип'якевич І. Мемуари українців XVI–XVIII ст. / І. Крип'якевич // Стара Україна. – 1924. – № 9–10. – С. 126–131.
612. Крип'якевич І. Екслібрис на Україні в XVII–XVIII ст. / І. Крип'якевич // Стара Україна. – 1925. – № 1–2. – С. 17–19.
613. Крип'якевич І. Микола Костомаров / І. Крип'якевич // Стара Україна. – 1925. – № 5. – С. 92–98.
614. Борщак І. Пилип Орлик. Головні дати життя, акція і бібліографія / І. Борщак // Стара Україна. – 1924. – № 7–8. – С. 108–109.

615. Борщак І. Анна Ярославна – королева Франції / І. Борщак // Стара Україна. – 1924. – № 7–8. – С. 99–103.
616. Борщак І. Діярій Пилипа Орлика / І. Борщак // Стара Україна. – 1924. – № 9–10. – С. 134–136.
617. Борщак І. Пилип Орлик. «Вивід прав України» / І. Борщак // Стара Україна. – 1925. – № 1–2. – С. 1–9.
618. Гординський Я. Слідами старої української культури / Я. Гординський // Стара Україна. – 1924. – № 1. – С. 9–10.
619. Гординський Я. Слідами старої української культури. Культура рукописної книжки на Україні в XVI ст. / Я. Гординський // Стара Україна. – 1924. – № 7–8. – С. 104–108.
620. Кревецький І. Спомини І. Федоровича про початки друкарства на Україні / І. Кревецький // Стара Україна. – 1924. – № 2–5. – С. 35–37.
621. Кревецький І. Надгробні камені Федоровичів у Львові / І. Кревецький // Стара Україна. – 1924. – № 2–5. – С. 48–54.
622. Кревецький І. Український некрополь / І. Кревецький // Стара Україна. – 1924. – № 6. – С. 75–81.
623. Кревецький І. Могила князя Львова / І. Кревецький // Стара Україна. – 1924. – № 6. – С. 82–83.
624. Кревецький І. Початки української мемуаристики XI–XII ст. / І. Кревецький // Стара Україна. – 1924. – № 9–10. – С. 119–120.
625. Кревецький І. Королівство Галичини і Володимирії 1772–1918 / І. Кревецький // Стара Україна. – 1925. – № 1–2. – С. 19–25.
626. Кревецький І. Пам'ятки по Т. Шевченкови у Львові / І. Кревецький // Стара Україна. – 1925. – № 3–4. – С. 42–46.
627. Михайлович Б. Наукове зацікавлення надгробним каменем І. Федоровича / Б. Михайлович // Стара Україна. – 1924. – № 2–5. – С. 51–53.
628. Михайлович Б. Надгробний камінь сина І. Федоровича / Б. Михайлович // Стара Україна. – 1924. – № 2–5. – С. 54–62.

629. Антонович В. Могила І. Мазепи / В. Антонович // Стара Україна. – 1924. – № 6. – С. 86–87.
630. Липинський В. Могила Б. Хмельницького / В. Липинський // Стара Україна. – 1924. – № 6. – С. 83–84.
631. Грушевський М. Могила В. Великого / М. Грушевський // Стара Україна. – 1924. – № 6. – С. 82–83.
632. Карпович В. Старий Львів. Княжа доба / В. Карпович // Стара Україна. – 1924. – № 1. – С. 6–8.
633. Карпович В. Старий Львів XIV – XVIII ст. / В. Карпович // Стара Україна. – 1924. – № 7–8. – С. 101–104.
634. Карпович В. Львівські цвинтарі / В. Карпович // Стара Україна. – 1924. – № 6. – С. 89–92.
635. Карпович В. Старий Львів. Церкви / В. Карпович // Стара Україна. – 1925. – № 5. – С. 88–92.
636. Пастернак Я. Перші розкопки на «Золотому Тоці» у Крилосі / Я. Пастернак // Сьогочасне і минуле. – 1939. – № 1. – С. 5–15.
637. Мицюк О. Мадяризація закарпатських українців за дуалізму / О. Мицюк // Сьогочасне і минуле. – 1939. – № 1. – С. 16–23.
638. Крип'якевич І. Відвічна «вісь» України / І. Крип'якевич // Сьогочасне і минуле. – 1939. – № 1. – С. 24–29.
639. Мацієвич К. Сільське господарство УРСР у порівнянні із світовим / К. Мацієвич // Сьогочасне і минуле. – 1939. – № 1. – С. 55–62.
640. Луцький О. Наша кооперація / О. Луцький // Сьогочасне і минуле. – 1939. – № 1. – С. 63–70.
641. Свенціцький І. Культурно-національний рух на Закарпатті і в Галичині в XVIII – XIX в. / І. Свенціцький // Сьогочасне і минуле. – 1939. – № 1. – С. 30 – 37.
642. Січинський В. Мистецтво як засіб національного виховання / В. Січинський // Сьогочасне і минуле. – 1939. – № 1. – С. 47–54.

643. Кубійович В. Из актуальних антропогеографічних проблем Закарпаття / В. Кубійович // Сьогочасне і минуле. – 1939. – № 1. – С. 71–78.
644. Лотоцький О. Схід і Захід у проблемі української культури / О. Лотоцький // Сьогочасне і минуле. – 1939. – № 2. – С. 3–15.
645. Антонович М. Козацький проект Василя Капніста / М. Антонович // Сьогочасне і минуле. – 1939. – № 2. – С. 16–22.
646. Городянський С. Сучасна закарпатська поезія / С. Городянський // Сьогочасне і минуле. – 1939. – № 2. – С. 23–32.
647. Зілинський І. Мова закарпатських українців / І. Зілинський // Сьогочасне і минуле. – 1939. – № 2. – С. 33–40.
648. Садовський В. Соціально-економічні відносини на землях із українським населенням / В. Садовський // Сьогочасне і минуле. – 1939. – № 2. – С. 41–53.
649. Лопатюк В. Минуле й сьогочасне української молочарської кооперації / В. Лопатюк // Сьогочасне і минуле. – 1939. – № 2. – С. 54–58.
650. Огоновський В. Число українців у межах теперішньої Словаччини / В. Огоновський // Сьогочасне і минуле. – Львів, 1939. – № 2. – С. 59–63.
651. Лушпинський П. Шевченко і Белінський / П. Лушпинський // Сьогочасне і минуле. – 1939. – № 3–4. – С. 5–22.
652. Пеленський Є. До проблеми класицизму в Шевченковій творчості / Є. Пеленський // Сьогочасне і минуле. – 1939. – № 3–4. – С. 23–31.
653. Рудницький М. Шевченко в перекладах на чужі мови / М. Рудницький // Сьогочасне і минуле. – 1939. – № 3–4. – С. 32–38.
654. Сімович В. Дещо про Шевченкову архаїзовану мову / В. Сімович // Сьогочасне і минуле. – 1939. – № 3–4. – С. 39–51.
655. Богуцький П. Фальсифікатори Шевченка / П. Богуцький // Сьогочасне і минуле. – 1939. – № 3–4. – С. 52–58.
656. Зайцев П. Два останні автопортрети Шевченка / П. Зайцев // Сьогочасне і минуле. – 1939. – № 3–4. – С. 64–76.

657. Раковський І. Антропологічна характеристика Шевченка / І. Раковський // Сьогочасне і минуле. – 1939. – № 3–4. – С. 77–83.
658. Білецький Л. Т. Шевченко і П. Куліш їх взаємини у світлі новішої історично-літературної критики / Л. Білецький // Сьогочасне і минуле. – 1939. – № 3–4. – С. 84–94.
659. Щурат В. Шевченкові «Поминки» / В. Щурат // Сьогочасне і минуле. – 1939. – № 3–4. – С. 95–103.
660. Антонович Д. Чотири редакції «Назара Стодолі» / Д. Антонович // Сьогочасне і минуле. – 1939. – № 3–4. – С. 104–114.
661. Лук'янович Д. Ідеологічне наświetлення Шевченка в новіших дослідників / Д. Лук'янович // Сьогочасне і минуле. – 1939. – № 3–4. – С. 115–121.
662. Праці комісії класичної філології. – Львів, 1919. – Вип.1. Kolessa Ph. De Anabases Xenophonteaе tempore, ansilio, fide. – 29 с.
663. Брик І. Святе дерево в творчості Т. Шевченка / І. Брик // Праці комісії Шевченкознавства. – Львів, 1931. – Вип. 1. – 26 с.
664. Борщак І. Шевченко у Франції: Нарис з історії французько-українських взаємин / І. Борщак // Праці комісії Шевченкознавства. – Львів, 1933. – Вип. 1. – 66 с.
665. **Центральний державний історичний архів України, м. Львів**
Ф. 328 Редакція Української Загальної Енциклопедії, м. Львів 1930–1935 р.
оп. 1.
Спр. 105. Вирізка статей з малої енциклопедії Брокгауза, які використовувались для складання енциклопедії, 85 арк.
666. Штойко П. – Структура і зміст географічних гасел в «Енциклопедії Українознавства» / П. Штойко. – Режим доступу:
http://geografica.net.ua/publ/sattti/statti/struktura_i_zmist_geografichnikh_gasel_v_enciklopediji_ukrajinoznastva_pavlo_shtojko/3-1-0-73

667. Хорватський часопис про Українську Загальну Енциклопедію // Діло. – Львів. – 10 квітня 1935. – С. 6.
668. Українська Загальна Енциклопедія. – Львів – Станіслав – Коломия. – 1935. – Т. 1. – 1311 с.
669. **Центральний державний історичний архів України, м. Львів**
Ф. 328 Редакція Української Загальної Енциклопедії, м. Львів 1930–1935 р.
оп. 1.
Спр. 117. Список гасел поміщених в енциклопедії по розділах, 45 арк.
670. **Центральний державний історичний архів України, м. Львів**
Ф. 328 Редакція Української Загальної Енциклопедії, м. Львів 1930–1935 р.
оп. 1.
Спр. 120. Список статей до розділу «Україна» з зазначенням прізвищ авторів, 4 арк.
671. Романів О. Відродження записок НТШ / О. Романів // Вісник АН України. – Київ, 1992. – № 5. – С. 62–65.
672. Рудницький М. Якої нам треба Енциклопедії / М. Рудницький // Діло. – 10 грудня 1929. – С. 4.
673. Рудницький М. Якої нам треба Енциклопедії / М. Рудницький // Діло. – 11 грудня 1929. – С. 4.
674. **Центральний державний історичний архів України, м. Львів**
Ф. 328 Редакція Української Загальної Енциклопедії, м. Львів 1930–1935 р.
оп. 1.
Спр. 118. Список розділів 1-го тому Енциклопедії, 2 арк.
675. **Центральний державний історичний архів України, м. Львів**
Ф. 328 Редакція Української Загальної Енциклопедії, м. Львів 1930–1935 р.
оп. 1.

Спр. 110. Передмова до УЗЕ, 4 арк.

676. Стара Україна: часопис історії і культури: місячник / під ред. І. Кривецького. – Львів: Наукове товариство ім. Т. Шевченка, 1925. – № 1–12.

677. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 822. Стаття І. Кривецького Бібліотека Наукового товариства ім. Шевченка, 2 арк.

678. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 399 “Українська крайова студентська рада Західно-Українських земель у Львові”

оп. 1.

Спр. 110. Доповідь економічного референта про стан забезпечення українського університету, 17 арк.

679. Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309 Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів /1873–1939, 1941–1944 рр./

оп. 1.

Спр. 863. Журнал реєстрації обміненої літератури (1930–1933рр.), 198 арк.

ДОДАТКИ

Таблиця 1

Список жертводавців літератури для бібліотеки НТШ

«Академічна Громада»	Катамай Д.	Пиць Б.
Андрохович А.	о. Качала А.	Пик О.
Барнич В.	Кипріян В.	Підручний С.
Білецький Б.	Кирчів П.	Полянський Ю.
Білецький В.	д-р. Кобилецький І.	о. Попович М.
Богусевич Болсуновський А.	о. Константинович Е.	Ревакович Т.
Боровик В.	Котис К.	Ривюк В.
Бучинський Л.	д-р. Крипякевич І.	Рожанський Л.
Веретельник А.	Кузьма Г.	Роздольський О.
Вінцковський Я.	д-р. Кушнір В.	Росткович М.
Витошинський Л.	Левинський В.	о. Рудович І.
Гайдучок Галій С.	Левицький В.	Сіак М.
Галущинський М.	Левицький С.	о. Созанський І.
д-р. Ганкевич Л.	о. Літинський М.	Стадник О.
о. Гарасимович М.	Лотоцький Ол.	Стажинська М.
о. Глинський І.	д-р. Лучаківський К.	д-р. Старосольський В.
Гнатюк В.	д-р. Макарушка О.	Стельмах Д.
Гнідий О.	Максимчук І.	о. Стефанович А.
Горбаль К.	д-р. Маковей О.	д-р. Стрипський Г.
д-р. Гординський Я.	д-р. Мандичевський Ів.	д-р. Студинський К.
Грабовенський Ф.	о. Мацюрак С.	д-р. Сушко О.
Грушкевич Т.	Мудрак Ю.	д-р. Ткачук З.

д-р. Грушкевич Я.	о. Нижанковський О.	«Українська Громада»
д-р. Герінович В.	Никифоряк С.	о. Федерович К.
Данилів В.	Огоновський В.	Целевич О.
Дерев'янка О.	Онацький Я.	Чабак Б.
Доманицький В.	о. Охримович І.	Чепіга Шишкевич І.
Загайкевич Б.	Павлик М.	Шраг І.
Заклинський Б.	д-р. Панкевич І.	Шухевич О.
о. Зарицький Д.	Паньківський К.	д-р. Шухевич Ст.
о., д-р. Застирець Й.	Пастернак Я.	д-р. Щурат В.
д-р. Зілинський І.	д-р. Пачовський М.	Шуровський М.
Іванчук О.	о. Пелех П.	Ясиницький Яців К.
Калинович І.	Перейма Т.	Яцків М.

[180, с.12 – 13].

Таблиця 2

Список книгозбірень, що збереглися

Книгозбірні	Що міститься
Книгозбір Івана Франка	Це приватна бібліотека, що складається з близько 7000 томів і випусків старих і нових друків та понад півтисячі (0,5 тис.) різних нових і старих рукописів. Це передусім – книги з історії української та західноєвропейської літератури, філософії, історії релігії. На підставі заповіту письменника ця збірка перейшла у власність НТШ і займала цілу кімнату. В 1951 році бібліотека була забрана до Києва.
Книгозбір Володимира Лесевича	Приватна бібліотека визначного українського філософа, що складається з понад трьох тисяч томів. Єдина у Львові систематично зібрана філософська бібліотека, основою якої стали видання європейських класиків філософів.
Книгозбір доктора Івана Мандичевського	Збірка складається з кількох сотень книжок з обсягу західноєвропейської філософії, що вдало доповнює книгозбір В. Лесевича.
Книгозбір Юліана Медвецького	Приватна бібліотека українського геолога, професора Львівської Політехніки, яка нараховує 1964 номери з області геології, фізіографії Галичини і Карпат. Одержану у 1918 р.
Книгозбір Олександра Кониського	Частина приватної бібліотеки українського письменника, що нараховує кількох сотень томів письменників видань XIX століття.
Книгозбір Петра Крип'якевича	Приватна бібліотека, що складається з цінних видань з історії церкви і теології – переважно латинських, грецьких, церковнослов'янських стародруків.
Книгозбір Франтіша Ржегоржа	Переданий «Просвітою». Це частина колишньої приватної бібліотеки визначного культурного діяча Чехії і великого прихильника України. ця частина нараховує більше тисячі томів переважно чеською мовою. Цей книгозбір зберігся до сьогодні як окрема колекція.

[677, арк. 2].

Таблиця 3

Статистичні дані щодо надходжень кількості одиниць
збереження до бібліотеки НТШ

№ з/п	Рік	Кількість одиниць збереження
1.	1921	2071
2.	1922	2867
3.	1924	9974
4.	1925	6914
5.	1929	15931
6.	1935	14568
Разом		52325

[193, с. 14].

Таблиця 4

Дані надходжень до бібліотеки НТШ у томах та рукописах

Рік	Загальна кількість надходжень
1921	75443 томи 461 рукопис
1929	91416 томів 461 рукопис
1930	124030 томів 474 рукописи
1936	184974 томи 1452 рукописи
окремий відділ І. Франка	5893 томи 535 рукописів
Разом	481756 томи 3383 рукописи

[193, с. 11–12].

Таблиця 5

Перелік кафедр факультетів УТУ за 1921–1922 н. р.

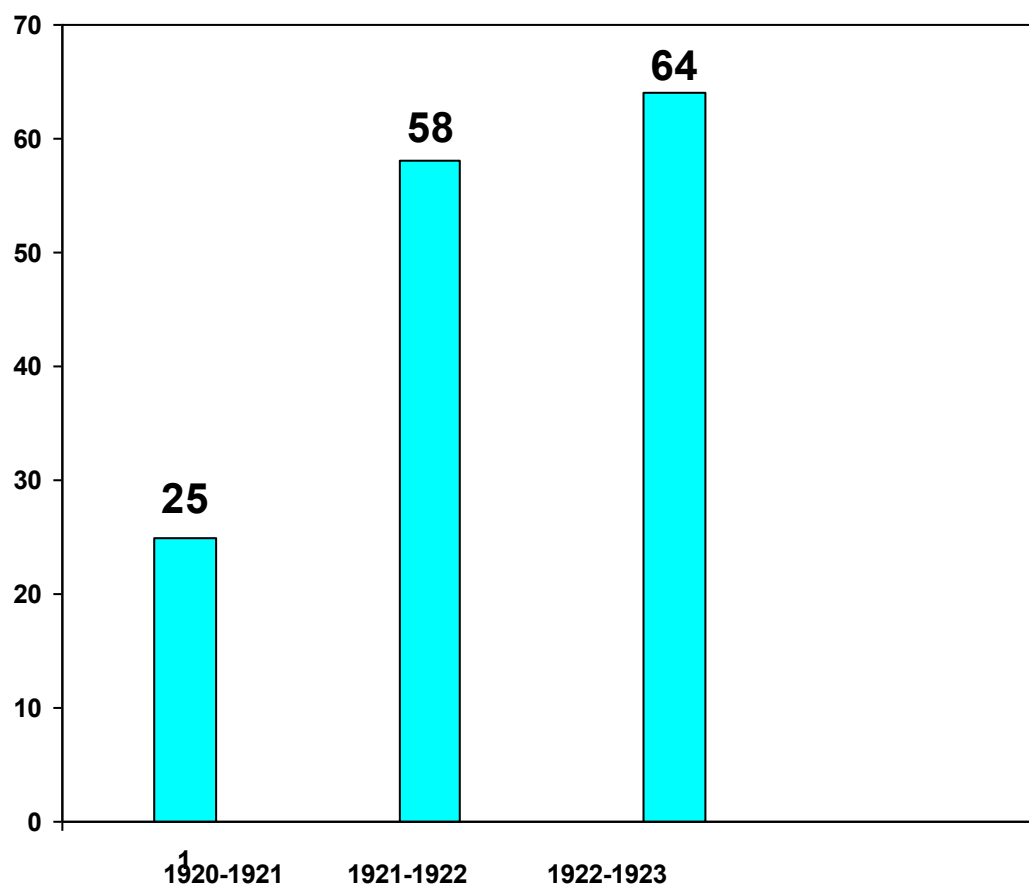
№ з/п	Філософський факультет	Правничий факультет	Медичний факультет
1.	1 кафедра філософії	1 кафедра українського права	1 кафедра анатомії
2.	1 кафедра педагогіки	2 кафедри римського права	1 кафедра гістології
3.	3 кафедри україністики	1 кафедра церковного права	1 кафедра біології
4.	2 кафедри слав'яністики	1 кафедра західноєвропейського права	1 кафедра хімії
5.	3 кафедри класичної філології	1 кафедра права і теорії	1 кафедра фізики
6.	2 кафедри історії	1 кафедра судової медицини	II рік навчання
7.	1 кафедра географії	2 кафедри приватної австрійської процедури	1 кафедра топографічної анатомії
8.	3 кафедри природничих наук	1 кафедра земельного і торговельного права	1 кафедра ембріології
9.	1 кафедра фізики	1 кафедра австрійського карного права	1 кафедра фізіології
10.	2 кафедри математики	1 кафедра австрійської карної процедури	1 кафедра хімії
11.	2 кафедри германістики	1 кафедра економічної політики	1 кафедра фізлоїдної хімії

12.	1 кафедра хімії	1 кафедра статистики	
13.		1 кафедра скорботи	
14.		1 кафедра приватної австрійської процедури	
15.		1 кафедра права адміністрації	
16.		1 кафедра міждержавного права	
17.		1 кафедра земельного права	
18.		1 кафедра державного загального права	

[231, арк.1–1 зв.].

Діаграма 1

Графічне зображення кількості кафедр УТУ

[251, арк.5].

Таблиця 6

Перелік викладачів УТУ за 1921–1922 н. р.

№ з/п	Філософський факультет	Правничий факультет	Медичний факультет
1.	д-р. Ст. Балей	проф., д-р. В. Вергановський	д-р. М. Панчишин
2.	проф. М.Галущинський	д-р. В. Охримович	д-р. М. Музика
3.	д-р. Б. Барвінський	д-р. Р. Ковшевич	д-р. Ол. Барвінський
4.	д-р. І. Брик	д-р. М. Левицький	д-р. О. Щуровський
5.	д-р. Я. Гординський	д-р. М. Глушкевич	д-р. М. Вахнянин
6.	д-р. Ф. Колесса	д-р. Я. Олесницький	д-р. О. Подолинський
7.	д-р. І. Свенціцький	д-р. О. Надрага	д-р. О. Пелех
8.	д-р. К. Студинський	д-р. О. Марітчак	д-р. Ю. Гірняк
9.	д-р. В. Щурат	д-р. Є. Давидяк	д-р. Л. Максимонько
10.	д-р. М. Кордуба	д-р. Ю. Лещій	
11.	д-р. І. Крип'якевич	д-р. Ст. Шухевич	
12.	о. д-р. С. Картух	д-р. Ст. Баран	
13.	д-р. В. Кучер	В. Децикевич	
14.	д-р. Ю. Гірняк	П. Сосенко	
15.	д-р. В. Левицький	проф. Й. Шимонович	
16.	д-р. О. Тисовський	д-р. М. Чубатий	
17.	проф.. Л. Білецький	д-р. І. Кміцикевич	
18.	д-р. М. Чайковський	д-р.	

		С. Старосольський	
19.	проф. П. Холодний	о. д-р. В. Лаба	
20.	А. Генсьорський	д-р. В. Ривюк	
21.	д-р. І. Зілінський	М. Корчинський	
22.	д-р. Ю. Полянський	М. Русин	
23.	д-р. Р. Цегельський	д-р. І. Куровець	
24.	проф. П. Лушпинський		
25.	проф. Ю. Рудницький		
26.	д-р. І. Раковський		
27.	д-р. О. Макарушка		

[235, арк. 1–1 зв.].

Таблиця 7

Витрати УТУ (1923 р.)

№ з/п	Назва	Сума витрат
1.	Допомога студентам.	2525148 мп.
2.	Допомога політв'язням.	347434 мп.
3.	Допомога студентській їдальні (їдалень було три).	71081450 мп.
4.	Адміністрація.	141801 мп.
5.	Університет.	3391861 мп.
6.	Різні видатки.	216668550 мп.
Всього		9283744 мп.

[257, с. 102].

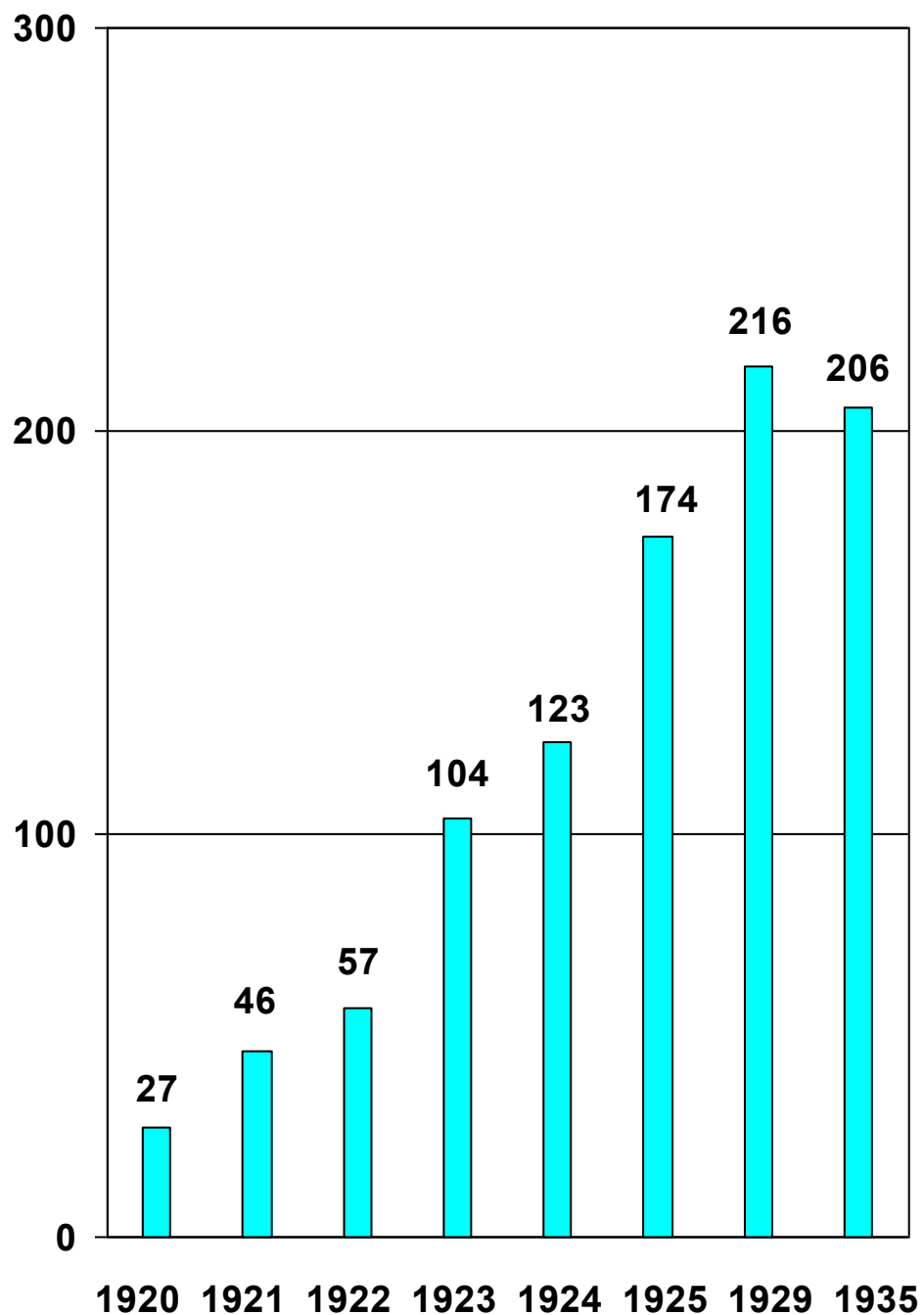
Таблиця 8

Витрати на потреби УТУ

№ з/п	Назва	Сума
1.	Канцелярія	559405 мп.
2.	Технічний відділ: оплата професорам приладдя	360000 мп. 331500 мп.
3.	Медичний відділ: оплата професорам лабораторне приладдя	160000 мп. 301500 мп.
4.	Правничий відділ: оплата професорам книжки	317500 мп. 36000 мп.
5.	Філософський відділ: оплата професорам лабораторія природнича лабораторія зоології психологія історична бібліотека математика германістика	966000 мп. 64784 мп. 46500 мп. 30000 мп. 49282 мп. 4590 мп. 4800 мп.
6.	Ректорат	4590 мп.
7.	Університет праці	10000 мп.
Всього		3246451 мп.

[678, арк. 10].

**Графічне зображення кількості установ,
які проводили обмін літератури з НТШ**

[679, арк. 190–198].

Таблиця 9

Кількість літератури що надійшла за 1920–1935 рр.

Роки	Кількість літератури
1920	2242
1921	250
1922	312
1923	149
1924	1500
1925	845
1929	7133 в тому числі 6924 від Книжкової Палати
1935	1185

[195, арк.10].

Таблиця 10

Кількість подарованої літератури бібліотеці НТШ

№ з/п	1923–1925 рр.	1926–1928 рр.
1.	12992 тт. і вв.+68 рукоп. + 29 зб. акт.	20223 тт. і вв. + 42 рукоп.+12 зб.акт.+ 66 мап

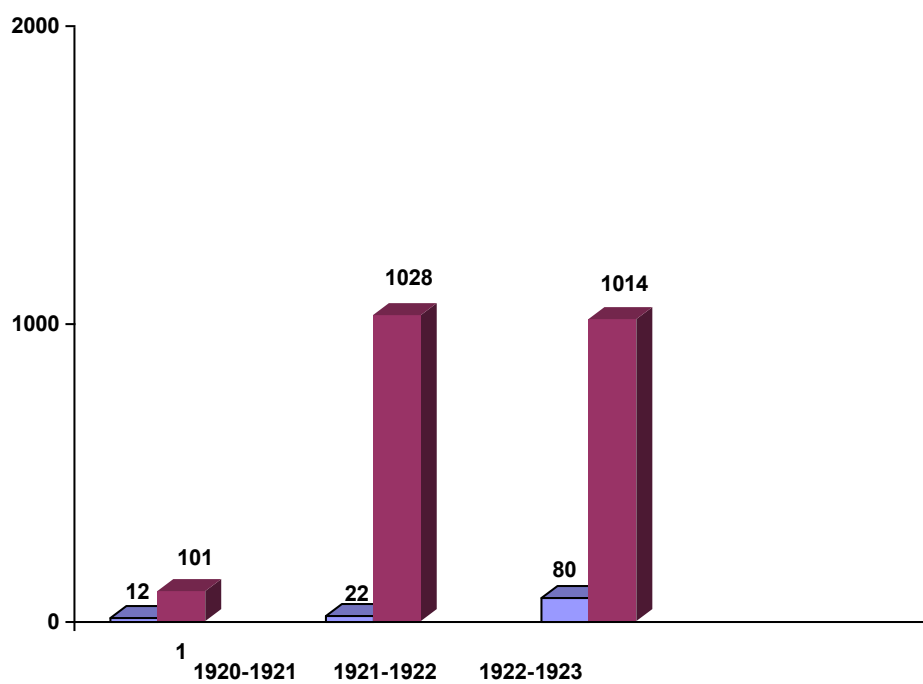
[183, с. 20].

Стан музею за 1923–1925 рр.

Відділ	Вписаних	Не вписаних
Археологія	393	158
Етнографія	64	6
Кабінет мистецтв	97	8
Історичний відділ	358	60
Кабінет ілюстрацій	264	52
Кераміка	1	320
Кабінет монет	124	74
Кімната Франка	96	10
Природничий	97	1370
Разом	1498	2056

[182, с. 6].

Графічне зображення кількості студентів УТУ

[251, арк.4].

Таблиця 12

Склад президій історично-філософської секції (1925 р.)

Директор:	др. Мирон Кордуба
Заступник директора:	др. Володимир Вергановський
Секретар:	др. Іван Крип'якевич
Заступник секретаря:	Іван Кревецький

[182, с. 23].

Таблиця 13

Кількість засідань секцій НТШ і представлених на них доповідей

Історично-філософська секція	1923 р.		1924р.		1925р.	
	зас.	реф.	зас.	реф.	зас.	реф.
	9	7	5	8	4	5
Філологічна	10	5	4	9	9	9
Математично-природописно-лікарська	5	10	6	6	10	2
Всього	24	23	15	23	23	16

[182, с. 24].

Члени НТШ (звідомлення 1930–1932 рр.)

№ з/п	І. Почесні члени
1.	Громницький Сидір
2.	Грушевський Михайло
Померли	
3.	Антонович Володимир
4.	Верхратський Іван
5.	Воробкевич Сидір
6.	Кониський Олександр
7.	Левицький Нечуй Іван
8.	Лисенко Микола
9.	Романчук Юліан
10.	Франко Іван
ІІ. Дійсні члени НТШ (історично-філософічна секція)	
11.	Андрусак Микола (11. IV. 1932 р.)
12.	Антонович Дмитро (11. IV. 1932 р.) Антоновичева Катерина (12. V. 1009 р.)
13.	Барвінський Богдан (4. III. 1914 р.)
14.	Біднов Василь (26. IV. 1926 р.)
15.	Василенко Микола (15. II. 1911 р.)
16.	Вергановський Володимир (4. III. 1914 р.)
17.	Гаджега Василь (6. X. 1928 р.)
18.	Гарасимчук Василь (8. III. 1917 р.)
19.	Грушевський Михайло (1. VI. 1899 р.)
20.	Грушевський Олександр, б. доц. унів. Київ
21.	Дністянський Станислав (1. VI. 1899 р.)

22.	Дорошенко Дмитро (31. X. 1923 р.)
23.	Ейхельман Отон (22. X. 1924 р.)
24.	Залозецький Володимир (11. IV. 1932 р.)
25.	Зубик Роман (11. IV. 1932 р.)
26.	Кордуба Мирон (1. VII. 1903 р.)
27.	Кревецький Іван (18. XI. 1907 р.)
28.	Крипякевич Іван (15. XI. 1911 р.)
29.	Левицький Кость (1. VI. 1899 р.)
30.	Лотоцький Олександр (1. IV. 1900 р.)
31.	Новицький Олекса (4. III. 1914 р.)
32.	Пастернак Ярослав (25. IX. 1929 р.)
33.	Пеленський Осип (8. III. 1917 р.)
34.	Січинський Володимир (17. II. 1930 р.)
35.	Сіцинський Єфим (1. VI. 1899 р.)
36.	Скрутень Іван Йосафат (17. II. 1930 р.)
37.	Сліпий Йосиф (17. II. 1930 р.)
38.	Старосольський Володимир (23. III. 1923 р.)
39.	Стрипський Гіядор (4. III. 1914 р.)
40.	Терлецький Омелян (8. IV. 1921 р.)
41.	Чикаленко Лев (11. IV. 1932 р.)
42.	Чубатий Микола (24. IX. 1928 р.)
43.	Шпитковський Іван Юліан (17. II. 1930 р.)
44.	Щербаківський Вадим (17. II. 1930 р.)
45.	Щербина Федір (22. X. 1924 р.)
46.	Яворницький Дмитро (4. III. 1914 р.)
47.	Яковлів Андрій (21. IV. 1926 р.)
Члени чужинці:	
49.	Бальцер Освальд Маріян, проф. унів. Львів (21. IV. 1926 р.)
50.	Бідльо Ярослав, проф. унів. Прага (31. X. 1923 р.)

51.	Стшиговський Осип, проф. унів. Відень (29. III. 1923 р.)

[184, арк. 88–89].

Приріст музею НТШ від 1.І. 1930 до 1. IX. 1932

(Культурно-історичний музей)

Відділ	1930 р.	1931 р.	1932 р.
археологія	299	301	191
побутова старина	22	15	67
етнографія	629	2052	954
церковна старина	57	20	123
історичні пам'ятки	809	355	123
портрети	2	4	1
малюнки	12	55	9
різьби	7	4	1
рисунки	75	12	78
графіка	603	6	436
дереворити	8	5	3
гравюра	56	2	7
екслібриси		4	1
Репродукції, топографічні видівки, портретові та мист.	200	229	629
альбоми репродукцій	59	30	38
фотографії	2774	2161	1686
монети	938	1020	546
банкноти	978	963	330
медалі	55	25	25
відзнаки-жетони	112	24	10
печатки	68	14	11
фотокліші й фільми	67	249	474
цинкові кліші	28	6	2
альбоми поштових значків	7	2	

альбоми стемплів	1		

Етнографічний відділ

Відділ	1930 р.	1931 р.	1932 р.
діточі забави	14	59	6
килими	2	1	
тканини полотняні		10	3
вишивки й мережки	81	1230	125
гердани	3	20	5
витинанки з паперу	150		426
хрестики йорданські з соломи			85
мосяжництво	20	4	32
різьби	6	11	2
писанки	201	367	41
хатна обстановка	4	6	3
гончарство й кафлярство	21	171	67
предмети побуту	101	28	19
моделі	2	12	2
часті одягу	22	75	22

Всього:

Відділ	1930 р.	1931 р.	1932 р.
внесено чисел в каталог	1077	1375	786
внесено предметів	8868	9010	7172

[184, арк. 83–84].

Таблиця 16

Склад членів НТШ на 1925 р.

Історично-філософська секція	Було		Обрано		Померло	Стан	
	укр.	ін.	укр.	ін.		укр.	ін.
	27*	2	6	2	2	31	3
Філологічна секція	20	9	10	23	3	29	30
Математично-природописно-лікарська секція	16	3	7	16	1	24	19
Разом	63	14	23	41	6	84	52

*один член історичної секції перевівся до природописної.

[182, с. 23].

Список видань серії “Стара Україна”

№	автор	Назва статті	том	ст.
1	І. Борщак	“Конституція України П. Орлика ”	1-2	2-5
2.	І. Крип’якевич	“Екслібріс на Україні в XVII-XVIII вв. ”	1-2	17-19
3.	І. Кревецький	“Королівство Галичини і Володимирія”	1-2	19-25
4.	В. Заїкин	“Харківський Університет. Його роль в історії культурного й громадського життя на Україні. В 120-ті роковини заснування”	1-2	25-29
5.	І.Огієнко	“Довкола намогильного каміння І. Хведоровича ”	1-2	29-30
6.	Ст. Чарнецький	“Перед 60-ти роками. Перша частина українського народного театру Тов. “Руська бесіда” в Перемишлі ”	1-2	30-33
7.	В. З.	“ Харківська Науково-Дослідча Катедра історії України. Огляд її діяльності в 1922-1924 рр.”	1-2	33-35
8.	П. Зайцев	“Наш довг перед Шевченком”	3-4	39-42
9.	І. Кревецький	“ Памятки по Тар. Шевченкови у Львові ”	3-4	42-46
10.	І. Брик	“ Пам’ятки по Т. Шевченкови в родині Ускових ”	3-4	46-52
11.	К. Студинський	“ Ілюстрований “Кобзар” Шевченка з 1844 р. ”	3-4	52-60
12.	Ол. Кониський	“Двадцяті роковини Т. Шевченка у Києві (1881)	3-4	60-63

13.	І. Огієнко	Вивчення мови Шевченкових творів	3-4	64
14.	П. Зайцев	“Два вандалізми (До історії провізоричних пам’ятників Шевченкові)”	3-4	64-66
15.	К. Студинський	“Два Шевченкові концерти з 1869 р. Сучасні гльосси ”	3-4	66-69
16.	Ст. Чарнецький	“ Назар Стодоля” на галицькій сцені (1864-1920 рр.)	3-4	69-70
17.	П. Богацький	“До історії критичного видання “Кобзаря” Т. Шевченка”	3-4	70-72
18.	В. Дорошенко	Шевченкознавство за останнє десятиліття. Огляд літератури по Шевченкознавству за 1914-24 р.	3-4	72-80
19.	І.Огієнко	“Молитовник кн.. Володимира Великого з 999 р.”	5	81-87
20.	В. Карпович	“Старий Львів. Церкви ”	5	88-92
21.	Ів. Крип’якевич	“ Микола Костомарів. В 40-ві роковини смерті ”	5	92-94
22.	Я. Гординський	“ Нововіднайдені українські драматичні твори к. XVIII ст.”	5	94-95

23.	І. Борщак	“Анна Ярославна – королева Франції ”	6	99-104
24.	І. Німчук	“Українські пам’ятки і традиції у Відні (XVIII-XIX ст.)”	6	104-105
25.	В. Карпович	“Старий Львів. Церкви ”	6	106-109
26.	Й. Боцян	“ Крехівський апостол. Український переклад цілого апостола й апокаліпсис з XVI ст. ”	6	109-111
27.	В. Залозецький	“Значення історії українського мистецтва ”	7-10	117-119
28.	П. Холодний В.Пещанський	“Техніка мальовил Вірменського собору у Львові”	7-10	119-126
29.	В. Січинський	Повстання та еволюція форм трехдільного заложення української церкви XII- XVIII ст.	7-10	127-131
30.	В. Залозецький	“Малярство Закарпатської України (XIV – XIX ст.)”	7-10	131-140
31.	М. Голубець	“Сто літ галицького малярства ”	7-10	140-153

32.	П. Холодний	“Образ Воздвиження Хреста з церкви с. Ситихова біля Львова”	7-10	154-157
33.	В. С.	“Кость Широцький. (Спомини з нагоди шостих роковин смерті)”	7-10	157-159
34.	В. Залозецький	“Дві історії українського мистецтва”	7-10	163-166
35.	С. Людкевич	“Дмитро Бортнянський. В соті роковини його смерті ”	11-12	184-187
36.	М. Голубець	“ Лаврівська поліхромія ”	11-12	187-191
37.	І. Німчук	“ Українські могили у Відні ”	11-12	192-194
38.	М. Обідний	“Графіка українських грошових знаків ”	11-12	198-200
39.	І. Борщак	“ORLIKIANA”	11-12	200-202
40.	Ів. Крип’якевич	“ До історії української декорації і різьби”	11-12	202-204

[612], [613], [617], [625], [635].

